τοὺς περὶ τὸν Σαοὺλ εὑρισκομένους· ἀλλοτρίους μέν, διὰ τὶ ἦτον ἐχθροί του· κραταιοὺς δὲ, διὰ τὶ ἦτον δυνατοὶ εἰς τὴν πολεμικὴν ἑτοιμασίαν· ἢ ἀλλοτρίους μὲν ὀνομάζει τοὺς Ζιφαίους· ἐπειδὴ ἦτον ἀλλότριοι καὶ ξένοι, ἀπὸ τὴν ἀληθινὴν, καὶ γνησίαν φιλίαν τοῦ Δαβὶδ· κραταιοὺς δὲ, ἐπειδὴ ἦτον μετὰ τοῦ Βασιλέως Σαούλ. (1)

„ Καὶ οὐ προέθεντο τὸν Θεὸν ἐνώπι-
„ ον αὐτῶν.

Τὸ οὐ προέθεντο δηλοῖ, ὅτι οἱ ἀνωτέρω ἐχθροὶ τοῦ Δαβὶδ δὲν ἐπαράστησαν νοερῶς τὸν Θεὸν ἔμπροσθέν τους· διὰ τὶ ἐκεῖνος, ὁποῦ φοβεῖται τὸν Θεὸν, αὐτὸς διὰ τῆς ἀνατυπώσεως τοῦ νοός του ϛοχάζεται, ὅτι ϛέκεται ἔμπροσθέν του ὁ Θεὸς καὶ τὸν ἐμποδίζει νὰ μὴ κάμνῃ κανένα κακόν.

4: „ Ἰδοὺ γὰρ ὁ Θεὸς βοηθεῖ μοι, καὶ
„ ὁ Κύριος ἀντιλήπτωρ τῆς ψυχῆς
„ μου.

Ἐδῶ εὑρίσκεται περιττὸς ὁ γὰρ σύνδεσμος· φανερώνει δὲ μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἐπειδὴ ἐδέχθη πληροφορίαν ἐκ τοῦ ἁγίου Πνεύματος, πῶς ἔμελλε νὰ βοηθήσῃ αὐτὸν ὁ Θεὸς, διὰ τοῦτο ἀπὸ τὴν χαράν του, δημοσιεύει τὴν θείαν ταύτην βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν· τὸ δὲ ἰδοὺ σημαίνει, ὅτι θέλει λάβῃ τὴν τοιαύτην βοήθειαν καὶ ἀντίληψιν, ὄχι μετὰ παρέλευσιν πολλοῦ καιροῦ, ἀλλὰ τώρα. (2)

5: „ Ἀποστρέψει τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς
„ μου.

Ἐκεῖνα, λέγει, τὰ κακὰ, ὁποῦ ἐμελέτησαν νὰ κάμουν ἐναντίον μου οἱ ἐχθροί μου, αὐτὰ θέλει τὰ γυρίσει ὁ Κύριος ἐναντίον τους. (3)

„ Ἐν τῇ ἀληθείᾳ σου ἐξολόθρευσον
„ αὐτούς.

Ἀλήθειαν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν δικαιοσύνην· ἢ λέγει, καὶ ὅτι, ἐπειδὴ ἡ ἀλήθεια ἀφανίζει τὸ ψεῦδος, διὰ τοῦτο ἐσὺ Κύριε, μὲ τὸ νὰ ἦσαι ἀληθὴς, ἐξολόθρευσον αὐτοὺς, διὰ τὶ εἶναι ψευδεῖς· διότι καὶ οἱ Ζιφαῖοι ἐφάνηκαν ψεῦϛαι καὶ ἀπατηλοὶ εἰς τὴν φιλίαν, ὁποῦ εἶχον μὲ τὸν Δαβὶδ· καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Σαοὺλ πολλάκις εἰπὼν, ὅτι δὲν θέλει ἐπιβουλευθῇ τὸν Δαβὶδ, ἐφάνη ψεύϛης εἰς

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „ Ἡμῶν δὲ ἐχθροὶ ϗ ἀλλότριοι, οἱ δαίμονες, εἰς αὐτὴν τὴν ψυχὴν ἐπιβουλεύοντες· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος φησι „ Τῶν ἀλλοτρίων τὴν ἐπανάϛασιν λέγει ὁ Δαβὶδ, ϗ τὴν ὑπὸ τῶν ἐν κακίᾳ κραταιῶν τῆς ψυχῆς αὐτοῦ ζήτησιν, ὧν οὐ προηγεῖται Θεός· ἀλλ' ὁ ἐκ τοῦ ἐναντίου νοούμενος (ἤτοι ὁ διάβολος·) ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Ἀλλότριοι πάντες οἱ μὴ φρονοῦντες τὰ τοῦ Θεοῦ, κἂν συγγενεῖς, κἂν φίλοι, κἂν ἀδελφοὶ τυγχάνωσι· διὸ ϗ ἐπιβουλεύειν ἡμῖν ὡς ἀλλότριοι ἀλλοτρίοις, ϗ συγγενεῖς ὄντες πολλάκις οὐκ αἰσχύνονται· οἱ γὰρ ἑαυτοὺς ἀλλοτριώσαντες τοῦ Θεοῦ, πῶς πολλῷ μᾶλλον ϗ τοῦ νόμου τῆς φύσεως ἀλλότριοι γίνονται; κραταιοὺς δὲ τοὺς ἰσχυροὺς τῇ κακίᾳ λέγει· οἵτινες εἰς τοσοῦτον ἰσχυρὰν ϗ ἀνέκδοτον τὴν πονηρίαν κέκτηνται, ὥϛε ϗ εἰς ἑαυτὴν ἐπιβουλεύειν τὴν ψυχὴν, οὐ μόνον τὸν αἰσθητὸν ἡμῖν, ἀλλὰ ϗ τὸν νοητὸν κατασκευάζοντες θάνατον.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Ἰδοὺ ὁ Θεὸς ϗ Πατὴρ βοηθεῖ μοι· καὶ ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριϛὸς ὁ Υἱὸς αὐτοῦ ὁ μονογενὴς ἀντιλήπτωρ τῆς ψυχῆς μου.

(3) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „ Διὰ τοῦτό φησιν, ἐκεῖνοι μὲν οὐ προέθεντο τὸν Θεὸν ἐνώπιον αὐτῶν· ἐμοὶ δὲ ὁ Θεὸς βοηθεῖ, ὁ ἐπαναϛρέφων τὰ κακὰ τοῖς τῆς κακίας εὑρεταῖς· ϗ διὰ τῆς ἀληθείας ἐξαφανίζεται ἅπαν, ὅσον ἐϛὶ τῆς ἀληθείας ἐχθρὸν ϗ ἀλλόφυλον· ἄλλος δὲ λέγει „ Δυνατός ἐϛιν ὁ Κύριος μεταθεῖναι ἐπὶ τοὺς ἀδικοῦντας τὰς συμφοράς· ὅπερ συνᾴδει τῷ „ Ποιήσατε αὐτῷ, ὃν τρόπον ἐπονηρεύσατο ποιῆσαι τῷ πλησίον· (Δευτ. ιθ΄. 19.) ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἀποϛρέψει τὰ κακὰ τοῖς ἐχθροῖς μου, ἀντὶ τοῦ „ Λάκκον ὤρυξαν ϗ ἀνέσκαψαν αὐτὸν, ϗ ἐμπεσοῦνται εἰς βόθρον, ὃν εἰργάσαντο.

εἰς τὰ λόγιά του. (1)

6: Ἑκουσίως θύσω σοι.

Τὸ ἑκουσίως ἐδῶ εἶναι ἀντὶ τοῦ προθύμως καὶ περιχαρῶς· δὲν θέλω, λέγει, νὰ θυσιάσω εἰς ἐσένα Κύριε, ἀναγκαζόμενος ἀπὸ τὴν προσαγὴν τοῦ νόμου· ἀλλὰ θεληματικῶς καὶ ἐκ προαιρέσεως, θέλω θυσιάσω εἰς ἐσένα, ὅς τις εἶσαι βοηθὸς τῶν ἀδικουμένων· ἤτοι θέλω σοι εὐχαριστήσω, καθὼς ἀκολούθως λέγει. (2)

„ Ἐξομολογήσομαι τῷ ὀνόματί σου
„ Κύριε, ὅτι ἀγαθὸν, ὅτι ἐκ πάσης
„ θλίψεως ἐῤῥύσω με.

Θέλω, λέγει, σὲ εὐχαριστήσω Κύριε· ἐπειδὴ καὶ τὸ νὰ σὲ εὐχαριστῆ τινας εἶναι πρᾶγμα ἀγαθόν· καθὼς ἀλλαχοῦ λέγει „ Ἀγαθὸν τὸ ἐξομολογεῖσθαι τῷ Κυρίῳ· (Ψαλμ. ϟά. 1.) διὰ τί δὲ θέλω σὲ εὐχαριστήσω; διὰ τί διέλυσες καὶ διεσκέδασες τὸν πόλεμον, ὁποῦ τώρα ἔμελλε νὰ κάμῃ ὁ Σαοὺλ ἐναντίον μου· καὶ διὰ τί ἔκαμες αὐτὸν νὰ γυρίσῃ τὸν πόλεμον ἐναντίον εἰς ἄλλους· ὁ γὰρ εὐχαριστῶν τῷ εὐεργέτῃ, φιλοτιμότερον αὐτὸν ἐν τοῖς ἑξῆς ἐργάζεται, κατὰ τὸν Ἡσύχιον.

„ Καὶ ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμός μου.

Προβλέπωντας ὁ Δαβὶδ ὡς Προφήτης μὲ τὸν νοερὸν ὀφθαλμὸν τῆς ψυχῆς, τὴν καταστροφὴν, ὁποῦ ἔμελλε νὰ λάβῃ ὁ Σαοὺλ, καὶ οἱ ἐχθροί του ἀλλόφυλοι Ζιφαῖοι, προλέγει τὰ λόγια ταῦτα· ὅτι ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμός μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου· λείπει δὲ τὸ, ἐκεῖνα ὁποῦ ἤθελον· ἢ ἐκεῖνα ὁποῦ μέλλουν νὰ πάθουν· καὶ πρέπει νὰ ὑπακούωνται: ἤγουν ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμός μου ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου: ἤτοι κατὰ τῶν ἐχθρῶν μου ἐκεῖνα, ὁποῦ ἐγὼ ἤθελον· ἢ ἐκεῖνα, ὁποῦ μέλλουν νὰ πάθουν· καθὼς καὶ εἰς τὸν λδ. Ψαλμὸν ἑρμηνεύσαμεν διὰ τὸ σχῆμα τοῦτο τῆς ἐλλείψεως· (3) Αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ κατὰ τὸ γράμμα καὶ τὴν ἱστορίαν· ἠμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται οὗτος καὶ ἀπὸ ἡμᾶς ἐναντίον τῶν δαιμόνων· οἱ ὁποῖοι εἶναι ἀλλότριοι τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀποστάται καὶ ἐναντίοι αὐτοῦ· εἶναι δὲ καὶ κραταιοὶ εἰς τὴν κακίαν, ὡς ἀσώματοι καὶ ὡς κοσμοκράτορες. (4)

Ψαλ-

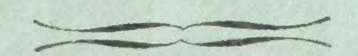
---

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος θέλει, ὅτι ἀλήθειαν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὥσπερ καὶ Θεὸν μὲν ἄλλος εἶπεν ἀνωτέρω τὸν Πατέρα, Κύριον δὲ, τὸν Υἱόν· ὥστε διὰ τῶν λόγων τούτων αἰνιγματωδῶς δηλοῖ ὁ Δαβὶδ τὴν ἁγίαν Τριάδα.

(2) Ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Ἀκούσιον θυσίαν ὁ Θεὸς οὐ προσδέχεται· οὐδέποτε γὰρ τῷ ἀναγκάζοντι, ἀλλὰ τῷ προσφέροντι τὴν προσφορὰν λογίζεται· ὅπερ εἰδὼς καὶ Παῦλος ὁ Ἀπόστολος ἔλεγε „ Μὴ ἐκ λύπης, ἢ ἐξ ἀνάγκης· ἱλαρὸν γὰρ δότην ἀγαπᾷ ὁ Θεός· σὺ δὲ καὶ ἀπὸ τοῦ καιροῦ τὸ ἑκούσιον νόησον· πολλάκις γὰρ θλίψει περιπεσόντες γινόμεθα ἑαυτῶν εὐλαβέστεροι· χρὴ δὲ ἡμᾶς καὶ τῆς θλίψεως μεταβληθείσης παραπλησίους εὑρίσκεσθαι. (ἐν τῇ ἐκδεδ: Σειρᾷ.)

(3) Τοιοῦτον σχῆμα ἐλλείψεως, καὶ τοιοῦτον νόημα ἔχει καὶ τὸ ῥητὸν ἐκεῖνο „ Ὁ Θεός μου δείξει μοι ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου. (Ψαλμ. νή. 10.)

(4) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης Γρηγόριος „ Οὐκ εἶπεν ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπόψεται· ἀλλ' ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμός μου· δι' ὧν ταῦτα μανθάνομεν, ὅτι τῷ Θεῷ οὔτε τι μέλλει, οὔτε παρῴχηκεν· ἀλλ' ἐν τῷ ἐνεστῶτι τὰ πάντα ἐστίν· ἐγὼ δέ φησιν ἐν ᾧ ἐσώθην ὀνόματι, τούτῳ εὐχαριστήσω· ὅτι ἀγαθὸν ἡ εὐχαριστία· ἐφ' οἷς ἔξω τῶν θλίψεων ἐγενόμην, καὶ τὸν ἀφανισμὸν τῶν ἐχθρῶν τοῖς ὀφθαλμοῖς κατενόησα· ἐπὶ τούτῳ γὰρ ὁ προφητικὸς ὀφθαλμὸς εὐφραίνεται, ὅταν μηκέτι μηδὲν ἐκ τοῦ ἐναντίου τῇ ἀρετῇ θεωρῆται· τῆς γὰρ κακίας ἐξαιρεθείσης, ἥτις πρὸς τὴν ἀρετὴν εἰς ἐχθροῦ τάξιν ἀντικαθίσταται, οὐκ ἔτι τὸ τῶν ἐχθρῶν ὑπολειφθήσεται ὄνομα· πῶς γάρ τις ἐχθρὸς κληθήσεται, μηκέτι τῆς ἔχθρας ζώσης, ἣν ἀπέκτεινεν ἡ εἰρήνη, καθά φησιν ὁ Ἀπόστολος; λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Ἐγώ φησι τούτων ἀπολαύσας, σὺν πάσῃ προθυμίᾳ τὴν τῆς αἰνέσεώς σοι προσοίσω θυσίαν τὰς σὰς εὐεργεσίας διεξιών· τοῦτο γὰρ κἀμοὶ ὠφέλιμον καὶ πᾶσι τοῖς ὑπὸ σοῦ βοηθουμένοις, καὶ σοὶ καταθύμιον· δίκαιον δὲ τοῦτο ποιεῖν τῶν συμφορῶν ἀπαλλαγέντα παντοδαπῶν, καὶ τῶν πολεμίων τὸν ὄλεθρον θεασάμενον.

Ψαλμὸς ΝΔ΄.

,, Εἰς τὸ τέλος, ἐν ὕμνοις, συνέσεως, τῷ Δαβίδ. (1)

Καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν ἔγραψεν ὁ Δαβίδ, ὅταν ἔφευγε τὸν Σαοὺλ, καὶ ἐκατοίκει εἰς τὴν ἔρημον· μὲ τὰ πάθη δὲ τὰ ἐδικά του, προεικονίζει καὶ τὰ πάθη, ὁποῦ ἔμελε νὰ πάθῃ ὁ Χριςὸς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος ὁ Ψαλμὸς ἐπιγράφεται, καὶ ἐν ὕμνοις, καὶ συνέσεως· ἐπειδὴ παραπέμπει τὸν ἀκροατὴν εἰς τὸ τέλος τῶν περὶ Χριςοῦ προφητευθέντων· καὶ παρακινεῖ αὐτὸν νὰ ὑμνῇ τὸν Χριςὸν, τὸν δἰ ἡμᾶς τοιαῦτα καταδεξάμενον κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ νὰ ἀκροάζεται τὸν Ψαλμὸν μετὰ συνέσεως· διὰ τὶ εἶναι συνεσκιασμένη καὶ ἀσαφὴς ἡ ἐν τούτῳ περιεχομένη περὶ Χριςοῦ προφητεία.

1 : „ Ἐνώτισαι ὁ Θεὸς τὴν προσευχήν
,, μου, καὶ μὴ ὑπερίδῃς τὴν δέησίν
,, μου.
2 : ,, Πρόσχες μοι καὶ εἰσάκουσόν μου.

Εἴπομεν εἰς τὸν πρότερον Ψαλμὸν, τὸν νγ΄. δηλαδὴ, ἐν τῷ β΄. ςίχῳ, τὶ δηλοῖ τὸ ἐνώτισαι καὶ τὸ εἰσάκουσον· καὶ ὅρα ἐκεῖ· πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ ις΄. Ψαλμὸς ἔχει ἀντίςροφα τὰ λόγια ταῦτα· διὰ τὶ, εἰς ἐκεῖνον μὲν πρῶτον, εἶναι τὸ εἰσάκουσον· δεύτερον, τὸ πρόσχες· καὶ τρίτον, τὸ ἐνώτισαι· ,, Εἰσάκουσόν φησι Κύριε, δικαιοσύνης μου· πρόσχες τῇ δεήσει μου, ἐνώτισαι τὴν προσευχήν μου· ὅθεν ἐκ τούτου εἶναι φανερὸν, ὅτι τὰ ῥήματα ταῦτα εἶναι ἀδιάφορα, καὶ σημαίνουσιν ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ ἐκ παραλλήλου. (2)

,, Ἐλυπήθην ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου.

Τὸ ὄνομα τῆς ἀδολεσχίας, κυρίως μὲν, ἐπὶ τῆς φλυαρίας λέγεται· ὁ δὲ Προφήτης Δαβίδ λαμβάνει τοῦτο πολλαῖς φοραῖς καὶ ἐπὶ τῆς συνεχοῦς καὶ ἐπιμόνου μελέτης, ὡς τὸ ,, Καὶ ἠδολέσχουν ἐν τοῖς δικαιώμασί σου· (Ψαλμ. ριη΄. 48.) ἤτοι ἐμελέτων συνεχῶς ἐν τῷ νόμῳ σου· καὶ τώρα δὲ

ἐδῶ

(1) Ἐν ἄλλοις δὲ ἀντὶ τοῦ, τῷ Δαβὶδ, γράφεται τῷ Ἀσάφ. ὁ δὲ Ἡσύχιός φησιν ,, Ὁ Ψαλμὸς οὗτος διαγράφει τὸν ἐν πειρασμοῖς ἐξεταζόμενον ἄνθρωπον· διόπερ ὑμνεῖν μετὰ συνέσεως τὸν δυνάμενον ἐλευθερῶσαι πειρασμῶν ἐπαγγέλλεται· σαφὴς δὲ καὶ τῶν δεσποτικῶν παθῶν ἡ προφητεία πρόσκειται.

(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος ,, Ταῦτα Χριςοῦ προσευξαμένου, καὶ ἡμεῖς προσευξώμεθα, καὶ τὸν δεσπότην οἱ δοῦλοι, καὶ τὸν πλούσιον οἱ πτωχοὶ μιμησώμεθα· αὐτὸς γὰρ τίνα δεῖ προσεύχεσθαι τρόπον δεῖξαι βουλόμενος, ἐνώτισαί φησιν καὶ μὴ ὑπερίδῃς· πολλάκις γὰρ ἡμῶν τὴν προσευχὴν ἀκούσας ὁ Θεὸς, ὡς περιττὴν καὶ ἀναξίαν τῆς ἀκοῆς αὐτὸν παρορᾷ καὶ παραπέμπεται.

ἐδῶ ὁμοίως λέγει, ὅτι ἐλυπήθην ἐν τῇ μελέτῃ μου· ἐμελέτων γὰρ, πῶς νὰ ἦτον τρόπος καὶ μηχανὴ διὰ νὰ γλυτώσω ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν μου· ἐλυπήθην ὅμως, διὰ τὶ δὲν εὑρίσκω καμμίαν μηχανὴν εἰς τὸ νὰ λυτρωθῶ· τὸ ὄνομα τῆς ἀδολεσχίας λαμβάνεται ἀκόμη καὶ ἐπὶ τοῦ μετεωρισμοῦ τοῦ κατὰ τὴν θέαν (ἴσως τῶν ὀμμάτων): καθὼς εἶναι ἐκεῖνο· „ Ἐξῆλθε δὲ Ἰσαὰκ ἀδολεσχῆσαι εἰς τὸ πεδίον τὸ πρὸς δείλης· καὶ ἀναβλέψας τοῖς ὀφθαλμοῖς αὐτοῦ εἶδε καμήλους ἐρχομένας· (Γεν. κδ. 63.) (1)

3: „ Καὶ ἐταράχθην ἀπὸ φωνῆς ἐχθροῦ
„ καὶ ἀπὸ θλίψεως ἁμαρτωλοῦ.

Τὸν Σαοὺλ ὀνομάζει ἐχθρὸν ὁ Δαβὶδ, διὰ τὶ ἐπεβούλευεν αὐτόν· ὁμοίως καὶ ἁμαρτωλὸν τὸν αὐτὸν ὀνομάζει· ἐπειδὴ καὶ ἁμάρτανεν εἰς τὴν δικαιοσύνην· ἐδίωκε γὰρ τὸν ἀθῶον καὶ ἀναίτιον Δαβὶδ, καὶ ἐζήτει νὰ φονεύσῃ τὸν εὐεργέτην του, καὶ φωνὴν μὲν ὀνομάζει τὰς ὕβρεις, ὁποῦ ἔλεγε κατ' αὐτοῦ ὁ Σαοὺλ· θλίψιν δὲ ὀνομάζει τὸν διωγμὸν, ὁποῦ ἐκίνησε κατ' αὐτοῦ: τοῦ Δαβὶδ δηλαδή.

„ Ὅτι ἐξέκλιναν ἐπ' ἐμὲ ἀνομίαν.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἐγὼ ἐταράχθηκα, διὰ τὶ οἱ τοῦ Σαοὺλ φίλοι ἐκίνησαν κατ' ἐμοῦ ἀνομίαν· ἤτοι ἔφερον ἐναντίον μου ἐγκλήματα, καὶ μὲ ἐδιάβαλλον εἰς τὸν Σαοὺλ, πῶς εἶμαι ἐπίβουλος κατ' αὐτοῦ· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν, ἀνομίαι· τὸ ὁποῖον οὕτω νοοῦμεν, ὅτι ἐκινήθησαν ἐναντίον μου αἱ ἀνομίαι: ἤτοι οἱ ἄνομοι· ἔτζι γὰρ συνειθίζομεν πολλάκις νὰ λέγωμεν ἀδικίαν, τὸν ἄδικον ἄνθρωπον, κατηγοροῦντες αὐτὸν μὲ τὸν τρόπον τοῦτον βαρύτερον, ὡσὰν νὰ ἔχῃ ὅλην τὴν ἀδικίαν.

„ Καὶ ἐν ὀργῇ ἐνεκότουν μοι.

Ὅταν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου ὠργίζοντο ἐναντίον μου, κοντὰ εἰς τὴν ὀργὴν, ἀκόμη ἐφύλαττον κατ' ἐμοῦ καὶ μνησικακίαν· κότος γὰρ ὀνομάζεται, ὅταν ἡ ὀργὴ κεῖται καὶ μένῃ εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ὀργιζομένου, ἥ τις καὶ μνησικακία ὀνομάζεται. (2)

4: „ Ἡ καρδία μου ἐταράχθη ἐν ἐμοί, καὶ
„ δειλεία θανάτου ἐπέπεσεν ἐπ' ἐ-
„ μέ.

Καρδίαν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν ψυχὴν, τὴν ὁποίαν λέγει, ὅτι ἐταράχθη, σχοδουμένη καὶ στενοχωρουμένη ἀπὸ τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν· Πῶς δὲ ὁ Δαβὶδ, εἰς ἄλλο μὲν μέρος λέγει, οὐ φοβηθήσομαι ἀπὸ μυριάδων λαοῦ τῶν κύκλῳ συνεπιτιθεμένων μοι· (Ψαλμ. γ'. 6.) καὶ ἄλλα ὅμοια, τώρα δὲ ἐδῶ φανερὰ ὁμολογεῖ πῶς δειλιᾷ καὶ φοβεῖται; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι, ὅταν μὲν αἰσθάνετο ὁ Δαβὶδ τὴν θείαν βοήθειαν εἰς τὴν ψυχήν του, τότε ἐθάρρει καὶ δὲν ἐφοβεῖτο· ὅταν δὲ κατ' οἰκονομίαν ὑστερεῖτο τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ, διὰ νὰ φανῇ ἡ ὑπομονή του, καὶ ἡ ἐπιμονὴ τῆς πρὸς τὸν Θεὸν δεήσεώς του: τότε ἠγωνία, καὶ τὸν φόβον δὲν ἔκρυπτε.

5: „ Φό-

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Ἀδολεσχίαν τὸν ἐν θεωρίᾳ μετεωρισμὸν λέγει, ὃν ὑπέμεινεν ὁ Κύριος τὰ καθ' ἡμᾶς λογιζόμενος· δι' ἃ καὶ ἐταράττετο, ὅτι ἐπὶ τοσοῦτον ἀνοίας προεκόψαμεν, ὥστε σκελίζειν τὸν ὑπὲρ ἡμῶν τρέχοντα· σχεδὸν τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Ἀθανάσιος. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρ.)

(2) Κατὰ ἄλλους δὲ ἑρμηνευτὰς, πάντα τὰ ἀνωτέρω ῥητὰ λέγονται καὶ ἐκ προσώπου τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ, διὰ τοὺς Ἰουδαίους καὶ διὰ τὸν Ἰούδαν· ἤτοι κατὰ τὸν Ἡσύχιον, ὅς τις καὶ λέγει, ἐχθρὸν μὲν τὸν Καϊάφαν, ὡς ἀφιέναι φωνὴν κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐν τῷ καιρῷ τοῦ κριτηρίου τοιαύτην τετολμηκότα, ὅτι ἐβλασφήμησε· τί ἔτι χρείαν ἔχομεν μαρτύρων; ἁμαρτωλὸν δὲ τὸν Ἰούδαν· πῶς γὰρ οὐχ ἁμαρτωλὸς ὁ προδοὺς τὸν διδάσκαλον;

5: „ Φόβος καὶ τρόμος ἦλθεν ἐπ' ἐμὲ,
„ καὶ ἐκάλυψέ με σκότος.

Ἐκεῖνο ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω ὁ Δαβίδ, τοῦτο τὸ ἴδιον λέγει καὶ ἐδῶ, διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὰ πολλὰ λόγια, τὴν ἐπίτασιν καὶ αὔξησιν τῆς δειλίας του· ἐπειδὴ ἡ δειλία, ὅταν αὐξηθῇ, γίνεται καὶ λέγεται φόβος, ὁ φόβος δὲ πάλιν ὅταν αὐξηθῇ, γίνεται καὶ λέγεται τρόμος· σκότος δὲ ὀνομάζει τὸ τῆς λύπης καὶ ἀθυμίας, διότι ἡ λύπη καὶ ἀθυμία κατ' ἐξαίρετον τρόπον σκοτίζουσι καὶ συγχέουσι τὴν ψυχήν. (1)

6: „ Καὶ εἶπα· τίς δώσει μοι πτέρυγας
„ ὡσεὶ περιστερᾶς, καὶ πετασθήσομαι
„ καὶ καταπαύσω;

Τὰς πτέρυγας τῆς περιστερᾶς ζητεῖ ἐδῶ ὁ Δαβὶδ διὰ νὰ τοῦ δοθοῦν· ἕνα μὲν, διὰ τί ἡ περιστερὰ πετᾶ γλίγωρα· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τί ἡ περιστερὰ εἶναι ζῶον ἥμερον καὶ ἀπόνηρον, καθὼς ἦτον καὶ ὁ Δαβίδ· ποῖος λέγει νὰ μὲ δώσῃ τὰς πτέρυγας τῆς ταχυτάτης περιστερᾶς διὰ νὰ πετάξω εἰς τόπους σιγούρους καὶ ἀκινδύνους, καὶ οὕτω νὰ καταπαύσω καὶ νὰ ἡσυχάσω ἀπὸ τοὺς συχνοὺς φόβους καὶ πόνους; (2)

7 Ἰδοὺ ἐμάκρυνα φυγαδεύων, καὶ ηὐλίσθην ἐν τῇ ἐρήμῳ.

Φεύγωντας, λέγει, τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς τοῦ Σαοὺλ φίλους, ἐμάκρυνα ἀπὸ τοὺς κατοικουμένους τόπους, καὶ ἐκατοίκησα εἰς τὸν ἔρημον τόπον.

8: „ Προσεδεχόμην τὸν Θεὸν τὸν σῴζοντά με ἀπὸ ὀλιγοψυχίας καὶ ἀπὸ καταιγίδος.

Εὑρισκόμενος ἐγὼ, λέγει, εἰς τὴν ἔρημον, κανένα ἄλλον βοηθὸν ἕως τοῦ νῦν δὲν ἐπρόσμεινα νὰ μοι βοηθήσῃ, πάρεξ μόνον ἐσένα τὸν Θεόν· καταιγίδα δὲ ὀνομάζει τὴν σφοδρότητα, καὶ ὑπερβολικὴν ζάλην τῶν πειρασμῶν. (3)

9: „ Κα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος „ Καὶ αὐτὸς δὲ ὁ Δεσπότης Χριστὸς, καίτοι πολλάκις προειπὼν τοῖς ἱεροῖς Ἀποστόλοις, ϗ προσημάνας τὸ πάθος, παρὰ τὸν καιρὸν τοῦ πάθους ἐβόα, νῦν ἡ ψυχή μου τετάρακται· ϗ τοσαύτην ἀγωνίαν συνεχώρησεν ἡ θεία φύσις τὴν ἀνθρωπείαν λαβεῖν, ὡς ἱδρῶσαι μὲν αἵματος θρόμβους, ὑπ' Ἀγγέλου δὲ στηριχθῆναι ϗ νικῆσαι τὸ δέος· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Τοῦτο τῶν ἐν πειρασμοῖς ϗ θλίψεσιν ἴδιον, μὴ μόνον φόβῳ ϗ τρόμῳ, ἀλλὰ ϗ σκότῳ κατὰ ψυχὴν ἀποσουμένους συνέχεσθαι.

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει „ Δυσχεραίνων καθ' ἑαυτὸν ὁ Δαβὶδ, περιστερᾶς ἐπιζητεῖ πτέρυγας, εἴτε ὡς κουφοτέρας καὶ ταχυτέρας· τοιοῦτος γὰρ πᾶς δίκαιος· εἴτε ὡς τὸ Πνεῦμα σκιογραφούσας, ᾧ μόνῳ τὰ δεινὰ φεύγομεν, ἵνα ὡς πορρωτάτω γένηται τῶν παρόντων κακῶν· ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος σὺν τῷ Θεοδωρήτῳ λέγει „ Θαυμάσαι δὲ ἄξιον, περιστερᾶς καὶ οὐκ ἄλλου ὀρνέου πτέρυγας λαβεῖν ἐθελήσαντα· δῆλος γάρ ἐστι τῆς πνευματικῆς χάριτος ἐφιέμενος, τῆς ἐν εἴδει περιστερᾶς ἐπιπτάσης· πῶς γὰρ ἄν τις πρὸς τὸν οὐρανὸν ἀναπταίη, μὴ πτερωθεὶς τῷ οὐρανίῳ πτερῷ, ϗ ἀνωφερὴς διὰ τῆς ὑψηλῆς πολιτείας γενόμενος; τίς οὕτως ἔξω τῶν εὐαγγελικῶν μυστηρίων ἐστὶν, ὡς ἀγνοεῖν, ὅτι ἓν ὄχημα τῇ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ τῆς ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς πορείας ἐστὶ, τὸ τῷ εἴδει τῆς καταπτάσης περιστερᾶς ἑαυτὸν ὁμοιῶσαι; ὁ δὲ Κλήμης λέγει „ Ὁ πάσης πικρᾶς καὶ σαρκικῆς δυσωδίας ἀποστήσας ἑαυτὸν, ϗ τῶν χαμαιζήλων ὑπεραρθεὶς, εὑρήσει τὸ μόνον θυμηδίας ἄξιον, ϗ πετασθήσεται διὰ πρακτικῆς, ϗ καταπαύσει διὰ θεωρίας· ὁ δὲ σοφὸς Νεῖλος „ Δίδωσι δὲ ϗ ἡμῖν πνευματικὰς πτέρυγας ὁ Θεὸς ἵνα ϗ νῦν τὰ ὀλέθρια πάθη, ϗ ἐν τῇ ἐξόδῳ τὰς δαιμονικὰς φάλαγγας ὁρμώσας καθ' ἡμῶν, ὑπερπτῆναι ἰσχύσωμεν· εἰσὶ δὲ πτέρυγες τῆς ἁγίας Περιστερᾶς, θεωρία ἀσωμάτων, δι' ἧς ὑψωθεὶς ὁ νοῦς καταπαύει εἰς τὴν γνῶσιν τῆς ἁγίας Τριάδος. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Πτέρυγας τοὺς Ἀποστόλους καλεῖ· δι' αὐτῶν γὰρ ἐπὶ τὴν οἰκουμένην ὅλην τοῦ Χριστοῦ τὸ μυστήριον ἔπτη, ϗ καθάπερ ἐν νοσσιαῖς ταῖς Ἐκκλησίαις κατέπαυσε· τούτους οὖν οἷα πτέρυγας περιστερᾶς· τουτέστι πλήρης τῆς χορηγίας τοῦ Πνεύματος βούλεται· τὸ δὲ τίς, οὐκ ἀποροῦντος ἐνταῦθα, ἀλλὰ τοῦ μᾶλλον ἐπιθυμοῦντος ϗ κατεπείγοντος. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Τῇ καταιγίδι συνῆψε τὴν ὀλιγοψυχίαν· μέρος γάρ τι τῶν πειρασμῶν τοῖς αὐτὴν δε-

9 „ Καταπόντισον Κύριε, καὶ καταδίελε „ τὰς γλώσσας αὐτῶν.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ακόλουθα λέγει ὁ Δαβὶδ περὶ τοῦ Χριστοῦ κατὰ τῶν Ἰουδαίων· καταπόντισον, λέγει, ὦ Κύριε, τὰς γλώσσας τῶν Ἰουδαίων, αἱ ὁποῖαι βλασφημοῦσι τὸν ἐδικόν σου Υἱόν· ἤτοι βύθισον αὐτὰς, ἀποπνίξας μέσα εἰς τὸ βάθος τοῦ στόματος· καὶ καταμοίρασον αὐτὰς, μὲ τὸ νὰ τὰς κάμης ἀσυμφώνους μίαν μὲ τὴν ἄλλην, ὥστε ὁποῦ νὰ μὴ δύνωνται πλέον νὰ λαλοῦν κατὰ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ· καθὼς ταῦτα ἔπαθον ὕστερον ἐμπράκτως οἱ Ἰουδαῖοι, διαφθαρέντες ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους. (1)

„ Ὅτι εἶδον ἀνομίαν καὶ ἀντιλογίαν „ ἐν τῇ πόλει.

Διὰ τοῦτο, λέγει, καταπόντισον Κύριε, τὰς γλώσσας τῶν Ἰουδαίων· διά τι ἐγὼ μὲ τοὺς Προφητικοὺς ὀφθαλμοὺς εἶδον εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ, ἀνομίαν καὶ ἀντιλογίαν· ἀνομίαν μὲν, διά τι οἱ ἐν αὐτῇ κατοικοῦντες Ἰουδαῖοι, παρανόμως ἐζήτουν νὰ θανατώσουν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς· ἀντιλογίαν δὲ, διατὶ οἱ αὐτοὶ ἀντέλεγον εἰς τὸν Χριστὸν, ὅς τις ἐδίδασκεν αὐτοὺς τὰ σωτήρια.

10 „ Ἡμέρας καὶ νυκτὸς κυκλώσει αὐ„ τὴν ἐπὶ τὰ τείχη αὐτῆς.

Τὴν πόλιν, λέγει, Ἱερουσαλὴμ, θέλει τὴν περικυκλώσει ἡ ἀνομία: ἤτοι ἡ παρανομία, ἡμέραν καὶ νύκτα: ἤτοι εἰς πολὺ διάστημα καιροῦ, ἕως καὶ εἰς τὰ τείχη της: τουτέστιν ὅλην τὴν πόλιν περιέλαβε· τοιοῦτοι γὰρ ἄνομοι ἔμειναν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ μετὰ τὸν σταυρικὸν θάνατον, ὁποῦ ἐπροξένησαν εἰς τὸν Δεσπότην Χριστὸν, ἕως ὁποῦ ἐπολέμησαν αὐτοὺς οἱ Ῥωμαῖοι, καὶ ὅλον τὸ γένος αὐτῶν διέφθειραν, ὕστερον ἀπὸ τεσσαράκοντα χρόνους μετὰ τὴν Ἀνάληψιν τοῦ Κυρίου. (2)

„ Καὶ ἀνομία καὶ κόπος ἐν μέσῳ αὐ„ τῆς καὶ ἀδικία.

Πάλιν ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀνομίαν, ἐπιμόνως κατηγορῶν τὴν πόλιν τῆς Ἱερουσαλὴμ, καὶ τοὺς ἐν αὐτῇ κατοικοῦντας Ἰουδαίους· διά τι αὐτοὶ ὑπερηφανευόμενοι, πῶς ζοῦν κατὰ τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ, ἔκαμναν παρανομίας πάντοτε· ἀφ' οὗ δὲ εἶπεν ἀνωτέρω, ὅτι τὴν Ἱερουσαλὴμ ἐκύ-

---

δεχομένοις ϗ ἡ ὀλιγοψυχία γίνεται, τὸν ἀνδρεῖον ἔσθ' ὅτε κατακλῶσα λογισμὸν, ϗ ὥσπερ τινα κηρὸν τὸν καλῶς πεπηγότα νοῦν διαλύουσα· διὰ τοῦτο χρὴ μετὰ τῶν ἄλλων ἀσθενειῶν, ϗ ταύτην παρακαλεῖν τῆς ἡμετέρας ψυχῆς ἐξοικίζεσθαι, ϗ μὴ ταῖς ὀλιγωρίαις εἰς ἀπόγνωσιν τῆς ἀπὸ Θεοῦ σωτηρίας καταφέρεσθαι· διαπρέπειν δὲ μᾶλλον ἐν ὑπομονῇ, ϗ πιστεύειν ὅτι πάντως ἔσται Θεὸς τοῖς ἐπ' αὐτῷ τεθαῤῥηκόσι βοηθός· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Καὶ ὁ Δεσπότης δὲ Χριστὸς, πολλάκις μὲν εἰς τὸ ὄρος, πολλάκις δὲ εἰς τὴν ἔρημον ὑπεχώρησε τὸν τῶν Ἰουδαίων φθόνον ἐκκλίνων·

(1) Λέγει δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Ἡ ἐπὶ κακῷ συμφωνία δεινόν, ϗ ἐκ τοῦ ἐναντίου μέγα ἀγαθὸν ἡ τῶν ἐπὶ κακῷ συμφωνησάντων διάλυσις· ὅταν οὖν ἡ κακία καθ' ἑαυτὴν μερισθῇ, ἔχομεν τὸ ἀσφαλὲς οἱ παρ' αὐτῆς πολεμούμενοι· οὐκέτι γὰρ αἱ ἐξ αὐτῆς ἐπιβουλαὶ πιστεύονται· τοιγαροῦν τοῦ Χριστοῦ θαυματουργοῦντος τῶν Ἰουδαίων αἱ γλῶσσαι διῃρέθησαν· ϗ οἱ μὲν ἔλεγον, οὐκ ἔστι παρὰ Θεοῦ ὁ ἄνθρωπος οὗτος, ὅτι τὸ Σάββατον οὐ τηρεῖ· ἄλλοι ἔλεγον, πῶς δύναται ἄνθρωπος ἁμαρτωλὸς τοιαῦτα σημεῖα ποιεῖν, ϗ σχίσμα ἦν ἐν αὐτοῖς· ϗ ὁ Θεοδώριτος εἶπεν, ἐπειδή φησι κακῇ κέχρηνται συμφωνίᾳ, διάλυσον αὐτῶν Δέσποτα τὴν ὁμόνοιαν.

(2) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Τοῦ Χριστοῦ κρινομένου ἀνόμως· ἀντιλογία τῶν κρινόντων, Πιλάτου δηλαδὴ ϗ τῶν Ἰουδαίων, ἐγένετο· τοῦ μὲν λέγοντος, οὐδὲν αἴτιον εὑρίσκω ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τούτῳ· ἐκείνων δὲ, ἡμεῖς νόμον ἔχομεν ϗ κατὰ τὸν νόμον ἡμῶν ὀφείλει ἀποθανεῖν· ϗ ἡμέρας μὲν κατὰ τὸν καιρὸν τοῦ σταυροῦ· νυκτὸς δὲ, κατὰ τὸν καιρὸν τῆς προδοσίας· ἐπὶ τὰ τείχη δὲ: δηλαδὴ ἐπὶ τοὺς Ἱερεῖς· αὐτοὶ γὰρ τείχη τοῦ λαοῦ τυγχάνουσιν· ἀνομίαν δὲ ϗ ἀδικίαν λέγει, ἀνομίαν μὲν, ὅτι τὸν νόμον πνευματικῶς οὐκ ἐφύλαττον· ἀδικίαν δὲ, ὅτι τοσαύτας

κύκλωσεν ἡ ἀνομία ἕως εἰς τὰ τείχη, διδάσκει τώρα, ὅτι δὲν θέλει ἀφήσει ἐλεύθερον οὐδὲ τὸ μέσον τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ εἰς αὐτὸ θέλει προχωρήσει· καὶ ἡ μὲν παρανομία, θέλει προχωρήσει εἰς τὰς κρίσεις τῶν κριτῶν· ὁ δὲ κόπος, εἰς τὸ νὰ κατασκευάζουν οἱ πολῖται μηχανὰς καὶ ἐπιβουλὰς κατὰ τῶν ἀθώων· ἡ ἀδικία δὲ, εἰς τὸ νὰ πλεονεκτοῦν καὶ νὰ ἁρπάζουν τὸ ξένον δίκαιον.

11: „ Καὶ οὐκ ἐξέλιπεν ἐκ τῶν πλατειῶν „ αὐτῆς τόκος καὶ δόλος.

Εἰς κάθε πόλιν εὑρίσκονται καὶ πλατείαις ςράταις καὶ ςεναῖς· καὶ πλατείαις μὲν εἶναι, ἐκεῖναις ἡ ςράταις, ἀπὸ τὰς ὁποίας ἠμπορεῖ νὰ περάσῃ ὁλόκληρον ἀμάξι· αἵτινες ὀνομάζονται ἐξάεροι· ςεναῖς δὲ στράταις εἶναι ἐκεῖναις, ἡ ὁποῖαις ὀνομάζονται καὶ ἔμβολοι· διὰ τὶ ἐμβαίνει ἀπὸ αὐτὰς ὁ λαός· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἀπὸ τὰς πλατείας στράτας τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὅπου γίνονται τὰ παζάρια, καὶ ἡ ληψοδοσίαις, δὲν ἔλειπεν ὁ τόκος καὶ ὁ δόλος· (1) ὁ τόκος μὲν, διὰ τὶ οἱ εἰς αὐτὰς εὑρισκόμενοι ἄνθρωποι ἔπερναν διάφορα ἀπὸ τὰ ἄσπρα των· κρυφίως ὅμως· ἐπειδὴ καὶ τὸ διάφορον καὶ ὁ παλαιὸς Νόμος ἐμπόδιζεν· ὁ δόλος δὲ πάλιν δὲν ἔλειπεν ἀπὸ αὐτὰς, διὰ τὶ οἱ πωλοῦντες καὶ ἀγοράζοντες ἐμεταχειρίζοντο δολιότητας καὶ ψεύδη, ἀπατῶντες ἕνας τὸν ἄλλον· ἢ καὶ ἐμεταχειρίζοντο ἄλλας ἐπιβουλὰς ἀναμεταξύ των· μὲ τὰ ἄνω δὲ εἰρημένα ἐξ ὀνόματος ἁμαρτήματα ἐφανέρωσεν ἀπὸ μέρους ὁ Δαβὶδ, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι ἔπραττον ἁπλῶς κάθε κακίαν.

12: „ Ὅτι, εἰ ὁ ἐχθρὸς ὠνείδισέ με, ὑπή„ νεγκα ἄν· καὶ εἰ ὁ μισῶν με ἐπ᾽ ἐμὲ „ ἐμεγαλορρημόνησεν, ἐκρύβην ἂν „ ἀπ᾽ αὐτοῦ.

Τὰ λόγια ταῦτα καὶ τὰ ἀκόλουθα, λέγονται ἀπὸ τὸ πρόσωπον τοῦ Δεσπότου Χριςοῦ κατὰ τοῦ προδότου Ἰούδα, ὡς λέγει ὁ θεῖος Κύριλλος καὶ ὁ Θεοδώριτος· τὸ μὲν οὖν ὠνείδισεν εἶπεν, ἀντὶ τοῦ ἐξουδένωσε καὶ ἐδιάβαλε· τὸ δὲ ἐμεγαλορρημόνησεν, ἀντὶ τοῦ ἀνδιάντροπα ἐλάλησε καὶ ἐφοβέρισε· διὰ τὶ καὶ τὰ δύω ταῦτα ἔκαμεν ὁ Ἰούδας· καὶ ἐδιάβαλε μὲν τὸν Κύριον εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ἐφοβέρισε δὲ καὶ νὰ παραδώσῃ αὐτὸν εἰς θάνατον· τὸ δὲ ὅτι, ἠμπορεῖ νὰ ἦναι σύνδεσμος προκαταρκτικὸς, τὸν ὁποῖον ὀνομάζουσι καὶ διηγηματικόν. (2)

13: „ Σὺ δὲ ἄνθρωπε ἰσόψυχε, ἡγεμών „ μου

τας παρὰ τοῦ Πατρὸς εὐεργεσίας δεξάμενοι, ςαυρῷ τὸν Υἱὸν αὐτοῦ, τὸν ἰατρὸν ϗ τὸν τροφέα παρέδωκαν. πλὴν ϗ ἡμεῖς φυλαξώμεθα· ϗ μήτε ἡμέρας μήτε νυκτὸς, ἐπὶ τὰ ἡμέτερα τείχη: δηλαδὴ τὰς ἀρετὰς ἀνομίαν ἔχειν, ἢ ὅλως ἀντιλογίαν καρτερήσωμεν.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Αἱ δὲ πλατεῖαι τὸν ἡδονικὸν ϗ παθητικὸν δηλοῦσι βίον, ϗ τὴν εὐρύχωρον τῆς ἀπωλείας ὁδὸν, ἐν αἷς ἀεὶ ϗ μένει ὁ περὶ τὰ κακὰ κόπος, ϗ ὁ περὶ τὰς ἀπάτας δόλος, ὁ δὲ Θεοδώριτός φησιν· ἐπισημήνασθαι μέν τοι προσήκει, ὡς οὐ μόνον τῆς καινῆς Διαθήκης ἡ τελειότης· ἀλλὰ ϗ ἡ νομικὴ πολιτεία τοῦ τόκου κατηγορεῖ, ϗ τῇ ἀνομίᾳ ϗ τῇ ἀδικίᾳ ϗ τῷ δόλῳ τοῦτον συζεύγνυσιν.

(2) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Τὰ μὲν παρὰ τῶν φανερῶς δυσμενῶν γενόμενα, οἰςά φησιν ἡγεῖσθαι ϗ φορητά· αἰτιᾶται δὲ τὰς τῶν συνόντων ὑποκρίσεις τῇ ἐνδείξει τῆς ὁμοψυχίας τὴν ἐπιβουλὴν ἐνεργούσας, οὓς οὐδὲ διαφυγεῖν δυνατὸν διὰ τὴν τῆς οἰκειότητος προσποίησιν· οὐδὲ ῥάδιον ἐκκλῖναι, ϗ τὴν ἀπ᾽ αὐτῶν φυλάξασθαι βλάβην, διὰ τὸ ἐν τῷ προσχήματι τῆς φιλίας βαθέως κατεσκευασμένην τὴν πονηρίαν καταχεκρύφθαι· τὸ γὰρ μῖσος ἐν τῷ βάθει κατέχοντες, ἀγάπῃ δεικνύουσι κατακεχρωσμένην τὴν ἐπιφάνειαν, κατὰ τὰς ὑφάλους πέτρας· αἳ βραχεῖ ὕδατι καλυπτόμεναι, κακὸν ἀπροόρατον τοῖς ἀφυλάκτοις γίνονται· ἐχθρὸν μὲν γὰρ ὁμολογούμενον ϗ μισοῦντα ἐκ τοῦ προφανοῦς, δυνατὸν ϗ φυλάξασθαι, ὑποκρινόμενον δὲ φιλίαν, ϗ βαθέως ἐπιβουλεύοντα, οὐκ ἔςι ῥάδιον ἐκκλῖναι· ταῦτα ϗ νῦν ὁ Δαβὶδ φιλοσοφεῖ· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Τοῦτο ϗ τῷ Ἰούδᾳ ὁ Χριςὸς διὰ τῆς παρούσης προφητείας ὠνείδισεν.

„ μου καὶ γνωστέ μου.

Ἀπὸ κοινοῦ ἐδῶ ἐννοεῖται ἔξωθεν τὸ, ὠνείδισας, καὶ τὸ ἐμεγαλοῤῥημόνησας· ἤγουν σὺ ὦ Ἰούδα, ἄνθρωπε ἰσόψυχε, ἐσὺ μὲ ὠνείδισας, καὶ κατ' ἐμοῦ ἐμεγαλοῤῥημόνησας· ἰσόψυχον δὲ τὸν Ἰούδαν ὀνομάζει ὁ Κύριος: ἤγουν φίλον· ἡγεμόνα δὲ αὐτοῦ, διὰ τὶ καὶ ὁ Ἰούδας ἐχειροτονήθη παρὰ τοῦ Κυρίου μαζὶ μὲ τοὺς ἕνδεκα Ἀποςόλους, ἡγεμὼν καὶ ἄρχων τῶν πιςευόντων εἰς τὸν Χριςόν· κατὰ τὸ, „ Καταστήσεις αὐτοὺς ἄρχοντας ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν· (Ψαλμ. μδ΄. 16.) γνωστὸν δὲ αὐτὸν εἶπεν: ἤτοι ἐγνωσμένον καὶ γνησιώτατον.

14: „ Ὅς ἐπιτοαυτὸ ἐγλύκανάς μοι ἐδέ-
„ σματα.

Σὺ, λέγει, Ἰούδα μὲ ὠνείδισας, ὅς τις ἐπιτοαυτό: ἤγουν μαζὶ μὲ ἐμένα εὑρισκόμενος· ἐγλύκανας: ἤγουν ἐκατασκεύασας φαγητά· ἐπειδὴ κάθε φαγητὸν κατασκευαζόμενον, γλυκύτερον γίνεται· ἢ ἐδέσματα θέλεις νοήσει τὴν διδασκαλίαν τοῦ κηρύγματος, μὲ τὴν ὁποίαν ἐτρέφοντο αἱ ψυχαὶ τῶν πιςευόντων· ταύτην δὲ τὴν διδασκαλίαν καὶ ὁ Ἰούδας, ὡς Ἀπόςολος ὁποῦ ἦτον, ἐγλύκανεν: ἤγουν εὐαπόδεκτον ἐποίησεν εἰς τὸν Χριςόν. (1)

„ Ἐν τῷ οἴκῳ τοῦ Θεοῦ ἐπορεύθημεν
„ ἐν ὁμονοίᾳ.

Μαζὶ, λέγει, μὲ ἐσένα Ἰούδα, ἐπήγαμεν εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Θεοῦ ὁμογνωμόνως· τόσον πολλὰ ἀχώριςον σὲ εἶχον καὶ γνήσιον μαθητήν μου.

15: „ Ἐλθέτω δὴ θάνατος ἐπ' αὐτούς·

Ταῦτα προβλέποντας ὁ Δαβίδ, καταρᾶται ἐδῶ τὸν Ἰούδαν, καὶ τὸν Ἄνναν καὶ Καϊάφαν, καὶ τοὺς Χριςοκτόνους Ἰουδαίους.

„ Καὶ καταβήτωσαν εἰς Ἅδου ζῶν-
„ τες.

Καὶ ἂν ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ, ὅτι νὰ ἔλθῃ θάνατος εἰς αὐτοὺς, πῶς τώρα λέγει ἐδῶ νὰ καταβοῦν ζωντανοὶ εἰς τὸν Ἅδην; ἀσυμβίβαστον γὰρ τοῦτο· καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι ἄλλοι μὲν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους βιαίως ἀπέθανον· θάνατον γὰρ ἐδῶ ἐννοεῖ ὄχι τὸν κατὰ φύσιν, ἀλλὰ τὸν βίαιον, τὸν προξενούμενον ἀπὸ κρεμάλαν, ἢ πόλεμον, ἢ ἀπὸ ἄλλον τρόπον πικρὸν, (ὁποῖον καὶ ὁ Ἰούδας ἔλαβε, κρεμασθεὶς μόνος του·) ἄλλοι δὲ ἀπὸ αὐτοὺς, ἀναγκαζόμενοι καὶ διωκόμενοι ὑπὸ τῶν Ῥωμαϊκῶν ςρατευμάτων, ἔῤῥιψαν τὸν ἑαυτόν τους κάτω εἰς κρημνούς· καὶ ἄλλοι ἐμβαίνοντες εἰς λάκκους καὶ ξηροπήγαδα ἐκρύπτοντο εἰς πολὺ διάςημα καιροῦ, ταλαιπωρούμενοι ἀπὸ πεῖναν καὶ δίψαν καὶ φόβον, καθὼς ὁ Ἰώσηπος ἱστορεῖ· διὰ τοῦτο καὶ Ἅδην ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν λάκκον καὶ ξηροπήγαδον διὰ τὸ σκοτεινὸν, ὅς τις καὶ ἔγινεν εἰς αὐτοὺς τάφος· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ μέσα μένοντες, διεφθάρησαν ὀλίγον ὀλίγον· μερικοὶ δὲ λέγουν, ὅτι ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἐπιβούλευον ὁμοῦ τὸν Χριςὸν καὶ οἱ δαί-

(1) Ὁ δὲ Σύμμαχος ἀντὶ τοῦ ἡγεμών μου, συνήθης ἡρμήνευσε· καὶ ἀντὶ τοῦ ἰσόψυχε καὶ γνωςὲ, εἶπε, ὁμότροπος καὶ γνώριμος· ἔφη δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος „ Τὰ μὲν παρὰ τῶν δυσμενῶν γινόμενα, οἰςὰ ἡγοῦμαι καὶ φορητὰ, ὑπὸ γὰρ ἐχθρῶν ταῦτα δρᾶται καὶ πολεμίων· ἄλλως τε καὶ τὸν προφανῆ πολέμιον διαφυγεῖν τυχὸν δυνατόν· πάντων δὲ ἀνιαρώτατον εἶναί μοι δοκεῖ, τὸ ἄνδρα συνήθη καὶ ὁμογνώμονα, καὶ ὁμοτράπεζον καὶ σύσσιτόν μοι γεγενημένον, καὶ θείων μοι καὶ ἀνθρωπείων κεκοινωνηκότα πραγμάτων, τὰ δυσμενῶν δρᾶσαι καὶ πολεμίων. Καὶ μέχρι δὲ νῦν ἐςιν ἰδεῖν τὸν αὐτὸν δόλον καὶ φόνον παράτισι πλεονάζοντα, ὡς ἡ τῶν πραγμάτων ἡμᾶς ἔκβασις πείθει· οὐ μόνον γὰρ τῶν ἄλλων κοινωνοῦντες προδιδόασι τοὺς παρέχοντας τούτους· ἀλλὰ γὰρ καὶ τῶν θείων καὶ ἀποῤῥήτων μυςηρίων μέτοχοι γενόμενοι, ἀλλήλους οὐ μόνον προδιδόασιν, ἀλλὰ καὶ θανάτους κατασκευάζουσι, καὶ τοῦτο ὅρκων μεσιτευόντων·

δαίμονες : διὰ τοῦτο εἰς μὲν τοὺς Ἰουδαίους ἐκαταράσθη νὰ λάβουν θάνατον· εἰς δὲ τοὺς δαίμονας καταρᾶται, να λάβουν τὴν εἰς τὰ καταχθόνια διατριβήν· τούτους δὲ ὠνόμασε ζῶντας, διὰ τὶ εἶναι αθάνατοι· ἂς καταβοῦν, λέγει, εἰς τὸν Ἅδην οἱ ζωντανοὶ ὄντες κατὰ τὴν φύσιν δαίμονες. (1)

„Ὅτι πονηρία ἐν ταῖς παροικίαις αὐ„τῶν ἐν μέσῳ αὐτῶν.

Διὰ τοῦτο, λέγει, ἂς ἔλθῃ θάνατος εἰς αὐτοὺς, διὰ τὶ πολιτεύεται πονηρία εἰς τὴν πόλιν τῆς κατοικίας των· ἐπειδὴ δὲν ἔχουν τὴν κακίαν ἐπιπόλαιον καὶ κατὰ τὴν ἐπιφάνειαν, ἀλλὰ μέσα εἰς τὸ βάθος καὶ εἰς τὰς καρδίας των· παροικίας δὲ εἶπε τὰς κατοικίας τῶν Ἰουδαίων, διὰ τὶ προσωρινὰ ἐκατοίκουν εἰς αὐτάς· ἐπειδὴ καὶ μετὰ παρέλευσιν ὀλίγων χρόνων, ἔμελλον νὰ διαφθαροῦν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους.

16: „Ἐγὼ πρὸς τὸν Θεὸν ἐκέκραξα, καὶ „ὁ Κύριος εἰσήκουσέ μου.

Ἐγὼ, λέγει, ἐπληροφορήθην, ὅτι μοῦ εἰσήκουσεν ὁ Κύριος· εἶναι δὲ γλαφυρότερον νὰ εἰπῇ, ὅτι ἐγὼ μὲν πρὸς τὸν Πατέρα ἐφώναξα, ὁ δὲ Υἱὸς εἰσήκουσέ μου· διὰ τὶ ὁ Υἱὸς εἶναι, ὁποῦ ἀπώλεσε καὶ διέφθειρε τοὺς Ἰουδαίους κατὰ τὴν προσευχὴν, ἣν εἶπεν ὁ αὐτὸς Υἱὸς πρὸς τὸν Πατέρα διὰ στόματος τοῦ Δαβίδ· „Σὺ δε Κύριε ἐλέησόν με καὶ ἀνάστησόν με καὶ ἀνταποδώσω αὐτοῖς. (Ψαλμ. μ΄. 11.) (2)

17: „Ἑσπέρας καὶ πρωῒ καὶ μεσημβρίας „διηγήσομαι καὶ ἀπαγγελῶ, καὶ εἰ„σακούσεται τῆς φωνῆς μου.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα φανερώνει ὁ Δαβὶδ τοὺς τρεῖς καιροὺς τῶν μεγάλων συνάξεων : ἤτοι τῶν προσευχῶν, τοὺς ὁποίους ἡμεῖς ὀνομάζομεν ἑσπερινὸν, ὄρθρον, καὶ μεσημβρίαν: ἤτοι ὅταν ψάλλωμεν τὴν ἕκτην ὥραν· (3) ἐγὼ, λέγει, θέλω διηγηθῶ τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, καὶ θέλω διδάξω ταῦτα εἰς ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ εἶναι μαζὶ μὲ ἐμένα· ὥστε ἕνα καὶ τὸ αὐτὸ σημαίνει τὸ διηγήσομαι καὶ τὸ ἀπαγγελῶ, ἢ λέγει, ὅτι θέλω διηγηθῶ μὲν τὰ παλαιὰ, θέλω δὲ διδάξω τὰ εἰς ἐμὲ γενόμενα τώρα νεωστὶ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ.

18: „Αυ-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι τὸ ἐλθέτω καὶ τὸ καταβήτωσαν, προφητικῶς λέγονται ἀντὶ τοῦ ἐλεύσεται θάνατος εἰς αὐτοὺς, καὶ καταβήσονται εἰς Ἅδου· εἶτα δείκνυσι τῆς τιμωρίας τὸ δίκαιον· διότι φησὶν ὁ βίος αὐτῶν καὶ ἡ ζωὴ, πάσης πεπλήρωται κακίας ϗ πονηρίας· διὰ γὰρ τὸ ὀλιγοχρόνιον, παροικίαν καλεῖ τὸν ἑκάστου βίον ϗ τὴν παροῦσαν ζωὴν, ἐν ᾗ παροικοῦμεν οὐ κατοικοῦμεν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ϗ μακάριοι οἱ παροικίαν ἡγούμενοι τὸν παρόντα βίον ϗ μὴ κατοικίαν· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος „Ἐπειδὴ οὐκ ἠθέλησαν φησὶ σὲ τὴν ζωὴν παραδέξασθαι, ταύτῃ τοι θάνατος διαδέξασθαι αὐτούς· ὅτι δὴ γινώσκοντες αὐτὸν εἶναι τὸν κληρονόμον, εἶπον· δεῦτε ἀποκτείνωμεν αὐτόν.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „Λέγων δὲ ὁ Δαβὶδ ἐκέκραξα ϗ ὁ Κύριος εἰσήκουσέ μου, οὐχὶ τὴν τῶν ἀνθρώπων δόξαν θηρᾶται, ἀλλ' εἰς ζῆλον ἑαυτοῦ διεγείρει ϗ ἄλλους, ἵνα ϗ αὐτοὶ κράζοντες εἰσακούωνται· ϗ ὁ Θεοδώριτος λέγει „Οὐ μόνον γὰρ τὸν Πατέρα, φησι, παρακαλεῖν μεμάθηκα, ἀλλὰ ϗ τὸν μονογενῆ αὐτοῦ Υἱὸν, μικρὸν ὕστερον ἐξ ἐμοῦ τὴν κατὰ σάρκα οἰκονομίαν μέλλοντα καταδέχεσθαι.

(3) Κατὰ ἄλλον δὲ ἑρμηνευτὴν „Τρὶς, λέγει, τῆς ἡμέρας τὸ ἐλάχιστον διηγήσομαι, ϗ ἀπαγγελῶ ὕμνους καὶ δοξολογίας· ἐν ἄλλοις γὰρ ϗ ἑπτάκις τῆς ἡμέρας αἰνέσαι φησιν, ἀλλὰ τὸ ἀπαραίτητον τῆς ὑμνῳδίας ϗ ἐνδελεχὲς τανῦν ἐπαγγέλλεται· ἑσπέρας μὲν γὰρ, εἰς φυλακὴν τῶν ἀπὸ τοῦ σκότους ἐπιβουλῶν· πρωῒ δὲ, εἰς συντήρησιν τῶν ἡμερινῶν τοῦ ἐχθροῦ προσβολῶν· μεσημβρίας δὲ, εἰς ἀσφάλειαν πλείονα ϗ τῶν ἔργων εὐοδίαν ἐπάναγκες εὐλογεῖν τὸν Θεόν· ὁ δὲ Ἡσύχιος εἰς τὰ τοῦ Χριστοῦ μυστήρια ἀναφέρει ταῦτα λέγων „Ἀπαγγέλλει τὰ κατὰ τοὺς εἰρημένους καιροὺς πεπραγμένα μυστήρια ὁ Δαβίδ· ἑσπέρας μὲν, ὅπως αὐτὸν ἔθαπτεν ὁ Ἰωσὴφ, ϗ ἐκήδευσε Νικόδημος· ϗ πάλιν· ὅπως τῶν θυρῶν τῆς Σιὼν κεκλεισμένων εἰσήρχετο ὁ Χριστὸς· πρωῒ δὲ, ὅπως ἀπηνέχθη

18: „ Λυτρώσεται ἐν εἰρήνῃ τὴν ψυχήν
„ μου ἀπο τῶν ἐγγιζοντων μοι, ὅτι
„ ἐν πολλοῖς ἦσαν συν ἐμοί.

Μὲ εἰρήνην, λέγει, ἤτοι χωρὶς πόνον, θέλει λυτρώσει ὁ Θεὸς τὴν ψυχήν μου ἀπὸ ἐκείνους, ὁποῦ ἐγγίζουν εἰς ἐμέ· ἤτοι ἀπὸ τοὺς ὄντας μὲν μετὰ τοῦ Σαοὺλ, συγγενεῖς δὲ ὄντας τοῦ Δαβὶδ καὶ συστρατιώτας· ἔπειτα λέγει καὶ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν αὐτοὶ εἶναι ἐγγίζοντες εἰς αὐτόν· ὅτι δηλαδὴ αὐτοὶ μετὰ πολλῶν ἄλλων ςρατιωτῶν, ἦτον συναναςρεφόμενοι μὲ ἐμένα καὶ συςρατευόμενοι. (1)

19: „ Εἰσακούσεται ὁ Θεὸς καὶ ταπεινώ-
„ σει αὐτοὺς ὁ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώ-
„ νων.

Ἐπειδὴ ὁ Θεὸς ἐποίησε τοὺς αἰῶνας, διὰ τοῦτο λέγεται ἐδῶ ὅτι εἶναι πρὸ τῶν αἰώνων. (2)

„ Οὐ γάρ ἐστιν αὐτοῖς ἀντάλλαγμα
„ ὅτι οὐκ ἐφοβήθησαν τὸν Θεόν.

Δεν εἶναι, λέγει, εἰς τοὺς ἀνωτέρω κακοὺς κάμμία ἐναλλαγὴ ἀπὸ τὴν κακίαν εἰς τὴν ἀρετήν· ἀλλὰ μένουν ἀμετάβλητοι ἐν τῇ κακίᾳ· ἔτζι γὰρ καὶ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκεν· „ Οὐ γὰρ ἀλλάσσονται, ἢ φοβοῦνται τὸν Θεόν· ταῦτα δὲ ἠμποροῦν νὰ λέγωνται καὶ κατὰ τῶν Χριςοκτόνων Ἰουδαίων· ἀφ' οὗ γὰρ αὐτοὺς ἀνωτέρω ἐκαταράσθη ὁ Δαβίδ, τώρα λέγει ἐδῶ, ὅτι θέλει μοῦ εἰσακούσει ὁ Χριςὸς, καὶ θέλει τοὺς ταπεινώσει· διὰ τί ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, ἄλλοι μὲν ἐφονεύθησαν ὑπὸ τῶν Ῥωμαίων ἐν τῷ πολέμῳ τῆς Ἱερουσαλὴμ, ὡς εἴπομεν ἀνωτέρω· οἱ ἄλλοι δὲ, ὅσοι ἔμειναν, δουλεύουσιν ἄτιμοι καὶ τεταπεινωμένοι εἰς κάθε ἔθνος μὲ τὰς πλέον εὐτελεῖς ὑπηρεσίας· εἶπε δὲ, ὅτι ὁ Χριστὸς ὑπάρχει πρὸ τῶν αἰώνων κατα τὴν Θεότητα· ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι ἔλεγον, ὅτι ἔλαβε τὴν ἀρχὴν τοῦ εἶναι μόνον ἀπὸ τὴν μητέρα, ὡσὰν ἕνας ψιλὸς ἄνθρωπος· τὸ δὲ, οὐ γάρ ἐςιν αὐτοῖς ἀντάλλαγμα, νοεῖται ἀκόμη καὶ ἄλλως διὰ τοὺς Ἰουδαίους· ὅτι ὁ Χριςὸς ἦτον τὸ ἀντάλλαγμα καὶ ἡ ἐξαγορὰ, ἥτις ἐδόθη διὰ ὅλους τοὺς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ δὲ οἱ Ἰουδαῖοι δὲν ἐδέχθησαν τὸν Χριςὸν, διὰ τοῦτο δὲν εἶναι ἄλλο ἄξιον ἀντάλλαγμα δι' αὐτούς· ἤγουν διὰ νὰ λυτρωθοῦν μὲ αὐτὸ ἀπὸ τὸν διάβολον καὶ ἀπὸ τὸν αἰώνιον θάνατον. (3)

20: „ Ἐ-

χθη εἰς τὸ Πιλάτου πραιτώριον, ϗ ὅπως ἐκ νεκρῶν ἀναςὰς ταῖς γυναιξὶν ἑαυτὸν ἐνεφάνισε. Μεσημβρίας, ὅπως ἐςαυρώθη ϗ τὴν κτίσιν ἐσάλευσεν, οὐκ ἀπολέσαι ταύτην, ἀλλ' ἀνακαινίσαι ϗ διορθῶσαι βουλόμενος· ϗ διὰ τί ταῦτα διηγεῖσθαι ὑπέσχετο; ἐπειδὴ περιεκτικὰ ϗ τῶν λοιπῶν τοῦ μονογενοῦς θαυμάτων ἐτύγχανεν· ὅθεν αὐτοῦ φησι ϗ τὸν Πατέρα τῆς φωνῆς εἰσακούσεσθαι, τῇ διηγήσει τῶν μυςηρίων τῶν εἰρημένων χαίροντα.

(1) Ὁ Θεοδώριτος λέγει, ὅτι τὸ ἐν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοὶ, τὸ πολλοὺς εἶναι τοὺς πολεμίους δηλοῖ, οὕτω γὰρ ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσε· „ Πολλοςοὶ ἐγένοντο πρός με: τουτέςιν οὐ βραχεῖς τινες ἦσαν οἱ θορυβεῖν τὴν ψυχήν μου θέλοντες· ὅρα δὲ ἐν τῷ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ, ὅπου λέγει ὁ ἴδιος Εὐθύμιος, ὅτι τὸ ἐν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοὶ, εἶναι ἀντὶ τοῦ σὺν πολλοῖς ἦσαν σὺν ἐμοί: ἤτοι κατ' ἐμοῦ· κατ' ἐναλλαγὴν τῶν προθέσεων· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει, ὅτι ἐκ προσώπου τοῦ Χριςοῦ τὰ λόγια ταῦτα λέγονται· λυτρώσεται ἐν εἰρήνῃ τὴν ψυχήν μου ἀπὸ τῶν ἐγγιζόντων μοι, εἴτε τῶν ςρατιωτῶν, οἵτινες αὐτοῦ τὸν τάφον ἐκύκλωσαν· εἴτε τῶν ψευδομαρτύρων, οἵτινες αὐτὸν συκοφαντοῦντες περιέςησαν ἐν τῷ καιρῷ τῆς κρίσεως· εἴτε τῶν ἐν ᾅδου δυνάμεων, αἳ περὶ αὐτὸν ἦσαν, ὁμοῦ μὲν ἐκπληττόμεναι, ὁμοῦ δὲ ϗ φρουροῦσαι, ὥςε μὴ πᾶσαν τῶν νεκρῶν τὴν αἰχμαλωσίαν ἀναγαγεῖν.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Διονύσιος λέγει „ Ὁ Θεὸς ϗ ὡς αἰὼν ϗ ὡς χρόνος ὑμνεῖται, ὡς χρόνου παντὸς ϗ αἰῶνος αἴτιος ϗ παλαιὸς ἡμερῶν, ὡς πρὸ χρόνου ϗ ὑπὲρ χρόνον· ϗ αὖθις ὑπάρχων πρὸ αἰώνων, καθὼς ϗ πρὸ αἰῶνός ἐςι ϗ ὑπὲρ αἰῶνα· ϗ ἡ βασιλεία αὐτοῦ βασιλεία πάντων τῶν αἰώνων· προσθέττει δὲ ἄλλος ϗ λέγει „ Ἐνταῦθα οὖν καλῶς εἴρηται, τὸ ὑπάρχων πρὸ τῶν αἰώνων· οὐχ ἕξουσι γάρ φησι πρὸς ἄλλον Θεὸν καταφυγεῖν, ὅταν παρὰ σοῦ τιμωρῶνται τοῦ ἀϊδίου ϗ μόνου.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „ Τὸ, οὐ γάρ ἐςιν αὐτοῖς ἀντάλλαγμα νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, οὐδὲ γὰρ ἕξουσι θυσίαν προσενεγκεῖν, ἀνάλογον τῆς πονηρίας αὐτῶν, ὡς ἀνίατα ἡμαρτηκότες· τῶν γὰρ ἁμαρτημάτων, τὰ μὲν, δυσίατα

ἢ

20: „ Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ
„ ἀποδιδόναι.

Ἐξέτεινεν ὁ Θεὸς, λέγει, τὴν κολαστικὴν αὐτοῦ δύναμιν, διὰ νὰ ἀποδώσῃ εἰς τοὺς Χριστοκτόνους Ἰουδαίους τὴν πρέπουσαν εἰς αὐτοὺς τιμωρίαν κατὰ τὸν Δίδυμον. (1)

„ Ἐβεβήλωσαν τὴν διαθήκην αὐ-
„ τοῦ.

Οἱ μὲν φίλοι τοῦ Σαοὺλ ἐβεβήλωσαν τὸν Νόμον τοῦ Θεοῦ· ἤτοι κατεφρόνησαν αὐτὸν· ὁ ὁποῖος λέγει „ Ἀγαπήσεις τὸν πλησίον σου ὡς σεαυτόν. (Λευ. ιθ΄. θ.) Καὶ „ Οὐ μισήσεις τὸν ἀδελφόν σου τῇ διανοίᾳ σου· (Λευ. ιθ΄. 17.) καὶ ἄλλα ὅμοια· οἱ δὲ Χριστοκτόνοι Ἰουδαῖοι ἐβεβήλωσαν τὸ ἅγιον Εὐαγγέλιον· διὰ τὶ μὴ δεχθέντες αὐτὸ, ἐνόμισαν ὡς ἄτιμον· βέβηλον γὰρ εἶναι τὸ κοινὸν καὶ ἀνίερον.

21: „ Διεμερίσθησαν ἀπὸ ὀργῆς τοῦ
„ προσώπου αὐτοῦ, καὶ ἤγγισαν αἱ
„ καρδίαι αὐτῶν.

Ἀπὸ τὴν ὀργὴν, λέγει, τοῦ Χριστοῦ, ἐδιαμοιράσθησαν εἰς ὅλον τὸν κόσμον οἱ Ἰουδαῖοι, ὅταν τὰ Ῥωμαϊκὰ στρατεύματα κατεδάφισαν τὰ Ἱεροσόλυμα· διὰ τοῦτο μερικοὶ ἔλεγον, ὅτι ταῦτα τὰ κακὰ ἔπαθον, διὰ τὶ ἐθανάτωσαν τὸν Ἰησοῦν, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἕνας εἶναι καὶ ὁ Ἰώσηπος· ὅς τις παρ' ὀλίγον ὁμολογεῖ Θεὸν τὸν Ἰησοῦν ἐν τῇ βίβλῳ τῆς ἁλώσεως τῆς Ἱερουσαλήμ· ἀφ' οὗ δὲ ταῦτα ἔπαθον οἱ Ἰουδαῖοι ἤγγισαν αἱ καρδίαι των εἰς τὴν ἀλήθειαν συλλογιζόμεναι, ὅτι ἴσως ἦτον Θεὸς ὁ Ἰησοῦς· ἐγγύτης γὰρ λέγεται καὶ ἡ ἀμφιβολία τοῦ λογισμοῦ. (2)

„ Ἡπαλύνθησαν οἱ λόγοι αὐτῶν ὑ-
„ περ ἔλαιον, καὶ αὐτοὶ εἰσι βολί-
„ δες.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται κοινῶς διὰ ὅλους τοὺς Ἰουδαίους· οἱ ὁποῖοι πρὸ τοῦ νὰ σταυρώσουν τὸν Κύριον, ἐπρόσφερον μὲν εἰς αὐτὸν λόγια ἁπαλὰ ὡσὰν τὸ λάδι, καλοῦντες αὐτὸν Ῥαββὶ καὶ διδάσκαλον, καὶ λέγοντες „ Οἴδαμεν ὅτι ἀληθὴς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις· (Ματθ. κβ΄. 16.) καὶ ἄλλα ὅμοια μαλακὰ λόγια· ἀλλ' ὅμως τὰ μαλακὰ καὶ ἁπαλὰ αὐτὰ λόγια ἦτον ἔσωθεν σαΐταις ἀκονισμέναις, τὰς ὁποίας κατ' αὐτοῦ ἔρριπτον οἱ Ἰουδαῖοι ἐπιθυμοῦντες τὸ αἷμά του· ἠμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ διὰ τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς

ἢ ϗ ἀνίατα, τὰ δὲ, ἰάσιμα· ὁ δὲ Σύμμαχος οὕτως ἡρμήνευσεν· οὐ γὰρ ἀλλάσσονται, οὐδὲ φοβοῦνται τὸν Θεόν· οὐδὲ γὰρ ἀλλάσσεται αὐτῶν ἡ πονηρὰ γνώμη, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, οὐδὲ φοβοῦνται τὸν Θεόν· διὸ δὴ ἀξίως φησιν αὐτῶν τὸν ἀμεταμέλητον τρόπον, ταῖς προειρημέναις συμφοραῖς περιβαλεῖ, ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος, ἅπαξ γὰρ ἀρνησάμενοι τὸ τίμιον αἷμα Χριστοῦ, τὸ εἰλημμένον ἀντάλλαγμα ὑπὲρ τῆς τοῦ κόσμου ζωῆς, οὐκέτι εὐποροῦσι λύτρου.

(1) Τοῦτο οἱ τρεῖς ἑρμηνευταὶ οὕτως ἡρμήνευσαν „ Ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ εἰς τοὺς εἰρηνεύοντας ἐν αὐτῷ: ἤτοι ὁ Σαοὺλ οὐ πολέμιον ἐδίωκεν, ἀλλ' εὐεργέτην ϗ συνήθη, ϗ γνώριμον· οὐδὲ ἐχθρὸν ὁ Ἰούδας προδέδωκεν, ἀλλὰ Σωτῆρα ϗ τῶν ἀγαθῶν χορηγόν· τὸ τοίνυν ἐξέτεινε τὴν χεῖρα αὐτοῦ ἐν τῷ ἀποδιδόναι, τοῦτο δηλοῖ, ὅτι ἐκτείνας τὴν χεῖρα ὥστε τὰς ἀντιδόσεις ἐκτίσαι, ἀγαθὸν μὲν οὐδὲν προσενήνοχε, πάντα πονηρίας μεστά· ὁ δὲ Ἀθανάσιος σὺν τῷ Εὐσεβίῳ λέγει „ Αὐτὸς μέν φησι, τὴν παρεκτικὴν χεῖρα τῶν ἀγαθῶν εἰς τὸ μεταλαβεῖν αὐτοὺς τῆς εὐλογίας, ἐξέτεινεν· οἱ δὲ, (Ἰουδαῖοι) οὐ μόνον οὐκ ἐδέξαντο, ἀλλὰ ϗ τὴν διαθήκην ἐβεβήλωσαν· δηλονότι τὴν Εὐαγγελικήν· ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Θαυμάσαι ἄξιον τὴν ἀκρίβειαν τῆς προφητείας, αὐτοῖς γὰρ ἔργοις τοῦτο ἐπὶ τοῦ Ἰούδα καταλαμβάνεται· ὅτε τὸ Ἀργύριον τῆς προδοσίας τοῖς ἀρχιερεῦσιν ὑποστρέψαι βουληθεὶς, ἀναγκαίως τὴν χεῖρα ἐξέτεινε.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει, ὅτι οἱ Ἰουδαῖοι διεμοιράσθησαν μὲν εἰς κάθε τόπον, συμφωνοῦσιν ὅμως ϗ συνάπτονται κατὰ τὴν κακίαν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, ἤγγισαν αἱ καρδία αὐτῶν.

μετὰ τοῦ Σαοὺλ, ὅστις ὑποκρινόμενος ἔλεγεν „ Ἡ φωνή σου αὕτη τέκνον Δαβίδ; (Α΄. Βασιλ. κϛ΄. 17.) καὶ ἄλλα ὅμοια λόγια, ἁπαλὰ μὲν ὄντα εἰς τὰ ἔξω καὶ τὸ φαινόμενον· φαρμακεραὶ δὲ σαΐται εἰς τὸ ἔσω καὶ τὸ νοούμενον. (1)

22: „ Ἐπίῤῥιψον ἐπὶ Κύριον τὴν μέριμνάν „ σου, καὶ αὐτός σε διαθρέψει.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα κάμνει ὁ Δαβὶδ κοινὴν διδασκαλίαν εἰς ὅλους ἐκείνους, ὁποῦ ἐπιβουλεύονται ἀπὸ ἄλλους, λέγων πρὸς τὸν καθ' ἕνα ἐξ αὐτῶν· ῥίψαι ἀδελφὲ, τὴν φροντίδα ὅλης τῆς ζωῆς σου καὶ τῆς ψυχῆς σου εἰς τὸν Θεόν· διατὶ ὁ Θεὸς θέλει σὲ θρέψει καὶ κατὰ τὸ σῶμα καὶ κατὰ τὴν ψυχήν· ἀνίσως δὲ θέλει σὲ θρέψῃ, φανερὸν ὅτι καὶ θέλει σὲ ἐνδύσει · ἀνίσως δὲ σὲ ἐνδύσῃ, φανερὸν ὅτι καὶ θέλει σὲ φυλάξει, καὶ θέλει σὲ λυτρώσει ἀπὸ κάθε πειρασμόν. (2)

„ Οὐ δώσει εἰς τὸν αἰῶνα σάλον τῷ „ δικαίῳ.

Ὁ Θεὸς, λέγει, δὲν θέλει ἀφήσει τὸν δίκαιον νὰ δοκιμάζῃ σάλον καὶ ταραχὴν, εἰς πολὺ διάστημα καιροῦ· λέγει γὰρ ὁ Ἀπόστολος „ Πιστὸς ὁ Θεὸς, ὃς οὐκ ἐάσει ἡμᾶς πειρασθῆναι ὑπὲρ ὃ δύνασθε· (Α΄. Κορινθ. ί. 13.) οὐ δώσει δὲ εἶπεν· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς συγχωρῶν νὰ σηκόνωνται ὑπὸ τοῦ διαβόλου πειρασμοὶ κατὰ τῶν δικαίων, φαίνεται ὅτι αὐτὸς τοὺς δίδει· διατὶ ἠμπορῶντας νὰ τοὺς ἐμποδίσῃ, δὲν τοὺς ἐμποδίζει, πρὸς δοκιμὴν καὶ στέφανον τῶν πειραζομένων.

23: „ Σὺ δὲ ὁ Θεὸς κατάξεις αὐτοὺς εἰς „ φρέαρ διαφθορᾶς.

Σὺ Κύριε, λέγει, θέλεις καταβιβάσεις τοὺς ἐπιβούλους τῶν ἀθώων ἀνθρώπων, ποῦ; εἰς τὸ πηγάδι τῆς διαφθορᾶς· πηγάδι δὲ διαφθορᾶς ὠνόμασε, διὰ νὰ φανερώσῃ τὴν βαθεῖαν καὶ ἄφευκτον τιμωρίαν ὁποῦ μέλλουν νὰ πάθουν οἱ ἐπίβουλοι ἄνθρωποι. (3)

„ Ἄνδρες αἱμάτων καὶ δολιότητος „ οὐμὴ ἡμισεύσωσι τὰς ἡμέρας αὐ„ τῶν.

Καὶ

(1) Λέγονται ταῦτα καὶ διὰ τὸν Ἰούδαν, ὅστις εἶπεν εἰς τὸν Κύριον „ Χαῖρε ῥαββὶ καὶ κατεφίλησεν αὐτόν (Ματθ. κϛ΄. 49.) ἀντὶ δὲ τοῦ βολίδες ὁ Ἀκύλας εἶπε, λόγχαι· ἐφαίνοντο γὰρ τὰ ῥήματα τοῦ Ἰούδα ὅμοια ἐλαίου καὶ βουτύρου λειότητι, ὡς εἶπεν ὁ Σύμμαχος· τὰ δὲ βουλεύματα ὅμοια βέλεσι καὶ δόρασιν ὀξυτάτοις κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ὅστις καὶ προσθέττει „ Πολλοὶ τὰ αὐτὰ νοσοῦντες, φιλίας δῆθεν περιχείμενοι ἐπικάλυμμα, πρὸς τοὺς παρ' αὐτῶν ἀδικουμένους φασι· μήτι ἐγώ σε ἠδίκησα; ὁ δὲ Ἡσύχιος περιεργότερον ἐνόησε τὸ ῥητὸν „ Λογους φησὶν εἶχον Ἰουδαῖοι ἁπαλοὺς, καὶ χρηστότητα κατὰ τὸ δοκοῦν ἅπασαν ὑπερβαίνοντα, ἐν οἷς τὴν τοῦ Θεοῦ σοφίαν ἐπείραζον, ὥσπερ οἱ ναῦται πειράζουσι διὰ βολίδων τὴν θάλασσαν, οὐμὴν ἔφθανον· τι γὰρ βολὶς ἐν ἀβύσσω ποιῆσαι δυνήσεται; ἄβυσσος δὲ ἡ τοῦ Θεοῦ σοφία· ἔνια δέ φησι τῶν ἀντιγράφων αὐτοῦ ἔχει, ὥστε τὴν προφητείαν εἰς τὸν Ἰούδαν ἀναφέρεσθαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Τὸ γεμὴν ἐπιῤῥίπτειν τὴν μέριμναν ἐπὶ Κύριον, οὐ τοῦτό ἐστι τὸ ἀναλγήτως καὶ ἀναισθήτως διακεῖσθαι παντάπασιν· ἀλλὰ μεριμνᾷν μὲν κατὰ τὸ ἐπιβάλλον τῇ ἑκάστου δυνάμει, τὸ δὲ πᾶν ἀναρτᾷν τῆς τοῦ Θεοῦ βοηθείας, τῆς δυναμένης καὶ τὴν ἀσθένειαν ἡμῶν συσχεῖν, καὶ τοῖς μεριμνωμένοις ἀγαθὸν ἐπιθεῖναι τέλος· καλῶς οὖν ἡμᾶς εἰς εὐλάβειαν ὁ Ψαλμῳδὸς παιδαγωγεῖ· ὁ γὰρ ἀφάτῳ δυνάμει τὰ πάντα εἰς τὸ εἶναι παραγαγὼν Κύριος, χορηγήσει πᾶσι καὶ τροφὰς, ὅταν ἐπ' αὐτὸν ἐπιῤῥίψωμεν τὴν ἐλπίδα· τί δέ ἐστιν ἐπ' αὐτὸν τὴν ἐλπίδα ῥίπτειν; ἀποστῆσαι δηλονότι τῶν ἐν κόσμῳ πραγμάτων τὸν νοῦν, μεριμνᾷν δὲ ὅπως ἀρέσωμεν αὐτῷ.

(3) Ἔφη γὰρ ὁ Θεοδώριτος „ Φρέαρ διαφθορᾶς τὴν ἄφυκτον ἐκάλεσε τιμωρίαν· ὥσπερ γὰρ τὸν εἰς φρέαρ ἐκπεπτωκότα ἰλύος τινὸς καὶ βορβόρου μεστὸν, διαφυγεῖν τὸν ὄλεθρον τῶν ἀδυνάτων, οὕτω τὸν ὑπὸ Θεοῦ κολαζόμενον οὐκ ἔνεστιν ἑτέρωθεν σωτηρίαν εὑρεῖν.

Καὶ πῶς ὁ ἴδιος Δαβὶδ λέγει, εἰς μὲν τὸν ϛβ΄. Ψαλμὸν περὶ τῶν τοιούτων φονέων καὶ δολίων ἀνθρώπων, ὅτι „ Καὶ ἡμέραι πλήρεις εὑρεθήσονται ἐν αὐτοῖς; (Ψαλμ. οβ΄. 10.) ἐδῶ δὲ λέγει τὸ ἐναντίον, ὅτι οἱ φονεῖς ἄνθρωποι δὲν θέλουν μεσοκαιρίσουν τὴν ζωήν τους; καὶ ἀποκρινόμεθα, ὅτι εἰς μὲν τὸν Ψαλμὸν ἐκεῖνον λέγει, ὅτι θέλουν εὑρεθοῦν πλήρεις καὶ τέλειαι αἱ ἡμέραι τῶν κακῶν, ὄχι διὰ τὸ μέτρον τῆς ζωῆς των, ἀλλὰ διὰ τὴν κακίαν τους· ἤγουν ὅτι αἱ ἡμέραι αὐτῶν θέλουν εἶναι πλήρης καὶ γεμάται ἀπὸ κακίαν· ἐδῶ δὲ λέγει, ὅτι ὁ Θεὸς προγινώσκωντας τὴν ἀμετρίαν τῆς κακίας τῶν φονέων καὶ δολίων ἀνθρώπων, θερίζει αὐτοὺς πρὸ τοῦ φυσικοῦ καιροῦ τοῦ θανάτου των· ἵνα μὴ ζῶντες περισσότερον, ἁμαρτάνουν καὶ περισσότερον, καὶ γίνεται εἰς αὐτοὺς ἡ τιμωρία φιλανθρωπία, κατὰ τὸν Θεολόγον Γρηγόριον· ὁ δὲ λόγος οὗτος δὲν εἶναι καθολικος, οὐδὲ ἀκολουθεῖ πάντοτε εἰς ὅλους τοὺς κακούς, τὸ νὰ μὴ μεσοκαιρίζουν δηλαδή· διὰ τὶ πολλοὶ κακοὶ συγγηράσκουν μὲ τὴν κακίαν τους· ἀλλὰ λέγεται ἀπὸ τοῦ πλεονάζοντος: ἤγουν διὰ τὶ ὡς ἐπιτοπλεῖςον οἱ κακοὶ ἄνθρωποι ἀποθνήσκουν μὲ ἄωρον θάνατον· ἢ καὶ εἶπε τοῦτο ὁ Προφητάναξ, διὰ νὰ φοβήσῃ τοὺς φονικοὺς καὶ δολίους ἀνθρώπους· ἄνδρας δὲ αἱμάτων καὶ δολιότητος εἶπεν αὐτούς, ὡς ἀνδριζομένους εἰς φόνους καὶ δόλους· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τοῦ δόλου, αἰνιγματωδῶς ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ κάθε κακίαν· ἢ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον νοεῖται τοῦτο, ὅτι καθὼς ἄνθρωπον εἰρήνης λέγει ἡ Γραφὴ τὸν εἰρηνικὸν κατὰ περίφρασιν· ἔτζι καὶ ἄνδρα αἱμάτων ὀνομάζει τὸν φονέα καὶ χαίροντα εἰς τὰ αἵματα· καὶ ἄνδρα δολιότητος, τὸν δόλιον, καὶ χαίροντα εἰς τὰς δολιότητας. (1)

„ Ἐγὼ δὲ Κύριε, ἐλπιῶ ἐπὶ σέ.

Οὗτος ὁ λόγος εἶναι ἕνα ἐπιφώνημα, τὸ ὁποῖον συνειθίζει νὰ λέγῃ ὁ Δαβίδ· ἐπειδὴ γὰρ μίαν φορὰν ἐδοκίμασε ποῖον καρπὸν ἔχει ἡ εἰς Θεὸν ἐλπίς· διὰ τοῦτο ἐλπίζει ὅλως δι' ὅλου εἰς τὸν Θεόν· καὶ ὄχι μόνον τοῦτο, ἀλλὰ καὶ ὁμολογεῖ εἰς ὅλους ὅτι ἐλπίζει εἰς αὐτόν. (2)

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ ἑρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· ἁρμόζει δὲ οὗτος νὰ λέγεται ἠθικῶς καὶ εἰς ἡμᾶς, ἔξω ἀπὸ ὀλίγα τινὰ ῥητά; τὰ ὁποῖα θέλομεν σημειώσομεν· ὅσα λοιπὸν εἶναι ῥητὰ εὐκολοκατάληπτα, θέλομεν τὰ ἀφήσομεν νὰ νοοῦνται κατὰ τὴν ἑρμηνείαν, ὁποῦ ἐποιήσαμεν ἀνωτέρω εἰς αὐτά· ὅσα δὲ εἶναι δυσκολονόητα, ταῦτα θέλομεν προσθέσομεν ἐδῶ· καθ' ἕνας λοιπὸν ἠμπορεῖ νὰ λέγῃ εἰς τὸν ἑαυτόν του ταῦτα· ἐλυπήθην ἐν τῇ ἀδολεσχίᾳ μου: δηλαδὴ διὰ τὴν ὁμιλίαν καὶ συνδυασμόν, ὁποῦ ἐποίησα μὲ τοὺς ἐμπαθεῖς λογισμούς· ἐπειδὴ ἡ ὁμιλία αὕτη προξενεῖ ὕςερον λύπην εἰς τὴν ψυχὴν καὶ μετάνοιαν· ἢ ἐλυπήθην διὰ τὴν ἀκαιρολογίαν καὶ φλυαρίαν, ὁποῦ εἶπον μὲ τοὺς ἀδιαφόρους καὶ τοὺς τυχόντας ἀνθρώπους· καὶ ἐταράχθην ἀπὸ τὴν προσβολὴν τῶν πονηρῶν λογισμῶν, ὁποῦ φέρει κατ' ἐμοῦ ὁ ἐχθρός μου καὶ ἁμαρτωλὸς δαίμων· ἐμάκρυνα δὲ ἀπὸ τὸν Θεόν, διὰ τὶ προσεκολλήθην μὲ τοὺς δαίμονας, διὰ μέσου τῆς μιαρᾶς καὶ ἀκαθάρτου ζωῆς μου· καὶ ἐκατοίκησα εἰς τὴν ἐρημίαν καὶ ἀκαρπίαν τῆς ἀρετῆς· καταπόντισον Κύριε καὶ καταδίελε τὰς γλώσσας τῶν δαιμόνων, ὥςε ὁποῦ νὰ μὴν ἠμποροῦν νὰ συμφωνοῦν αὐτοὶ εἰς τὸ νὰ μὲ ἐπιβουλεύωνται· ὅτι εἶδον ἀνο-

---

(1) Ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει „ Ὅτι ἄνδρας αἱμάτων ὀνομάζει ἐδῶ τοὺς Ἰουδαίους, οἵτινες ἐθανάτωσαν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ζωῆς· καὶ εἶπον, τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς καὶ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν· καὶ ἔνοχοι ἔγιναν παντὸς αἵματος ἐκκεχυμένου τῶν Δικαίων· αὐτοὶ γὰρ οὐκ ἐτελείωσαν τὸν φυσικὸν τῆς ζωῆς χρόνον, μὲ τὸ νὰ παρεδόθησαν εἰς τὴν μάχαιραν τῶν Ῥωμαίων, μετὰ τεσσαράκοντα χρόνους τῆς τοῦ Κυρίου Ἀναλήψεως· τὰ αὐτὰ λέγουσι καὶ ὁ Εὐσέβιος, καὶ ὁ Δίδυμος.

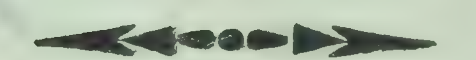
(2) Λέγει δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Ὁ πιςὸς λεγέτω τοῦτο· ἡ γὰρ εἰς Θεὸν ἐλπὶς τῶν κακῶν ἐλευθερίαν, ἀγαθῶν τε πάντων παρουσίαν χαρίζεται.

νομίαν καὶ ἀντιλογίαν ἐν τῇ πόλει : ἤγουν εἰς τὴν πολιτείαν τῶν δαιμόνων· ἐπειδὴ αὐτοὶ ἀνομοῦσιν, ἁμαρτάνοντες, καὶ ἀντιλέγουσιν εἰς τὰ ἐδικά σου προςάγματα Κύριε· τείχη δὲ τῆς πολιτείας αὐτῶν, εἶναι οἱ δυνατώτεροι ἀπὸ τοὺς δαίμονας.

Κόπος δὲ εἶναι ἐν μέσῳ τῆς πολιτείας τῶν δαιμόνων, διὰ ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς, ὁποῦ ἀντιπολεμοῦν ἀνδρείως εἰς τὰς προσβολὰς τῶν δαιμόνων, καὶ δὲν δέχονται αὐτάς· πλατείαις δὲ εἶναι ἡ ςράταις τῶν δαιμόνων, διὰ τὶ ἐναντιοῦνται εἰς τὴν ςενὴν ςράταν τοῦ Θεοῦ καὶ τῆς ἀρετῆς· τόκος δὲ καὶ διάφορον τῶν δαιμόνων, εἶναι ἡ προσθήκη καὶ αὔξησις τῆς ἁμαρτίας· τὸ δὲ „ Εἰ ὁ ἐχθρὸς ὠνείδησέ με, καὶ τὰ ἑξῆς, ἕως τοῦ ἐλθέτω δὴ θάνατος ἐπ᾽ αὐτοὺς, αὐτὰ λέγονται ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ κατὰ τοῦ Ἰούδα, ὡς τὰ ἑρμηνεύσαμεν· ἐλθέτω δὲ θάνατος εἰς τοὺς δαίμονας : ἤτοι ἡ παντελὴς ἀνενεργησία τῆς κακίας των· τὸ δὲ, καὶ καταβήτωσαν εἰς Ἅδου ζῶντες προεξηγήσαμεν· παροικίαι δὲ τῶν δαιμόνων εἶναι οἱ πλησιασμοὶ ὁποῦ κάμνουν αὐτοὶ πρὸς ἡμᾶς, ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ τῆς καρδίας παροικοῦντες· οἱ αὐτοὶ δὲ δαίμονες λέγονται καὶ ἐγγίζοντες εἰς ἡμᾶς· διὰ τὶ ἔνδοθεν προσβάλλουσι πάντοτε τοὺς πονηροὺς καὶ αἰσχροὺς καὶ βλασφήμους λογισμούς· ἐν πολλοῖς δὲ ἦσαν σὺν ἐμοὶ, ἀντὶ τοῦ σὺν πολλοῖς ἦσαν ἐν ἐμοὶ, κατ᾽ ἐναλλαγὴν τῶν προθέσεων· ὅπερ δηλοῖ, ὅτι πολλοὶ ὁμοῦ ἦλθον ἐν ἐμοί : ἤτοι κατ᾽ ἐμοῦ· (1) δεν εἶναι δὲ ἀντάλλαγμα : ἤτοι ἐναλλαγὴ εἰς τοὺς δαίμονας ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν, ὡς ἑρμηνεύσαμεν· ἐβεβήλωσαν δὲ τὴν διαθήκην αὐτοῦ, ἀντὶ τοῦ ἐξουδένωσαν· ἤγγισαν δὲ ἡμῖν αἱ καρδίαι αὐτῶν : ἤτοι τὰ βουλεύματα τῶν δαιμόνων· ἡπαλύνθησαν δὲ οἱ λόγοι τῶν δαιμόνων, ὅταν μᾶς ὑποβάλλουν τοὺς λογισμοὺς τῆς ἁμαρτίας· διὰ τὶ αὐτοὶ μᾶς κολακεύουν μὲν εἰς τὴν ἀρχὴν, καὶ μᾶς δελεάζουν μὲ τὴν ἡδονὴν καὶ γλυκύτητα τῆς ἁμαρτίας, ἢ καὶ μὲ τὰ δεξιὰ τῆς ἀρετῆς· τελειόνουν δὲ εἰς τὴν πικρίαν, καὶ εἰς τὴν φανερὰν καὶ ὁμολογουμένην ἁμαρτίαν.

Ψαλ.

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Ἀπολλινάριος μετέφρασεν ἡρωϊκῶς „ Οὐ νεκά μοι πολέεσσι πεποιθότες ἀντεφέροντο.

ΨΑΛΜΟΣ ΝΕ΄.

Κάθισμα Η΄.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ τοῦ λαοῦ τοῦ ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμένου·
„ τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογραφίαν, ὁπότε ἐκράτη-
„ σαν οἱ ἀλλόφυλοι αὐτὸν
„ ἐν Γέθ.

Καθὼς οἱ Ψαλμοὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ ἔχουν ἐπιγεγραμμένην τὴν λέξιν Συνέσεως, ἐβάλθησαν κατὰ σειρὰν ἕνας κατόπιν τοῦ ἄλλου· ἔτζι καὶ ὅσοι Ψαλμοὶ ἔχουν ἐπιγεγραμμένην τὴν λέξιν ταύτην „ Εἰς ςηλογραφίαν· κατὰ τάξιν ἕνας τοῦ ἄλλου ἐβάλθησαν· ἀπὸ τούτους δὲ πρῶτος εἶναι ὁ παρών· λαὸν δὲ ὀνομάζει ἐδῶ τὸν Ἰουδαϊκὸν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ὅς τις μὲ τὸ νὰ εὑρίσκετο σκλάβος εἰς τὴν Βαβυλῶνα, διὰ τοῦτο ἦτον μακρὰν ἀπὸ τὰ ἅγια· ἤγουν ἀπὸ τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις Ναόν· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται· διὰ τὶ αἱ Προφητεῖαι, ὁποῦ περιέχονται εἰς αὐτὸν περὶ τοῦ λαοῦ τῶν Ἰουδαίων, ἐπλησίαζον νὰ ἔλθουν εἰς τέλος καὶ ἔκβασιν· νοεῖται δὲ λαὸς, καὶ ὅλοι ἁπλῶς οἱ ἄνθρωποι οἱ πρὸς καιρὸν ὄντες μεμακρυμένοι ἀπὸ τοὺς ἁγίους ἄνδρας, μὲ τὸ νὰ αἰχμαλωτίσθησαν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας· ὑπὲρ τοῦ λαοῦ δὲ γράφεται, ἀντὶ τοῦ προσώπου τοῦ λαοῦ· προςίθεται δὲ ἐδῶ καὶ δευτέρα ἐπιγραφὴ αὕτη „ Τῷ Δαβὶδ εἰς ςηλογραφίαν καὶ τὰ λοιπά· ὥστε ὁποῦ ἡ ὑπόθεσις τοῦ Ψαλμοῦ τούτου εἶναι διπλῆ· προείπομεν δὲ εἰς τὸν λγ΄. Ψαλμὸν, ὅτι ὁ Δαβὶδ φεύγωντας τὸν Σαοὺλ, ἐπῆγεν εἰς τὴν χώραν Γὲθ πρὸς τὸν βασιλέα Ἀγχοὺς· καὶ ἐπειδὴ ἐγνωρίσθη ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ Ἀγχοὺς, ἐφοβήθη· ὅθεν ἐκαμώθη πῶς εἶναι σαλὸς· καὶ διὰ τὴν σαλότητα ἀφέθη ἀπὸ τὸν βασιλέα, καὶ ἐλυτρώθη παραδόξως ἀπὸ τὸν κίνδυνον· καθὼς τὴν ἱςορίαν ταύτην ἀναφέρει ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἐν κεφ. κά. Τότε λοιπὸν ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, ὅς τις ἁρμόζει μὲν εἰς τὰ τότε συμβεβηκότα πάθη του, ἁρμόζει δὲ καὶ εἰς τὰ πάθη, ὁποῦ ἔμελλε νὰ δοκιμάσῃ μετὰ ταῦτα ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων· θέλωντας νὰ κηρύττῃ πάντοτε τὴν εὐεργεσίαν, ὁποῦ ἔλαβεν ἀπὸ τὸν Θεὸν καὶ ἐγλύτωσε τὴν ζωήν του, διὰ τοῦτο ἐπέγραψε τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, εἰς ςηλογραφίαν· ἤτοι εἰς ἀνεξάλειπτον γραφήν· ἐκ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος ἐκείνων, ὁποῦ γράφουν ἐπάνω εἰς λιθίνας, ἢ χαλκίνας ςήλας λόγιά τινα· ἵνα μένουν ταῦτα εἰς παντοτινὴν μνήμην καὶ ἐνθύμησιν. (1)

1: „ Ἐ

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἠμπορεῖ νὰ λέγεται καὶ ἐκ τοῦ προσώπου τῆς Ἐκκλησίας τῆς πάλαι μὲν ἀπὸ τῶν ἁγίων μεμακρυμένης, καθ' ὃν εἰδωλολάτρει καιρὸν, καὶ δουλευούσης Δαίμοσι· ῥυσθείσης

δὲ

1: „Ἐλέησόν με ὁ Θεός, ὅτι κατεπάτησε με ἄνθρωπος.

Τὸ κατεπάτησεν ἐδῶ νοεῖται, ἀντὶ τοῦ συνέτριψε· καὶ ἂν μὲν τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ σκλαβωμένου λαοῦ εἰς τὴν Βαβυλῶνα, ἄνθρωπος ὀνομάζεται ὁ βασιλεὺς Βαβυλῶνος Ναβουχοδονόσορ· ἂν δὲ λέγεται ἐκ μέρους τῶν ἐν ἁμαρτίαις εὑρισκομένων, ἄνθρωπος ὀνομάζεται ὁ διάβολος· ἔτζι γὰρ καὶ ἡ ἁγία Γραφὴ πολλάκις αὐτὸν ὀνομάζει, καὶ μάλιστα ὁ Ἡσαΐας, (κεφ. λα'. 3.) διὰ τὸ φιλεσχροκον τοῦ διαβόλου καὶ τὸ φιλήδονον· καθὼς καὶ ὁ Κύριος ἐν τῇ παραβολῇ τῶν Ζιζανίων ἐχθρὸν ἄνθρωπον τὸν διάβολον ὠνόμασεν εἰπών· „ Ἐχθρὸς ἄνθρωπος τοῦτο ἐποίησε· (Ματθ. ιγ'. 28.) ἂν δὲ ὁ λόγος λέγεται ἐκ προσώπου τοῦ Δαβίδ, ἄνθρωπος νοεῖται ὁ Σαούλ· τὸ δὲ κατεπάτησε σημαίνει ἀκόμη καὶ τὸ κατεφρόνησεν· ὡς τό, „ Πόσῳ μᾶλλον ὁ τὸν Υἱὸν τοῦ Θεοῦ καταπατήσας; (Ἑβρ. ι'. 29.) ἤτοι ὁ καταφρονήσας. (1)

„Ὅλην τὴν ἡμέραν πολεμῶν ἔθλιψέ με.

Ὅλην τὴν ἡμέραν, λέγει, ἀντὶ τοῦ καθ' ἡμέραν· πολεμῶν δὲ λέγεται: ἤτοι σηκόνεται ὁ διάβολος κατ' ἐμοῦ καὶ μὲ ἐνοχλεῖ μὲ διαφόρους θλίψεις ψυχικὰς καὶ σωματικάς.

2: „Κατεπάτησάν με οἱ ἐχθροί μου ὅλην „ τὴν ἡμέραν.

Οἱ Βαβυλώνιοι, λέγει, ἐχθροί μου, ἢ καὶ οἱ πονηροὶ δαίμονες, ἢ καὶ οἱ μετὰ τοῦ Σαούλ, καταφρονοῦσι καὶ συντρίβουσί με κάθε ἡμέραν.

„Ὅτι πολλοὶ οἱ πολεμοῦντές με ἀπὸ „ ὕψους.

3: „Ἡ-

[δὲ τῶν νοητῶν ἐχθρῶν διὰ τοῦ γεγονότος ἐκ σπέρματος κατὰ σάρκα Δαβίδ, (ἤτοι τοῦ Χριστοῦ.) τοῦ καὶ πολεμήσαντος ὑπὲρ ἡμῶν, καὶ ὥσπερ ἐν στήλῃ τὴν ὑπὲρ ἡμῶν νίκην γράψαντος· τότε γὰρ καὶ τιμῆς αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι ἠξίωσαν: τουτέστιν οἱ ἐξ ἐθνῶν πιστεύσαντες εἰς αὐτόν, . . ὁ Χριστὸς γάρ ἐστιν ὁ ἔξω τῶν τῆς Ἰουδαίας ὅρων γενόμενος, καὶ πόλιν ἐν ἀλλοφύλοις ἑαυτῷ συνοικίσας. (ὡς ὁ Δαβὶδ τὴν Σεκελάκ) καὶ διπλῷ συναναπαυόμενος γάμῳ, τὴν μὲν ἐκ τοῦ Ἰσραηλιτικοῦ γένους, (ἤτοι τὴν τοῦ Σαοὺλ θυγατέρα.) τὴν δὲ ἐκ τῶν ἀλλοφύλων (ἤτοι τὴν Ἀβιγαίαν τὴν γυναῖκα Νάβαλ τοῦ Καρμηλίου.) τῷ θαλάμῳ παραδεξάμενος· ἤτοι τὴν ἐξ Ἰουδαίων καὶ ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίαν· λέγεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ διὰ τοὺς Ἰουδαίους· Σημειοῖ δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι δύω φοραῖς ἐπῆγεν ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν Ἀγχοὺς βασιλέα Γέθ· μίαν φορὰν, ὅτε μόνος μείνας ἐκαμώθη πῶς εἶναι σαλὸς, καὶ οὕτως ἐγλύτωσε· καὶ δευτέραν φορὰν, ὅταν παρεκάλεσε τὸν αὐτὸν Ἀγχοὺς καὶ τοῦ ἔδωκε τόπον τὴν Σεκελὰκ, καὶ ἐκάθησε τέσσαρας μῆνας μὲ τοὺς ἑξακοσίους ἄνδρας αὐτοῦ καὶ μὲ τὰς δύω γυναῖκας του καὶ μὲ τὴν φαμηλίαν του ὅλην, ὡς τοῦτο μαρτυρεῖ ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἐν κεφαλαίῳ κζ'. φαίνεται λοιπὸν ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐῤῥέθη ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ὄχι κατὰ τὴν πρώτην φορὰν, ὅταν ἐπῆγεν εἰς τὸν Ἀγχοὺς, καὶ ὑπεκρίθη τὸν σαλὸν καὶ ἐγλύτωσε· τότε γὰρ ἐποίησε τὸν λγ'. Ψαλμόν· ἀλλὰ κατὰ τὴν δευτέραν φορὰν, ὅταν ἐκράτησαν αὐτὸν οἱ ἀλλόφυλοι εἰς τὴν Γὲθ τὴν πατρίδα των, καὶ ἐτίμησαν αὐτὸν, δόντες αὐτῷ τόπον διὰ νὰ καθίσῃ, ὡς ἄνωθεν Εὐσέβιος λέγει.

(1) Ὁ αὐτὸς δὲ Νύσσης λέγει „ Ὥσπερ εἴτις λῃστοῦ τινος ἐπελθόντος, ἢ ἀνδροφόνου κατὰ τὸ ἀθρόον, ἐπικαλοῖτο τῶν φίλων τινὰς εἰς βοήθειαν, οὐκ ἀρκῶν ἑαυτῷ πρὸς τὴν τῶν κινδύνων ἀποφυγήν· οὕτω καὶ ἐνταῦθα (ὁ Δαβὶδ) ἐναγώνιος ὢν διὰ τῆς πρὸς τὸν ἄνθρωπον συμπλοκῆς· (ἄνθρωπον δὲ λέγων, ὅλα τῇ περιληπτικῇ φωνῇ τὰ τῆς φύσεως ἐνδείκνυται πάθη.) ἐπικαλεῖται τὴν ἄνωθεν βοήθειαν· πατεῖσθαι λέγων παρὰ τοῦ πολεμοῦντος, καὶ τῷ πανηγυρίῳ τῆς μάχης ἀπαγορεύειν καὶ θλίβεσθαι· μηδὲ γὰρ μόνον τυγχάνειν τὸν διὰ τῶν ἀγώνων αὐτῷ συμπλεκόμενον· ἀλλὰ δῆμον ἐχθρῶν εἶναι τὸν ἕνα ἄνθρωπον· ἔφη δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Πᾶς ἅγιος ταῦτα λέγει διὰ τὰς θλίψεις ἃς ἔχει ἐν τῷ Κόσμῳ· καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Πολλάκις καὶ ὁ ἡμῶν ἄνθρωπος τὸν χαλεπὸν τοῦτον ὑφίσταται πόλεμον ὅλην τὴν ἡμέραν παρὰ τοῦ Σατανᾶ πολεμούμενος καὶ παρ' αὐτοῦ καταπατούμενος.

3: „ Ἡμέρας οὐ φοβηθήσομαι· ἐγὼ δὲ ἐλ-
„ πιῶ ἐπὶ σε.

Ὕψος δὲ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν δυναστείαν καὶ ἐξουσίαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἢ καὶ τὴν ἐπιτυχίαν· διὰ τὶ ἐκεῖνοι, ὁποῦ κτυποῦν ἀπὸ κανένα ὑψηλὸν μέρος τοὺς εὑρισκομένους εἰς μέρος κατώτερον, αὐτοὶ ἐπιτυχαίνουν εἰς τὸ κτύπημα καὶ δὲν ἀστοχοῦσιν· ἡμέρας δὲ λέγει, τὰς εὐημερίας καὶ εὐτυχίας τῶν ἐχθρῶν· διότι ὁ Δαβὶδ, παρηγορῶντας τὸν ἑαυτόν του, καὶ προφητεύων διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ὁποῦ ἔμελλε νὰ λάβῃ, λέγει ὅτι δὲν θέλω φοβηθῶ τὰς τοιαύτας προσκαίρους τῶν ἀνθρώπων εὐημερίας. (1)

4: „ Ἐν τῷ Θεῷ ἐπενέσω τοὺς λόγους
„ μου.

Τὸ ἐπαινέσω ἐδῶ λαμβάνεται, ἀντὶ τοῦ κοσμήσω· ἐπαινετοὺς, λέγει, θέλω κάμω τοὺς λόγους μου, μὲ τὸ νὰ λέγω ὕμνους περὶ Θεοῦ καὶ δοξολογίας· μόνος γὰρ ὁ λόγος ἐκεῖνος κοσμεῖται καὶ στολίζεται, ὁποῖος ἐνθυμεῖται καὶ ἀναφέρει δόξαν εἰς τὸν Θεόν· ἢ, ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἐκαυχήθη καὶ εἶπεν, ὅτι δὲν θέλω φοβηθῶ τὰς ἡμέρας, θεραπεύει τὸν λόγον ἐδῶ καὶ λέγει, ὅτι, ἐν τῷ Θεῷ· ἤτοι εἰς τὴν δύναμιν τοῦ Θεοῦ θέλω ἐπαινέσω: ἤγουν θέλω ὑψώσω μὲ καύχησιν τοὺς λόγους μου· κατὰ τὸ „ Ὁ καυχόμενος ἐν Κυρίῳ καυχάσθω· (Α΄. Κορ. α΄. 33.)

: „ Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἤλπισα, οὐ φοβη-
„ θήσομαι τί ποιήσει μοι σάρξ.

Ἐγὼ, λέγει, ἤλπισα εἰς τὸν παντοδύναμον καὶ ζῶντα Θεὸν, καὶ διὰ τοῦτο δὲν θέλω φοβηθῶ ἐκεῖνα τὰ δεινὰ, ὁποῦ θέλει κάμῃ εἰς ἐμένα ἡ σάρξ· ἤγουν ὁ ἀσθενὴς καὶ θνητὸς καὶ ἐμπαθὴς ἄνθρωπος. (2)

5: „ Ὅλην τὴν ἡμέραν τοὺς λόγους μου
„ ἐβδελύσσοντο· κατ' ἐμοῦ πάντες οἱ
„ διαλογισμοὶ αὐτῶν εἰς κακόν.

Ὅλην τὴν ἡμέραν ἐσιγχαίνοντο, λέγει, καὶ κατεφρόνουν τὰ λόγιά μου οἱ ἐχθροί μου ἀλλόφυλοι· ἐπειδὴ καὶ μίαν φορὰν μὲ ἐκαταφρόνησαν· καὶ ὅλοι οἱ διαλογισμοί των ἀποβλέπουν εἰς τὸ νὰ με κακοποιήσουν. (3)

6: „ Παροικήσουσι καὶ κατακρύψουσιν
αὐ-

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει „ Κατεπάτησάν με οἱ ἐχθροί μου ὅλην τὴν ἡμέραν, ἀπὸ ὕψους βάλλοντες διὰ τοῦ γενέσθαι τοῦ πατουμένου ὑπέρτεροι· ϗ οὐκ ἐν ἡμέρᾳ ἐστιν, οὐδὲ ἐν φωτὶ τὸ γινόμενον· οὐ γὰρ ἂν ἐφοβήθην ὑπὸ τοῦ φωτὸς συμμαχούμενος· διὰ τοῦτό φησιν ἡμέρας, οὐ φοβηθήσομαι, δηλῶν κατὰ τὸ σιωπώμενον, τὸ διὰ τοῦ σκότους αὐτῷ παρὰ τῶν ἐχθρῶν τὸν φόβον ἐπάγεσθαι· ἀλλ' ἑαυτῷ ἡμέραν ὁ τοιοῦτος ποιεῖ διὰ τοῦ ἐλπίζειν ἐπὶ τὸ φῶς, δι' οὗ τὸ σκότος ἐξαφανίζεται· λέγει γοῦν „ Ἡμέρας οὐ φοβηθήσομαι, ἐγὼ δὲ ἐλπιῶ ἐπὶ σέ· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Καλῶς οὖν τέθηκε τὸ, ἐγὼ δὲ ἐλπιῶ ἐπὶ σὲ, ἀντὶ τοῦ, οὐδὲ γάρ ἐστιν ἄλλως, οὐκ ἔστι δυνάμενος ῥύσασθαι τοὺς πειραζομένους ἐκ τῶν ἐπιβουλευόντων, εἰμὴ ἡ σὴ μόνη, ὦ Δέσποτα, προμήθεια· λέγει ϗ ὁ Ἡσύχιος „ Μὴ τοίνυν ἡμεῖς σκελισθῶμεν εἰς γῆν: τουτέστιν εἰς τὰ γήϊνα, ϗ οὐδεὶς ἡμᾶς καταπατῆσαι δυνήσεται· ἀλλὰ μηδὲ τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν ὑψηλοτέρους γενέσθαι συγχωρήσωμεν, ἀλλὰ τῶν ἀρετῶν ἀναβάντες ἐπὶ κλίμακα, κατωτέρους ἑαυτῶν τοὺς ἐπιβούλους ποιήσωμεν· ἐὰν γάρ, φησιν, ἐν τῷ φωτὶ περιπατῶμεν, ϗ ἐν ἡμέρᾳ, καθά φησιν ὁ Παῦλος, εὐσχημόνως περιπατήσωμεν, οὐδένα τῶν ἐπιβούλων εἰκότως φοβούμεθα, ὅπλῳ πρὸς αὐτοὺς πίστει τῇ εἰς Θεὸν ϗ ἐλπίδι χρώμενοι.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Σάρκα τοὺς παχυτέρους, ϗ χαμερπῆ τὸν βίον κεκτημένους ἀνθρώπους λέγει· ὁ δὲ Ἡσύχιος σάρκα λέγει τὰ σαρκικὰ πάθη ϗ τὰς ἡδονάς· ἡ τοῦ Θεοῦ τοίνυν ἐλπὶς ϗ τὴν ἡδονὴν χαλινοῖ, ϗ τὸν ἐχθρὸν ἄνθρωπον συμποδίζει, ϗ ἀφοβίαν ἡμῖν ἐξ ἑκατέρου δίδωσιν.

(3) Ἔφη δὲ ὁ Ἡσύχιος „ Σαφῶς ϗ νῦν τοὺς Ἰουδαίους αἰνίττεται· οὗτοι γὰρ τοὺς λόγους τῶν πιστῶν, ὡς ἐλεγ-
χον

„ αὐτοὶ τὴν πτέρναν μου φυλάξου-
„ σι.

Θέλουν, λέγει, παραμονεύσουν οἱ ἐχθροί μου, καὶ θέλουν κρύψουν ἐναντίον μου παγίδας· ἀλλὰ καὶ τὴν πορείαν καὶ τὰ ἴχνη τῆς ζωῆς μου θέλουν παρατηρήσουν· ἵνα μὲ τοὺς τρόπους αὐτοὺς μὲ ὑποσκελίσουν καὶ μὲ ῥίψουν εἰς τὰς παγίδας των· καθὼς καὶ οἱ κυνηγοὶ παρατηροῦν τὰ ὀχνάρια τῶν ζώων, καὶ οὕτω ςήνουν τὰς παγίδας καὶ τὰ πιάνουν· μὲ αὐτὰ δὲ τὰ λόγια φανερόνει ὁ Δαβὶδ, τὰς ποικίλας καὶ διαφόρους ἐπιβουλὰς, ὁποῦ ἐμεταχειρίζοντο κατ' αὐτοῦ οἱ ἐχθροί του. (1)

„ Καθάπερ ὑπέμειναν τὴν ψυχήν
„ μου.
7: „ Ὑπὲρ τοῦ μηθενὸς ὤσεις αὐτοὺς ἐν
„ ὀργῇ λαοὺς καταξεις.

Καθὼς, λέγει, οἱ ἐχθροί μου ἐπρόσμειναν τὴν ψυχήν μου: ἤτοι ἐμένα κατὰ περίφρασιν, ἐνεδρεύοντες καὶ παγιδεύοντές με: ἔτζι καὶ σὺ Κύριε, θέλεις σπρώξεις αὐτούς· ἤτοι θέλεις τοὺς ἀποδιώξεις, ὥςε νὰ μὴ δυνηθοῦν νά με κακοποιήσουν· ἡ δὲ ὑπὲρ πρόθεσις ἐδῶ εἶναι, ἀντὶ τῆς ἀντί· ἤγουν ἀντ' οὐδενός: τουτέςιν εὐκόλως, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ ὡς ἕνα οὐδὲν θέλεις τοὺς ἀποδιώξεις καὶ μόνον νὰ ὀργισθῇς εὐθὺς θέλεις κατάξεις καὶ κατατζακκίσεις ὁλόκληρα πλήθη λαῶν.

8: „ Ὁ Θεὸς τὴν ζωήν μου ἐξήγγειλά σοι·
„ ἔθου τὰ δακρυά μου ἐνώπιόν σου
„ ὡς καὶ ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ σου.

Ἐφανέρωσα, λέγει, εἰς ἐσένα Κύριε, τὴν πολιτείαν μου, τὴν ὁποίαν πολιτεύομαι τώρα· καὶ σὺ ἐθεώρησας εἰς τὰ δάκρυα ὁποῦ χύνω, ἀπὸ τὰς θλίψεις ςενοχωρούμενος· καθὼς ὑπεσχέθης ἐν τῇ ἐπαγγελίᾳ σου νὰ θεωρῇς ταῦτα, καὶ νὰ μὴν τὰ ἀποςρέφεσαι· διότι δίδωντας τὸν νόμον ὁ Θεὸς, ὑπεσχέθη ταύτην τὴν ὑπόσχεσιν διὰ τὸν ἀδικούμενον καὶ πτωχὸν, καὶ εἶπεν „ Ἐὰν οὖν ςενάξῃ (ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται, καταβοήσῃ·) πρός με, εἰσακούσομαι αὐτοῦ· ἐλεήμων γάρ εἰμι· (Ἐξ. κϐ. 27.) (2)

9: „ Ἐπιστρέψουσιν οἱ ἐχθροί μου εἰς τα
„ ὀπίσω·

Οἱ ἐχθροί μου, λέγει, θέλουν γυρίσουν εἰς τὰ ὀπίσω· ἤγουν θέλουν φύγουν ἀπ' ἔμπροσθέν μου προνικηθέντες· προφητεία δὲ εἶναι τοῦτο· ἀναγωγικῶς δὲ νοεῖται τὸ ῥητὸν οὕτως, ὅτι οἱ δαίμονες, ὅ-

χον ἔχοντας τῆς αὐτῶν ἀπιςίας διαπαντὸς ἐβδελύττοντο· ἀπὸ πρωῒ τοιγαροῦν ἕως ἑσπέρας τοῦ Παύλου πρὸς αὐτοὺς ῥητορεύοντος, ἐκεῖνοι τὴν ἀλήθειαν τοῦ λόγου βδελυξάμενοι, ἀσύμφωνοι, καθάφησιν ὁ Λουκᾶς, ἀνεχώρησαν (Πράξ. κβ'.)

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Οὐδὲν τῆς προφητείας ταύτης σαφέςερον „ Ἐκβληθέντες γὰρ τῆς Ἱερουσαλὴμ οἱ τῶν Ἰουδαίων παῖδες, καὶ πάροικοι πάσης τῆς γῆς διὰ τὴν εἰς Χριςὸν ἁμαρτίαν γενομενοι, τὴν αἰτίαν ἐρωτώμενοι κρύπτουσι, καὶ ἁμαρτίας ἑτέρας, τὴν κατὰ τὸν Χριςὸν σιωπῶντες, προβάλλονται· φυλάττουσι δὲ καὶ τὴν πτέρναν: ἤτοι ἐρευνῶσιν ἡμῶν οἱ Ἰουδαῖοι, καὶ τὸ τυχὸν πλημμέλημα· νοήσεις δὲ καὶ ὅπερ ὁ Θεὸς πρὸς τὸν ὄφιν εἶπεν „ Αὐτός σου τηρήσει κεφαλὴν, καὶ σὺ τηρήσεις αὐτοῦ πτέρναν: ἡμεῖς γὰρ αὐτοῦ τὴν κεφαλὴν: δηλαδὴ τὴν εἰδωλολατρείαν, τηρεῖν πρὸ πάντων κελευόμεθα, φυλάττεσθαι δὲ ὅμως καὶ τὰ λοιπὰ ἁμαρτήματα, κἂν ἔσχατα τυγχάνῃ, κἂν εὐτελῆ εἶναι δοκῇ, ὥστε πτέρναν νομίζεσθαι· ἐπειδήπερ παρατηρεῖ ταῦτα ὁ ἐχθρὸς, διαβάλλειν ἡμᾶς τῷ Κριτῇ καὶ διὰ τῶν τυχόντων βουλόμενος. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.) ὁ δὲ Ἀθανάσιος τὸ παροικήσουσι, συναχθήσονται ἡρμήνευσεν: ἤτοι συναχθήσονται λαθραίως ποιεῖσθαι τὰς κατ' ἐμοῦ συσκευὰς, καὶ τὴν πτέρναν: τουτέςι τὴν τοῦ βίου πορείαν περιεργάζεσθαι· ὅπως σκελίσαντες, δυνηθεῖεν καταβαλεῖν με.

(2) Ἄλλος δὲ σὺν τῷ Ἡσυχίῳ προσθέττει καὶ τὰ ῥητὰ ταῦτα, ὡς ἐπαγγελίαν τοῦ Θεοῦ: ἤτοι τὸ „ Ἔτι λαλοῦντός σου, ἐρεῖ ἰδοὺ πάρειμι· (Ἡσ. νη'. 9.) καὶ τὸ, „ Οἱ σπείροντες ἐν δάκρυσιν, ἐν ἀγαλλιάσει θεριοῦσι· καὶ τό „ Μακάριοι οἱ πενθοῦντες, ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

ὅταν μὲν μᾶς νικοῦν, πηγαίνουν ἔμπροσθέν μας καὶ μᾶς δείχνουν τὴν ςράταν, ὁποῦ μᾶς φέρει εἰς τὴν ἀπώλειαν· ὅταν δὲ νικηθοῦν ἀπὸ ἡμᾶς, πηγαίνουν ὀπίσω μας καὶ μᾶς ἀκολουθοῦν γαυγίζοντες ὡσὰν σκύλοι.

„ Ἐν ᾗ ἂν ἡμέρα ἐπικαλέσωμαί σε,
„ ἰδοὺ ἔγνων ὅτι Θεός μου εἶ σύ.

Ὅταν, λέγει, ἐγὼ σὲ ἐπικαλεσθῶ θερμῶς Κύριε, τότε παρευθὺς ἔγνων: ἤτοι γνωρίζω κατὰ ἀντιχρονισμὸν, ὅτι ἐσὺ εἶσαι Θεός μου· πῶς δὲ γνωρίζω τοῦτο; βέβαια μὲ τὸ νὰ μοῦ εἰσακούῃς.

10: „ Ἐπὶ τῷ Θεῷ αἰνέσω ῥῆμα· ἐπὶ τῷ
„ Κυρίῳ αἰνέσω λόγον.

Τὸ αἰνέσω ἐδῶ νοεῖται, καθὼς ἐνοήσαμεν ἀνωτέρω καὶ τὸ „ Ἐν τῷ Θεῷ ἐπαινέσω τοὺς λόγους μου: ἤγουν ἐν τῷ Θεῷ θέλω ςολίσω τὸ ῥῆμα καὶ τὸν λόγον μου· ῥῆμα δὲ λέγει τὸν μικρὸν καὶ σύντομον λόγον· λόγον δὲ τὸν μεγαλήτερον καὶ πλατύτερον: ἤτοι καὶ τοὺς μικροὺς καὶ τοὺς μεγάλους λόγους, ὁποῦ σοὶ προσφέρω, Κύριε, μὲ τὸ ὄνομά σου θέλω τοὺς ςολίζω, κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

11: „ Ἐπὶ τῷ Θεῷ ἤλπισα, οὐ φοβηθήσομαι
„ τί ποιήσει μοι ἄνθρωπος.

Ἐκεῖνον ὁποῦ εἶπεν εἰς τὴν ἀρχὴν ὁ Δαβὶδ, ὅτι κατεπάτησέ με ἄνθρωπος, τοῦτον λέγει καὶ τώρα· ἤγουν ἢ τὸν Σαοὺλ, ἢ τὸν διάβολον· ἢ τὸν βασιλέα Βαβυλῶνος. (1)

12: „ Ἐν ἐμοὶ ὁ Θεὸς εὐχαὶ ἃς ἀποδώσω
„ αἰνέσεώς σου.

Εἰς τὴν ἐνθύμησίν μου, λέγει, εὑρίσκονται Κύριε, αἱ ὑποσχέσεις, ὁποῦ ἔδωκα διὰ νὰ σὲ αἰνῶ, καὶ δὲν τὰς ἀλησμόνησα· τὰς ὁποίας ὑποσχέσεις θέλω τὰς τελειώσω διὰ τῶν ἔργων· ὑπέσχετο γὰρ ὁ Δαβὶδ νὰ αἰνῇ καὶ νὰ δοξολογῇ τὸν εὐεργέτην του Θεὸν, διὰ τί τὸν ἐλύτρωσεν ἀπὸ τὸν κίνδυνον τῆς ζωῆς του.

13: „ Ὅτι ἐρρύσω τὴν ψυχήν μου ἐκ θα-
„ νάτου· τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ
„ δακρύων, καὶ τοὺς πόδας μου ἀ-
„ πὸ ὀλισθήματος. (2)

Τὴν ψυχήν μου, λέγει: ἤτοι ἐμένα κατὰ περίφρασιν, ἠλευθέρωσας Κύριε, ἀπὸ τὸν θάνατον· ἀνίσως δὲ καὶ τὴν νοερὰν ψυχὴν μόνην θέλῃς νὰ νοήσῃς πῶς λέγει ἐδῶ, πρέπει ἀκολούθως νὰ νοήσῃς καὶ θάνατον τὴν ἁμαρτίαν· ἥ τις ἔγινεν αἰτία κατ᾽ ἀρχὰς εἰς τὸν προπάτορα Ἀδὰμ τόσον τοῦ ψυχικοῦ θανάτου, ὅσον καὶ τοῦ σωματικοῦ· ἠλευθέρωσας δὲ ἀκόμη, λέγει, καὶ τοὺς ὀφθαλμούς μου ἀπὸ

(1) Ὅρα ὅτι ὁ Δαβὶδ, τρεῖς φοραῖς εἰπὼν, ἐπὶ τῷ Θεῷ, ἐπὶ τῷ Κυρίῳ, ἐπὶ τῷ Θεῷ, τὴν ἁγίαν Τριάδα ἐφανέρωσε κατὰ τὸν Θεοδώριτον λέγοντα· „ Καλὸς ϗ ἐνταῦθα ὁ προφητικὸς νοῦς· πῶς ἴσην τὴν προσευχὴν τῇ ἀχράντῳ ϗ ὁμοουσίῳ Τριάδι προσφέρει.

(2) Ταῦτα τὰ ῥητὰ, ὁμοίως ϗ τὸ, εὐαρεςήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν φωτὶ ζώντων, ἑρμηνεύονται ϗ κατὰ ἄλλον τρόπον ἐν τῷ ριδ΄ Ψαλμῷ, ϗ ὅρα ἐκεῖ· λέγει δὲ ὁ Δίδυμος „ Ἐπείπερ ἀκολουθεῖ τῷ θανατουμένῳ τὸ θρηνεῖσθαι ϗ δάκρυα ἐπ᾽ αὐτῷ γίνεσθαι· οὐκ ἄλλοις δὲ θρηνεῖ τὸν κατὰ ψυχὴν τεθνηκότα, ἢ αὐτὸς ἑαυτόν· εἰκότως μετὰ τὸ ἐῤῥύσθαι τὴν ψυχὴν ἐκ θανάτου· ϗ οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀπὸ δακρύων ἠλευθέρωνται· ἐῤῥύσατο δὲ ἀπὸ ὀλισθήματος τοὺς πόδας, ὑποδήσας αὐτοὺς ὑπόδημα μετεωρίζον ϗ ἄνω γῆς ποιοῦν· ῥύεταί δέ τις ἀπὸ τῶν προειρημένων ἐπιβλαβῶν, ἐπὶ τῷ εὐαρεςῆσαι τῷ Θεῷ ζῶν τε ϗ πεφωτισμένος· ὁ γὰρ εὐαρεςῶν τῷ Θεῷ ἐν φωτὶ ζώντων τοῦτο ποιεῖ· ζῇ δὲ ϗ πεφώτιςαι πᾶς μετέχων Θεὸν· αὐτὸς γὰρ ζωὴ ὢν, φῶς ἐςὶ τῶν ἀνθρώπων· (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ) ἄλλως δὲ λέγει „ Τοῦ ῥυσθῆναί με ἐκ θανάτου, ϗ ἐλευθερωθῆναί με ἀπὸ τῆς ἁμαρτίας, μερίδα δὲ σχεῖν ϗ ἐν τῇ τῶν ζώντων χώρᾳ, πρόξενος ἡμῖν γέγονεν ἡ τοῦ Κυρίου παρουσία.

πὸ τὰ δάκρυα· καὶ τὰ ποδάριά μου ἀπὸ ὀλίσθημα : ἤτοι ἀπὸ κρημνὸν, ἢ καὶ ἀπὸ παγίδα, καὶ ἐπιβουλὴν τῶν ἐχθρῶν · ποδάρια δὲ θέλεις νοήσεις τὴν πορείαν καὶ ςράταν τοῦ βίου τούτου.

„ Εὐαρεστήσω ἐνώπιον Κυρίου ἐν φω-
„ τὶ ζώντων.

Εὐάρεσα, λέγει, θέλω πράξω ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ἕως ὁποῦ βλέπω τὸ φῶς τοῦτο, ὁποῦ φαίνει εἰς τοὺς ζωντανοὺς ἀνθρώπους· ἐπειδὴ μετὰ θάνατον εὐαρέςησις πλέον δὲν εἶναι· καὶ κατὰ ἄλλον δὲ τρόπον, φῶς τῶν ζώντων εἶναι αἱ ἐντολαὶ τοῦ Θεοῦ· „ Ἡ ἐντολὴ γάρ φησι Κυρίου τηλαυγὴς, φωτίζουσα ὀφθαλμούς· (Ψαλμ. ιη΄. 9.) Καὶ „ Λύχνος τοῖς ποσί μου ὁ νόμος σου, καὶ φῶς ταῖς τρίβοις μου (Ψαλμ. ριη΄. 102.) ἢ νοεῖται καὶ ἔτζι, ὅτι ἐγὼ θέλω φανῶ εὐάρεςος εἰς τὸν Θεὸν, ἐν τῷ αἰωνίῳ ἐκείνῳ φωτὶ, τῶν παντοτινὰ ζώντων δικαίων.

Ψαλμὸς Νς΄.

„ Εἰς τὸ τέλος· μὴ διαφθείρῃς· τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογρα-
„ φίαν· ἐν τῷ αὐτὸν ἀποδιδράσκειν ἀπὸ προσώ-
„ που Σαοὺλ εἰς τὸ σπήλαιον.

Ὅταν ὁ Προφήτης Δαβὶδ εὑρισκόμενος εἰς τὰ ςενὰ τοῦ Ἐγγαδδὶ λεγομένου τόπου, ἐκρύφθη μέσα εἰς ἕνα σπήλαιον· ἐπῆγε δὲ καὶ ὁ Σαοὺλ μέσα εἰς τὸ αὐτὸ σπήλαιον, ὡς προείπομεν ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τοῦ λε΄. Ψαλμοῦ· ὅθεν ἐπειδὴ ἐγλύτωσεν ἀπὸ τὸν κίνδυνον αὐτὸν παραδόξως, διὰ τοῦτο ἔγραψε τὸν παρόντα Ψαλμόν· ἐπέγραψε δὲ καὶ τοῦτον τὸν Ψαλμὸν εἰς ςηλογραφίαν παρομοίως μὲ τὸν πρῶτον, διὰ τὴν αἰτίαν ὁποῦ ἐκεῖ εἴπομεν· εἰς τὸ τέλος δὲ καὶ οὗτος ἐπιγράφεται· διὰ τὶ αἱ προφητεῖαι ὁποῦ περιέχονται ἐν αὐτῷ περὶ τῆς ἐξ ἐθνῶν Ἐκκλησίας, ἔμελλον νὰ ἔλθουν εἰς τέλος καὶ ἔκβασιν· τὸ δὲ μὴ διαφθείρῃς, πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται χωριςὰ καὶ μόνον· διότι κατὰ τὴν νύκτα ἐκείνην, κατὰ τὴν ὁποίαν ἐκοιμᾶτο ὁ Σαοὺλ εἰς τὸ σπήλαιον, ἐλθὼν ὁ Δαβὶδ ἐπάνω αὐτοῦ ξεσπαθωμένος, ἔκοψε κρυφίως τὸ πτερύγιον τῆς διπλοΐδος του· τοῦτο τὸ λόγιον μελετῶντας συχνάκις εἰς τὸν ἑαυτόν του : ἤγουν τὸ „ Μὴ διαφθείρῃς· ὅθεν μὲ αὐτὸ κατεπράϋνε τὸν θυμόν του, καὶ δὲν ἐθανάτωσε τὸν Σαοὺλ· (1) διὰ τοῦτο ἐπέγραψε καὶ τὸ λόγιον αὐτὸ, ὁποῦ τότε ἔλεγεν, εἰς τοῦτον τὸν Ψαλμόν· ἕνα μὲν, διὰ

---

(1) Ὁ δὲ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος ἄλλως λέγει· ἤγουν ὅτι ἐμβαίνωντας ὁ Σαοὺλ μέσα εἰς τὸ σπήλαιον (τὸ ὁποῖον ἦτον τόσον μεγάλον, ὥςε ὁποῦ ἦτον κεκρυμμένα μέσα εἰς αὐτὸ τὰ τετρακόσια παλικάρια τοῦ Δαβίδ·) ἐμβαίνωντας, λέγω, μέσα εἰς αὐτὸ ὁ Σαοὺλ διὰ νὰ παρασκευάσηται εἰς ἕνα του ἀναγκαῖον (οὕτω γὰρ καὶ ἡ Γραφὴ λέγει „ Καὶ Σαοὺλ εἰσῆλθε παρασκευάσασθαι· (Α΄. Βασιλ. κδ΄. 4.) (ὁ δὲ Ἀκύλας εἶπεν „ Εἰσῆλθε δὲ

διὰ νὰ διδάξῃ μὲ ποῖον τρόπον αὐτὸς ἐκράτησε τὸν θυμόν του· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ νὰ συμβουλεύσῃ τὸν καθένα μὲ αὐτὸ, νὰ μὴ διαφθείρῃ τὴν ἀνεξικακίαν καὶ μακροθυμίαν του· (1) πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι τοῦτον μὲν τὸν Ψαλμὸν ἐσύνθεσεν ὁ Δαβὶδ, ὅταν εὐγῆκεν ἔξω ἀπὸ τὸ σπήλαιον (2) τὸν δὲ ρμα'. Ψαλμὸν ἐσύνθεσεν, ὅταν ἦτον μέσα εἰς τὸ ἴδιον τοῦτο σπήλαιον, καὶ εὑρίσκετο εἰς ἀγῶνα· διὰ τὶ ἔμπροσθεν μὲν τοῦ σπηλαίου ἦτον ὁ Σαοὺλ, εἰς δὲ τὸ ἐσώτερον μέρος τοῦ σπηλαίου, ἦτον αὐτὸς κεκλεισμένος· διὰ τοῦτο καὶ ἐν ἐκείνῳ ἔλεγεν „ Ἀπώλετο φυγὴ ἀπ' ἐμοῦ καὶ οὐκ ἔστιν ὁ ἐκζητῶν τὴν ψυχήν μου.

1. „ Ἐλέησόν με ὁ Θεὸς, ἐλέησόν με· ὅ„ τι ἐπὶ σοὶ πέποιθεν ἡ ψυχή μου.

Ὁ διπλασιασμὸς ἐδῶ τοῦ ἐλέησόν με, φανερώνει τὴν ἐπίτασιν καὶ θερμότητα τῆς δεήσεως τοῦ

δὲ Σαοὺλ ἀποκενῶσαι· ὁ δὲ Ἰώσηπος „ Τὰς φυσικὰς ἐκκρίσεις ποιήσασθαι.) εὔγαλε τὴν διπλοΐδα: ἤτοι τὸ ἐπανωφόρεμά του καὶ τὸ ἔβαλεν ἐκεῖ εἰς ἕνα μέρος κοντά του· ὁ δὲ Δαβὶδ καὶ τὰ παλικάριά του κρυμμένοι ὄντες εἰς τὸ ἐσώτερον σκοτεινὸν μέρος τοῦ σπηλαίου, εἶδον ἀπὸ τὸ φῶς τοῦ στόματος τοῦ σπηλαίου, ὅτι αὐτὸς ἦτον ὁ Σαοὺλ· ὅθεν, τὰ μὲν παλικάριά του, ἠθέλησαν διὰ νὰ θανατώσουν αὐτόν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς παρέδωκεν αὐτὸν εἰς τὰς χεῖράς των· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐμπόδισεν αὐτὰ εἰπὼν, ὅτι εἶναι ἄδικον τὸ νὰ θανατώσουν βασιλέα, ὅστις ἦτον χριστὸς Κυρίου· ὁ δὲ Δαβὶδ γυμνώσας τὸ σπαθὶ ἐπῆγεν ἥσυχα ὀπίσω τοῦ Σαοὺλ καὶ ἔκοψε τὸ πτερύγιον: ἤγουν τὴν ποδίαν τοῦ ἐπανωφορέματός του, διὰ νὰ ἔχῃ αὐτὴν μαρτυρίαν, χωρὶς νὰ ἰδῇ ὁ Σαοὺλ διὰ τὸ σκότος τοῦ σπηλαίου, ἢ νὰ καταλάβῃ· ὅθεν ὁ Δαβὶδ, ὄχι μόνον ἐνίκησε τὸν ἐδικόν του θυμὸν, ἀλλὰ καὶ ἕνα στρατιώτην, ὁποῦ ὥρμησε νὰ θανατώσῃ τὸν Σαοὺλ ἐμπόδισεν αὐτὸν, εἰπὼν τὴν ἀοίδιμον ταύτην φωνὴν „ Μὴ διαφθείρῃς τὸν χριστὸν Κυρίου·' (τοῦτο δὲ ἡ Γραφὴ οὐ λέγει αὐτολεξεὶ, ἀλλ' ἴσως ἐκ παραδόσεως ἔλαβον αὐτὸ οἱ ἑρμηνευταί· Αὐτὸ γὰρ τὸ λόγιον εἶπεν ὁ Δαβὶδ, οὐχὶ ὅταν ὁ Σαοὺλ ἐμβῆκεν εἰς τὸ σπήλαιον, ἀλλὰ ὅταν εὑρισκόμενος ἐν τῷ βουνῷ τῷ Ἐχελὰ, ἐκάθευδεν ἐν λαμπήνῃ τὸ δόρυ ἔχων ἐμπεπηγὸς εἰς τὴν γῆν πρὸς κεφαλῆς αὐτοῦ, καὶ ὁ λαὸς παρεμβεβληκὼς κύκλῳ αὐτοῦ· τότε γὰρ ὁ Δαβὶδ πέρνωντας μαζί του τὸν Ἀβεσσὰ, ἐπῆγε τὴν νύκτα ἐκεῖ εἰς τὴν παρεμβολὴν, ὅπου ἐκοιμᾶτο ὁ Σαοὺλ, καὶ ὁ λαὸς κύκλῳ αὐτοῦ ἐκάθευδεν· ὁ δὲ Ἀβεσσὰ βλέπων, ὅτι ὁ Σαοὺλ δὲν αἰσθάνθη τὸ περπάτημά τους, οὔτε οἱ στρατιῶταί του, εἶπε ταῦτα πρὸς Δαβὶδ· „ Ἀπέκλεισε Κύριος σήμερον τὸν ἐχθρόν σου εἰς χεῖράς σου· καὶ νῦν πατάξω αὐτὸν τῷ δόρατι εἰς τὴν γῆν ἅπαξ, καὶ οὐ δευτερώσω αὐτῷ. Καὶ εἶπε Δαβὶδ πρὸς Ἀβεσσά· μὴ διαφθείρῃς αὐτὸν, ὅτι τίς ἐποίσει χεῖρα αὐτοῦ ἐπὶ χριστὸν Κυρίου, καὶ ἀθωωθήσεται; (Α'. Βασιλ. κς'. 8.) Διὰ τὴν ὑπόθεσιν λοιπὸν ταύτην ἔγραψεν ὁ Δαβὶδ τὸν παρόντα Ψαλμὸν, διὰ νὰ φανερώσῃ, πῶς τόσην πολλὴν πεποίθησιν ἔχει εἰς τὸν Θεὸν, εἰς τρόπον ὁποῦ, δὲν ἐπίστευε τὴν σωτηρίαν του εἰς τὴν ἀπώλειαν καὶ τὸν θάνατον τῶν ἐχθρῶν του καὶ μάλιστα τοῦ Σαοὺλ, ἀλλὰ καὶ ζώντων αὐτῶν, καὶ παρ' αὐτοῦ τοῦ ἰδίου Δαβὶδ διωκομένων, ἤλπιζεν εἰς τὸν Θεὸν νὰ ἔχῃ κάθε ἀσφάλειαν. Ἡ δὲ τῆς στηλογραφίας διάνοια αὕτη ἐστὶ, τὸ δεῖν οἱονεὶ στήλῃ τῷ ἡγεμονικῷ τῆς ψυχῆς ἐγκεχαραγμένην ἔχειν τὴν τοιαύτην φωνήν· ὡς ἂν ἐπὶ τῶν ὁμοίων πραγμάτων, εἴ τις περίστασις πρὸς τὴν τοῦ λελυπηκότος ἄμυναν τὸν θυμὸν ἡμῶν διαναστήσειεν, ἀναγινώσκοντες τὴν διάνοιαν τὸ κωλυτικὸν τοῦ φόνου πρόσταγμα, πρὸς μακροθυμίαν τὸν θυμὸν κατευνάσωμεν· ὡς εἶναι στήλην μὲν, τὸ μνημονικὸν τῆς ψυχῆς, τὰ δὲ ἐπὶ ταύτης χαράγματα, τὰ τῶν ἀγαθῶν ὑποδείγματα. ἀναφέρεται δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς τὸν Χριστὸν, ὅστις εἰς τὸ τέλος τῶν αἰώνων ἐλθὼν ἐπὶ τῆς γῆς, ἐδίωξεν ἀπὸ ἡμᾶς τὴν φθοράν.

(1) Τινὲς δὲ (ἴσως ὁ Χρυσόστομος·) σμίγοντες τό „ Εἰς τὸ τέλος μὲ τό „ Μὴ διαφθείρῃς, ἑρμηνεύουν αὐτὸ οὕτως· „ Ἐπεὶ πολλοὶ καλῶς ἀρξάμενοι, οὐ διήρκεσαν εἰς τέλος, τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον ἀποδεχόμενον τοῦ Δαβὶδ τὴν τοιαύτην ἀρετήν φησιν αὐτῷ· εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρῃς· μένε διόλου τοιοῦτος, ὡς ἂν τύχῃς στηλογραφίας καὶ μνήμης αἰωνίου··· ἐν ἀρχῇ μὲν γὰρ, οὐ πολλῆς δεόμεθα τῆς παρακλήσεως· τί δήποτε; ὅτι πᾶς ἄνθρωπος, κἂν ἁπάντων νωθέστατος ᾖ, μέλλων ἅπτεσθαι πράγματος, πολλὴν ἐν τοῖς προοιμίοις δείκνυται τὴν σπουδήν··· ὅταν δὲ τὸ πλέον τῆς ὁδοῦ παρέλθωμεν, καὶ μαρανθῇ τὰ τῆς προθυμίας··· τότε ἡμῖν ὁ Προφήτης εὐκαίρως παρίσταται λέγων „ Εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρῃς· καὶ γὰρ ὁ Διάβολος τότε σφοδρότερον πιεῖ··· καὶ τῷ μὲν ἐν ἀρχῇ πεσόντι συγγινώσκομεν ἅπαντες διὰ τὴν ἀπειρίαν, τὸν δὲ μετὰ πολλοὺς τοὺς διαύλους ὑποσκελισθέντα, οὐκ ἄν τις ῥᾳδίως ἀξιώσειε συγγνώμης. (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(2) Ἄλλος δὲ ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς λέγει, ὅτι τοῦτον μὲν τὸν νς'. Ψαλμὸν ἐσύνθεσεν ὁ Δαβὶδ, εὑρισκόμενος εἰς τὸ

τοῦ Δαβίδ· δὲν ἤλπισα, λέγει, ὦ Κύριε, εἰς κανένα ἄνθρωπον, πάρεξ εἰς μοναχὸν ἐσένα· διὰ τοῦτο ἐλέησον ἐμένα, ὁποῦ τόσον ἐλπίζω εἰς ἐσὲ, καὶ ἔτζι ἀδίκως καταδιώκομαι ἀπὸ τὸν Σαοὺλ. (1)

„ Καὶ ἐν τῇ σκιᾷ τῶν πτερύγων σου
„ ἐλπιῶ, ἕως οὗ παρέλθῃ ἡ ἀνο-
„ μία.

Σκιὰν πτερύγων λέγει ὁ Δαβὶδ τὴν σκέπην τοῦ Θεοῦ, καὶ προμήθειαν κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ Ἀθανάσιον, περὶ τῆς ὁποίας εἴπομεν εἰς τὸν ις'. Ψαλμὸν, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Ἐν τῇ σκέπῃ τῶν πτερύγων σου σκεπάσεις με· ἀνομίαν δὲ ὀνομάζει τὴν ἐπιβουλὴν, καθὼς καὶ ὁ Ἀκύλας ἐξέδωκε· λέγει λοιπὸν, ὅτι ἐγὼ, Κύριε, θέλω ἐλπίζω εἰς τὴν σκέπην τῶν πτερύγων σου, ἕως οὗ νὰ περάσῃ ἡ ἐπιβουλὴ τῶν ἐχθρῶν μου τῶν ὁρατῶν καὶ τῶν ἀοράτων· ἤγουν θέλω ἐλπίζω εἰς σὲ, ἕως θανάτου· τότε γὰρ περνᾷ κάθε ἐπιβουλὴ τῶν ὁρατῶν καὶ ἀοράτων ἐχθρῶν, ὅταν εὔγῃ ἡ ψυχὴ ἀπὸ τὸ σῶμα, καὶ ὑπάγῃ πρὸς τὸν Θεὸν διὰ νὰ ϛεφανωθῇ. (2)

2: „ Κεκράξομαι πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ὕ-
„ ψιστον, τὸν Θεὸν τὸν εὐεργετήσαν-
„ τά με.

Ὕψιϛον μὲν ὀνομάζει τὸν Θεὸν ὁ Δαβὶδ, ὡς ἐπουράνιον· εὐεργετήσαντα δὲ, ἐπειδὴ καὶ πρῶτον καὶ τώρα τὸν ἠξίωσε μεγάλων εὐεργεσιῶν καὶ βοηθειῶν.

3: „ Ἐξαπέστειλεν ἐξ οὐρανοῦ καὶ ἔσω-
„ σέ με· ἔδωκεν εἰς ὄνειδος τους κα-
„ ταπατοῦντάς με.

Ἐξ ὕψους, λέγει, ἔϛειλε δύναμιν ὁ Θεὸς καὶ μὲ ἐγλύτωσεν· ἐπειδὴ δὲν ἐλυτρώθηκα μὲ ἀνθρωπίνην βοήθειαν ἀπὸ τὸν κίνδυνον, ὁποῦ ἐπρόσμεινα νὰ λάβω ἐν τῷ σπηλαίῳ κρυπτόμενος· ἔδωκε δὲ εἰς ὄνειδος ὁ Θεὸς καὶ τοὺς ἐχθροὺς, ὁποῦ μὲ κατεφρόνουν· διότι μαθόντες οἱ μετὰ τοῦ Σαοὺλ ϛρατιῶται τὸ συμβεβηκὸς, ὁποῦ ἠκολούθησε, καὶ ἐπῆγεν ὁ Σαοὺλ μέσα εἰς τὸ σπήλαιον μόνος, καὶ δὲν ἐθανατώθη παρὰ τοῦ Δαβὶδ, ἐντράπηκαν πολλὰ διὰ ἐκεῖνο, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Δαβὶδ, καὶ ἐφάνηκαν ἄξιοι γέλωτος. (3)

„ Ἐ.

τὸ σπήλαιον Ὀδολλὰμ (περὶ οὗ γράφει τὸ κβ'. Κεφ. τῆς Α'. τῶν Βασιλειῶν ϗ τὸ κγ'. τῆς Β'. τῶν Βασιλ. ϗ τὸ ΙΑ'. Κεφ. τῆς Α'. τῶν Παραλειπομ.) τὸν δὲ ρμά. Ψαλμὸν ἐσύνθεσεν, εὑρισκόμενος εἰς τὸ σπήλαιον τὸ Ἐνγαδδί· ἀληθέϛερα ὅμως λεγει ὁ κὺρ Εὐθύμιος, καθότι βεβαιοῖ τὴν γνώμην αὐτοῦ ἡ θεία Γραφή: ἤτοι τὸ κδ'. τῆς Α'. τῶν Βασιλειῶν· περὶ γὰρ τοῦ Ὀδολλὰμ σπηλαίου ἀναφέρουσα, οὐδὲν τοιοῦτον λέγει, ὅτι ὁ Σαοὺλ εἰσῆλθεν ἐν αὐτῷ.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ὁ τοῦ ἐλέους διπλασιασμὸς τὴν ὑπερβολὴν τοῦ κινδύνου παραδηλοῖ· ὁ δὲ Δίδυμος „ Ὁ ἐπιδιπλασιασμὸς δηλοῖ, ὅτι ϗ ἐν τῷ βίῳ τούτῳ ϗ ἐν τῷ μέλλοντι ἐλέου Θεοῦ χρήζομεν.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Ἄϛατός ἐϛι ϗ παροδικὴ τῆς ἁμαρτίας ἡ φύσις, οὔτε κατὰ τὸ πρῶτον συνυποϛᾶσα τῇ κτίσει παρὰ τοῦ τὸ πᾶν ὑποϛησαμένου ϗ οὐσιώσαντος, οὔτε πρὸς τὸ διηνεκὲς τοῖς οὖσι διαμένουσα· τὰ μὲν γὰρ ἐκ τοῦ ὄντος ὄντα, ἐν τῷ εἶναι διαπαντὸς διαμένει· εἰ δέ τι ἔξω τοῦ ὄντος ἐϛιν· οὗ ἡ οὐσία οὐκ ἐν τῷ εἶναι, ἀλλ' ἐν τῷ ἀγαθὸν μὴ εἶναι τὴν ὑπόϛασιν ἔχει· τοῦτό ἐϛιν ὁ ἐπιδωμάτιος χόρτος, ἄῤῥιζός τις ϗ ἄσπαρτος ϗ ἀνήροτος· σκιὰν δὲ θείων πτερύγων ἀντὶ περιβολῆς ἡμῖν γινομένων, τὰς ἀρετάς τις νοῶν οὐχ ἁμαρτήσεται· αὐτὸ μὲν γὰρ τὸ θεῖον, ὅ,τίποτε τῇ φύσει ἐϛιν, ἀνέφικτον μένει τῇ ἀνθρωπίνῃ φύσει ϗ ἄληπτον, ἅ ὥπου κατὰ τὸ ἄφραϛον τοῦ λογισμοῦ τῶν ἀνθρώπων ὑπερπετόμενον· χαρακτὴρ δέ τις τῆς ἀφράϛου φύσεως διὰ τῆς τῶν ἀρετῶν σκιαγραφίας τοῖς πρὸς αὐτὴν ὁρῶσιν ἐγγίνεται· ὡς πᾶσαν σοφίαν ϗ φρόνησιν ϗ ἐπιϛήμην, ϗ πᾶσαν ἔφοδον τῆς καταληπτικῆς ἐπινοίας, οὐκ αὐτὰς εἶναι τὰς θείας πτέρυγας, ἀλλ' αὐτὴν τὴν τῶν θείων πτερύγων σκιάν· ϗ ὁ Δίδυμος λέγει „ Τὸ παρέρχεσθαι τὴν ἀνομίαν δηλοῖ πρόσκαιρον αὐτὴν εἶναι.

(3) Ἄλλος δέ φησι „ Σωτηρίαν ἐνταῦθα ὁ Δαβὶδ ὀνομάζει, ἣν ἐσώθη ἐν τῷ σπηλαίῳ, ὅτε μᾶλλον ὑπεξούσιον ἔ-

„ Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐ-
„ τοῦ, καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ
4: „ Καὶ ἐῤῥύσατο τὴν ψυχήν μου ἐκ
„ μέσου σκύμνων.

Ἀφ' οὗ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβίδ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐξαπέστειλεν ἁπλῶς, τώρα ἐδῶ ἀκολούθως λέγει καὶ τί ἐξαπέςειλε· πρέπει δὲ νὰ παρατηρήσωμεν, ὅτι ὁ Δαβὶδ εἰς πολλὰ μέρη ἀλήθειαν ὀνομάζει τὴν δικαιοσύνην· καθὼς καὶ τώρα ἐδῶ· ἐπειδὴ ἡ δικαιοσύνη ἀπὸ τὴν ἀλήθειαν καταλαμβάνεται· (1) ἔςειλε λοιπὸν ὁ Θεὸς μὲν τὸ ἔλεός του διὰ νὰ μὲ ἐλεήσῃ· τὴν δὲ δικαιοσύνην του, διὰ νὰ καταδικάσῃ ἐκείνους, ὁποῦ μὲ ἀδικοῦν· σκύμνους δὲ λέγει: ἤγουν λεονταρόπουλα, τοὺς μετὰ τοῦ Σαοὺλ στρατιώταις· διὰ τί ἦτον ἀνδρεῖοι καὶ δυνατοί· καὶ διὰ τί ἦτον ἄγριοι καὶ αἱμοβόροι· τοιοῦτοι γὰρ εἶναι καὶ οἱ σκύμνοι: ἤγουν τὰ μικρὰ λεοντάρια· νοεῖται δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ εἰς τὸ πρόσωπον τῆς Ἐκκλησίας τῶν Χριςιανῶν· ἤ τις λέγει, ὅτι ὁ Πατὴρ ἀπέςειλε τὸν Υἱόν του, καὶ ἔσωσεν ἐμένα τὴν χαϊμένην· καὶ ἔδωκεν εἰς ὄνειδος τοὺς πρώην καταπατοῦντάς με δαίμονας· ἔλεος δὲ καὶ ἀλήθεια οὐσιώδης, καὶ ἐνυπόςατος εἶναι ὁ Υἱός· ὁ γὰρ Υἱὸς ἐλεήσας ἡμᾶς, ὁποῦ εἴμεθα ἀπολεσμένοι, ἔγινεν ἄνθρωπος· καὶ αὐτὸς εἶπεν „ Ἐγώ εἰμι ἡ ἀλήθεια· (Ἰω. ιδ. 6.) ἀλλὰ καὶ κατὰ τὸ σημαινόμενον τῆς δικαιοσύνης, αὐτὸς ἐγενήθη ἡμῖν σοφία ἀπὸ Θεοῦ, δικαιοσύνη τε καὶ ἁγιασμὸς καὶ ἀπολύτρωσις, ὡς λέγει ὁ Παῦλος (Α'. Κορ. α'. 30.) σκύμνους λοιπὸν καὶ λέοντας πρέπει νὰ νοοῦμεν τοὺς δαίμονας, κατὰ τὴν ἐξοχὴν ταύτην.

„ Ἐκοιμήθην τεταραγμένος.

Ὅταν, λέγει, ὁ Σαοὺλ καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ ἐμβῆκαν εἰς τὸ σπήλαιον (2) τότε ἐγὼ ἐκοιμήθηκα ὕπνον, καὶ ὀλίγον καὶ τεταραγμένον, διὰ τὸν κίνδυνον, ὁποῦ μὲ περιεκύκλωσεν.

„ Υἱοὶ ἀνθρώπων, οἱ ὀδόντες αὐτῶν
„ ὅπλα καὶ βέλη· καὶ ἡ γλῶσσα αὐ-
„ τῶν μάχαιρα ὀξεῖα.

Ὦ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, λέγει, ἀκούσατε· τὰ ὀδόντια τῶν ἐχθρῶν, ὁποῦ με ἐπιβουλεύονται ὡσὰν θηρία ἄγρια, εἶναι ἄρματα καὶ σαΐταις· καὶ ἡ γλῶσσά των, εἶναι σπαθὶ κοπτερώτατον· φανερόνει δὲ ὁ Δαβὶδ μὲ τὸ ὄνομα τῶν ὀδοντίων καὶ τῆς γλώσσης, τὰ λόγια τῶν ἐχθρῶν του· τὰ ὁποῖα μὲ τὰς διαβολὰς καὶ κατηγορίας καὶ δολιότητας πληγόνουσι καὶ θανατόνουσιν ἐκείνους, κατὰ τῶν ὁποίων λέγονται· ὅπλα δὲ λέγει τώρα, ὄχι τὰ προφυλακτικὰ τῶν ἐχόντων· καθὼς εἶναι τὸ σκουτάρι, ἡ παρποῦτα καὶ ἄλλα· ἀλλὰ τὰ θανατόνοντα τοὺς ἀπαντῶντας· ὁποῖον εἶναι τὸ σπαθί, τὸ κον-

---

ἔλαβε τὸν ἐχθρὸν, ϗ πρὸς τὸ ἐναντίον ἀνεςράφη τοῦ φόνου ἡ ἐξουσία, ὡς τὸν ἐπὶ θανάτῳ διωκόμενον, τοῦτον ἐφεςάναι τῇ τοῦ φονῶντος σφαγῇ, εἰ ϗ ἐφείσατο· ὃ δὴ ϗ ὄνειδος ἦν τῷ σεσωσμένῳ, ὡς μάτην ἐπιβουλεύοντι τῷ σώσαντι· ὁ δὲ Νύσσης σὺν τῷ Ἀθανασίῳ λέγει, ὅτι κατὰ θεωρίαν, σαφῶς τὴν κάθοδον τοῦ Κυρίου κηρύττει ἡ προφητεία· ἐξ οὐρανοῦ ὁ Πατὴρ οὐ πρέσβιν, οὐκ Ἄγγελον, ἀλλ' αὐτὸν τὸν Κύριον, ὃς ἡμᾶς μὲν ἔσωσε διὰ τῆς σκιᾶς, ἣν ἐξ ὕψους ἀπέςειλε τῷ κάτω βίῳ· τουτέςι διὰ τοῦ ἐπισκιάσαντος ἐν τῇ νεφέλῃ Πνεύματος, τοὺς δὲ πρότερον καταπατήσαντας ἡμᾶς, τὰς νοητὰς δηλαδὴ ϗ ἀντικειμένας δυνάμεις, νῦν εἰς τὴν τῶν ὀνειδιζομένων ἀντιπεριήγαγε τάξιν.

(1) Ὅθεν συμφώνως ϗ ὁ Θεοδώριτος εἶπε· „ Τὴν μέντοι ἀλήθειαν τῷ ἐλέῳ συνέζευξε τὸ δίκαιον τῆς φιλανθρωπίας δεικνύς· ϗ ὁ Ἀθανάσιός φησιν· „ Ἔλεος ϗ ἀλήθεια τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· τὸ αὐτὸ λέγει ϗ ὁ Δίδυμος ϗ ὁ Εὐσέβιος.

(2) Σημείωσαι, ὅτι ἡ ἁγία Γραφὴ δὲν λέγει, ὅτι ἐμβῆκαν οἱ τοῦ Σαοὺλ ἄνθρωποι εἰς τὸ σπήλαιον· ἀντὶ δὲ τοῦ τεταραγμένος, ὁ Θεοδοτίων εἶπε· μετὰ ἀναλισκόντων· ὁ Σύμμαχος· μετὰ φλεγόντων· ὁ Ἀκύλας· μετὰ λάβρων· ἤτοι κατὰ τὸν Θεοδώριτον, μετὰ ἀναλισκόντων λογισμῶν· λάβρως γάρ με κατέδακνον, ὡς σχεδὸν ϗ καταφλέγειν μου τὴν διάνοιαν· εἰκότως τοίνυν ἐταραττόμην, μεταξὺ τοιούτων καθεύδειν ἠναγκασμένος.

λοντάρι, καὶ τὰ ὅμοια. (1)

5: Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θε-
,, ὸς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δόξα
,, σου.

Ὑψηλὸς, λέγει, καὶ ἐπουράνιος γνωρίσθητι Κύριε, καὶ εἰς ἐκείνους ἀκόμη, ὁποῦ δὲν σὲ γνωρίζουν διὰ Θεὸν, κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ ἂς δράμῃ εἰς ὅλην τὴν γῆν ἡ μεγαλειότης σου, διὰ μέσου τῶν θαυμάτων ὁποῦ ἐνεργεῖς· μερικοὶ δὲ, ἤτοι ὁ Ἀθανάσιος νοοῦσι τὸν λόγον τοῦτον περὶ τοῦ Χριστοῦ, ὅς τις ἀφ' οὗ ἐτελείωσε τὸ μυστήριον τῆς ἐνανθρωπήσεως, ἀνέβη πάλιν εἰς οὐρανοὺς, ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἐκατέβη, καὶ ἡ δόξα αὐτοῦ διέδραμεν εἰς ὅλην τὴν γῆν, διὰ τοῦ Εὐαγγελικοῦ κηρύγματος. (2)

6: ,, Παγίδα ἡτοίμασαν τοῖς ποσί μου,
,, καὶ κατέκαμψαν τὴν ψυχήν μου·
,, ὤρυξαν πρὸ προσώπου μου βόθρον,
,, καὶ ἐνέπεσον εἰς αὐτόν.

Παγίδας, λέγει, καὶ δίκτυα κατεσκεύασαν οἱ ἐχθροί μου: ἤτοι ἐπιβουλὰς διαφόρους καὶ δολίας κατηγορίας συνέῤῥαψαν, καὶ μὲ αὐτὰ ἐταπείνωσαν καὶ κατέβαλον τὴν ψυχήν μου· καὶ ἔμπροσθέν μου ἔσκαψαν λάκκον: ἤγουν κίνδυνον ἄφευκτον ἡτοίμασαν κατ' ἐμοῦ, ἔπεσον δὲ αὐτοὶ μέσα εἰς αὐτόν· διότι, ἐγὼ μὲν, μὲ τὸ νὰ ἐσκεπάσθηκα ἀπὸ τὴν θείαν βοήθειαν, ἔμεινα ἀβλαβής· αὐτοὶ δὲ ἐκινδύνευσαν, πεσόντες εἰς τὰς χεῖράς μου. (3)

7: ,, Ἑτοίμη ἡ καρδία μου ὁ Θεὸς, ἑ-
,, τοίμη ἡ καρδία μου.

Ἕτοιμος εἶμαι, λέγει, εἰς τὸ ἑξῆς Κύριε, ἕτοιμος εἶμαι νὰ λάβω τοὺς πειρασμοὺς, ὁποῦ μοι ἔρχονται· ἐπειδὴ καὶ ἔχω ἐσένα βοηθόν μου καὶ δυνατὸν νὰ μὲ λυτρόνῃς ἀπὸ αὐτούς· ἢ λέγει, ὅτι ἕτοιμος εἶμαι εἰς τὸ νὰ κάμνω τὰ θελήματά σου· ἢ εἰς τὸ νὰ σὲ δοξολογῶ καὶ νὰ σὲ εὐχαριστῶ πάντοτε· διὰ τὶ μὲ ἐλύτρωσες ἀπὸ τὸν κίνδυνον κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

,, Ἄσομαι καὶ ψαλῶ ἐν τῇ δόξῃ
,, μου.

Διὰ

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης ,, Οὐκ οἶδεν ἡ τῆς φύσεως ἡμῶν κατασκευὴ τὰ αἰσθητὰ βέλη ταῦτα τοῖς ἀνθρωπίνοις στόμασιν ἀντὶ ὀδόντων ἐγκείμενα· ἀλλ' ὅταν τις ὁμοιωθῇ πρὸς τὸ πάθος καὶ μεταμορφωθῇ πρὸς τὴν ἐπικρατοῦσαν κακίαν, ἀπολέσας τὴν κατὰ φύσιν μορφὴν, γίνεται θηρίον· διὰ τοῦτο λεόντων μνησθεὶς, τοὺς υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων ὠνόμασεν, ὧν ὀδόντες καὶ γλῶσσα τὰ τοῦ πολέμου ὄργανα· τοῦτο γάρ ἐστι συκοφαντῶν, καὶ τῶν διαβολαῖς καὶ καταλαλιαῖς σχολαζόντων τὰ ῥήματα· φησὶ δὲ καὶ ὁ Νικήτας ,, Θαυμάζειν ἔοικεν, ὅτι οἱ τῶν ἀνθρώπων υἱοὶ τῶν ἡμέρων, τῶν ἐν εἰκόνι Θεοῦ γενομένων, τῶν θηρίων τὴν κακίαν μετέρχονται· ὥστε τοὺς ὀδόντας: ἤγουν τοὺς λόγους καὶ τὰς σκευὰς, ὅπλα κεκτῆσθαι ἀναιρετικὰ βέλη· ταῦτα δὲ λέγονται καὶ ἐκ προσώπου τοῦ Χριστοῦ πρὸς τοὺς Ἰουδαίους.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει (ἴσως ὁ Κύριλλος·) ,, Ἀκούων δὲ ὑψώθητι, μὴ ὑπολάβῃς ὅτι προσθήκην ὕψους γενέσθαι παρακαλεῖ τῷ Θεῷ· οὐ γὰρ χρῄζει δόξης, ἀλλ' ἐστὶν ἐν εὐκλείαις ταῖς ἀνωτάτω Θεός· ὑποσημαίνει δὲ μᾶλλον τῆς δοξολογίας τὸν τρόπον, ὑψούντων αὐτὸν ἁγίων Ἀγγέλων· βούλεται δὲ καθ' ὁμοιότητα τὴν ἐν τοῖς οὐρανοῖς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ὑψοῦσθαι τὴν δόξαν αὐτοῦ· ὥσπερ γάρ σέ φησιν ὑψηλόν σε γινώσκουσιν οἱ κατὰ τὸν οὐρανὸν Ἄγγελοι, οὕτως ἔσω καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν τὸ σὸν εὐκλεές· πιστευέτωσαν πάντες εἰς τὸ σὸν ὄνομα· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος ,, Τοῦτο καὶ ὁ μακάριος ἔφησεν Ἀββακοὺμ ,, Ἐκάλυψεν οὐρανοὺς ἡ ἀρετὴ αὐτοῦ, καὶ τῆς αἰνέσεως αὐτοῦ πλήρης ἡ γῆ.

(3) Ὁ δὲ Δίδυμος λέγει ,, Κατέκαμψαν τὴν ψυχήν μου· τούτου σύμβολον ἦν ἡ συνεχομένη πνεύματι ἀσθενείας γυνὴ συγκύπτουσα, καὶ μὴ δυναμένη ἀνακύψαι εἰς τὸ παντελὲς, ἣν ἔλυσεν ὁ Ἰησοῦς ἀπὸ τῶν βρόχων τῶν Σατανικῶν θυγατέρα οὖσαν Ἀβραάμ· τάχα δὲ καὶ πᾶς ὁ τὰ κάτω φρονῶν, κατακεκαμμένην ἔχει τὴν ψυχὴν, οὐ δυναμένην τὰ ἄνω σκοπεῖν, ἕως τοιαύτη ἐστίν.

Διὰ τὸ ἄσομαι καὶ διὰ τὸ ψαλῶ, πολλαῖς φοραῖς εἴπομεν, ὅτι τὸ μὲν ἄσω σημαίνει, τὸ διὰ γλώσσης μόνης ὑμνεῖν τὸν Θεόν· τὸ δὲ ψαλῶ σημαίνει, τὸ καὶ διὰ ὀργάνου αἰνεῖν· δόξαν δὲ ἐδικήν του ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ, τὴν σύνεσιν καὶ γνῶσιν, διὰ τὴν ὁποίαν ἐδοξάζοντο ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους· ἢ καὶ τὸ προφητικὸν χάρισμα· λέγει λοιπὸν, ὅτι μὲ γνῶσιν καὶ σύνεσιν τοῦ νοὸς, ἔχω νὰ σὲ ὑμνήσω Κύριε· καὶ ὄχι ἁπλῶς μὲ μόνα ψιλὰ λόγια· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπε· „ Ψάλλατε συνετῶς· (Ψαλ. μϛ'. 7.) (1)

8: „ Ἐξεγέρθητι ἡ δόξα μου· ἐξεγέρθητι
„ τι Ψαλτήριον καὶ κιθάρα· ἐξεγερ-
„ θήσομαι ὄρθρου.

Δόξαν πάλιν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸ πνευματικὸν χάρισμα, κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Ἀθανάσιον· Ψαλτήριον δὲ τὴν ψυχήν· κιθάραν δὲ, τὸ σῶμα, διὰ τὰς αἰτίας ὁποῦ εἴπομεν εἰς τὸν λβ'. καὶ μϛ'. καὶ μη'. Ψαλμόν. σηκόνει λοιπὸν ὅλον τὸν ἑαυτόν του ὁ Δαβὶδ εἰς ὕμνον καὶ δοξολογίαν Θεοῦ· ἵνα καὶ μὲ τὸ πνεῦμα καὶ μὲ τὴν ψυχὴν καὶ μὲ τὸ σῶμα ὑμνήσῃ τὸν εὐεργέτην του· προσθέττει δὲ, καὶ ὅτι θέλει σηκωθῇ νὰ δοξολογήσῃ τὸν Θεὸν ἐν τῷ ὄρθρῳ πρὸς τὸ πρωΐ· ἢ τὸ, ὄρθρου δηλοῖ τὸ ταχέως καὶ χωρὶς ἀναβολὴν καιροῦ. (2)

9: „ Ἐξομολογήσομαί σοι ἐν λαοῖς Κύριε·
„ ψαλῶ σοι ἐν ἔθνεσι.

Ἐξομολογήσομαι : ἤγουν θέλω σοι εὐχαριστήσω Κύριε, ἔμπροσθεν εἰς τοὺς λαοὺς τῶν Ἰουδαίων· καὶ θέλω σοι ψάλλω ἔμπροσθεν εἰς τὰ ἔθνη κατὰ τὸν Δίδυμον· ἐπειδὴ μὲ τοὺς Ψαλμούς του ὁ Δαβὶδ εὐχαριστεῖ καὶ ψάλλει τῷ Θεῷ καὶ εἰς τοὺς Ἰουδαίους καὶ εἰς ἐθνικοὺς, τοὺς ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ τοῦ Χριστοῦ εὑρισκομένους, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

10: „ Ὅτι ἐμεγαλύνθη ἕως τῶν οὐρανῶν
„ τὸ ἔλεός σου, καὶ ἕως τῶν νεφελῶν
„ ἡ ἀλήθειά σου.

Αὐτὰ τὰ ἴδια σχεδὸν εἶπεν ὁ Δαβὶδ καὶ εἰς τὸν λε'. Ψαλμὸν, καὶ βλέπε ἐκεῖ τὴν ἐξήγησιν· λέγει δὲ, ὅτι εἶναι τόσον πολὺ καὶ ὑψηλὸν τὸ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια τοῦ Θεοῦ, ὥστε ὁποῦ φθάνει ἀπὸ τὴν γῆν ἕως εἰς τὰς νεφέλας καὶ τὸν Οὐρανόν. (3)

11: „ Υ.

(1) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης „ Ὡς μακάριος τῆς τοσαύτης μεγαλοφυΐας ἐκεῖνος, οὗ ἡ καρδία πρὸς εὐφημίαν τῆς θείας δόξης ἡτοίμασαι, χωροῦσα ἐν αὐτῇ τὸ ἀχώρητον· πρὸς δὲ νοῦν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, παρακαλεῖ δέξασθαι τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, ὃ ἐπηγγείλατο ἀνερχόμενος πέμψειν ὁ μονογενὴς, ἑτοίμην εἰς τὸ ὑποδέξασθαι λέγων τὴν ἑαυτοῦ καρδίαν γεγενῆσθαι.

(2) Ὁ Ἀθανάσιος δὲ λέγει „ Τὸ ἐξεγερθήσομαι ὄρθρου, ἀντὶ τοῦ ἐν αἰσθήσει τοῦ νοητοῦ φωτὸς γενόμενος, ϗ φωτισθεὶς διὰ τῆς τοῦ ἁγίου Πνεύματος παρουσίας, ἐπὶ τὸ προφητεύειν ϗ ὑμνεῖν σε ἐν Ψαλμοῖς ἐξεγερθήσομαι· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὐ νῦν φησι μόνον ταύτην σοι προσοίσω τὴν ὑμνῳδίαν· ἀλλὰ ϗ τοῦ ἀληθινοῦ φωτὸς ἀνατείλαντος ϗ τὴν μακρὰν τῆς ἀγνοίας ἀποσκεδάσαντος νύκτα, ϗ τὸν τῆς προσδοκωμένοις ἡμέρας ὑποδείξαντος ὄρθρον, οὐ μόνον διὰ τῆς ἐνσάρκου αὐτοῦ πρὸς ἡμᾶς παρουσίας· ἀλλὰ ϗ διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας ϗ ἀναπλάσεως, τῶν Ἐθνῶν ἁπάντων ϗ τῶν λαῶν χοροδιδάσκαλος ἔσομαι· ϗ οἱόν τισι χορδαῖς τοῖς ἐκείνων χρώμενος σώμασιν, ᾄσω τὴν χαριστήριον ὑμνῳδίαν.

(3) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κυριλλος „ Μέγα καὶ ὑψηλὸν τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ ϗ Πατρὸς, καὶ οἱονεὶ μέχρις αὐτῶν διῆκον τῶν οὐρανῶν· ὑψηλὴ δὲ ϗ οἱονείπως ἐν νεφέλαις ἡ ἀλήθεια· τουτέστι Χριστὸς περίοπτος τοῖς ἁπανταχοῦ, ϗ οὐκ ἀγνοεῖται τοῖς ἀνὰ πᾶσαν τὴν γῆν· ἀλλ' ἐν δόξῃ Θεότητος εἶναι πιστεύεται παρὰ τοῖς ὀρθὰ φρονεῖν εἰωθόσι· ϗ συνεδρεύει μὲν ὡς Θεὸς τῷ ἰδίῳ Πατρί· σύνεστι δὲ ϗ ἡμῖν διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· οὐ γὰρ ἀφῆκεν ἡμᾶς ὀρφανούς· ἀλλ' ἔστι μεθ' ἡμῶν πάσας τὰς ἡμέρας, ἕως τῆς συντελείας τοῦ αἰῶνος· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει· „ Ἀληθεῖς φησι τὰς τῶν νεφελῶν : τουτέστι τῶν Προφητῶν διὰ τῶν πραγμάτων ἀπέδειξά σου τὰς φωνάς.

11 : „ Ὑψώθητι ἐπὶ τοὺς οὐρανοὺς ὁ Θε-
„ ὸς, καὶ ἐπὶ πᾶσαν τὴν γῆν ἡ δό-
„ ξα σου.

Πάλιν ἐδῶ ὁ Δαβὶδ ἐπαναλαμβάνει δεύτερον ἀπὸ τὴν χαράν του ἐκεῖνα, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω, τῶν ὁποίων ὅρα τὴν ἑρμηνείαν. (1)

ΨΑΛΜΟΣ ΝΖ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρῃς, τῷ Δα-
„ βὶδ εἰς στηλογραφίαν.

Ἐπειδὴ ὁ παρὼν Ψαλμὸς ἔχει τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν μὲ τὸν προλαβόντα κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, διὰ τοῦτο καὶ ἀκολούθως ἀπὸ ἐκεῖνον ἔγραψε τοῦτον ὁ θεῖος Δαβίδ· ὅθεν καὶ συνακολούθως ἔλαβεν οὗτος τὴν ὁμοίαν ἐκείνου ἐπιγραφήν· τῆς ὁποίας τὴν ἑρμηνείαν ὅρα ἐκεῖ. (2)

1 : „ Εἰ ἀληθῶς ἄρα δικαιοσύνην λα-
„ λεῖτε, εὐθείας κρίνατε υἱοὶ τῶν
„ ἀνθρώπων.

Κυρίως μὲν καὶ προηγουμένως, ὁ λόγος οὗτος λέγεται πρὸς τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς μετὰ τοῦ Σαοὺλ· ἀκολούθως δὲ λέγεται καὶ πρὸς ὅλους ἐκείνους ὁποῦ μιμοῦνται τὴν πονηρίαν τοῦ Σαούλ· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι ἀνίσως ἐσεῖς οἱ μετὰ τοῦ Σαοὺλ ὄντες ἐχθροί μου, λαλεῖτε ἀληθῶς δίκαια, καὶ συλλογίζεσθε ὀρθῶς εἰς τὸν ἑαυτόν σας, ὅτι εὐλόγως μὲ διώκετε ὡς ἐπίβουλόν σας, ἐσεῖς οἱ ἴδιοι γενῆτε κριταὶ τοῦ πράγματος τούτου, καὶ κρίνατε εὐθείας κρίσεις· ἤγουν κάμετε περὶ τούτου ὀρθὰς καὶ ἀληθεῖς ἀποφάσεις, καὶ εἴπατε· εἰς ποῖον πραγ-

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Διὰ γὰρ τῶν πνευματικῶν νεφελῶν, τῶν Προφητῶν φημι καὶ Ἀποστόλων τῆς ἀληθείας ἀναφανείσης, ὕψιστος ἀνεδείχθη τῶν ὅλων ὁ Κύριος, οὐρανοῦ καὶ γῆς ποιητὴς, ἐν πάσῃ γῇ καὶ θαλάσσῃ παρὰ τῶν ἀνθρώπων ὕμνον δεχόμενος.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Πάλιν δὲ τὸ μὴ διαφθείρῃς πρόσκειται· ἐπειδή τις λαβὼν ὑποχείριον, (τὸν Σαοὺλ ὁ Δαβίδ·) ἀνελεῖν οὐκ ἠθέλησε· καὶ οὔτε αὐτὸς τὴν χεῖρα ἐπήγαγε, καὶ τῷ πρὸς τὴν ἀναίρεσιν σπεύδοντι μὴ διαφθείρῃς λέγει· Θεοῦ τις ἄντικρυς ἐστὶν ἡ φωνὴ, τὴν φθορὰν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου κωλύουσα· διὰ τοῦτο καθάπερ οἱ ἐπισημότεροι, ποιοῦντες τὰ ἐν τοῖς λίθοις χαράγματα, εἰς βάθος ἐντέμνουσι τῇ γλυφῇ τῶν στοιχείων τοὺς χαρακτῆρας, πολλάκις ἐπάγοντες τὴν γραφίδα τοῖς τύποις: οὕτω διὰ τῆς συνεχοῦς ἐπαναλήψεως τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον τρανότερον καὶ ἔκδηλον ἐν τῇ στήλῃ τῆς μνήμης ἡμῶν τὴν μεγάλην ταύτην ῥῆσιν γενέσθαι παρασκευάζει, ὡς ἂν τρανόν τε καὶ ἀσύγχυτον ἐντετυπωμένον ἡμῖν τοῦτο τὸ γράμμα, ἐν τῷ καιρῷ τῶν παθημάτων ἀναγινώσκοιτο· καὶ οἷα πρὸς στήλην ὑπομονῆς ἀφορῶντες, μὴ ἐνδιδῶμεν μηδὲ μαλακιζώμεθα.

πρᾶγμα μὲ ἐγνωρίσατε κακὸν, καὶ διὰ τοῦτο μὲ διώκετε; (1)

2: „ Καὶ γὰρ ἐν καρδίᾳ ἀνομίαν ἐργάζε-
„ σθε ἐν τῇ γῇ · ἀδικίαν αἱ χεῖρες
„ ὑμῶν συμπλέκουσιν.

Ἐδῶ ἀφῆκεν ὁ Δαβὶδ καὶ δὲν εἶπεν, ὡς νοούμενον ἔξωθεν, τὸν λόγον τοῦτον· ἤγουν „ Ἀλλὰ δὲν δύνασθε νὰ κρίνετε εὐθείας κρίσεις· ἔτζι γὰρ ἐζήτει νὰ εἰπῇ ἡ ἀκολουθία τοῦ λόγου· καὶ διὰ τὶ δὲν δύνασθε νὰ κρίνετε κρίσεις εὐθείας; διὰ τὶ ἀνομίαν μελετᾶτε εἰς τὴν καρδίαν σας, καὶ αἱ χεῖρές σας πράττουσι τὴν ἀδικίαν· συμπλέκουσι δὲ εἶπεν, ἐκ μεταφορᾶς καὶ ὁμοιότητος ἐκείνων, ὁποῦ πλέκουσι δίκτυα· διὰ νὰ φανερώσῃ μὲ τὴν λέξιν ταύτην, τὰ πολυποίκιλα ἐπιχειρήματα τῶν ἐχθρῶν του· τὸ δὲ ἐν τῇ γῇ ἐπροσέθη, διὰ νὰ δείξῃ, ὅτι αὐτοὶ εἰς τὴν γῆν ταύτην πράττουσι τὰ τοιαῦτα πολύπλοκα ἐπιχειρήματα· ἀλλὰ δὲν θέλουν δυνηθοῦν νὰ πράττουν ταῦτα καὶ εἰς τὸν Ἅδην. (2)

3: „ Ἀπηλλοτριώθησαν οἱ ἁμαρτωλοὶ
„ ἀπὸ μήτρας· ἐπλανήθησαν ἀπὸ γα-
„ στρός.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα ςηλιτεύει καὶ θεατρίζει ὁ Δαβὶδ, τοὺς ἀμετανοήτους ἁμαρτωλούς· καὶ διδάσκει μὲ βραχυλογίαν, ποῖοι μὲν αὐτοὶ εἶναι, ποῖον δὲ κακὸν τέλος καὶ καταςροφὴν λαμβάνουσιν· ἐπειδὴ, λέγει, οἱ τοιοῦτοι ἀδιόρθωτοι ἁμαρτωλοὶ, ἀκόμη βρεφουργούμενοι εἰς τὴν κοιλίαν τῆς μητρός των, ἐχωρίσθησαν ἀπὸ τὸν Θεὸν κατὰ τὴν αὐτοῦ πρόγνωσιν, ὡς ἔφη ὁ Θεοδώριτος· ὅθεν καὶ ἐλογίσθησαν χωρισμένοι καὶ εἰς τὸ μέλλον διὰ τὴν ἀμετανοησίαν τους. (3)

„ Ἐλάλησαν ψευδῆ.

Τοῦτο ὁποῦ λέγει ἐδῶ τώρα, δὲν ἔκαμαν οἱ ἀνωτέρω ἀδιόρθωτοι ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ τὴν κοιλίαν τῆς μητρός των: ἤγουν τὸ νὰ λαλήσουν ψεύματα, ἐπειδὴ κατὰ φύσιν τοῦτο εἶναι ἀδύνατον, ἀλλὰ ἐλάλησαν ψεύματα, ἀφ' οὗ ἦλθον εἰς ἡλικίαν.

4: „ Θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν
„ τοῦ ὄφεως.

Λέγουσιν οἱ ἱςορικοὶ, ὅτι ὁ ὄφις, ὅταν θυ-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος προσθέττει ϗ τὴν αἰτίαν, διὰ τὴν ὁποίαν ταῦτα λέγει ὁ Δαβίδ· ἤγουν, ἐπειδὴ ϗ ὁ Σαοὺλ ὤμοσε νὰ μὴ διώκῃ πλέον τὸν Δαβὶδ, ὕςερον δὲ παρέβη τοὺς ὅρκους ϗ ἐπολέμει αὐτόν· ὁ δὲ Νύσσης παραφράζων τὰ λόγια ταῦτά φησιν „ Ὦ ἄνθρωποι τὶ λαλεῖτε ϗ πράσσετε; ἆρα δικαιοσύνη ἐςὶ τὸ λαλούμενον παρ' ὑμῶν; ἆρα δι' εὐθύτητος τὴν κρίσιν προάγετε; ϗ μὴν ὁρῶ, ὅτι ἐν γῇ μέν εἰσιν ὑμῶν αἱ καρδίαι, ϗ πᾶν ἐγκάρδιον κίνημα, ἔργον ἐςὶ ϗ οὐχὶ νόημα· εὐθὺς γὰρ ἅμα τῷ συςῆναι τὸ κακὸν ἐν τῇ διανοίᾳ, συμπλέκεται τὸ ἔργον διὰ τῶν χειρῶν τοῖς νοήμασιν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐπειδὴ συνήγοντο κατὰ τοῦ Σωτῆρος ἐκδικοῦντες τὸν νόμον, εἰκότως αὐτοῖς τὸ προφητικὸν ἐντέλλεται Πνεῦμα· εἴγε ἄρα τοῦ δικαίου φροντίζουσιν εὐθείας κρίνειν: τουτέςι δίκαια· οἱ δὲ (Ἰουδαῖοι δηλ:) οὐκ ἔκριναν δίκαια τὸν ἀθῶον ϗ δίκαιον ἀποκτεῖναι βουλόμενοι· Σειμείωσαι δὲ, ὅτι ὁ Ἀπολλινάριος τὸ ἄρα ἐδῶ ἀπογνωματικὸν λαμβάνει, οὕτω μεταφράζων ἡρωϊκῶς.
„ Ἦ ῥά που ἀτρεκέως ὁσίους ἀγορεύετε μύθους
„ Καὶ θέμιν ἰθεῖαν μερόπων ἰθύνετε παῖδες;

(2) Λέγει δὲ ὁ Νύσσης „ Ἐπισήμηναι δὲ, ὅτι τὴν ἐν τῷ κρυπτῷ κρίσιν τῆς ἁμαρτίας, ἔργον ἐκάλεσεν· ἵνα μέντοι δηλώσῃ ὁ λόγος, πηγὴν μὲν ϗ ἀρχὴν πάσης ἁμαρτίας τὸ τοῦ φαύλου ἡγεμονικὸν, τὴν δὲ πρᾶξιν, ἧς σύμβολον αἱ χεῖρες, τὴν ἀπὸ τοῦ ἡγεμονικοῦ προαχθεῖσαν μελέτην, πρότερον μὲν τὸ κατὰ τὴν καρδίαν ὠνόμασε· δεύτερον δὲ, τὸ κατὰ τὰς χεῖρας· ἡ μὲν γὰρ τῆς ἁμαρτίας ἀρχὴ, ἀπὸ καρδίας, τὸ δὲ τέλος, ἐν ταῖς πράξεσιν· ἐπὶ δὲ τῶν ἐπιςρεφόντων πρὸς Θεὸν, ἀρχὴ μὲν, ἡ ἀποχὴ τῶν κακῶν πράξεων· τέλος δὲ, ἡ καθαρότης τῆς καρδίας· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος „ Εἰ ϗ οἱ λόγοι, φησὶ, χρηςοὶ διεκδικεῖν προσποιούμενοι τὸν νόμον, ἀλλ' ἡ καρδία πικρίας ἐςὶ πλήρης, ϗ αἱ πράξεις δὲ ὁμοίως ἀνομίας πεπλήρωνται.

(3) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος μήτραν ϗ γαςέρα ἐνόησε τὴν ἀγαθότητα τοῦ Θεοῦ, ἥτις ἔπλασεν ἡμᾶς ϗ ἐγέννησε, λέ-

θυμωθῇ ἐναντίον τινός ἀνθρώπου, δὲν ἀφίνῃ ποτὲ τὸν θυμόν του, ἕως ὁποῦ ἢ νὰ κακοποιήσῃ τὸν ἄνθρωπον ἐκεῖνον, ἢ νὰ προφθάσῃ νὰ ψοφήσῃ, ὡς λέγει ὁ Νύσσης Γρηγόριος· μὲ τὸν τοιοῦτον λοιπὸν θυμὸν τοῦ ὄφεως, εἶναι ὅμοιος, λέγει καὶ ὁ θυμὸς τῶν ἀνωτέρω ἐχθρῶν μου· διὰ τὶ παντοτινὰ εἶναι ἐπίβουλος κατ' ἐμοῦ. (1

„ Ὡσεὶ ἀσπίδος κωφῆς καὶ βυούσης
„ τὰ ὦτα αὐτῆς.

Μεταφέρει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν παρομοίωσιν τοῦ θυμοῦ εἰς τὴν ἀσπίδα, καὶ λέγει· ὅτι ὁ θυμὸς τῶν ἀνωτέρω ἐχθρῶν του παρομοιάζει μὲ τὸν θυμὸν τῆς ἀσπίδος, ἡ ὁποία δὲν εἶναι κωφὴ φυσικὰ, ἀλλὰ μὲ πανουργίαν γίνεται κωφή· ὅθεν διὰ τοῦτο ἐπρόσθεσεν, ὅτι αὐτὴ μόνη της κλείει τὰ αὐτία της· ἔπειτα ἀκολούθως λέγει, καὶ πότε αὐτὰ γίνεται κωφή.

5: „ Ἥτις οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπα-
„ δόντων, φαρμακοῦτε, φαρμακευο-
„ μένη· (2) παρὰ σοφοῦ.

Ἐπάδοντας ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τοὺς κυνηγοὺς τῶν θηρίων, τοὺς καλουμένους ἐπαοιδοὺς, οἱ ὁποῖοι μὲ κάποιας ἐπῳδὰς καὶ διαβολικὰ λόγια καὶ γητεύματα, ἡμερώνουσι τοὺς θυμοὺς καὶ τὴν ἀγριότητα τῶν ὀφιδίων· καὶ ἔτζι ἡμερόνοντές τα πιάνουν αὐτὰ, καὶ τὰ μεταχειρίζονται εἰς ἰατρείαν· ἡ ἀσπίδα λοιπὸν, καὶ μάλιστα ἡ ἐπονομαζομένη παλαμναία κατὰ τὸν Δίδυμον, προγνωρίζουσα ἀπὸ κάποια σημάδια, ὅτι γυρεύουν οἱ κυνηγοὶ να τὴν ἡμερώσουν, κλείει τὰ αὐτία της διὰ νὰ μὴν ἀκούσῃ τὴν ἐπῳδὴν, ἥτις θέλγουσα αὐτὴν, ἡμερόνει τὸν θυμόν της· καὶ ἔτζι γλυτόνει ἀπὸ τοὺς κυνηγούς· ἡ δὲ ὁμαλὴ σύνταξις τοῦ ῥητοῦ εἶναι αὕτη· „ Θυμὸς αὐτοῖς κατὰ τὴν ὁμοίωσιν τοῦ ὄφε-

λέγων· ἡ πλάσασα ἡμᾶς γαϛὴρ, ϗ ἡ μήτρα ἡ εἰς φῶς προαγαγοῦσα ἡμᾶς διὰ τῆς γεννήσεως, ἡ τοῦ Θεοῦ ἀγαθότης ἐϛὶν, ἧς ἀπηλλοτριώθησαν οἱ φαῦλοι: πρὸς ταῦτα οὖν βλέπων ὁ σχετλιάζων, ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τῶν ἀφεϛηκότων ὀδύρεται· θρῆνος γὰρ ἀντικρυς ἐϛὶν ἡ φωνὴ, δι' ἧς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ὀλοφύρεται· πῶς ἠλλοτριώθησαν ἀπὸ μήτρας· πῶς ἀπὸ τῆς γαϛρὸς ἐπλανήθησαν τὸ ψεῦδος πρὸ τῆς ἀληθείας τιμήσαντες· ἄλλοι δὲ τὴν θείαν κολυμβήθραν μήτραν νοοῦσι τῶν κατὰ Θεὸν γεννωμένων· ὅθεν ὅσοι δι' ἀσεβείας ὑπερβολὴν, ὡς ὁ Σίμων, νοσήσαντες, ἅμα τῇ δωρεᾷ εἰς κακιαν ἐξέκλιναν, τούτους θρηνεῖ ἡ ψαλμῳδία, ὅτι ἀλλότριοι τοῦ Θεοῦ γεγονασιν, ὅτε οἰκεῖοι ἐχρῆν ὀνομάζεσθαι· ἄλλος δέ φησιν (ἴσως ὁ Νύσσης·) ὅτι τὸ ἀπηλλοτριώθησαν οἱ ἁμαρτωλοὶ ἀπὸ μητρας ϗ ἀπὸ γαϛρὸς ἐπλανήθησαν, ταυτόν ἐϛι τῷ ἠμβλώθησαν· ἀτελεῖς φησιν ἐν τῷ λογῳ τῆς φύσεως ϗ ἀμβλωθρίδιοι διὰ κακίας γενόμενοι, ἐξωλίσθησάν τε ϗ ἔπεσον ἀπὸ τῆς νοηθείσης ἡμῖν ἐκείνης μήτρας, εἴτουν τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγαθότητος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τὸ δὲ ἀπὸ μήτρας ϗ ἀπὸ γαϛρὸς προσέθειχεν, ὡς τοῦ Θεοῦ πρὸ τῆς διαπλάσεως τὰ κατ' αὐτοὺς ἐγνωκότος, οὕτω γὰρ ϗ πρὸς τὸν Ἱερεμίαν, πρὸ τοῦ με πλάσαι σέ, φησιν, ἐν κοιλίᾳ ἐπίϛαμαί σε, ϗ πρὸ τοῦ ἐξελθεῖν ἐκ μήτρας ἡγίακά σε· ϗ πρὸς τὸν Φαραώ· „ Εἰς αὐτὸ τοῦτο ἐξήγειρά σε, ὅπως ἐνδείξωμαι ἐν σοὶ τὴν δυναμίν μου· ἀλλ' οὐχ ἡ πρόγνωσις τοῦ Θεοῦ ἢ τὸν Φαραὼ πονηρὸν, ἢ τὸν Ἱερεμίαν πεποίηκεν ἅγιον· ἀλλὰ τὸ μέλλον ἔσεσθαι προέγνω ὡς Θεός.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει „ Οὐκ εἶπε δὲ ἁπλῶς ὄφεως, ὡς ἂν μὴ πρὸς τὸ θηρίον τοῦτο τὴν εἰκασίαν σχοῖεν· ἀλλ' ἡ τοῦ ἄρθρου προσθήκη τὸ ἀρχέτυπον κακὸν διὰ τῶν αἰνιγμάτων δείκνυσιν· ἐπεὶ γὰρ ὁ παλαιὸς ὄφις ὁ τὴν Εὔαν ἀπατήσας προσεποιεῖτο μὲν γλυκείᾳ ϗ φιλικῇ ὁμιλίᾳ κεχρῆσθαι··· ἀνομίαν δὲ ἐν καρδίᾳ εἰργάζετο, ϗ τοῖς ἔργοις ἀδικίαν συνέπλεκε, ϗ οὕτω τὸν θάνατον εἰσήνεγκεν· εἰκότως ϗ ὁ Σαοὺλ τὴν ψυχὴν ὁμοίως ἔχειν λέγεται, εἴτουν τὸ θυμοειδὲς. τῷ προλεχθέντι ὄφει, διὰ τὴν ὑπόκρισιν ϗ τὴν ἐπίπλασον ὁμιλίαν· τέκνον γὰρ ὀνομάζων τὸν Δαβὶδ, ϗ ὀμνὺς ὡς οὐκέτι διώξει, θάνατον ἐκείνῳ ἐτύρευεν· οὕτω ϗ οἱ Ἰουδαῖοι ῥαββὶ ϗ διδάσκαλε λέγοντες, ϗ οἴδαμεν ὅτι ἀπὸ Θεοῦ ἐλήλυθας, ϗ τὰ τοιαῦτα, ϛαυρῷ παραδοῦναι Χριϛὸν ἐβουλεύοντο, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον.

(2) Ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται, φαρμάκου τε, φαρμακευομένου· ἤγουν ἡ ἀσπὶς οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπαδόντων: ἤτοι κυνηγῶν· ἡ ὁποία φωνὴ, εἶναι ὡσὰν φάρμακον, τὸ ὁποῖον φαρμακεύεται: ἤγουν κατασκευάζεται ἀπὸ τὸν σοφὸν κυνηγον· κατὰ τό „ Σοφοί εἰσι τοῦ κακοποιῆσαι, τὸ δὲ καλῶς ποιῆσαι οὐκ ἐπέγνωσαν. (Ἱερ. δ'. 22.)

φεως, καὶ τῆς ἀσπίδος, ἥτις οὐκ εἰσακούσεται φωνῆς ἐπαδόντων καὶ φαρμακοῦ· (ἤτοι γόητος.) φαρμακευομένη (ἤτοι γοητευομένη) παρὰ σοφοῦ· σοφὸν δὲ λέγει ἐδῶ τὸν τεχνίτην καὶ θηρεπῳδὸν καὶ κυνηγόν· προσφυῶς δὲ καὶ ἁρμοδίως ἔφερεν εἰς παράδειγμα ὁ Δαβὶδ, τὸν ὄφιν, καὶ τὴν ἀσπίδα· ἐπειδὴ καὶ ὁ Σαοὺλ, ἐφύλαττε μὲν τὸν θυμὸν κατὰ τοῦ Δαβὶδ, ὡσὰν ὄφις· πολλαῖς φοραῖς δὲ ἐπαδόμενος μὲ λόγια ἥμερα καὶ γλυκὰ ἀπὸ τὸν Δαβὶδ, ὅτι αὐτὸς μὲν εἶναι αὐθέντης καὶ βασιλεύς του, ὁ δὲ Δαβὶδ εἶναι δοῦλός του, καὶ σκύλος ψοφισμένος, καὶ ψύλλος· ὅμως εἰς αὐτὰ ἔμενε κωφὸς θεληματικῶς, ὡσὰν ἡ ἀσπίδα. (1)

6: „ Ὁ Θεὸς συντρίψει τοὺς ὀδόντας αὐ-
„ τῶν ἐν τῷ στόματι αὐτῶν.

Ὀδόντια ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὰς κακωτικὰς δυνάμεις τοῦ Σαοὺλ, καὶ ἄλλων ἐχθρῶν του· ἐπειδὴ δὲ ἀνέφερεν ὀδόντια, διὰ τοῦτο ἀκολούθως καὶ στόμα ἀνέφερε· τὸ ὁποῖον νοεῖται ὅτι εἶναι ἡ περιεκτικὴ πονηρία τῶν ἐχθρῶν του.

„ Τὰς μύλας τῶν λεόντων συνέθλασεν
„ ὁ Κύριος.

Ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν πρότερον Ψαλμὸν σκύμνους καὶ λέοντας ὠνόμασε τοὺς ἐχθρούς του „ Ἐρρύσατο γάρ φησι τὴν ψυχήν μου ἐκ μέσου σκύμνων· διὰ τοῦτο εἰς τὸν παρόντα Ψαλμὸν καὶ διὰ τοὺς ὀδόντας αὐτῶν λέγει· ὁ σίχος δὲ οὗτος εἶναι διπλάσιος καὶ σχεδὸν ὁ αὐτὸς μὲ τὸν ἀνωτέρω· καθὼς καὶ ἐν ἄλλοις εἴπομεν, ὅτι συνειθίζει νὰ διπλασιάζῃ ὁ Δαβὶδ τὰ ἴδια λόγια· διὰ τί καὶ αἱ μύλαι: ἤγουν οἱ τραπεζῖται, ὀδόντια εἶναι· ἢ ἐὰν θέλῃς, ὀδόντας μὲν ἠμπορεῖς νὰ νοήσῃς, τὰ ἐμπροσθινὰ ὀδόντια, ὁποῦ κόπτουσι τὸ φαγητόν, τὰ ὁποῖα καὶ διὰ τοῦτο ὀνομάζονται τομεῖς· μύλας δὲ νοήσεις, τὰ μέσα ὀδόντια, τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται λεαίνοντες· διά τί μὲ αὐτὰ λειανίζεται καὶ ἀλέθεται εἰς λεπτὰ τὸ φαγητόν· διὰ τῶν τραπεζιτῶν λοιπὸν καὶ τῶν ὀδόντων τούτων, νοοῦνται αἱ μικραὶ καὶ μεγάλαι βλάβαι, μὲ τὰς ὁποίας οἱ ἐχθροὶ τοῦ Δαβὶδ ἔβλαπτον ἐκεῖνον, ὁποῦ ἔπιπτον εἰς τὰς χεῖράς των· βλέπε δὲ ἀγαπητὲ, πῶς ὁ θεῖος Δαβὶδ, ποτὲ μὲν εἰς μέλλοντα χρόνον λέγει, ὁ Θεὸς συντρίψει· ποτὲ δὲ εἰς περασμένον, ὁ Κύριος συνέθλασε· τοιοῦτον γὰρ ἰδίωμα ἔχουν οἱ Προφῆται τὸ νὰ προφέρουν τοὺς λόγους των, ποτὲ μὲν, εἰς μέλλοντα χρόνον, ποτὲ δὲ, εἰς περασμένον. (2)

7: „ Ἐξουδενωθήσονται ὡσεὶ ὕδωρ διαπο-
„ ρευόμενον.

Αὐτοὶ, λέγει, οἱ ἐχθροί μου, θέλουν καταφρονηθοῦν καὶ ἀφανισθοῦν, ὄχι ὡσὰν τὸ νερὸν τοῦ ποταμοῦ, ὁποῦ τρέχει μέσα εἰς αὐλάκια· οὐδὲ ὡσὰν τὸ νερὸν τῆς βρύσεως· τὸ ὁποῖον περιέχεται μέσα εἰς τόπον· ἀλλὰ ὡσὰν τὸ νερὸν ἐκεῖνο, ὁποῦ χυθῇ ἔξω, καὶ φέρεται καθὼς ἔτυχεν ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καὶ διασκορπίζεται καὶ ἀφανίζεται.

„ Ἐν-

---

(1) Ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Ἀποκλείοντες τὰ ὦτα πρὸς παιδείαν καὶ νουθεσίαν Κυρίου, ὡς ἀσπὶς τοῖς ἐπάσματα. καὶ τὰς ἀκοὰς ἀποφράττοντες, οἷα μὴ ἀκοῦσαι φωνῆς ἐπαδόντων φιλονεικοῦντες, μηδὲ θεραπευθῆναι σοφίας φαρμάκοις, οἷς ἀρρωσία ψυχῆς θεραπεύεται· προστίθενται δέ τινες καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἡ ἀσπὶς κλείει τὰ αὐτία της· αὐτὴ, λέγουσιν, ὅταν ἀκούσῃ τὴν ἐπῳδὴν καὶ τὰ γοητεύματα τῶν κυνηγῶν, γυρίζει εἰς τὴν οὐράν της, καὶ μὲ αὐτὴν κλείει τὰ αὐτία της· καὶ οὕτως ἀποβάλλει τὴν φαρμακείαν τῆς ἐπῳδῆς· λέγουσι δὲ οἱ εἰδότες τὴν τῆς ἀσπίδος φύσιν, ὅτι αὐτὴ μὲ τὸ νὰ καίεται ἀπὸ τὸν θυμὸν, κρατεῖ τὴν ἀναπνοήν τις μέσα εἰς τὸν φάρυγγά της, καὶ δὲν ἀναπνέει, ἕως ὁποῦ φουσκόνει ὅλη ὡσὰν ἀσκὶ ἀπὸ τὸν ἀέρα, καὶ ἔτζι κάμνει ἐυγὰ καὶ ἀπραγκτα, ὅσα θέλγητρα καὶ μηχανὰς εὑρίσκουν οἱ ἄνθρωποι, εἰς τὸ νὰ ἡμερώσουν φύσεις θηρίων (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.)

(2) Ἄλλοι δὲ λέγουσιν ὡς ὁ Ἀθανάσιος, ὅτι ὄχι μόνον τοῦ Σαοὺλ, ἀλλὰ καὶ τῶν Ἰουδαίων τοὺς ὀδόντας καὶ τὰς μύλας συνέθλασεν ὁ Κύριος, ὡς συκοφαντήσαντας τοῦ Χριστοῦ τὴν Ἀνάστασιν.

„ Ἐντενεῖ τὸ τόξον αὐτοῦ, ἕως οὗ ἀ-
„ σθενήσουσιν.

8: „ Ὡσεὶ κηρὸς τακεὶς ἀνταναιρεθήσον-
„ ται.

Ὁ Θεὸς, λέγει, θέλει τεντώσει τὸ τοξάρι του: ἤγουν τὴν παιδευτικήν του δύναμιν, καὶ θέλει παιδεύσει τοὺς κακοὺς, ἕως ὁποῦ νὰ ἀδυνατήσουν τελείως· καὶ καθὼς τὸ κηρὶ διαλύεται εὐθὺς, ὁποῦ σιμώσει κοντὰ εἰς τὸ πῦρ, ἔτζι καὶ αὐτοὶ εὐκόλως θέλουν ἀναιρεθοῦν, ἀξίως τῆς φονικῆς καὶ ἀπανθρώπου γνώμης αὐτῶν.

„ Ἔπεσε πῦρ ἐπ᾽ αὐτοὺς, καὶ οὐκ εἶ-
„ δον τὸν ἥλιον.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω ἀνέφερε τὸ κηρὶ ὁ Δαβὶδ, διὰ τοῦτο ἐδῶ ἀκολούθως ἐπρόσθεσε καὶ τὸ πῦρ· πῦρ δὲ ὀνομάζει τὸν θυμὸν καὶ τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ, τὴν ὁποίαν ἐπιφέρει ὁ Θεὸς κατὰ τῶν ἁμαρτωλῶν· ἔπεσε, λέγει, εἰς τοὺς ἁμαρτωλοὺς ὁ θυμὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ εὐθὺς αὐτοὶ ἀφανίσθησαν, καὶ δὲν ἔφθασαν νὰ ζήσουν οὐδὲ εἰς τὴν αὐρινὴν ἡμέραν· τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ, οὐκ εἶδον τὸν ἥλιον· καθότι οἱ ἀποθανόντες, δὲν δύνανται πλέον νὰ βλέπουν τὸ τοῦ ἡλίου φῶς, καθὼς ἑρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος. (1)

9: „ Πρὸ τοῦ συνιέναι τὰς ἀκάνθας ὑμῶν
„ τὴν ῥάμνον.

Ἐδῶ ἀποστρέφει τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ πρὸς τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς περὶ αὐτὸν καὶ λέγει, ὅτι θέλει πέσει καὶ εἰς ἐσένα ὦ Σαοὺλ καὶ τοὺς περὶ σὲ, τὸ πῦρ τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ, πρὸ τοῦ νὰ αὐξηθοῦν αἱ ἁμαρτίαι σας κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· διὰ νὰ κάμωμεν δὲ σαφέστερον τὸ λεγόμενον, πρέπει νὰ νοήσωμεν, ὅτι ἡ θεία Γραφὴ, ἄκανθαν ὀνομάζει τὴν ἁμαρτίαν· ῥάμνος δὲ εἶναι ἕνα φυτὸν γεμάτον ἀπὸ ἀκάνθας μεγαλώτατον καὶ σκληρότατον· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ, ὅτι τὸ πῦρ τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ θέλει πέσει εἰς ἐσένα ὦ Σαοὺλ, πρὸ τοῦ αἱ ἄκανθαί σου: ἤτοι αἱ ἁμαρτίαι σου νὰ γνωρίσουν τὴν ῥάμνον· ἤγουν πρὸ τοῦ νὰ ἔλθουν εἰς ἕξιν, καὶ νὰ μεγαλώσουν καὶ νὰ σκληρυνθοῦν, ὡσὰν ἡ ῥάμνος· ταυτὸν εἰπεῖν, πρὸ τοῦ νὰ γένουν κακίαι μεγάλοι καὶ ὑπερβάλλουσαι· καὶ τῇ ἀληθείᾳ ἔτζι ἔγινε· διατὶ ὁ Σαοὺλ ὀλίγον καιρὸν ἔζησεν εἰς τὴν κακίαν, καὶ ἀπέθανε πληγωθεὶς καὶ φονεύσας αὐτὸς ἑαυτὸν ἐν τῷ τῶν ἀλλοφύλων πολέμῳ.

„ Ὡσεὶ ζῶντας, ὡσεὶ ἐν ὀργῇ κατα-
„ πίεται αὐτούς.

Τὸ πῦρ, λέγει, τοῦ θυμοῦ τοῦ Θεοῦ θέλει καταπίῃ τὴν Σαοὺλ καὶ τοὺς περὶ αὐτόν· καὶ θέλει μὲν κάμῃ αὐτοὺς ὡσὰν ζωντανούς· ἐπειδὴ ὁ Σαοὺλ, ἀφ᾽ οὗ ἔμαθεν ἀπὸ τὴν ἐγγαστρίμυθον, πῶς ἔχει νὰ ἀφανισθῇ, δὲν ἔζη πλέον κυρίως, ἀλλ᾽ ἦτον ὡσὰν νὰ μὴν ἔζη· θέλει δὲ κάμῃ αὐτοὺς καὶ ὡσὰν ἐν ὀργῇ, διὰ τὸ ταχὺ καὶ ἀσυμπαθὲς τοῦ ἀφανισμοῦ των· καὶ θέλει καταπίῃ αὐτοὺς διὰ τὴν εὐκολίαν, μὲ τὴν ὁποίαν ἔχει νὰ γένῃ ὁ ἀφανισμός των. (2)

10: „ Εὐ-

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐμβληθέντες, φησὶν, εἰς τὸ πῦρ τὸ αἰώνιον, τῆς δικαιοσύνης τὸν ἥλιον οὐκ ἐθεάσαντο· ὅμοιον δὲ τό „ Ἀρθήτω ὁ ἀσεβὴς, ἵνα μὴ ἴδῃ τὴν δόξαν Κυρίου.

(2) Ὁ δὲ Σύμμαχος, οὕτως ἡρμήνευσε „ Πρὶν ἢ αὐξήσωσιν αἱ ἄκανθαι ὑμῶν, ὥστε γενέσθαι ῥάμνον, ἔτι ζῶντας ὡς ὁλόξηρον λαίλαψ ἀρεῖ· ὁ δὲ λέγει, τοιοῦτόν ἐστι· πᾶσαν ἁμαρτίαν ἄκανθαν ἡ θεία Γραφὴ καλεῖ, διὰ τὸ πληκτικὸν ϗ ἐπιβουλευτικόν· ἡ δὲ ῥάμνος, ἄκανθα μέν ἐστι μεγάλη ϗ λευκὴ, ϗ δένδρον μιμουμένη διὰ τὸ μέγεθος· ἔστι δὲ ϗ ξηρὰ κατὰ φύσιν, ϗ βραχὺ τοῦ πυρὸς ὀσφρανθεῖσα, εὐθὺς καταναλίσκεται· ϗ οὐδὲ χλιάζουσαν ἔ-

χει

10: „ Εὐφρανθήσεται δίκαιος, ὅταν ἴδη
„ ἐκδίκησιν.

Δίκαιον ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβίδ, τὸν ἀδίκως ἐπιβουλευόμενον· οὗτος λοιπὸν, λέγει, ὅτι θέλει εὐφρανθῇ, ὄχι διὰ τὴν πτῶσιν τοῦ πονηροῦ καὶ ἁμαρτωλοῦ· ἀλλὰ διὰ τὴν δικαιοσύνην τοῦ Θεοῦ· δηλαδὴ, ὅτι ὁ Θεὸς δὲν παραβλέπει τοὺς ἀδικουμένους, ἀλλὰ ἐκδικεῖ καὶ βοηθεῖ αὐτούς· ἵνα μὴ βλαπτῶσιν οἱ μικρόψυχοι καὶ ἀσθενεῖς, γογγίζοντες κατὰ τῆς θείας Προνοίας, καὶ ἀπελπιζόμενοι.

„ Τὰς χεῖρας αὐτοῦ νίψεται ἐν τῷ αἵ-
„ ματι τοῦ ἁμαρτωλοῦ·

Ὁ δίκαιος, λέγει, ἄνθρωπος, θέλει νίψει τὰ χέριά του εἰς τὸ αἷμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ· νοεῖται δὲ τοῦτο, ὄχι πῶς βάπτει τὰ χεριά του ὁ δίκαιος εἰς τὸ αἷμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ἀλλὰ πῶς δείχνει τὸν ἑαυτόν του ἀθῶον ἀπὸ τὸ αἷμα ἐκείνου· εἴπομεν δὲ καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἀπονίπτεταί τινας ἐν τῷ κέ. Ψαλμῷ, ἑρμηνεύοντες τὸ „ Νίψομαι ἐν ἀθώοις τὰς χεῖράς μου· μερικοὶ δὲ λέγουν ὡς ὁ Χρυσόστομος, ὅτι, ὅταν χυθῇ τὸ αἷμα τοῦ ἁμαρτωλοῦ, ὁ δίκαιος θέλει καθαρίσει τὰς ἐδικάς του χεῖρας: ἤγουν πράξεις, εὐλαβέστερος καὶ προσεκτικώτερος διὰ τὸν φόβον γενόμενος· θέλει χαρῇ λοιπὸν ὁ δίκαιος, ὄχι διατί ὁ ἁμαρτωλὸς παιδεύεται, ἀλλὰ διατί αὐτὸς γίνεται σωφρονέστερος· καὶ ἀσφαλίζει περισσότερον τὸν ἑαυτόν του, ἐξ αἰτίας τῆς τοῦ ἁμαρτωλοῦ τιμωρίας· καὶ θέλει νίψει τὰς χεῖράς του: ἤγουν θέλει καθαρίσει τὰς ἐδικάς του πράξεις ἀπὸ κάθε μολυσμὸν, ὅταν βλέπῃ πῶς σφάζεται καὶ παιδεύεται ὁ ἁμαρτωλός. (1)

11: „ Καὶ ἐρεῖ ἄνθρωπος· εἰ ἄρα ἐστὶ
„ καρπὸς τῷ δικαίῳ, ἄρα ἐστὶν ὁ
„ Θεὸς κρίνων αὐτοὺς ἐν τῇ γῇ.

Κάθε φρόνιμος, λέγει, καὶ ἐνάρετος ἄνθρωπος, βλέπωντας πῶς ὁ ἀδικούμενος ἄνθρωπος ἐνίκησε τὸν αὐτὸν ἀδικοῦντα διὰ τῆς βοηθείας τοῦ Θεοῦ, θέλει εἰπῇ συλλογιστικῶς εἰς τὸν ἑαυτόν του· ἀνίσως ἦναι καρπὸς εἰς τὸν δίκαιον ἄνθρωπον (καθὼς καὶ τῇ

χει την περιπεφυκεῖαν ἐπιδερμίδα, ἀλλ' ὡς εἴρηται λευκὴν, ὡς μηδὲ δοκεῖν τὸν ὁρῶντα ζῆν τὴν ῥάμνον, ἀλλὰ ξηρὰν εἶναι· ἀπειλεῖ τοίνυν ἡ πρόῤῥησις καὶ τῷ Σαοὺλ καὶ τοῖς ἐκείνου συνεργοῖς ταχεῖαν τιμωρίαν· πρὶν γὰρ αὐξηθῇ, φησιν, ὑμῶν ἡ πονηρία, ὥστε ῥάμνῳ ἀπεικασθῆναι: τουτέστι τῇ μεγίστῃ ἀκάνθῃ, ἔτι στρεφομένους ὑμᾶς ἐν τοῖς κακοῖς, καὶ δοκοῦντας ζῆν τε καὶ κινεῖσθαι ἐν αὐτοῖς, δίκην πυρὸς θεήλατος ὀργὴ καταλήψεται καὶ φρούδους ἐργάσεται· τοῦτο γὰρ εἶπε καταπίεται· καθάπερ γὰρ τὸ καταπινόμενον ἀφανὲς λοιπὸν γίνεται, οὕτω καὶ ὑμεῖς φησι, παρανομήσετε λήθῃ· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) τὰ αὐτὰ λέγει καὶ ὁ Θεοδώριτος, πλὴν ὀλίγων τινῶν παραλλαγῶν· ὁ δὲ Χρυσόστομος λέγει „ Ἀκάνθας τοὺς ἀσεβεῖς ὀνομάζει· ῥάμνον δὲ τὸν σταυρὸν, ἀκανθῶδες γὰρ φυτὸν ἡ ῥάμνος· ἀκάνθας δὲ ὁ σταυρὸς εἶχεν· ἐπειδὴ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν ἐβάστασε· πρὶν τοίνυν ἢ τοῦ σταυροῦ ἐπιγνῶσι τὴν δύναμιν, ὡσεὶ ζῶντας αὐτοὺς (οὐδὲ γὰρ ζῶσι τὴν ἀληθῆ ζωὴν τὴν πίστιν οὐκ ἔχοντες) καταπιεῖν ἠπείλησεν οὐκ ἐν ὀργῇ· ἀλλ' ὡς ἐν ὀργῇ· (ἀόργητος γὰρ ὁ Θεὸς) εἰ δὲ τὸν σταυρὸν ἐπιγνῶσιν, οὐκέτι τὴν ὀργὴν ὑφίστανται (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ)

(1) Ὅθεν καὶ ὁ Θεοδώριτος τοῦτο τὸ ἴδιον βεβαιῶν, λέγει „ Οὐ γὰρ ἐν τῷ αἵματι, ἀλλ' ἐπὶ τῷ αἵματι νίπτεται, ὡς οὐδὲ μίαν πρὸς ἐκεῖνον ἐσχηκὼς κοινωνίαν· οὕτω καὶ Πιλάτος τὰς χεῖρας, κατά τι ἔθος νιψάμενος, ἐσήμανεν, ὡς ᾤετο, ὅτι μὴ κοινωνεῖ τῷ κατὰ τοῦ Χριστοῦ φόνῳ, ἀλλ' ἀθῶός ἐστι καὶ ἀναίτιος, καὶ τὸ δόλον καθαρὸς· ἄλλος δέ φησιν ὅτι „ Τὴν τῶν ἰδίων χειρῶν καθαρότητα ὁ δίκαιος, τῇ πρὸς τὸ μιαρὸν τῶν ἁμαρτωλῶν ἀντεξετάσει μᾶλλον κατόψεται· καὶ τοῦτό ἐστι τὸ, τὰς χεῖρας αὐτοῦ νίψεται ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἁμαρτωλοῦ· οἷον, ὥσπερ τὸ λευκὸν χρῶμα τῇ ἀντιπαραθέσει τοῦ μέλανος ἐκδηλότερον γίνεται: οὕτω καὶ ἡ τῶν χειρῶν τῶν δικαίων καθαρότης διὰ τῆς τοῦ ἐναντίου συγκρίσεως λαμπροτέρα καθίσταται· (παρὰ τῷ Νικήτᾳ.) ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Οἱ δίκαιοι, φησιν, ἐκ μέσου γε οὐ μένους τοὺς ἀλιτηρίους θεώμενοι Δαίμονας κατὰ τὸν τῆς δικαιοκρισίας καιρὸν, ἐπὶ τῷ δικαίῳ κρίματι τοῦ Θεοῦ εὐφρανθήσονται, ἅτε δὴ ἀθῶοι αὐτοὶ εὑρεθησόμενοι τῆς κολάσεως: καὶ ὁ Χρυσόστομος, χαίρει γὰρ τότε ὁ δίκαιος, ὡς αὐτὸς διαφυγὼν τὴν γέενναν· χαίρει δὲ καὶ περὶ τῆς νῦν ἐκδικήσεως· ἐπὶ τῇ νῦν γὰρ ἐκδικήσει, τουτέστι τῇ παιδείᾳ ὁ δίκαιος, ὡς ὠφέλειαν φερούσῃ τοῖς ἁμαρτωλοῖς, εἰκότως εὐφραίνεται (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

τῇ ἀληθείᾳ εἶναι καρπὸς εἰς αὐτὸν, ἡ βοήθεια τοῦ Θεοῦ, καὶ ἡ κατὰ τῶν ἀδικούντων αὐτὸν παρὰ τοῦ Θεοῦ τιμωρία·) καὶ ἀνίσως ὁ δίκαιος δὲν ἐργάζεται ματαίως τὴν ἀρετὴν, ἄρα λοιπὸν εἶναι Θεὸς, ὅς τις καὶ εἰς τὴν παροῦσαν ζωὴν κρίνει αὐτούς: ἤγουν τόσον τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, ὅσον καὶ αὐτὸν τὸν ἴδιον, ὁποῦ συλλογίζεται ταῦτα· καὶ ἔτζι διὰ τοῦ συλλογισμοῦ τούτου, θερμότερος καὶ προθυμότερος γίνεται εἰς τὴν ἀρετήν. (1)

Ψαλμὸς ΝΗ.

„ Εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρῃς τῷ Δαβὶδ εἰς στηλογρα-
„ φίαν· ὁπότε ἀπέστειλε Σαοὺλ, καὶ ἐφύλαξε
„ τὸν οἶκον αὐτοῦ τοῦ θανατῶ-
„ σαι αὐτόν.

Ἐπειδὴ ὁ Σαοὺλ ἐφθόνει τὸν Δαβὶδ, διὰ τοῦτο συχναῖς φοραῖς ἐπεβούλευεν αὐτόν· ὅθεν καὶ μίαν φορὰν συντρώγοντας μὲ τὸν Δαβὶδ (2) ἐπῆρε κοντάρι καὶ ἔρριψε κατ' ἐπάνω του· ἐπειδὴ δὲ ὁ Δαβὶδ ἐπαραμέρισεν, ἐκτύπησε τὸ κοντάρι εἰς τὸν τοῖχον· ἀναχωρήσαντος λοιπὸν τοῦ Δαβὶδ, ὁ Σαοὺλ ἔστειλε στρατιώτας καὶ ἐφύλαττον τὸν οἶκον αὐτοῦ, διὰ νὰ πιάσωσιν αὐτόν... ἡ δὲ γυνὴ τοῦ Δαβὶδ Μελχὸλ, ἡ θυγάτηρ Σαοὺλ, ἐφανέρωσε τὴν ἐπιβουλὴν ταύτην εἰς τὸν ἄνδρα της Δαβίδ· ὅθεν διὰ τοῦ παραθυρίου κατεβάσασα αὐτὸν, τὸν ἔκαμε νὰ φύγῃ καὶ νὰ γλυτώσῃ ἀπὸ τὸν κίνδυνον· καθὼς

(1) Ἄλλος δέ φησι „ Τὸ ἄρα ἐνταῦθα ἀποφαντικῶς κεῖται οὐ διστακτικῶς, οὐδὲ ἐν ἐρωτήσει· ϗ οὐκ ἀμφιβάλλοντος, πεπληροφορημένου δὲ μᾶλλον ϗ πεπιστευκότος, ϗ οἷον ἤδη ὁμολογοῦντος. ὅτι καρπὸν ἔχει τίς εἰ. Θεὸν ἀγάπης ὁ δίκαιος, τὴν παρ' αὐτοῦ φειδὼ ϗ ἐπικουρίαν· εἰ γὰρ σώζεται μὲν αὐτὸς ἐπαμύνοντος τοῦ Θεοῦ, κολάζεται δὲ δι' αὐτῶν ὁ ἁμαρτωλὸς, ἄρα ἐστὶ καρπὸς τῷ δικαίῳ· ὥστε εἶναι τὸ ἄρα, ἀντὶ τοῦ ὄντως, κατὰ βεβαίωσιν ϗ ἀπόφασιν, οὐ κατὰ ἀμφιβολίαν λεγόμενον· τὸ δὲ κρίνων αὐτοὺς, ἄλλοι ἑρμηνεύουσιν, ὅτι λέγεται περὶ τῶν δικαίων· ἤγουν, ἄρα εἶναι ὁ Θεὸς ὁποῦ ϗ ἐδῶ κρίνει τοὺς δικαίους, βοηθῶν μὲν αὐτοὺς ϗ ἐκδικῶν, παιδεύων δὲ ϗ καταδικάζων τοὺς πονηροὺς, τοὺς ἀδικοῦντας τοὺς δικαίους· (παρὰ τῷ αὐτῷ.) ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώρητος· „ Τὸ ἄρα ἐνταῦθα ἀποφαντικῶς κεῖται· λέγει δὲ, ὅτι πᾶς ὁρῶν τὸν δυσσεβείᾳ συνεζηκότα, ποινὴν τίσαντα κατὰ τόνδε τὸν βίον, ὁμολογήσει καὶ Θεὸν εἶναι, ϗ ἐφορᾷν τὰ γινόμενα, ϗ σοφῶς ἅπαντα πρυτανεύειν· ϗ τοῖς μὲν δικαίοις τοὺς καταλλήλους ἀπονέμειν καρπούς· τοὺς δὲ τὰ ἀντία προελομένους δίκας εἰσπράττειν, ϗ τὰς ἀξίας τιμωρίας ἐπάγειν. ὁ δὲ θεῖος Χρυσόστομος λέγει „ Εἰ τοίνυν καρπός ἐστιν ἐνταῦθα τῷ δικαίῳ· εἰκότως δὲ ἀμφιβάλλων λέγει, οὐκ ἀποφαινόμενος· ἐπειδὴ μήτε πάντες οἱ δίκαιοι καρποὺς ἐνταῦθα τῶν πόνων: εἴτουν ἀντιδόσεις εὑρίσκουσι· φαίνεται δὲ ἀπὸ τὰ λόγια τοῦτα ὅτι διστακτικὸν ϗ ἀποφηματικὸν λαμβάνει ὁ Πατὴρ τὸν ἄρα σύνδεσμον· ἴσως δὲ ὁ μὲν πρῶτος ἄρα λαμβάνεται ἀποφηματικῶς ϗ ἐν ἐρωτήσει ἀντὶ τοῦ τάχα· ὁ δὲ δεύτερος λαμβάνεται ἀποφαντικῶς ἀντὶ τοῦ λοιπόν·

(2) Ἐν δὲ τῇ πρώτῃ τῶν Βασιλειῶν γέγραπται, ὅτι οὐχὶ ὅταν συνέτρωγεν ὁ Σαοὺλ μὲ τὸν Δαβὶδ, ἐκτύπησε τὸ κοντάρι· ἀλλ' ὅταν ὁ Δαβὶδ ἔψαλλε, ϗ ὁ Σαοὺλ ἐνεχειρίζετο ἀπὸ τὸ Δαιμόνιον· οὕτω γάρ φησι „ Καὶ ἐγένετο πνεῦμα Θεοῦ πονηρὸν ἐπὶ Σαοὺλ, ϗ αὐτὸς ἐν οἴκῳ καθεύδων, ϗ δόρυ ἐν τῇ χειρὶ αὐτοῦ, ϗ Δαβὶδ ἔψαλλε ταῖς χερσὶν αὐτοῦ, ϗ ἐζήτει Σαοὺλ πατάξαι τὸ δόρυ εἰς Δαβὶδ, ϗ ἀπέστη Δαβὶδ ἐκ προσώπου Σαοὺλ, ϗ ἐπάταξε τὸ δόρυ εἰς τὸν τοῖχον· (Α'. Βασιλ. ιθ'. 9.)

θῶς ἡ πρώτη τῶν Βασιλειῶν ἱςορεῖ ἐν κεφ. ιθ΄. (1) ἀφ᾽ οὗ λοιπὸν ἔφυγε καὶ ἐγλύτωσεν ὁ Δαβίδ, ἐσύνθεσε τὸν παρόντα Ψαλμόν· τὸ δὲ εἰς τὸ τέλος μὴ διαφθείρῃς, ὁποῦ ἔχει ἡ ἐπανωγραφὴ τοῦ Ψαλμοῦ, κατὰ ἄλλον τρόπον πρέπει νὰ ἐξηγηθῇ ἐδῶ· διότι αὐτὴ διδάσκει, ὅτι πρέπει νὰ μὴν ἀποκάμνωμεν καὶ νὰ μικροψυχῶμεν εἰς τοὺς πειρασμούς· ἀλλὰ νὰ ἀποβλέπωμεν εἰς τὸ τέλος αὐτῶν, καὶ οὕτω νὰ μὴ διαφθείρωμεν τὴν ὑπομονήν· τὸ δὲ τῷ Δαβὶδ εἰς ςηλογραφίαν, δηλοῖ, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐποιήθη ἀπὸ τὸν Δαβίδ, πρὸς ἀνεξάλειπτον μνήμην τῶν τότε συμβάντων εἰς αὐτόν.

1: „Ἐξελοῦμε ἐκ τῶν ἐχθρῶν μου ὁ „Θεὸς, καὶ ἐκ τῶν ἐπανισταμένων ἐπ᾽ ἐμὲ λύτρωσαί με.

2: „Ῥῦσαί με ἐκ τῶν ἐργαζομένων τὴν „ἀνομίαν, καὶ ἐξ ἀνδρῶν αἱμάτων „σῶσόν με.

Ἐπανισαμένους ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ ἐκείνους ὁποῦ ἐσηκόνοντο κατ᾽ ἐπάνω του καὶ ὥρμουσαν διὰ νὰ τὸν θανατώσουν· ἤτοι τὸν Σαοὺλ, καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ στρατιώτας· πρὸς τούτοις δὲ καὶ τοὺς ἐνεργοῦντας αὐτοὺς δαίμονας κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· αὐτοὺς δὲ τοὺς ἰδίους ὀνομάζει καὶ ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν, καὶ ἄνδρας αἱμάτων· ἀνομία γὰρ εἶναι, τὸ νὰ ἐπιβουλεύεταί τινας τοὺς ἀθώους καὶ ἀναιτίους· ἀνὴρ δὲ αἱμάτων εἶναι ἐκεῖνος, ὁποῦ χαίρει εἰς τὸ νὰ φονεύῃ τοὺς ἄλλους, καὶ νὰ χύνῃ αἵματα.

3: „Ὅτι ἰδοὺ ἐθήρευσαν τὴν ψυχήν μου· „ἐπέθεντο ἐπ᾽ ἐμὲ κραταιοί.

Ἰ.

(1) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος ἀλληγορικῶς εἰς τὸν Χριςὸν ἐννοεῖ τὴν ἱςορίαν ταύτην τὴν συμβᾶσαν εἰς τὸν Δαβίδ, ὅτι ἦτον προφητεία διὰ τὴν οἰκονομίαν τοῦ Κυρίου· διὰ μὲν γὰρ τοῦ Δαβίδ, ὁ ἐκ τοῦ Δαβὶδ προμηνύεται Χριςός· τὸν δὲ Χριςόν, ὁ χρισθεὶς διασημαίνει· ἡ δὲ κιθάρα (μὲ τὴν ὁποίαν ἔψαλλεν ὁ Δαβίδ·) σημαίνει τὸ ὄργανον τοῦ ἀνθρωπίνου σώματος τοῦ Κυρίου· ἡ δὲ ἐκ ταύτης ᾠδή ἐςιν, ὁ διὰ τοῦ σαρκωθέντος φανερωθεὶς ἡμῖν λόγος, οὗ ἔργον ἐςὶν ἀφανίσαι τὴν ἐκ Δαιμόνων περιφοράν· ἵνα μηκέτι ὦσιν οἱ θεοὶ τῶν Ἐθνῶν Δαιμόνια· ἀλλ᾽ ὁ Βασιλεὺς ἐκεῖνος ὁ ἐν ἑαυτῷ τοὺς Δαίμονας ἔχων, ὅταν ὑποχωρήσῃ τὰ πνεύματα τῇ ᾠδῇ τοῦ τὸ ὄργανον ἐπὶ τούτῳ ἁρμοσαμένου, πατάσσει αὐτὸν τῷ δόρατι· τὸ δὲ δόρυ ξύλον ἐςὶ σιδήρῳ καθωπλισμένον· ἀλλὰ δέχεται ἀντ᾽ ἐκείνου ὁ τοῖχος τὸ δόρυ· τοῖχον δὲ νοοῦμεν τὴν γηΐνην οἰκονομίαν, δι᾽ ἧς τὸ σῶμα καταμανθάνομεν, περὶ ὃ τὸ ξύλον [illegible] τοῦ ςαυροῦ καὶ τὸν σίδηρον· ὁ δὲ Δαβὶδ ἐκεῖνος ὁ χριςός τε καὶ βασιλεύς, ἔξω τοῦ πάθους ἐςί· ἡ γὰρ θεότης ἐν τῷ ςαυρῷ καὶ τοῖς ἥλοις οὐ γίνεται· Μελχὸλ δὲ ἀκούσαντες ἐκ τοῦ Σαοὺλ γεννωμένην, ἣ Δαβὶδ [illegible], οὐ ξενιζόμεθα πρὸς τὸ ἀκόλουθον βλέποντες· οἴδαμεν γάρ, ὅτι ὁ Θεὸς θάνατον οὐκ ἐποίησεν, ἀλλὰ πατὴρ ἐγίνετο τοῦ θανάτου ὁ τῆς κακίας βασιλεύς, ὁ ἑαυτὸν τῆς ζωῆς ςερήσας· φθόνῳ γὰρ Διαβόλου, ὁ θάνατος εἰσῆλθεν· ἐβασίλευσε δὲ ἀπὸ Ἀδὰμ καὶ ἕως τοῦ Νόμου, ὃν βούλεται μηκέτι βασιλεύειν ἐν ἡμῖν ὁ Ἀπόςολος ἐν τῷ θνητῷ ἡμῶν σώματι· ὁ οὖν ὑπὲρ παντὸς τοῦ θανάτου γευσάμενος ἐν τῷ οἴκῳ τῆς γεννωμένης ὑπὸ τοῦ [illegible] ἡμῖν Σαοὺλ γίνεται· ὄνομα δὲ αὐτῇ Μελχόλ· ὃ δηλοῖ βασιλείαν· διὰ τὸ μέχρι τότε βασιλεύειν τὴν ἁμαρτίαν τῆς φύσεως· ἐνταῦθα δὲ γενόμενος, αὐτὸς μὲν διὰ θυρίδος ἐξέρχεται· σημαίνει δὲ ἡ θυρὶς τὴν ἐπὶ τὸ φῶς [illegible], τοῦ ἑαυτὸν τοῖς ἐν σκότει καὶ σκιᾷ καθημένοις δείξαντος (τοῦ Χριςοῦ δηλαδή·) τὸ δὲ κενὸν σχῆμα αὐτοῦ ἐπὶ τῆς κλίνης ὁρᾶται· οἱ γὰρ ζητοῦντες τὸν Κύριον, εἶδον τὸν τάφον ἐν ᾧ ἐτάφη, κενὸν τοῦ ζητουμένου σώματος· μόνα δὲ ἐν αὐτῷ τὰ ἐντάφια· οὐκοῦν νοοῦμεν, ὅτι τὴν ἀνάςασιν τοῦ Κυρίου σημαίνει τὴν ἀπὸ τοῦ τάφου, τὰ ἐπὶ τῆς κλίνης τοῦ Δαβὶδ κενοτάφια· δι᾽ ὧν γίνεται ὁ ἀληθινὸς τοῦ θανάτου ἡμῶν ἀποτροπιασμός· τὸ γὰρ ἧπαρ τῶν αἰγῶν, ὅπερ ἡ Μελχὸλ ὑπὸ τῷ κραββάτῳ καὶ τοῖς κενοταφίοις τοῦ Δαβὶδ ἔθηκε, τοῦτο εἰς ἀποτροπιασμὸν θανάτου τοῖς τότε ἐκ συνηθείας ἐγίνετο· [illegible] δὲ τὸ ἧπαρ, τὸ τοῦ Κυρίου αἷμα· τοῦ γὰρ τρωθέντος τοίχου, ὃν ἀντὶ τοῦ σώματος ἐνοήσαμεν, αἷμα μὲν ἔχοντος, ὡς ἂν μὴ ἀργὸν ληφθείη τὸ καιριώτατον τῶν εἰς τὸ μυςήριον νοουμένων, δι᾽ οὗ ἐλυτρώθημεν· τὸ αἷμα, λέγω· διὰ τοῦτο ἐν τοῖς κενοταφίοις τὸ ἧπαρ· ὅθεν οὐδὲ τὸ αἷμα λείπει τῷ γενομένῳ τῇ φύσει τῶν ἀνθρώπων ἀποτροπιασμῷ τοῦ θανάτου διὰ τῆς ἐκ νεκρῶν ἀναςάσεως τοῦ Κυρίου, ἣν σημαίνει τὸ κενοτάφιον.

Ἰδού, λέγει, καθὼς βλέπεις Κύριε, οἱ ἐχθροί μου, ὅσον εἰς τὴν ἐδικήν τους γνώμην, μὲ ἐπίασαν περικυκλώσαντες τὸν οἶκόν μου· ἀγκαλὰ καὶ ἐγὼ διὰ τῆς σῆς βοηθείας ἐλυτρώθην ἀπὸ αὐτούς· ἰδοὺ ὥρμησαν ἐναντίον μου οἱ δυνατοί· δυνατοὺς δὲ ὀνομάζει τὸν Σαοὺλ καὶ τοὺς μετ᾽ αὐτοῦ, διὰ τὸν πλοῦτον, καὶ διὰ τὸ πλῆθος, καὶ διὰ τὴν δύναμιν, ὁποῦ προξενεῖται ἐκ τοῦ πλούτου, καὶ τοῦ πολλοῦ πλήθους. (1)

„ Οὔτε ἡ ἀνομία μου, οὔτε ἡ ἁμαρ-
„ τία μου Κύριε.

Ἐδῶ λείπει ἔξωθεν τὸ, οὐκ ἔστιν αἰτία· αἰτία, λέγει, τῆς κατ᾽ ἐμοῦ ἐπανασάσεως τοῦ Σαοὺλ καὶ τῶν μετ᾽ αὐτοῦ, δὲν εἶναι οὔτε ἡ ἀνομία μου οὔτε ἡ ἁμαρτία μου· ἐπειδὴ ἐγὼ οὔτε ἠνόμισα, οὔτε ἡμάρτησα εἰς αὐτούς· ἵνα ἔχουν αἰτίαν τῆς κατ᾽ ἐμοῦ μανίας των· εἰ δὲ καὶ ζητεῖς νὰ μάθῃς ὦ ἀναγνῶσα, ποίαν διαφορὰν ἔχει ἡ ἀνομία ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν, ἤξευρε, ὅτι ἀνομία μὲν εἶναι, τὸ μεγάλον σφάλμα· ἁμαρτία δὲ εἶναι, τὸ μικρόν. (2)

4: „ Ἄνευ ἀνομίας ἔδραμον καὶ κα-
„ τεύθυνα.

Χωρὶς κἀνένα πταῖσμα, λέγει, ἐπολιτεύθηκα μετὰ τοῦ Σαοὺλ καὶ τῶν φίλων αὐτοῦ, καὶ διὰ τοῦτο κατώρθωσα μεγάλας ἀνδραγαθίας· ἢ λέγει, ὅτι χωρὶς ἀνομίαν ἐκατώρθωσα, ὅσα ἐκατώρθωσα· οὗτος δὲ ὁ λόγος ἁρμόζει μάλισα εἰς τὸν Χρισόν, κατὰ τὸν Χρυσόσομον καὶ τὸν Θεοδώριτον, ὅς τις χωρὶς νὰ κάμῃ καμμίαν ἁμαρτίαν, ἐπιβουλεύετο ἀδίκως ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους· „ Ἀνομίαν γάρ φησιν, οὐκ ἐποίησεν, οὐδὲ δόλον ἐν τῷ σόματι αὐτοῦ. (Ἡσ. νγ. 9.)

„ Ἐξεγέρθητι εἰς συνάντησίν μου,
„ καὶ ἴδε.

Ἐλθὲ, λέγει, ὦ Κύριε, εἰς τὸ νὰ μὲ συναπαντήσῃς καὶ νὰ μὲ ἐνδυναμώσῃς, ὁποῦ φεύγω ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς μου, καὶ ἰδὲ ἐκεῖνα τὰ κακὰ ὁποῦ πάσχω· ταῦτα δὲ λέγονται ἀπὸ τὸν Δαβὶδ πρὸς τὸν Θεὸν ἀνθρωποπρεπῶς· καθὼς πολλαῖς φοραῖς περὶ τούτων εἴπομεν· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι ἀκίνητος καὶ ὅλα τὰ βλέπει· καὶ δὲν χρειάζεται οὔτε νὰ κινηθῇ, οὔτε νὰ παρακαλεσθῇ εἰς τὸ νὰ ἴδῃ.

5: „ Καὶ σὺ Κύριε ὁ Θεὸς τῶν δυνά-
„ μεων, ὁ Θεὸς Ἰσραήλ, πρόσχες
„ του ἐπισκέψασθαι πάντα τὰ Ἔθνη.

Δυνάμεις ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὰ τάγματα τῶν Ἀγγέλων· τῶν ὁποίων εἶναι ποιητὴς ὁ Θεός· ἢ ὁ Θεὸς τῶν Δυνάμεων λέγεται κατὰ περίφρασιν, ἀντὶ τοῦ ὁ δυνατός· ἢ ὁ χορηγὸς καὶ δοτὴρ τῆς δυνάμεως· παρακαλεῖ λοιπὸν ὁ Δαβὶδ μὲ τὰ λόγια ταυτα τὸν Θεὸν, νὰ ἐπισκεφθῇ ὅλα τα Ἔθνη, διὰ μέσου τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Υἱοῦ του· προεγνώρισε γὰρ τὸ μυςήριον τοῦτο μὲ τὸ προφητικὸν χάρισμα τοῦ ἁγίου Πνεύμα-

(1) Λέγει δὲ ὁ Χρυσορρήμων „ Θηρᾷ τὴν ψυχὴν ἁμαρτία· συλλαμβάνει γὰρ διὰ τῆς ἡδονῆς καὶ δελεάζει πρὸς θάνατον· κατασκευάζουσι δὲ τὴν θήραν οἱ Δαίμονες· οἵπερ ὅταν αὐτῆς ἐπιτυχῶσι, τοτε κραταιοὶ, ἤγουν ἰσχυρότεροι γίνονται· καὶ θαῤῥήσαντες εἰκότως ἐπιτίθενται· καλῶς δὲ τοῦτο καὶ εἰς τοὺς παῖδας τῶν Ἰουδαίων λέγεται· τούτων γὰρ οἱ κραταιοί: τουτέςιν οἱ Ἱερεῖς καὶ Ἄρχοντες τὴν τοῦ Κυρίου ψυχὴν διὰ συκοφαντίας ἐθήρευσαν εἰς τὸ πάθος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεολόγος Γρηγόριος „ Πολλὰ τῶν οὕτω λεγομένων ἀπὸ κοινοῦ λέγεται· καὶ οὐ θετικῶς, ἀρνητικῶς δέ· ὡς τὸ, οὔτε ἡ ἀνομία μου οὔτε ἡ ἁμαρτία· οὐ γὰρ ὡς οὔσης ὁ λόγος, ἀλλ᾽ ὡς οὐκ οὔσης· καὶ πάλιν τό „ Οὐ διὰ τὰς δικαιοσύνας ἡμῶν, ἃς ἐποιήσαμεν· οὐ γὰρ ἐποιήσαμεν. (Λόγ: β΄. περὶ Υἱοῦ.)

ματος. (1)

„ Μὴ οἰκτειρήσῃς πάντας τοὺς ἐργα-
„ ζομένους τὴν ἀνομίαν.

Μὴ σπλαγχνισθῇς, λέγει, ὦ Κύριε, ἀλλὰ παίδευσον ὅλους ἐκείνους τοὺς ποιοῦντας τὴν ἀνομίαν καὶ μὴ μετανοοῦντας, ἀλλὰ μένοντας ἀδιορθώτους· καθὼς ἦτον ὁ Σαοὺλ, καὶ ὁ Ἄννας καὶ Καϊάφας, καὶ οἱ Δαίμονες. ἵνα βλέποντες αὐτοὺς παιδευομένους οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, σωφρονισθοῦν καὶ ἀπέχουν ἀπὸ τὰς ἁμαρτίας. φοβηθέντες τὸ ἐκείνων παράδειγμα· „ Πανοῦργος γάρ φησιν ἤτοι φρόνιμος ἰδὼν πονηρὸν τιμωρούμενον, κραταιῶς αὐτὸς παιδεύεται. (Παρ. κβ΄. 3.)

6: „ Ἐπιστρέψουσιν εἰς ἑσπέραν, καὶ λι-
„ μώξουσιν ὡς κύων, καὶ κυκλώ-
„ σουσι πόλιν.

Τὸ ἑσπέρας σημαίνει, τὸ εἰς ὅλον τὸ ὕστερον, προφητεύει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ διὰ τούτου, ὅτι θέλει ἔλθῃ καιρὸς εἰς ὅλον τὸ ὕστερον, ὅταν μερικοὶ ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους θέλουν γυρίσουν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ ἀπὸ τὰ Ἔθνη, εἰς τὰ ὁποῖα εἶναι διεσπαρμένοι· καὶ μὴ εὑρίσκοντες εἰς αὐτὴν τροφὰς, καὶ τὰ ἐπιτήδεια πρὸς τὴν ζωὴν, διὰ τὶ ἔχουν νὰ κυριεύσουν αὐτὴν ἀλλόφυλοι, θέλουν πεινάσουν πολλὰ, καὶ οὐδὲ μέσα εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ, θέλουν συγχωρηθοῦν νὰ μένουν· ἀλλὰ ἀποδιωκόμενοι ἀπὸ αὐτὴν, ὡσὰν μία ἀκαθαρσία καὶ μίασμα, θέλουν κατοικοῦν τριγύρω εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ· καθὼς τοῦτο μέχρι τοῦ νῦν γίνεται, καὶ οἱ Ἑβραῖοι διώκονται νὰ μὴ κατοικοῦνται μέσα εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ· φέρει δὲ εἰς παράδειγμα τῶν Ἑβραίων τὸν σκύλον· ἕνα μὲν, διὰ τὴν πεῖναν αὐτῶν· διὰ τὶ ὁ σκύλος ἀπὸ τὰ ἄλλα ζῶα περισσότερον πεινᾷ (ὅθεν καὶ λέγεται παροιμία πεῖνα σκυλίτικη) καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὴν ἀδιαντροπίαν καὶ τὴν αὐθάδειαν αὐτῶν· (2) διὰ τὶ καὶ ὁ σκύλος εἶναι ζῶον θρασὺ καὶ ἀδιάντροπον.

7: „ Ἰδοὺ αὐτοὶ ἀποφθέγξονται ἐν τῷ στό-

(1) Ἄλλος δὲ λέγει „ Διὰ τῆς ἐνανθρωπήσεως τοῦ Χριστοῦ, ἐπεσκέφθησαν ὅλα τὰ Ἔθνη· ἐπεσκέψατο γὰρ πάλαι ὁ Θεὸς τοὺς ἐπὶ τῆς γῆς, ἀλλ᾽ ἦν ἐπὶ μόνον τὸν Ἰσραὴλ ἡ ἐπίσκεψις· τὸ δὲ θεῖον ϗ οὐράνιον κήρυγμα ὅλην περιπεφοίτηκε τὴν ὑπ᾽ οὐρανόν· ἔφη γάρ που περὶ τῶν ἁγίων Ἀποστόλων „ Εἰς πᾶσαν τὴν γῆν ἐξῆλθεν ὁ φθόγγος αὐτῶν· ὁ δὲ Χρυσόστομός φησι „ Τὸν ἑαυτοῦ Πατέρα, Κύριον τῶν Δυνάμεων ϗ Θεὸν τοῦ Ἰσραὴλ τυγχάνοντα ἰδεῖν ὁ Χριστὸς βούλεται τὸ τρόπαιον, ἐφ᾽ ᾧ τὰ σκῦλα ϗ τὰ λάφυρα, ἅπερ ἀπὸ τῶν Ἐθνῶν τῶν εἰς αὐτὸν πεπιστευκότων ἐπήγετο: τουτέστιν ἀπὸ τῆς σωτηρίας τῶν Ἐθνῶν· οὕτω τε ταῦτα τὰ Ἔθνη διὰ τῆς τοῦ Πνεύματος χάριτος ἐπισκέψασθαι, ἀποστραφῆναι δὲ τοὺς Ἰουδαίους· τοῦτο γὰρ τὸ ἐπαγόμενον δείκνυσι· μὴ οἰκτειρήσῃς πάντας τοὺς ἐργαζομένους τὴν ἀνομίαν· οὐδὲ γάρ τινες ἐν αὐτοῖς ἀσεμοῦσιν, ἀλλὰ πάντες καίτοι φυλάττειν τὸν νόμον νομίζοντες.

(2) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος λέγει „ Τὸ εἰς ἑσπέραν ἐπιστρέψουσιν, οὐδὲν ἄλλό ἐστιν, ἢ ὅτι εἰς τὸ ἐξώτερον σκότος συνελαθήσονται· ἡ γὰρ ἑσπέρα σκότους γίνεται ἀρχή τε ϗ μήτηρ· ϗ λιμώξουσιν ὡς κύων· οἷς γὰρ οὐκ ἔστι σωτηρίας ἐφόδιον, ἐξ ἀνάγκης ἡ ἐκ τοῦ λιμοῦ τῶν ἀγαθῶν ἐπακολουθήσει ταλαιπωρία· οὕτως ἐλίμωξεν ἐν τῷ Ἅδῃ ὁ πλούσιος, τῆς θείας δρόσου ἔρημος ὤν· ϗ διὰ τὸ ἀπαράσκευος τοῦ τοιούτου ἀγαθοῦ εἶναι, τῇ φλογὶ κατεκαίετο· ἀλλὰ ϗ κυκλώσουσι πόλιν φησὶν, ὅπερ μοι τοιοῦτόν τινα νοῦν ὑποσημαίνειν δοκεῖ· ἐπειδὴ πᾶν τὸ ἀχρεῖόν τε ϗ ἀπόβλητον, ὡς πρὸς τὴν τῶν ζώντων χρῆσιν ἔξω ῥίπτεται τῆς πόλεως· εἴτε νεκρὸν ϗ διεφθορὸς, εἴτε δυσώδης τις κόπρος, ὃ ὑπὸ τῆς τοῦ λιμοῦ ἀνάγκης οἱ κύνες ἐξευρίσκοντες, τῷ ῥύπῳ τῷ ἐκ τῆς πόλεως ἐκβαλλομένῳ ἐμβιοτεύουσι· διὰ τούτων δὲ τῶν ἐν ἀρετῇ ϗ κακίᾳ ζώντων τὴν διαφορὰν διδάσκων ὁ λόγος, ἐν τῷ τῆς πόλεως διακρίνει αἰνίγματι· πόλιν λέγων τὴν ὑπὸ τῆς ἀρετῆς συνῳκισμένην εὐπρεπῆ τε ϗ εὐδιάθετον πολιτείαν· τὰ δὲ ἔξω τῆς πόλεως, τὴν ἐκ τοῦ ἐναντίου παραθεωρουμένην κακίαν δηλοῖ, ἐν ᾗ πᾶσα ἡ τοῦ ἀχρειοτέρου βίου ἀποβολὴ, ἥτις ἐστὶν ἡ δυσώδης ἁμαρτία, ἔκ τε τῆς σήψεως τῶν σωμάτων, ϗ τῆς ῥυπαρᾶς κόπρου συνισταμένη· οὐκοῦν, τῆς μὲν πόλεως (τῆς ἀρετῆς·) οἰκήτωρ ἐστὶ, τὸ μέγα ϗ τίμιον χρῆμα ὁ ὄντως ἄνθρωπος, καὶ

τὸν

„ στόματι αὐτῶν, καὶ ῥομφαία ἐν „ τοῖς χείλεσιν αὐτῶν· ὅτι τίς ἤ- „ κουσε;

Αὐτοὶ, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, θέλουν εὐγάλουν τὴν ἀπόφασιν ταύτην ἀπὸ τὸ στόμα των ἐναντίον τοῦ Χριςοῦ, κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Θεοδώριτον καὶ νὰ εἰποῦν „ Σταυρωθήτω· (Ματθ. κζ΄. 22.) τὸ δὲ ἰδοὺ, περιττὸν εἶναι, καθὼς καὶ ἄλλοτε εἴπομεν, ὅτι παρατηρήσαντες εὕρομεν, πῶς τὸ ἰδοὺ ὡς ἐπιτοπλεῖςον πλεονάζον καὶ περιττὸν λαμβάνεται κοντὰ εἰς τὴν Ἑβραϊκὴν γλῶσσαν· τὸ δὲ, καὶ ῥομφαία ἐν τοῖς χείλεσιν αὐτῶν δηλοῖ, ὅτι ἡ ἀνωτέρω ἀπόφασις, ὁποῦ ἐφώναξαν οἱ Ἑβραῖοι, ἦτον μία μάχαιρα κατὰ τοῦ Κυρίου θανατηφόρος· ταύτην δὲ τὴν θανατηφόρον ἀπόφασιν εἰπόντες, ἐνόμιζον οἱ ἀσύνετοι, ὅτι οὐδεὶς ἤκουσεν αὐτὴν, ὅς τις ἐδύνατο νὰ ἐκδικήσῃ τὸν παρ᾽ αὐτῶν ἐπιβουλευόμενον, καὶ ςαυρούμενον Κύριον· ἀντὶ γὰρ τοῦ τὶς, ὁ Σύμμαχος εἶπεν· ὅτι οὐδεὶς ἤκουσεν· ἐπειδὴ καὶ οἱ Ἰουδαῖοι ἐνόμιζον, ὅτι ὁ Χριςὸς εἶναι ἄνθρωπος ψιλὸς καὶ ἀβοήθητος.

8: „ Καὶ σὺ Κύριε ἐκγελάσεις αὐτοὺς· Ἐ- „ ξουδενώσεις πάντα τὰ Ἔθνη.

Σὺ Κύριε, λέγει, θέλεις ἐκγελάσεις τοὺς Ἰουδαίους τοὺς οὕτω νομίζοντας· ὅμοιον δὲ εἶναι τοῦτο τὸ ῥητὸν μὲ τὸ „ Ὁ κατοικῶν ἐν οὐρανοῖς ἐκγελάσεται αὐτούς· τοῦ ὁποίου ὅρα τὴν ἑρμηνείαν ἐν τῷ β΄. Ψαλμῷ. Σὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις ἀφανίσεις ἀκόμη καὶ τὰ Ἔθνη ἐκεῖνα, τὰ ὁποῖα δὲν δέχονται τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου σου· ἀλλὰ πολεμοῦν τοὺς δούλους καὶ Μαθητάς σου, ὁποῦ κηρύττουν αὐτό· λέγει δὲ καὶ κατὰ ἀναγωγικὸν τρόπον Ἔθνη, τὰ πλήθη καὶ συςήματα τῶν Δαιμόνων, τὰ ὁποῖα ἐξουδένωσεν ὁ Χριστὸς κατὰ τὸν Χρυσόςομον. (1)

9: „ Τὸ κράτος μου πρὸς σὲ φυλάξω· „ ὅτι σὺ ἀντιλήπτωρ μου.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν λέγουν μερικοὶ, ὅτι τὸ εἶπεν ὁ Δαβὶδ διὰ λόγου του· ἤγουν, ὅτι ἐγὼ δὲν θέλω πάρω μόνος τὴν βασιλείαν, θανατόνωντας τὸν Σαούλ· ἀλλὰ θέλω ἀφήσω αὐτὴν εἰς ἐσένα διὰ νὰ μοὶ τὴν δώσῃς, ὅταν ἐσὺ θελήσῃς· ἐπειδὴ καὶ ἐσὺ ὁ πάντα δυνάμενος, εἶσαι βοηθός μου· τοῦτο γὰρ δηλοῖ ἐδῶ τὸ, φυλάξω· τὸ δὲ πρὸς σὲ, εἶναι ἀντὶ τοῦ παρὰ σοί. (2)

10: „ Ὁ

τὸν ἐξ ἀρχῆς ἐπιβληθέντα χαρακτῆρα τῇ φύσει διὰ τοῦ βίου μεμορφωμένον ἔχων· ὁ δὲ περὶ τὰ ἔξω τῆς πόλεως (τῆς ἀρετῆς δηλαδή.) ἀναςρεφόμενος, κύων ἐςὶ καὶ οὐκ ἄνθρωπος· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει ὅτι „ Καθάπερ κύνες νύκτωρ εἰώθασι τὰς τῶν πόλεων περινοςεῖν ἀγορὰς, τῆς γαςρὸς ὑπὸ ἐνδείας τοῦτο ποιεῖν βιαζομένης: οὕτως οἱ Ἰουδαῖοι πάσης γενήσονται βοηθείας γυμνοὶ, καὶ οὔτε προφητικῆς ἀπολαύσονται χάριτος, καὶ τῆς ἀρχιερατικῆς ἐπιμελείας ἔρημοι πάμπαν ἔσονται· καὶ δίκην κυνῶν περιϊόντες διατελέσουσιν, οὐδὲ τῶν ψιχίων τῶν πιπτόντων ἀπὸ τῆς τραπέζης τῶν κυρίων αὐτῶν, κατὰ τὴν Εὐαγγελικὴν φωνὴν μεταλαχεῖν ἀξιούμενοι· ςερηθέντες γὰρ τοῦ λογικοῦ ἄρτου τῆς ζωῆς, ἔτι καὶ νῦν τροφῆς ἐπουρανίου τὰς ψυχὰς λιμώττουσιν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Τὴν αἰτίαν φησὶ, δι᾽ ἣν μὴ οἰκτείρεσθαι τοὺς Ἰουδαίους ηὔξατο· ἡ δὲ αἰτία, ὅτι συςροφὴν κατὰ τοῦ Σωτῆρος ποιήσονται, κατὰ τὸν καιρὸν ἐκεῖνον, καθ᾽ ὃν ἐπ᾽ ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐπεδήμησε τῷ Κόσμῳ μετὰ σαρκός.

(1) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „ Οὐ μόνον γὰρ ἐκείνων, ἀλλὰ καὶ πάντων τῶν Ἐθνῶν περιγενέσθαι σοι ῥᾴδιον· οὕτω καὶ ὁ θεσπέσιος Ἡσαΐας ἔφη· τὴν τῆς θείας δυνάμεως ὑπερβολὴν δεῖξαι φιλονεικῶν· ὁ πάντα τὰ Ἔθνη, ὡς ςαγὼν ἀπὸ κάδου, καὶ ὡς ῥοπὴ ζυγοῦ, καὶ ὡς σίελος ἐλογίσθησαν (Ἡσ. μ΄. 15.) ἄλλος δὲ λέγει „ Σὺ ὁ παρ᾽ αὐτῶν ςαυρούμενος κατακρινεῖς αὐτοὺς ἐν τῇ δευτέρᾳ σου παρουσίᾳ· νῦν μὲν γὰρ μετὰ πολλὴν μακροθυμίαν καὶ τὸ ἑκούσιον πάθος ἐπεύχῃ· Πάτερ λέγων· ἄφες αὐτοῖς, εἰς μετάνοιαν καλῶν· ἐκεῖνοι δὲ διὰ τὴν ἀμετανόητον αὐτῶν βουλὴν λήψονται τὴν περὶ σοῦ ἐν τῇ δικαίᾳ κρίσει ψῆφον.

( ) Συμφώνως καὶ ὁ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐκεῖνοι μέν φησι, τὰ τοιαῦτα δεδυσσεβήκασι κατὰ σοῦ· ἐγὼ δὲ ὁ Προφήτης ὁ ταῦτα λέγων τῷ Πνεύματι, τὴν ἰσχύν μου καὶ τὴν βασιλείαν διὰ σοῦ φυλαχθησομένην ἔξω· ὅτι δὴ

καὶ

10 : „ Ὁ Θεός μου , τὸ ἔλεος αὐτοῦ προ-
„ φθάσει με · ὁ Θεός μου δείξει μοι ἐν
„ τοῖς ἐχθροῖς μου .

Ὁ Θεός μου , λέγει , τοιοῦτος ἕτοιμος εἶναι εἰς τὸ νὰ ὑπακούῃ , ὥςε ὁποῦ τὸ ἔλεός του προλαμβάνει τὴν αἴτησίν μου · καὶ πρὸ τοῦ ἐγὼ νὰ τὸν παρακαλέσω , μὲ ἐλεεῖ · τόσον ταχὺς εἶναι εἰς βοήθειαν · λέγει δὲ , καὶ ὅτι ὁ Θεὸς θέλει δείξει εἰς ἐμένα κατὰ ἐχθρῶν μου · ποῖα ; ὅσα δηλαδὴ ἐγὼ θέλω · ἢ ὅσα εἶναι πρέπον καὶ εὔλογον νὰ πάθουν · ταῦτα γὰρ λείπουν ἔξω καὶ πρέπει νὰ ὑπακούωνται · ἕνα τοιοῦτον νόημα εἶχε καὶ τὸ , „ Καὶ ἐν τοῖς ἐχθροῖς μου ἐπεῖδεν ὁ ὀφθαλμός μου · (Ψαλ. νγ' . 9.) ὅπερ ἡρμηνεύσαμεν .

11 : „ Μὴ ἀποκτείνῃς αὐτούς , μήποτε ἐ-
„ πιλάθωνται τοῦ νόμου σου · δια-
„ σκόρπισον αὐτοὺς ἐν τῇ δυνάμει
„ σου · καὶ κατάγαγε αὐτούς ὁ ὑπε-
„ ρασπιστής μου Κύριε .

Βλέπε ὦ ἀναγνῶςα , τὴν μακροθυμίαν καὶ εὐσπλαγχνίαν τοῦ Προφήτου Δαβὶδ , τὴν ὁποίαν πρέπει νὰ μιμῆσαι καὶ ἐσύ · διὰ τί αὐτὸς παρακαλεῖ , ὄχι διὰ νὰ θανατωθοῦν οἱ ἐχθροί του ἵνα μὴ πρὸ τοῦ καιροῦ θανατωθέντες , ἀλησμονήσουν τελείως μετὰ θάνατον τὰς τοῦ Θεοῦ ἐντολάς · ἐπειδὴ ἐκεῖνος ὁποῦ ἀποθάνῃ , ἀλησμονεῖ πλέον τὸν θεῖον νόμον · „ Ἐν τῷ θανάτῳ γάρ , φησιν , οὐκ ἔςιν ὁ μνημονεύων σου (Ψαλ . ς' . 5.) ἀλλὰ παρακαλεῖ διὰ νὰ σκορπισθοῦν αὐτοὶ ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, νικηθέντες ἀπὸ τοὺς ἐχθρούς των , καὶ διὰ νὰ ταπεινωθοῦν κρημνισθέντες ἀπὸ τὸ ὕψος τῆς ὑπερηφανείας των · τοῦτο γὰρ δηλοῖ τὸ κατάγαγε · καὶ ἔτζι διὰ τῆς ταπεινώσεως νὰ σωφρονισθοῦν καὶ νὰ διορθωθοῦν · ὁ μὲν Δαβὶδ λοιπὸν ἔτζι ἐπαρακάλεσε τὸν Θεόν · ὁ δὲ Θεὸς ἔκρινε δικαίως · καὶ τοὺς μὲν ἀδιορθώτους καὶ ἀμετανοήτους Ἰουδαίους , ἐθανάτωσε διὰ τῆς μαχαίρας τῶν Ῥωμαίων · ἐκείνους δὲ , ὁποῦ ἔμελλον νὰ διορθωθοῦν καὶ νὰ μετανοήσουν , τοὺς ἔκαμε νὰ φύγουν καὶ νὰ γλυτώσουν · καὶ ἔτζι ἐτελείωσε τὴν δέησιν τοῦ Προφήτου Δαβίδ · (1)

12 : „ Ἁμαρτία στόματος αὐτῶν , λόγος
„ χειλέων αὐτῶν .

Πάλιν γυρίζει ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν λόγον ἐκεῖνον τῶν Χριςοκτόνων Ἰουδαίων , ὃν εἶπον κατὰ τοῦ Κυρίου · ἤγουν τὸ , ςαυρωθήτω · ὅτι δηλαδὴ ὁ ἄδικος οὗτος λόγος τῶν χειλέων τους , καὶ κάθε ἄλλη βλασφημία των , εἶναι ἁμαρτία τοῦ στόματός των . (2)

„ Καὶ συλληφθήτωσαν ἐν τῇ ὑπερη-
„ φα-

ἢ ἀντελάβου μου · οὐ σφετερίσομαι οὖν τὸ κράτος ἢ τὴν ἀρχὴν , κατὰ τὸν Νικήταν , ἀποκτείνας τὸν Σαούλ · ἀλλὰ πρὸς σὲ αὐτὸ φυλάξω · τουτέςι παρὰ σοῦ ἐκδέξομαι αὐτὸ λαβεῖν · διότι συμοι βοηθεῖς ὁ πάντα δυνάμενος ·

(1) Ὁ δὲ Νύσσης φησὶ „ Διὰ τούτων τῶν λόγων μανθάνομεν , ὡς τῶν ἀνθρώπων ἀφανισμὸς οὐκ ἔςαι , ἵνα μὴ τὸ θεῖον ἔργον ἀχρειωθῇ τῷ ἀνυπάρκτῳ ἀφανιζόμενον · ἀλλ' ἀντ' αὐτῶν ἀπολεῖται ἡ ἁμαρτία , ἢ εἰς τὸ μὴ ὂν περιςήσεται · ἁμαρτία γάρ φησιν ἀκολούθως , ςόματος αὐτῶν , ἢ λόγος χειλέων αὐτῶν , ὑπερηφανία ἢ ἀρὰ ἢ ψεῦδος , ἐν τῇ ἐσχάτῃ τῆς συντελείας οὐχ ὑπάρξουσιν · ὧν μηκέτι ὄντων , γνώσονταί φησιν , ὅτι ὁ Θεὸς δεσπόζει τοῦ Ἰακὼβ , καὶ τῶν περάτων τῆς γῆς · μηδαμοῦ γὰρ ὑπολειφθείσης κακίας , πάντως ἔςαι τῶν περάτων δεσπότης ὁ Κύριος , τῆς τῶν βασιλευούσης τῶν πολλῶν ἁμαρτίας ἐκποδὼν γενομένης · εἶπε δὲ ἢ ὁ Ἀθανάσιος „ Εὔχεται μὲν μὴ εἰς τὸ παντελὲς ἐξ ἀνθρώπων ἀφανισθῆναι τὸ γένος τῶν ἐπαναςάντων κατὰ τοῦ Κυρίου · διασκορπισθῆναι δὲ μᾶλλον ἢ ἐν αἰχμαλωσίᾳ ζῆν αὐτοὺς ἀξιοῖ διὰ τὴν ἁμαρτίαν τοῦ ςόματος αὐτῶν ἢ διὰ τὴν ὑπερηφανίαν αὐτῶν. ἢ τῇ ἀληθείᾳ , κατ' ἄλλον ἑρμηνευτὴν , οὐκ ἀπεκτάνθησαν οἱ Ἰουδαῖοι πάντες , οὐδὲ ἐξ ἀνθρώπων ἀπέσβησαν · ἀλλ' εἰσὶ μὲν ἢ ὑφεςήκασιν , οὕτως δὲ , ὡς καταβεβλημένοι ἢ κατενηγμένοι , ἧς πάλαι ἠξίωντο παρὰ Θεῷ τιμῆς .

(2) Λέγει δὲ ἢ ὁ Θεοδώριτος „ Καὶ ἐνταῦθα πάλιν τῆς τοῦ ςόματος ἁμαρτίας ἢ τοῦ λόγου τῶν χειλέων κατηγο-

„ φανία αὐτῶν.

Ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκεν οὕτω „ Μετὰ τῆς ὑπερηφανίας αὐτῶν· λέγει λοιπὸν ὁ Δαβὶδ· ἂς συλληφθοῦν: ἤγουν ἂς πιασθοῦν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους οἱ Ἰουδαῖοι· ἐπειδὴ καὶ ὑπερηφανεύονται ὅτι εἶναι τέκνα τοῦ Ἀβραὰμ, καὶ τοῦ παλαιοῦ Νόμου φύλακες.

„ Καὶ ἐξ ἀρᾶς καὶ ψεύδους διαγγελή-
„ σονται ἐν συντελείᾳ.

Ἀρὰν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν βλασφημίαν, τὴν ὁποίαν εἶπον κατὰ τοῦ Κυρίου οἱ Ἰουδαῖοι, λέγοντες „ Ἐν τῷ Βεελζεβοὺλ ἄρχοντι τῶν Δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ Δαιμόνια· (Λουκ. ια΄. 15.) ψεῦδος δὲ ὀνομάζει, τὴν ψευδῆ μαρτυρίαν ἐκείνην, ὁποῦ εἶπον κατ' αὐτοῦ· „ Τοῦτον εὕρομεν διαστρέφοντα τὸ Ἔθνος, καὶ κωλύοντα Καίσαρι φόρους διδόναι, λέγοντα ἑαυτὸν χριστὸν βασιλέα εἶναι· (Λουκ. κγ΄. 2.) καὶ μ' ὅλον ὁποῦ ὁ Κύριος εἶπε φανερῶς πρὸς αὐτούς „ Ἀπόδοτε τὰ Καίσαρος Καίσαρι, καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ, τῷ Θεῷ. (Ματθ. κβ΄ 21.) διὰ τὴν βλασφημίαν λοιπὸν αὐτῶν ταύτην καὶ διὰ τὴν ψευδῆ μαρτυρίαν, ὁποῦ ἐλάλησαν κατὰ τοῦ Κυρίου οἱ Ἰουδαῖοι, θέλουν γένουν διάγγελμα καὶ διαλάλημα εἰς ὅλα τὰ Ἔθνη, ὄχι διὰ κἀνένα των κατόρθωμα καὶ ἀνδραγαθίαν, ἀλλὰ διὰ τὴν καταστροφὴν καὶ ἀπώλειάν τους· τοῦτο γὰρ ὠνόμασε συντέλειαν.

13: „ Ἐν ὀργῇ συντελείας καὶ οὐ μὴ ὑ-
„ πάρξωσι.

Ὄχι, λέγει, διὰ συντέλειαν καὶ ἀπώλειάν τους ἁπλῆν θέλουν διαλαληθοῦν οἱ Ἰουδαῖοι· ἀλλὰ διὰ ὀργὴν συντελείας καὶ ἀπωλείας· ὥστε ὁποῦ μετὰ τὴν συντέλειαν ταύτην, πλέον δὲν θέλουν δυνηθοῦν νὰ πολιτευθοῦν καθ' ἑαυτοὺς, μόνην οἰκοῦντες τὴν Παλαιστίνην, καὶ λαὸς Θεοῦ χρηματίζοντες, ἀλλὰ θέλουν διασκορπισθοῦν εἰς τὰ Ἔθνη. (1)

„ Καὶ γνώσονται, ὅτι ὁ Θεὸς δεσπό-
„ ζει τοῦ Ἰακὼβ καὶ τῶν περάτων τῆς
„ γῆς.

Ἀφ' οὗ, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι διασκορπισθοῦν εἰς τὰ Ἔθνη καὶ ταπεινωθοῦν, τότε θέλουν γνωρίσουν,

---

γορεῖ, διὰ πάντων διδάσκων, ὡς ἐκείνης τῆς φωνῆς εἰσπράττονται δίκας, ἣν συμφώνως ἀφῆκαν, τὴν δικαίαν τοῦ Πιλάτου παραφθείραντες ψῆφον· ἐκείνου γὰρ ὡς ἀθῷον ἀφεῖναι βουλομένου, οὗτοι ἐβόων· ἆρον ἆρον, σταύρωσον αὐτόν· τὸ αἷμα αὐτοῦ ἐφ' ἡμᾶς ϗ ἐπὶ τὰ τέκνα ἡμῶν.

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος εἶπε „ Τοῦτο σαφέστερον ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν „ Ἀρὰν ϗ ψεῦδος λαλοῦντας συντέλεσον· ἐν θυμῷ ἀνάλωσον, ἵνα μὴ ὦσιν· ἐπειδὴ γὰρ συκοφαντίαις ἐχρήσαντο κατὰ τοῦ Σωτῆρος, λέγοντες αὐτὸν προστεταχέναι μὴ δοῦναι Καίσαρι κῆνσον, ϗ ἀραῖς δὲ αὐτὸν ϗ λοιδορίαις ἔβαλον, βλασφημοῦντες εἰς αὐτὸν, δι' ἐκείνας, ἔφη, τὰς ἀρὰς ϗ τὰς συκοφαντίας, ταύτην αὐτοὺς ὑπομεμενηκέναι τὴν συντέλειαν· συντέλειαν δὲ οὐ τὴν πανωλεθρίαν καλεῖ, ἀλλὰ τὸ μηκέτι αὐτοὺς λαὸν χρηματίζειν Θεοῦ· τὸ τοίνυν οὐχ ὑπάρξουσιν, ἀντὶ τοῦ εἰς λαὸν, οὐκέτι φησὶ καθ' ἑαυτοὺς πολιτεύσονται μόνην οἰκοῦντες τὴν Παλαιστίνην, ϗ λαὸς Θεοῦ χρηματίζοντες· συντελείας δὲ ὀργὴν, τὰς παντοδαπὰς καλεῖ τιμωρίας τὰς ἐπὶ Γαΐου, τὰς ἐπὶ Νέρωνος, τὰς ἐπὶ Οὐεσπεσιανοῦ ϗ Τίτου τοῦ τὴν πόλιν ἑλόντος· τὸ δὲ, διαγγελήσονται ἐν συντελείᾳ, (Λέγει ὁ Νικήτας) ἀντὶ τοῦ ἐξάκουστος γένοιτο αὐτῶν ἡ συντέλεια: ἤγουν ἡ καταστροφὴ τῆς δόξης αὐτῶν, οὐ μὴν ἡ παντελὴς τοῦ Ἔθνους ἀπώλεια· δόξα δὲ αὐτῶν, ἡ κατὰ νόμον λατρεία· ὁ θεῖος ναός· οἱ Προφῆται· ὁ ἀρχιερεύς· ἅπερ ἅπαντα εὐθέως μετὰ τὴν τοῦ Κυρίου μιαιφονίαν συντετέλεσται, διὰ τὰς κατάρας, ἃς κατηρῶντο τῷ Χριστῷ, τῆς αὐτοῦ δόξης καταψευδόμενοι· ὁ δὲ Χρυσόστομος· ἐν ὀργῇ συντέλειαν, τὸ μέλλον λέγει κριτήριον· τότε γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ οὐ μὴ ὑπάρξωσιν· οὐκ εἰς ἀνυπαρξίαν μεταπεσόντες, ἀλλὰ πάσης τῆς περὶ αὐτοὺς φαντασίας παυσαμένης· τότε γὰρ, ὃν προσηγόρευσαν πλάνον, οὗτος Κριτὴς ὀφθήσεται· πῶς δὲ γνώσονται, ὅτι ὁ Θεὸς δεσπόζει; ὅταν αὐτὸν ἐν τῇ κρίσει δορυφορούμενον ἴδωσι, ϗ πᾶν τὸ γένος τῶν ἀνθρώπων πρὸς αὐτὸν εἰς κρίσιν ἐρχόμενον.

σουν, ὅτι ὁ Θεὸς: ἤτοι ὁ Χριςὸς ὁ ὑπ' αὐτῶν ςαυρωθεὶς, εἶναι Δεσπότης καὶ βασιλεὺς τοῦ γένους τοῦ Ἰακὼβ, καὶ ὅλων τῶν Ἐθνῶν, ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

14: „ Ἐπιστρέψουσιν εἰς ἑσπέραν, καὶ λι-
„ μώξουσιν ὡς κύων, καὶ κυκλώσου-
„ σι πόλιν.

Τὴν προφητείαν ὁποῦ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἀνωτέρω κατὰ τῶν Ἰουδαίων, ταύτην καὶ ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει, διὰ νὰ βεβαιώσῃ αὐτὴν περισσότερον, μὲ τὴν ἀναδίπλωσιν τῶν ῥημάτων. (1)

„ Αὐτοὶ διασκορπισθήσονται τοῦ φα-
„ γεῖν.

Ὅσοι, λέγει, ἔχουν νὰ μείνουν ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους, αὐτοὶ μὲ τὸ νὰ μὴν ἔχουν ἐδικήν τους πόλιν καὶ πατρίδα, θέλουν διασκορπισθοῦν εἰς τὰς ἄλλας πόλεις, διὰ νὰ ζητοῦν νὰ εὕρουν τὰ πρὸς τροφὴν ἀναγκαῖα, ὡς προσαῖται καὶ ζήτουλοι.

„ Ἐὰν δὲ μὴ χορτασθῶσι, καὶ γογ-
„ γύσουσι.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα κατηγορεῖ ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους, πῶς θέλουν μιμηθοῦν τὸν γογγυσμὸν, ὁποῦ ἔκαμαν οἱ πρόγονοι αὐτῶν εἰς τὴν ἔρημον, ζητοῦντες τὰ σκόρδα καὶ κρομμύδια καὶ χοίρεια κρέατα τῆς Αἰγύπτου· καὶ πῶς δὲν θέλουν παραιτήσουν τὸν γογγυσμὸν αὐτὸν, οὔτε ἀφ' οὗ διασπαρθοῦν εἰς τὰ Ἔθνη· ἐπειδὴ καὶ τότε ἀκόμη μέλλουν νὰ γογγύζουν κατὰ τοῦ Θεοῦ, ἐὰν δὲν εὕρουν νὰ χορτάσουν τὴν κοιλίαν τους.

„ Ἐγὼ δὲ ᾄσομαι τῇ δυνάμει σου·
„ καὶ ἀγαλλιάσομαι τὸ πρωῒ τὸ ἔ-
„ λεός σου.

Ἐκεῖνοι μὲν, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι, τοιαῦτα θέλουν πάθουν· ἐγὼ δὲ, θέλω ᾄσω μὲ τὴν διὰ φωνῆς ᾠδὴν καὶ αἴνεσιν εἰς τὴν δύναμίν σου Κύριε· καὶ θέλω χαρῶ εἰς τὸ ἔλεός σου τὸ πρωῒ, ἤτοι ταχέως καὶ ὀγλίγωρα· ἐπειδὴ θέλω ἐλεηθῶ ἀπὸ ἐσένα ἐντὸς ὀλίγου· ἀδιάφορος δὲ εἶναι ἐδῶ ἡ σύνταξις τοῦ ἀγαλλιάσομαι· ἐπειδὴ ἀντὶ νὰ εἰπῇ „ Ἐγὼ δὲ ἀγαλλιάσομαι ἐπὶ τῷ ἐλέει σου· εἶπεν, ἀγαλλιάσομαι τὸ ἔλεός σου· (2)

„ Ὅτι ἐγενήθης ἀντιλήπτωρ μου, καὶ
„ καταφυγή μου ἐν ἡμέρᾳ θλίψεώς
„ μου· βοηθός μου εἶ, σοὶ ψαλῶ·
„ ὅτι σὺ ὁ Θεὸς ἀντιλήπτωρ μου εἶ,
„ ὁ Θεός μου, τὸ ἔλεός μου.

Ὅλα τὰ λόγια ταῦτα εἶναι φανερὰ, καὶ διὰ

(1) Ὁ δὲ Νύσσης λέγει, ὅτι διὰ τοῦτο δύω φοραῖς ἐπανέλαβε τὸν λόγον τοῦτον, διὰ νὰ φανερώσῃ, ὅτοι ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ δὲν κατοικοῦν ἐν τῇ παρούσῃ ζωῇ τὴν πόλιν τῆς ἀρετῆς, αὐτοὶ ἐν τῇ μελλούσῃ ζωῇ θέλουν διωχθοῦν ἀπὸ τὴν ἄνω πόλιν Ἱερουσαλήμ· οὕτω γάρ φησιν „ Ὁ γὰρ νῦν δι' ἀσελγείας κύκλῳ περιπατῶν, ϗ μὴ ἐμβιοτεύων τῇ πόλει (τῆς ἀρετῆς·) μηδὲ τὸν ἀνθρώπινον χαρακτῆρα ἐπὶ τοῦ ἰδίου βίου φυλάσσων, ἀλλ' ἀποθηριούμενος διὰ τῆς προαιρέσεως, ϗ κύων γινόμενος· οὗτος ϗ τότε τῆς ἄνω πόλεως ἐκπεσὼν ἐν λιμῷ τῶν ἀγαθῶν κολασθήσεται· ὁ δὲ νικητὴς τῶν ἐναντίων, ϗ προϊὼν, καθά φησιν ἑτέρωθί που ἡ ψαλμῳδία ἐκ δυνάμεως εἰς δύναμιν, καὶ νίκῃ νίκην διαμειβόμενος, ᾄσομαι, λέγει, τῇ δυνάμει σου, ϗ τὰ ἑξῆς· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐπειδὴ εἶπεν, ἐν ὀργῇ συντελείας ϗ οὐ μὴ ὑπάρξωσιν· ἵνα μήτις ἐναντίως εἰρηκέναι νομίσῃ τὸν Προφήτην τὸ, διασκέδασον αὐτοὺς ἐν τῇ δυνάμει σου εἰκότως τῇ ταυτολογίᾳ ἐχρήσατο, καί φησιν αὐτοὺς κυνῶν δίκην λιμῷ τηκομένων, καὶ νύκτωρ τὴν πόλιν περινοσούντων διάξειν, οὐδεμιᾶς πνευματικῆς τροφῆς ἀπολαύοντας· ἐναλλαγὴ γὰρ πραγμάτων ἐγένετο· ϗ Ἰουδαῖοι μὲν οἱ πάλαι υἱοὶ, διὰ τὴν οἰκείαν πονηρίαν τὴν τῶν κυνῶν ἔλαχον τάξιν· τὰ δὲ Ἔθνη πάλαι κυσὶν ἐοικότα, τῆς τῶν υἱῶν ἠξιώθησαν τιμῆς.

(2) Ἢ κατὰ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον „ Ἐγὼ φησὶ χαρήσομαι ἐπὶ τῷ ἐλέει σου, τῷ γενομένῳ ἐν τῷ πρωῒ τῆς σῆς

Α'-

διὰ τοῦτο ἑρμηνείαν δὲν χρειάζονται· μὲ αὐτὰ γὰρ εὐχαριστεῖ ὁ Δαβὶδ τὸν εὐεργέτην του Θεόν. (1)

Ψαλμὸς ΝΘ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος· τοῖς ἀλλοιωθησομένοις· εἰς στηλογραφίαν
„ τῷ Δαβίδ, εἰς διδαχήν· ὁπότε ενεπύρισε την Με-
„ σοποταμίαν Συρίας, καὶ τὴν Συρίαν Σω-
„ βάλ· καὶ ἐπέστρεψεν Ἰωὰβ, καὶ ἐ-
„ πάταξε τον Ἐδὼμ ἐν τῇ φά-
„ ραγγι τῶν ἁλῶν δώδε-
„ κα χιλιάδας.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ παρὼν Ψαλμὸς, διὰ τὶ διδάσκει τοὺς ἀναγινώσκοντας νὰ βλέπουν εἰς τὸ τέλος τῶν προφητειῶν, ὁποῦ περιέχονται εἰς αὐτόν· προφητεύει γὰρ οὗτος τὴν ἐκ της Βαβυλῶνος ἐπιστροφὴν τῶν αἰχμαλωτισθέντων Ἑβραίων, καὶ τὴν ἀνοικοδομὴν τῆς Ἱερουσαλήμ· τουτο δὲ τὸ τέλος διδάσκει, πῶς ἔχει νὰ γένῃ εἰς τοὺς ἀλλοιωθησομένους: ἤγουν εἰς ἐκείνους, ὁποῦ μέλλουν νὰ ἐπαναγυρίσουν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν εἰς τὴν ἐλευθερίαν· καὶ εἰς ςηλογραφίαν μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμός· ἐπειδὴ εἰς ἀνεξάλειπτον καὶ φανερὰν εἰς ὅλους ἐνθύμησιν τῆς τοιαύτης εὐεργεσίας τοῦ Θεοῦ, συνεγράφη ἀπο τὸν Δαβίδ· εἰς διδαχὴν δὲ, εὐχαριςίας δηλαδὴ καὶ ὑπομονῆς· τὰ δὲ ἀκόλουθα τῆς ἐπιγραφῆς, διδάσκουσι τον καιρὸν, κατὰ τὸν ὁποῖον ὁ Δαβὶδ ἐνηχηθεὶς ταῦτα ἀπὸ τὸ ἅγιον Πνεῦμα, συνέγραψεν· εἰς καμμίαν δὲ ἱςορίαν τῆς ἁγίας Γραφῆς δὲν εἶναι φανερὰ γεγραμμένα τὰ περὶ τῆς Μεσοποταμίας Συρίας, καὶ τῆς Συρίας Σωβὰλ, καὶ τῆς φάραγγος τῶν ἁλῶν· ἔξω μόνον εἰς τὴν Β΄. τῶν Βασιλειῶν ἐν Κεφ. η΄. μερικὰ ἐκ τουτων γράφονται ἀσαφῶς· ἀκόλουθον δὲ εἶναι νὰ ἔγιναν καὶ ταῦτα, καὶ νὰ μὴν ἐγράφησαν ἀπὸ τοὺς Ἱεροὺς συγγραφεῖς, καθὼς καὶ ἄλλα πολλὰ δὲν ἐγράφησαν, ὡς δηλοῖ ἡ βίβλος τῶν Παραλειπομένων· τοπος δὲ εἶναι ἡ φάραγξ τῶν ἁλῶν· μὲ τὴν ὀνομασίαν

δε

Ἀναςάσεως· δι' αὐτοῦ γὰρ ἀντελάβου μου, καὶ καταφυγὴ ἐν θλίψει γεγένησαι· διὸ καὶ Ψαλμοὺς ἀναπέμψω σοι τῷ Θεῷ τῷ ἐλεήσαντί με· ψαλῶ γὰρ, οὐχ ἵνα τὸν πλησίον τέρψω· ἀλλ' εὐχαριςίαν τῷ Θεῷ προσφέρων, ἀνθ' ὧν σαρκωθεὶς ἔλεος γέγονέ μοι· οὐ γὰρ ἦλθεν ἵνα κρίνῃ τὸν Κόσμον, ἀλλ' ἵνα σώσῃ τὸν Κόσμον.

(1) Ἄλλος δέ φησι „ Βούλεται ἡμᾶς ὁ Δαβὶδ ἐπὶ τίσι χρὴ ψάλλειν, εὐχαριςίαν τῷ Θεῷ προσφέροντας, καὶ τὸ τῆς εὐγνωμοσύνης ἀποδιδόναι ὄφλημα, ἀνθ' ὧν σαρκωθεὶς αὐτὸς ἡμῶν ἀντιλήπτωρ καὶ ἔλεος γέγονεν· ἔλεος μὲν, ἐπειδὴ σῶσαι τὸν Κόσμον ἦλθεν· ἀντιλήπτωρ δὲ, ἐπειδὴ τὴν ἡμετέραν αἰχμαλωσίαν, τῷ ἐχθρῷ πολεμήσας, ἐρρύσατο.

δὲ τοῦ τόπου, φανερόνει ἡ ἐπιγραφὴ τοὺς κατοικοῦντας ἐν τῷ τόπῳ· προσθέττουσα καὶ τὸν ἀριθμὸν ἐκείνων, ὁποῦ ἐθανατώθησαν· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος ἀλλοιωθησομένους ὀνομάζει μάλιςα τοὺς Χριςιανοὺς, τόσον διὰ τὴν ἀλλοίωσιν, ὁποῦ λαμβάνουν διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος, ἀντὶ υἱῶν τῆς σαρκὸς γενόμενοι υἱοὶ Θεοῦ· ὅσον καὶ διὰ τὴν ἐλευθερίαν, ὁποῦ ἀποκτοῦν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν Δαιμόνων (1) περὶ τῶν ὁποίων θέλομεν εἰποῦμεν καὶ ἡμεῖς ἐν τῷ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ· τώρα δὲ, εἰς τοὺς ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλώτους πρέπει νὰ προσαρμόσωμεν τὸν Ψαλμόν· καὶ κατὰ τὴν ἔννοιαν ταύτην νὰ τὸν ἑρμηνεύσωμεν.

1: „ Ὁ Θεὸς, ἀπώσω ἡμᾶς, καὶ καθεῖ-
„ λες ἡμᾶς.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἔσπρωξες ἡμᾶς διὰ τὶ σὲ ἐπαροργίσαμεν μὴ φυλάξαντες τὰ προστάγματά σου· κατεκρήμνισας δὲ ἡμᾶς, ἐπειδὴ καὶ μᾶς παρέδωκας σκληροὺς εἰς τοὺς Βαβυλωνίους· οἱ γὰρ Ἰουδαῖοι σκλαβωθέντες, ἐκρημνίσθησαν καὶ ἀπὸ τὴν βασιλείαν, καὶ ἀπὸ τὴν δύναμιν ὁποῦ εἶχον.

„ Ὠργίσθης καὶ ᾠκτείρησας ἡμᾶς.

Ὠργίσθης, λέγει, Κύριε, διὰ τὶ ἁμαρτήσαμεν· καὶ πάλιν μᾶς ἐσπλαγχνίσθης, ἐπειδὴ δὲν μᾶς ἀφῆκες νὰ ἀπολεσθῶμεν παρευθὺς μὲ τοὺς ἄλλους· ἀλλὰ ἠθέλησας νὰ σκλαβωθῶμεν ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους διὰ νὰ σωφρονισθῶμεν. (2)

2: „ Συ-

---

(1) Ἀλλὰ ϗ ὁ θεῖος Μάξιμος ἀλληγορικῶς ἐννοῶν τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην λέγει „ Εἰς διδαχὴν ἡμῖν τοῖς ἀλλοιουμένοις ἢ ἀλλοιωθησομένοις· δηλονότι τὴν ἐπαινετὴν ϗ θείαν ἀλλοίωσιν, ἐπιγέγραπται ὁ Ψαλμὸς παρὰ τοῦ νοητοῦ Δαβὶδ Χριςοῦ· μόνος γὰρ αὐτὸς ἀληθινὸς βασιλεὺς ὢν τοῦ Ἰσραὴλ . . . ἐνεπύρισε τὴν Μεσοποταμίαν διὰ σαρκὸς ἡμῖν ὁμιλήσας· τουτέςι τὴν ἐπικλυζομένην τοῖς παρὰ φύσιν πάθεσι τῆς σαρκὸς ἕξιν τῆς κακίας· ϗ τὴν Συρίαν Σωβὰκ· τουτέςι τοὺς δεδουλωμένους τῷ χρόνῳ . . . ἐπιλάγος ἡ Σωβὰ ἑρμηνεύεται· σαφῶς δὲ τοῦτο δηλοῖ τὴν χρονικὴν ἰδιότητα· φύσιν γὰρ ϗ χρόνον εἴωθεν ὁ Διάβολος συνεπιγινώσκειν ἑαυτῷ κατὰ τῆς ἀρετῆς ϗ τῆς γνώσεως, τοὺς ἐφ' εἰς συμπλέκων πολεμίους, ὡς τὰς δύω Συρίας κατὰ τοῦ Δαβὶδ ὁ Ἀδραζὰρ, ὃς ἑρμηνεύεται λύων ἰσχὺν· ἢ κατασκάπτων δύναμιν, ὅς ἐςιν ὁ Διάβολος . . . . ἄνευ γὰρ τῶν ὑπὸ φύσιν ϗ χρόνον μάχεσθαι τοῖς ἀνθρωπίνοις παντελῶς οὐ δύναται· πᾶς μέν τοι ὁ τῷ νοητῷ βασιλεῖ ςρατηγῶν Χριςῷ, ὡς ὁ Ἰωὰβ τῷ Δαβὶδ, κατὰ τῶν ἐναντίων δυνάμεων, πατάσσει δώδεκα χιλιάδας ἐν τῇ φάραγγι τῶν ἁλῶν· φάραγξ δέ ἐςι τῶν ἁλῶν, ἡ σάρξ· ἐν ᾗ καθάπερ φάραγγι διὰ λόγου ϗ θεωρίας πᾶς εὐσεβὴς ϗ φιλόθεος πατάσσει φύσιν ϗ χρόνον· ὁ γὰρ δώδεκα ἀριθμὸς τὴν φύσιν ϗ χρόνον δηλοῖ· εἴπερ πενταδικὴ μὲν ἡ φύσις διὰ τὰς αἰσθήσεις, ἑβδοματικὸς δὲ ὁ χρόνος· πέντε δὲ τοῖς ἑπτὰ συντιθεὶς, τὸν δώδεκα πληρώσαις ἂν ἀριθμόν· ἀλλὰ ϗ ὁ θεῖος Νύσσης Γρηγόριος, ἀλληγορικῶς ἑρμηνεύει τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην· Σημειοῦμεν ἐδῶ, ὅτι τὰ λόγια τοῦ παρόντος Ψαλμοῦ ἀπὸ τοῦ „ Ὅπως ἂν ῥυσθῶσιν οἱ ἀγαπητοί σου μέχρι τέλους, περιέχονται ϗ ἐν τῷ ρζ'. Ψαλμῷ· ἀλλὰ ϗ ὁ μέγας Ἀθανάσιος, τὸ μὲν πρόσωπόν, φησι, τοῦ Δαβὶδ ἀναφέρεται εἰς τὸ πρόσωπον τοῦ Κυρίου, τοῦ ϗ τὴν ἀλλοίωσιν καὶ τὴν καινότητα τῶν πραγμάτων ἐπ' ἐσχάτων δεδωκότος τῶν καιρῶν, ϗ πατάξαντος τὰ ἀλλόφυλα Ἔθνη: τουτέςι τὰ νοητά· ταῦτα γὰρ ἡμᾶς ἡ ἐπιγραφὴ ἐκπαιδεύει λέγουσα, εἰς διδαχήν.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Βασίλειος λέγει „ Τοὺς μακρύνοντας ἑαυτοὺς ἀπὸ σοῦ, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῶν ἁμαρτημάτων ἀπώσω· τὰ συςήματα τῆς πονηρίας ἡμῶν καθεῖλες, εὐεργετῶν ἡμᾶς διὰ τῆς ἀσθενείας· ὠργίσθης, ὅτε ἦμεν φύσει τέκνα ὀργῆς, ἐλπίδα μὴ ἔχοντες ϗ ἄθεοι ἐν τῷ Κόσμῳ· ᾠκτείρησας ἡμᾶς, ὅτε τὸν μονογενῆ σου προέθου ἱλαςήριον ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν· ἵνα ἐν τῷ αἵματι αὐτοῦ τὴν ἀπολύτρωσιν εὕρωμεν· ἃ οὐκ ἐγνωρίσαμεν εὐεργετούμενοι, εἰ μὴ ἐπότισας ἡμᾶς οἶνον κατανύξεως· οἶνον δὲ λέγει τὸν λόγον τὸν τὴν πεπωρωμένην καρδίαν εἰς συναίσθησιν ἄγοντα· ὁ δὲ θεῖος Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐτιμωρήσω ἡμᾶς φησι, διὰ τὴν εἰς σὲ γεγενημένην δυσσέβειαν· ἀλλὰ ϗ οἰκτείρησον ἡμᾶς· τὸ γὰρ ᾠκτείρησας ἐςὶν ἀντὶ τοῦ οἰκτείρησον· ἢ ἄλλως τὸ, ᾠκτείρησας ἀντὶ τοῦ

ἐ-

2: „ Σεινέσεισας τὴν γῆν, καὶ συνετάραξας αὐτήν.

Σεισμὸν καὶ ταραχὴν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ, τὴν καταστροφὴν τῆς γῆς τῶν Ἰουδαίων καὶ τῶν ἐν αὐτῇ πόλεων· καὶ τὴν διαρπαγὴν καὶ σύγχυσιν τῶν ἀνθρώπων τὴν γενομένην, ὅταν ἐσκλάβωσαν οἱ Βαβυλώνιοι τὰ Ἱεροσόλυμα.

„ Ἴασαι τὰ συντρίμματα αὐτῆς ὅτι ἐσαλεύθη.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβὶδ σεισμὸν, διὰ τοῦτο ἀκολούθως λέγει ἐδῶ καὶ τὰ ἀκόλουθα ἔργα τοῦ σεισμοῦ, τὰ ὁποῖα εἶναι, συντρίμματα καὶ πάλευσις τῶν οἰκιῶν καὶ πόλεων· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα φανερόνει αἰνιγματωδῶς, τὴν πτῶσιν καὶ κρημνισμὸν τῆς Ἱερουσαλήμ.

„ Ἔδειξας τῷ λαῷ σου σκληρά.

Σκληρὰ λέγει ὁ Δαβὶδ τὰ ὀδυνηρὰ καὶ ἐπίπονα κακὰ, ὁποῦ ἔλαβον οἱ Ἰουδαῖοι: ἤτοι τὴν πολιορκίαν καὶ περικύκλωσιν τῆς Ἱερουσαλήμ· τὴν νίκην καὶ τὴν σκλαβίαν, ὁποῦ ἔλαβον ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους.

„ Ἐπότισας ἡμᾶς οἶνον κατανύξεως.

Οἶνον κατανύξεως ὀνομάζει τὰς θλίψεις καὶ συμφορὰς· διὰ τὶ αὐταὶ φέρουσι κατάνυξιν καὶ μετάνοιαν εἰς τὰς καρδίας ἐκείνων, ὁποῦ ἥμαρτον πρὸς τὸν Θεόν.

4: „ Ἔδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημείωσιν, τοῦ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τοξου. (1)

Ὅσοι, λέγει, ἀπὸ τοὺς Ἰουδαίους ἐγλύτωσαν καὶ δὲν ἐθανατώθησαν παρὰ τῶν Βαβυλωνίων, αὐτοὶ εἶχον σημάδι ζωῆς εἰς τὸ μέτωπόν τους, τὸ ὁποῖον ἀοράτως ἐχαράχθη ὑπὸ Θεοῦ εἰς αὐτοὺς ὡς εἰς δούλους του· ὅθεν καὶ διὰ τὸ σημεῖον αὐτὸ, ὅταν ἔγινεν ἡ ὁρμὴ τοῦ πολέμου εἰς τὰ τείχη τῆς Ἱερουσαλὴμ, δὲν ἐφονεύθησαν, ἀλλ' ἐπιάσθησαν ζωντανοί· περὶ τούτου τοῦ σημείου προεῖπεν ὁ Θεὸς εἰς τὸν Ἰεζεκιὴλ, λέγων „ Δίελθε μέσην Ἱερουσαλὴμ, καὶ δὸς σημεῖον ἐπὶ τὰ μέ-

---

ἐλεεινοὺς ϗ ἀθλίους ἀπέφηνας, ὡς διὰ τὰς συμφορὰς, καιρὸν εἶναι κατοικτείρεσθαι λοιπόν· οἶνον δὲ κατανύξεως τὰς ἐν ταῖς θείαις Γραφαῖς τιμωρίας φησὶ, τὰς προανακηρυχθείσας τοῖς Ἰουδαίοις τῆς εἰς Χριστὸν ἀσεβείας ἕνεκα· ἀναγινώσκοντες γὰρ ϗ τῇ πείρᾳ τὰ προηγορευμένα μανθάνοντες κατανύττονται τὸ συνειδός· ὁ δὲ Ἀκύλας οἶνον καρώσεως εἴρηκε· τῷ πλήθει γάρ φησι τῶν συμφορῶν καθάπερ οἴνῳ τινὶ κάρον ἡμῖν ἐποίησας, ϗ ὀδύνης ἐνέπλησας τὰς ἡμετέρας ψυχὰς κατὰ τὸν Θεοδώριτον.

(1) Ἄλλος δὲ λέγει (ἴσως ὁ θεῖος Μάξιμος.) τὸ ἔδωκας σημείωσιν τοῖς φοβουμένοις σε, ἐκ μεταφορᾶς εἴρηται τῶν ἐν πολέμοις πολλάκις ἀναμιγνυμένων τοῖς πολεμίοις, οἵτινες ἀλλήλοις διδόασι σημεῖον, ϗ σύμβολα οἰκειότητος, πρὸς τὸ μὴ ἀλλήλους ἀντὶ τῶν πολεμίων ἀναιρεῖν· ὑψηλότερον δὲ, δίδωσι τοῖς φοβουμένοις αὐτὸν σημείωσιν, τὴν νέκρωσιν τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ σώματι αὐτοὺς περιφέρειν διδάσκων, καθ' ἣν ἡ παντελὴς τῆς ἁμαρτίας ἀπραξία συνέστηκε· σημείωσις γὰρ ἀληθὴς, ἡ διὰ σταυροῦ νεκροῦσα τὸ φρόνημα τῆς σαρκὸς καθεστηκε δύναμις, πρὸς τὸ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τόξου· τουτέστιν ἀπὸ τῆς ἐμφαινομένης τοῖς οὖσιν ἀπατηλῆς ἐπιφανείας· πρόσωπον γὰρ τόξου φημὶ δὴ ἑκάστου δαιμονιώδους πάθους, ἡ τὴν αἴσθησιν ἐρεθίζουσα τῶν σωμάτων ἐστὶν ἐπιφάνεια, καθάπερ ἀκὶς βέλους τὴν αἴσθησιν τιτρώσκουσα, ϗ πρὸς τὰ πάθη τὴν ψυχὴν ἀπρεπῶς διερεθίζουσα... τὸ γὰρ τόξον τῆς ἁμαρτίας, ἄνευ προσώπου, τυχὸν οὐδέν τι δράσειε κατὰ τῶν φοβουμένων τὸν Κύριον· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Μωσῆς μὲν τὰς φλιὰς τῶν Ἰσραηλιτῶν τῷ αἵματι τοῦ προβάτου κατεσημήνατο· σὺ δὲ ἔδωκας ἡμῖν σημείωσιν αὐτὸ τὸ αἷμα τοῦ ἀμώμου ἀμνοῦ τοῦ σφαγιασθέντος ὑπὲρ τῆς ἁμαρτίας τοῦ Κόσμου· τούτῳ γὰρ χρησάμενοι τῷ σημείῳ, εὗρον τὸ φυγεῖν ἀπὸ προσώπου τόξου, κατὰ τὸν Εὐσέβιον, μηδενὸς νοητοῦ ϗ ἀοράτου πολεμίου βάλλειν αὐτοὺς τολμῶντος διὰ τὸ ἐπικείμενον αὐτοῖς σημεῖον.

μέτωπα τῶν ἀνδρῶν τῶν κατασεναζόντων... Πρεσβύτερον καὶ νεανίσκον καὶ παρθένον καὶ νήπια καὶ γυναῖκας ἀποκτείνατε εἰς ἐξάλειψιν· ἐπὶ δὲ πάντας, ἐφ' οὓς ἐςι τὸ σημεῖον, μὴ ἐγγίσητε· (Ἰεζ. θ'. 4.) πρόσωπον δὲ τοξαρίου εἶναι ἡ σαΐτα, ἡ ὁποία βάλλεται ἔμπροσθεν τοῦ τοξαρίου, καὶ ἀπὸ ἐκεῖ ρίπτεται· ἢ κατὰ περίφρασιν πρόσωπον τόξου αὐτὸ τὸ τόξον ὠνόμασε· διὰ δὲ τοῦ τοξαρίου, ἐφανέρωσε κάθε ἄλλο ἅρμα, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον, καὶ ἀπὸ τοῦ εἴδους τὸ γένος.

5: „ Ὅπως ἂν ῥυσθῶσιν οἱ ἀγαπητοί σου· „ σῶσον τῇ δεξιᾷ σου καὶ ἐπάκουσόν „ μου.

Τοῦτο εἶναι τὸ αἴτιον, διὰ τὸ ὁποῖον ἔλαβον σημεῖον εἰς τὸ μέτωπον οἱ ἀγαπητοὶ φίλοι τοῦ Θεοῦ καὶ δίκαιοι, τὸ νὰ λυτρωθοῦν δηλαδὴ αὐτοὶ ἀπὸ τὸν θάνατον· δεξιὰν δὲ λέγει ἐδῶ τὴν δύναμιν, μὲ τὴν ὁποίαν παρακαλεῖ ὁ Δαβὶδ νὰ σωθῇ ὁ ἐν αἰχμαλωσίᾳ λαός.

6: „ Ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐ„ τοῦ.

Τὰ μὲν ἀνωτέρω ῥητὰ ἐπρόφερεν ὁ Δαβὶδ ἐκ προσώπου τῶν αἰχμαλώτων Ἑβραίων· τοῦτο δὲ τὸ ῥητὸν προφέρει ἐκ προσώπου ἐδικοῦ του· ἅγιον μὲν λέγων, ἢ τὸν ἑαυτόν του, καθ' ὃ ἦτον ἀφιερωμένος εἰς τὸν Θεόν· ἢ τὸ ἅγιον Πνεῦμα· διδάσκει δὲ, ὅτι ὁ Θεὸς ἐλάλησεν εἰς αὐτὸν ἐκεῖνα, ὁποῦ μέλλει νὰ εἰπῇ· ποῖα δὲ εἶναι ταῦτα; ἄκουσον. (1)

„ Ἀγαλλιάσομαι· καὶ διαμεριῶ Σί„ κιμα.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω χαρῶ διὰ τὴν εὐαρέστησιν, ὁποῦ ἔδειξαν εἰς τὸν Θεὸν οἱ Ἰουδαῖοι, ἐξ αἰτίας τῆς σκλαβιᾶς· Σίκιμα δὲ, εἶναι πόλις τῆς φυλῆς τοῦ Ἐφραίμ· ταύτην λοιπὸν, λέγει, τὴν πόλιν θέλω ἐλευθερώσω ἀπὸ τοὺς κυριεύοντας αὐτὴν ἐχθρούς, καὶ θέλω διαμοιράσω αὐτὴν εἰς τὸν λαόν μου διὰ νὰ κατοικῇ ἐν αὐτῇ, μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερίαν. (2)

„ Καὶ τὴν κοιλάδα τῶν σκηνῶν διαμε„ τρήσω.

Ἡ κοιλάδα τῶν Σκηνῶν, ἦτον τόπος ἔμπροσθεν τῆς πόλεως Σικίμων εὑρισκόμενος· τοῦτον δὲ τὸν τόπον ὑπόσχεται ὁ Δαβὶδ νὰ τὸν μοιράσῃ μὲ μέτρον, καὶ νὰ τὸν δώσῃ εἰς τοὺς λυτρωθέντας ἀπὸ τὴν σκλαβίαν Ἑβραίους· μὲ τὰ ὀνόματα δὲ τῶν

(1) Ἡ κατ' ἄλλον ἑρμηνευτὴν, (τὸν θεῖον Μάξιμον ἴσως.) τὸ ἐν τῷ ἁγίῳ ἀντὶ τοῦ, ἐν τῷ Υἱῷ νοεῖται „ κατὰ τό „ Ἐπ' ἐσχάτων τῶν ἡμερῶν τούτων ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ· λαλεῖ δὲ ἐν τῷ σαρκωθέντι λόγῳ ὁ Πατὴρ τὸν θεῖον αὐτοῦ σκοπὸν, τὸν ἀποκεκρυμμένον ἀπὸ τῶν αἰώνων ϗ ἀπὸ τῶν γενεῶν· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Οὕτω προσενεγκὼν τὴν δέησιν ὁ προφητικὸς νοῦς, δέχεται τὴν ἀπόκρισιν, ϗ ταύτην οὐκ ἀνέχεται κρύψαι, ἀλλὰ πάντας διδάσκει· ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ· τουτέςι διὰ τῆς τοῦ παναγίου Πνεύματος χάριτος ὀργάνῳ τῇ τοῦ Προφήτου χρησαμένης γλώττῃ.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Σίκιμα ἡ τῷ Ἰωσὴφ ὑπὸ τοῦ Ἰακὼβ καταλειφθεῖσα πόλις· ἐν ταύτῃ δὲ ὁ Ἐφραὶμ μετὰ τὴν διαίρεσιν τῶν δέκα φυλῶν ἐπήξατο βασιλείαν· κοιλάδα δὲ τῶν σκηνῶν τὴν τῶν Ἰσραηλιτῶν λέγει χώραν, ὡς ἔρημον γεγενημένην ϗ ποιμενικὰς τηνικαῦτα σκηνὰς δεξαμένην· ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος „ Ὅμοιον τοῦτο τῷ „ Ἐπ' ἐσχάτου τῶν ἡμερῶν ἐλάλησεν ἡμῖν ἐν Υἱῷ· αὐτὸς γάρ ἐςιν ὁ ἅγιος τοῦ Θεοῦ ϗ Πατρός· τί δὲ ἐλάλησεν; ὡς τὰ Σίκιμα μὲν διαμεριοῖ: τουτέςι τὸ βασίλειον τοῦ Ἰσραήλ· ἐν Σικίμοις γὰρ ἦν· δέδωκε γὰρ τοῖς ἀλλοφύλοις Ἔθνεσι τοῖς πιςεύσασιν εἰς αὐτόν.

τῶν δύω τούτων τόπων, ἐφανέρωσεν ὅλην τὴν Ἰουδαίαν, ὡς ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον. (1)

7: „ Ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, καὶ ἐμός ἐστι „ Μανασσῆς.

Ἀπὸ τοῦ ἀπογόνου Γαλαὰδ ἀνέβη ὁ Δαβὶδ εἰς τὸν τούτου πρόγονον Μανασσῆν· πρόγονος γὰρ ἦτον ὁ Μανασσῆς τοῦ Γαλαάδ· μὲ τὸ ὄνομα δὲ τοῦ Μανασσῆ, ἐφανέρωσεν ὁ Δαβὶδ ὅλην τὴν φυλὴν τοῦ Μανασσῆ· ὁμοίως καὶ μὲ τὰ ἄλλα κατωτέρω ὀνόματα τοῦ Ἐφραὶμ καὶ Ἰούδα, ἐφανέρωσε τὰς ἄλλας φυλὰς τὰς πλέον ὀνομαστοτέρας· μαζὶ μὲ τὰς ὁποίας καὶ αἱ ἄλλαι φυλαὶ τοῦ Ἰσραὴλ συμπεριλαμβάνονται· λέγει δὲ, ὅτι εἶναι ἐδικός μου τώρα ὁ Μανασσῆς καὶ ὁ Γαλαὰδ, ἀγκαλὰ καὶ πρότερον ἀπέβαλα αὐτοὺς, διὰ τί με ἐπαρώργισαν μὲ τὰς ἁμαρτίας των. (2)

„ Καὶ Ἐφραὶμ κραταίωσις τῆς κεφα- „ λῆς μου.

Κεφαλὴν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἀρχήν· ἔτζι γὰρ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε· λέγει λοιπὸν, ὅτι τὸ κραταιὸν μέρος τῆς ἀρχῆς καὶ βασιλείας τῶν Ἑβραίων, ἔχει νὰ κατασταθῇ ἡ φυλὴ τοῦ Ἐφραίμ: ἤτοι οἱ ἐκ τῆς φυλῆς ταύτης καταγόμενοι· μὲ τὴν ἀντωνυμίαν δὲ τῆς μου: ἤγουν τῆς κεφαλῆς μου, οἰκειοποιεῖται ὁ Θεὸς τὴν βασιλείαν τῶν Ἑβραίων· παραθαῤῥύνων αὐτοὺς ὡς ἐδικόν του λαόν. (3)

„ Ἰ-

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Σίκιμα τὸ ἐξαίρετον χωρίον τῷ Ἰωσὴφ παρὰ τοῦ Ἰακὼβ δεδομένον, τύπος ἦν τῆς διαθήκης τῆς μόνῳ δοκούσης τῷ Ἰσραὴλ δεδωρῆσθαι· τὴν τοίνυν ἐξαίρετον κληρονομίαν τοῦ λαοῦ ταύτην εἰς μερισμὸν ἄξω, ϗ κοινὴν ποιήσω πρὸς τοὺς λοιπούς· διαμερισθείσης οὖν τῆς διαθήκης εἰς πάντας . . . τότε ϗ ἡ κοιλὰς τῶν σκηνῶν διαμετρηθήσεται· τουτέστιν ἡ οἰκουμένη πᾶσα, οἱονεὶ κλήροις τισὶ, ταῖς καθ' ἕκαστον τόπον παροικίαις διαιρεθήσεται· τότε ϗ τὰ διεστῶτα συνάψει ὁ εἰρηνοποιῶν, εἴτε τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, εἴτε τὰ ἐν τοῖς οὐρανοῖς· ἢ κοιλάδα ὀνομάζει τὸ τῶν ἀνθρώπων οἰκητήριον κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, ὅπερ εἰς σκηνὰς διαμετρήσω: τουτέστιν ἐκκλησιῶν πληρεστάτας ἀποτελέσω· ἢ Σίκιμα ἑρμηνεύεται ὠμίασις, ἥτις (κατὰ τὸν Δίδυμον ϗ ἅγιον Μάξιμον) πασῶν ἐστι τῶν ἀρετῶν ἐνεργητικὴ ἕξις· πράξεως δὲ σύμβολον τὸν ὦμον εἶναί φασι· κοιλὰς δὲ τῶν σκηνῶν, ὁ παρὼν Κόσμος ἐστίν· ὥστε διὰ τῶν λόγων τούτων νοεῖται, ὅτι ὁ δίκαιος ἄνθρωπος ἀγαλλιᾶται τελειωθεὶς ἐν τῇ χάριτι τοῦ μονογενοῦς Υἱοῦ· ϗ γίνεται ἱκανὸς νὰ διαμετρήσῃ τὰ Σίκιμα: ἤγουν νὰ κατορθώσῃ τὴν πρακτικὴν ἀρετὴν, νὰ μετρήσῃ δὲ ϗ τὴν κοιλάδα τῶν Σκηνῶν· ἤγουν νὰ κατορθώσῃ τὴν φυσικὴν θεωρίαν, λόγον ἀπονέμων πρόσφορον ἑκάστῳ τῶν ἐν τῷ Κόσμῳ ὄντων.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει (ἴσως ὁ θεῖος Μάξιμος·) „ Πνευματικῶς δὲ διὰ τοῦ Γαλαὰδ ϗ Μανασσῆ σημαίνει ὁ Χριστὸς, ὡς ἐν τῇ ἐπιφανείᾳ αὐτοῦ πρώτοις Ἰουδαίοις κηρύξει τὴν χάριν· ἐπειδὴ δὲ Γαλαὰδ ἑρμηνεύεται ἀποκάλυψις, Μανασσῆς δὲ ἑρμηνεύεται λήθη, διὰ τοῦτο ἀποκάλυψις ϗ λήθη δίδονται εἰς τὸν Δίκαιον· ἐπειδὴ αὐτὸς λαμβάνει μὲν διὰ θεωρίας τὴν ἀποκάλυψιν τῶν ἀποῤῥήτων· λαμβάνει δὲ ϗ λήθην τῶν πόνων τῆς ἀρετῆς, διὰ τὴν εὐφροσύνην τῆς πνευματικῆς θεωρίας, ἥτις διαδέχεται τοὺς πόνους τῆς ἀρετῆς· ὁ δὲ Δίδυμος λέγει „ Γαλαὰδ μετοικισμὸς ἑρμηνεύεται, Μανασσῆς δὲ, ἀπὸ λήθης· ἐρεῖ οὖν ὁ Σωτήρ· ἐμός ἐστι Γαλαὰδ, ὁ ἀπὸ πλάνης εἰς ἀλήθειαν, ϗ ἀπὸ κακίας εἰς ἀρετὴν, ϗ ἀπὸ τῆς γῆς εἰς οὐρανὸν μετοικιζόμενος· ἐμός ἐστι ϗ ὁ Μανασσῆς, ὁ ἀπὸ λήθης: ἤτοι ὁ πόῤῥω λήθης γενόμενος καθ' ἣν ἐπιλέλησται τῶν τοῦ Θεοῦ ἀγαθῶν, ϗ εἰς μνήμην τούτων ἐρχόμενος (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(3) Ἄλλος δὲ λέγει „ Δύω παίδων γεννωμένων τῷ Ἰωσὴφ, τοῦ Ἐφραὶμ λέγω ϗ τοῦ Μανασσῆ, οἱ μὲν ἐκ φυλῆς Ἐφραὶμ, ἀποσχίσαντες τὸν Ἰσραὴλ ἐπὶ Ῥοβοὰμ, ἦρξαν ἐν Σαμαρείᾳ ϗ Σικίμοις τῶν ἐννέα ϗ ἥμισυ φυλῶν τοῦ Ἰσραήλ· διὰ τοῦτο λέγεται ἐδῶ· „ Ἐφραὶμ κραταίωσις τῆς κεφαλῆς μου· ἤτοι ἰσχὺς τῆς ἀρχῆς μου· οἱ δὲ ἐκ τοῦ Μανασσῆ, ἐκατοίκησαν τὴν Γαλαάδ· ὁ μὲν οὖν τόπος ἐκ τοῦ Γαλαὰδ ἐσημαίνετο, οἱ δὲ οἰκήτορες, ἐκ τοῦ Μανασσῆ· ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν ἀπὸ Βαβυλῶνος ἐπάνοδον ἀδιαίρετοι ἔμειναν αἱ φυλαὶ, μόνον δὲ τὸν ἐξ Ἰούδα Ζοροβάβελ εἶχον ἡγεμόνα ϗ βασιλέα· διὰ τοῦτο πρεπόντως τὸν Ἐφραὶμ ἰσχὺν ϗ κραταίωσιν τῆς ἀρχῆς προσηγόρευσεν· ἐξ αὐτοῦ γὰρ ἦν ἡ βασιλεία τοῦ Ἰσραὴλ, ὑπισχνούμενος αὐτῷ τὴν προτέραν ἀποδώσειν ἰσχὺν, ϗ πρόμαχον ὡς πάλαι καταστῆσαι.

„ Ἰούδας βασιλεύς μου. (1)

Ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα, λέγει, θέλει γένη ὁ βασιλεὺς τῶν Ἰουδαίων· διὰ τί ὁ Ζοροβάβελ μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερίαν, ἐβασίλευσεν εἰς τοὺς Ἰουδαίους, ὅς τις ἐκατάγετο ἀπὸ τὴν φυλὴν τοῦ Ἰούδα· καὶ ἐδῶ δὲ τό μου: ἤγουν τὸ, βασιλεύς μου, τὴν πρὸς Θεὸν οἰκειότητα φανερόνει τῆς βασιλείας τοῦ Ἰούδα. (2)

8: „ Μωὰβ λέβης τῆς ἐλπίδος μου.

Ὁ λέβης: ἤγουν τὸ μεγάλον καζάνι, εἶναι σκεῦος, ὁποῦ ὑπηρετεῖ εἰς τὰς χρείας τῶν ἀνθρώπων· μὲ τὸ σκεῦος λοιπὸν φανερόνει αἰνιγματωδῶς ὁ Δαβὶδ, ὅτι τὸ Ἔθνος τῶν Μωαβιτῶν θέλει ὑποταχθῇ εἰς τοὺς Ἰουδαίους, καὶ θέλει ὑπηρετῇ εἰς αὐτούς· τῆς ἐλπίδος μου δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ, τῶν ἐλπιζόντων εἰς ἐμέ: ἤτοι τῶν Ἰουδαίων· ἢ εἰς οἷς ἐλπίζω, ὅτι θέλουν γένουν ἐδικοί μου. (3)

„ Ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐκτενῶ τὸ ὑπό-
„ δημά μου.

Ὑπόδημα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸ περιπάτημα· λέγει λοιπὸν, ὅτι καὶ τὴν Ἰδουμαίαν θέλω περιπατήσω: ἤτοι θέλω ὑποτάξω εἰς τὸν λαόν μου Ἰσραὴλ, συμβοηθήσας αὐτὸν εἰς τὸν πόλεμον. (4)

„ Ε-

(1) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τὸ Βασιλεύς μου, ἀντὶ τοῦ ὑπ' ἐμοῦ χειροτονούμενος βασιλεὺς, καὶ τοῦ ἐμοῦ βασιλεύων λαοῦ· οὕτω καὶ παρὰ τῷ Ἡσαΐα „ Τάδε λέγει Κύριος τῷ χριστῷ μου Κύρῳ (Ἡσ. με΄. 1.) τουτέστι τῷ ὑπ' ἐμοῦ κεχρισμένῳ καὶ κεχειροτονημένῳ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει (ἴσως ὁ θεῖος Μάξιμος) „ Τὸν δὲ Ἰούδαν: ἤγουν τὸν ἐκ φυλῆς Ἰούδα Ζοροβάβελ, βασιλέα ἑαυτοῦ ὠνόμασεν ὁ Θεὸς, ὡς ὑπ' αὐτοῦ χειροτονούμενον· κατὰ ὑψηλότερον δὲ λόγον, Ἐφραὶμ πλατυσμὸς ὀνομάζεται· ὅπερ ἐστὶ κατὰ πίστιν ἐπὶ τοῖς μέλλουσιν ἀγαθοῖς ἄπτωτος ἐλπὶς, ἥτις ἐστὶν ἀντίληψις τῆς κεφαλῆς τοῦ δικαίου: τουτέστι τῆς πίστεως· παντὸς γὰρ δικαίου κεφαλὴ, ἡ πίστις ἐστὶ, καὶ παντὸς ἔργου ἀγαθοῦ· κραταίωσις δὲ ταύτης καθέστηκεν ἀσφαλὴς, ἡ τῶν μελλόντων ἀγαθῶν ἀδιάπτωτος ἐλπὶς, καθ' ἣν ὡς παρόντα τὰ μέλλοντα θεωροῦντες, ἐμπλατυνόμεθα ταῖς θλίψεσιν, ἀκαταπτωτοι ἐν τοῖς πειρασμοῖς διαμένοντες· Ἰούδας δὲ, ἐξομολόγησις ἑρμηνεύεται· ἄρχει γὰρ ἡ δι' εὐχῶν ἐξομολόγησις ἐν τοῖς ἁγίοις παντὸς ἀγαθοῦ· κλῆρος δὲ καὶ τοῦ Κυρίου ὁ Ἰούδας: τουτέστι πᾶς ἐξομολογούμενός τε καὶ δοξολογῶν αὐτόν.

(3) Κατὰ δὲ τὸν Ἀκύλαν „ Λέβης τοῦ λουτροῦ μου· ἢ κατὰ τὸν Σύρον „ Κάδος τῆς πλύσεώς μου· ἢ λεκάνη καταπατήσεώς μου· ἢ λέβης ἀμεριμνίας· λέγει τοίνυν, ὅτι οἱ Μωαβῖται ὑποταγήσονται τοῖς Ἰουδαίοις· καὶ ὥσπερ ἐν λεκάνῃ καὶ λέβητι τὰ ἱμάτια βαλλόμενα, ὑπὸ τῶν πλυνόντων πατεῖται· οὕτω καὶ οἱ Μωαβῖται καταπατηθήσονται· κατὰ δὲ ὑψηλότερον νόημα, οὕτως ἑρμηνεύεται τὸ ῥητὸν ὑπὸ τοῦ μεγάλου Βασιλείου „ Ὁ Μωὰβ ἀπόβλητος ἦν, ἀπειλὴν ἔχων μὴ εἰσελεύσεσθαι εἰς Ἐκκλησίαν Κυρίου „ Οὐκ εἰσελεύσεται γάρ φησι Μωαβίτης καὶ Ἀμμανίτης ἕως τρίτης καὶ ἕως δεκάτης γενεᾶς εἰς τὸν αἰῶνα χρόνον (Δευτ. κγ΄. 3.) ὅμως ἐπειδὴ τὸ βάπτισμα ἄφεσιν ἔχει ἁμαρτημάτων, καὶ ἀμεριμνίας πρόξενον γίνεται τοῖς κατηχηθεῖσι, τὴν διὰ τοῦ βαπτίσματος ἀπολύτρωσιν, καὶ πρὸς Θεὸν οἰκείωσιν ἐνδεικνύμενός φησι, Μωὰβ λέβης ἐστὶ λουτροῦ, ἢ λέβης ἀμεριμνίας· ὁ δὲ Μωὰβ καὶ ὁ Ἀμμὰν υἱοὶ Λὼτ γεγόνασιν ἐκ παρανόμου μίξεως τῶν αὐτοῦ θυγατέρων· λέγει τοίνυν, ὅτι καὶ οἱ Μωαβῖται: ἤτοι τὸ πρώην ἄθεον ἔθνος ὑποδέξονται τὴν εἰς ἐμὲ ἐλπίδα· ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος λέγει, ὅτι Μωὰβ ἑρμηνεύεται ἔντερον πατρός· νοεῖται δὲ τὸ ἡμέτερον σῶμα, δι' οὗ κατὰ τὴν πρακτικὴν φιλοσοφίαν λουτροῦ δίκην· ὅπερ δηλοῖ ὁ λέβης· ἡ κάθαρσις γίνεσθαι πέφυκε τῶν ἁμαρτημάτων· κάθαρσις γάρ ἐστιν ὁ λέβης τῆς ἐλπίδος: τουτέστιν ἡ διὰ βίου κατὰ τὴν κάθαρσιν πρὸς κληρονομίαν τῶν κατ' ἐλπίδα ἀποκειμένων ἀγαθῶν ἑτοιμότης· λέγει δὲ καὶ ὁ Θεοδώριτος, ὅτι ὁ λέβης ἐπὶ τιμωρίᾳ κεῖται παρὰ τῇ θείᾳ Γραφῇ, οὕτω καὶ ὁ μακάριος Ἰεζεκιὴλ διδάσκει, λέβητα προσαχθεὶς καλέσαι τὴν Ἱερουσαλὴμ, κρέας δὲ, τοὺς ἐνοικοῦντας, πῦρ δὲ τὸν Βαβυλώνιον, ζωμὸν δὲ τὴν ἀναγκαίαν τροφήν· οὗ ἐπιλελοιπότος κατεκαίετο τὰ κρέα· (Ἰεζ. ια΄. 3.) οὕτω καὶ ὁ Μακάριος Ἱερεμίας λέβητα ὑποκαιόμενον εἶδε, καὶ τὸ πρόσωπον αὐτοῦ ἀπὸ προσώπου βορρᾶ (Ἱερ. α΄. 13.) οὐκ ἂν δὲ διαμάρτοι τις θεωρήσας, λέβητα τὴν θείαν κολυμβήθραν τιμωροῦσαν μὲν καὶ καταφλέγουσαν τὴν ἁμαρτίαν, ἀποτρίβουσαν δὲ τὸν ῥύπον τῶν δι' αὐτῆς ἀνακαινιζομένων.

(4) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Πάντες οὖν ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν, τῷ ζυγῷ τοῦ Χριστοῦ ὑποκύψαντες· διὰ

„ Ἐμοὶ ἀλλόφυλοι ὑπετάγησαν.

Οἱ ἀνωτέρω, λέγει, ἀλλόφυλοι, οἱ Μωαβῖται καὶ Ἰδουμαῖοι, καὶ τὰ πέριξ αὐτῶν Ἔθνη, θέλουν ὑποταγοῦν εἰς ἐμένα· ἀντὶ δὲ τοῦ ὑποταγήσονται χρόνου μέλλοντος, ἐγράφη ὑπετάγησαν εἰς χρόνον περασμένον, κατὰ τὸ ἰδίωμα ὁποῦ ἔχουν οἱ Προφῆται: τὸ νὰ λέγουν δηλαδὴ τὰ μέλλοντα ὡς περασμένα.

9: Τίς ἀπάξει με εἰς πόλιν περιοχῆς;

Ἐκ προσώπου τῶν σκλαβωμένων Ἰουδαίων λέγεται ὁ λόγος οὗτος· Πόλις δὲ περιοχῆς ἡ Ἱερουσαλὴμ ὠνομάζετο, διὰ τὶ ἦτον περιτριγυρισμένη καὶ ὠχυρωμένη ἀπὸ τείχη ὑψηλὰ καὶ δυνατά· ἀπὸ τὴν πολλὴν δὲ χαράν τους λέγουσιν οἱ Ἰουδαῖοι τὸν λόγον τοῦτον· τίς νά με ὑπάγῃ εἰς τὴν ποθεινὴν πόλιν Ἱερουσαλήμ; διὰ τὶ εἰς τὴν σκλαβίαν εὑρισκόμενοι, ἐκατοίκουν εἰς τόπον συγκλεισμένον καὶ ἀνελεύθερωτον. (1)

„ Ἢ τίς ὁδηγήσει με ἕως τῆς Ἰδου-
„ μαίας;

Ποῖος, λέγει, νὰ ὁδηγήσῃ ἐμένα τὸν σκλαβωθέντα λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ διὰ νὰ ὑπάγω νὰ θεωρήσω, ὄχι μόνον τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ τὴν γλυκυτάτην μου πατρίδα· ἀλλὰ καὶ τὴν Ἰδουμαίαν καὶ τοὺς πέριξ τόπους τῆς Ἱερουσαλήμ, ὑποτεταγμένους εἰς τὴν βασιλείαν μας; καὶ νὰ ἰδῶ τοὺς πρώην ἐχθρούς μας, φίλους καὶ οἰκείους μας; (2)

10: „ Οὐ-

διὰ τοῦτο ἐπὶ τὴν Ἰδουμαίαν ἐπιβαίνει τὸ ἑαυτοῦ ὑπόδημα· ὑπόδημα δὲ τῆς Θεότητος ἡ θεοφόρος (ἤτοι ἡ θεοϋπόστατος) σὰρξ, δι' ἧς ἐπέβη τοῖς ἀνθρώποις: Ἰδουμαία δὲ ἀπὸ τοῦ Ἐδὼμ ἐκλήθη, κατὰ ἄλλον ἑρμηνευτήν· οὗτος δὲ ἦν ὁ Ἡσαῦ· ἢ καὶ οἱ διακονούμενοι τῷ κηρύγματι εἰς ἂν ὑπόδημα· Ἰδουμαία δὲ, αἱματώδης πηλὸς ὀνομάζεται, ἥτις γήϊνη μεθερμηνεύεται κατὰ τὸν Δίδυμον· δύναται δὲ κατὰ τὸν ἅγιον Μάξιμον νοηθῆναι ἡ Ἰδουμαία εἰς τὴν ἑκάστου ἡμῶν σάρκα, ἐφ' ἧς ἐκτείνομεν τὸ ὑπόδημα· τουτέστι τὴν φρουροῦσαν τὴν ψυχὴν ἀπὸ τῶν πονηρῶν τοῦ Διαβόλου τριβόλων καὶ ἀκανθῶν, ἄσκησίν τε καὶ ἐγκράτειαν· ἄνευ γὰρ ἀσκήσεως καὶ ἀκριβοῦς ἐγκρατείας, τὰ τῆς σαρκὸς πάθη καταπαλαῖσαι ἀμήχανον· ἢ κατὰ τὸν αὐτὸν πάλιν Μάξιμον. „ Ὑπόδημα ψυχῆς νοεῖται, ἡ διὰ λόγου καὶ θεωρίας νεκρωθεῖσα αἴσθησις, δι' ἧς ἐπιβαίνουσα ἡ ψυχὴ τοῖς αἰσθητοῖς, τὸν αἰῶνα τοῦτον ἀβλαβῶς διαπορεύεται, τοὺς αὐτῶν λόγους διὰ μέσης τῆς αἰσθήσεως ὡς ὑποδήματα φαντασιουμένη, καὶ τὰς τῶν ἀρετῶν κατ' εἶδος καὶ σχῆμα διαφορὰς ἀναλεγομένη, πρὸς τὴν τοῦ ἐν ὅσῳ μόνου ... καὶ ἀρχικοῦ λόγου σύνεσιν καὶ ἐπίγνωσιν· λέγει δὲ καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Δείκνυσιν ὁ Χριστὸς, ὅπως τὴν τῶν Ἐθνῶν Ἐκκλησίαν ἔμπροσθεν ἤτοι προτιμοτέραν τοῦ Ἰσραὴλ, ὑποταγεῖσαν ἐποίησεν, ἐκτείνας καὶ μέχρις αὐτῶν τὸ ὑπόδημα· δηλαδὴ τὸ Εὐαγγέλιον· ὅπερ μηνύων Ἰωάννης ὁ βαπτιστὴς ἔλεγεν „ Ἔρχεται μετ' ἐμὲ, ὃ οὐκ εἰμὶ ἱκανὸς λῦσαι τὸν ἱμάντα τοῦ ὑποδήματος· οὕτω γὰρ εἶχε καιρὸν ἐκφρασθῆναι τὸ Εὐαγγέλιον· οὕτω δὲ καὶ ὁ Παῦλος αὐτὸ καλεῖ· φησὶ γάρ· „ Ὑποδησάμενοι τοὺς πόδας ἐν ἑτοιμασίᾳ τοῦ Εὐαγγελίου τῆς εἰρήνης.

(1) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Πόλιν περιοχῆς τάχα τὴν Ἐκκλησίαν λέγει· πόλιν μὲν, διὰ τὸ σύστημα εἶναι νομίμως οἰκούμενον· περιοχῆς δὲ, διὰ τὴν τῆς πίστεως περιβολήν· ὅθεν εὐσημοτατά τις τῶν ἑρμηνευσάντων ἐκδέδωκεν, εἰς πόλιν περιπεφραγμένην· τίς οὖν δώσει μοι τὸ μέγα τοῦτο θέαμα ἰδεῖν Θεὸν ἀνθρώποις ἐπιδημοῦντα; τοῦτό ἐστι τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Κυρίου, ὅτι πολλοὶ Προφῆται καὶ δίκαιοι ἐπεθύμησαν ἰδεῖν, ἃ βλέπετε· καὶ οὐκ εἶδον· καὶ ὁ μέγας Ἀθανάσιος „ Πόλιν δὲ περιοχῆς τὴν Ἐκκλησίαν φησὶ, τὴν πεφραγμένην τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει· ταῦτα δὲ ὁ Προφήτης ὡς ἐκ προσώπου τοῦ μετανοοῦντος λαοῦ τῶν Ἰουδαίων φησὶ, καὶ ἀγαπῶντες δέξασθαι τὴν πίστιν τὴν εἰς Χριστόν· καὶ ὁ Ἡσύχιος „ Πόλιν περιοχῆς τὴν Ἐκκλησίαν καλεῖ· ἐν ταύτῃ γὰρ ὅλα περιέχεται τὰ τοῦ Χριστοῦ μυστήρια, καὶ Νόμος καὶ Προφῆται ἐν τῇ αὐτῆς πολιτείᾳ περιέχονται· τὴν αὐτὴν δὲ καὶ Ἰδουμαίαν καλεῖ.

(2) Ἄλλος δὲ λέγει „ Θέα δὲ ὅπως οὐκ ηὔξατο ὁδηγηθῆναι ἕως τῆς Ἱερουσαλήμ, ἢ ἕως τοῦ Γαλαάδ, ἢ ἕως τῆς Ἰδουμαίας, ἀλλ' ὥσπερ ἐκπλαγεὶς τὸ παράδοξον τῆς ἐπαγγελίας, εἰ οἱ τοῦ μεμισημένου καὶ πονηροῦ Ἡσαῦ ἀπόγονοι τοιαύτης ποτὲ τεύξονται χάριτος, ὡς ἐπιβῆναι αὐτοῖς τὸν Θεόν· ὃς δι' ὑπεδήματων τῶν κηρύκων, τὴν τῶν Ἐθνῶν κλῆσιν ποιησάμενος, πανταχοῦ γῆς τὴν ἑαυτοῦ συνεστήσατο πόλιν, τὴν καθολικὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὸ σύστημα τῆς τῶν θεοσεβῶν πολιτείας· τίς μοι δώῃ, φησὶ, παραταθῆναι τὴν ζωὴν ἐπὶ τοῦ καιροῦ ἐκείνου, καθ' ὃν τὰ

Ἔ-

10: „ Οὐχὶ σὺ ὁ Θεὸς ὁ ἀπωσάμενος ἡ-
„ μᾶς; καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ ὁ Θεὸς ἐν
„ ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν;

Τοῦτο ἐρωτηματικῶς πρέπει νὰ ἀναγινώσκεται : ἤγουν ποῖος ἄλλος θέλει φέρει ἐμένα τὸν σκλαβωθέντα λαὸν εἰς τὴν Πόλιν Ἱερουσαλὴμ , πάρεξ ἐσὺ ὁ Θεὸς , ὁποῦ διὰ τὰς ἁμαρτίας ἀπέβαλες ἡμᾶς , καὶ παρέδωκες εἰς τοὺς Βαβυλωνίους ; ἢ τίς ἄλλος ἔχει νὰ μὲ ὁδηγήσῃ ἕως εἰς τὴν Ἰδουμαίαν, πάρεξ σὺ ὁ Θεὸς , ὅστις διὰ τὰς ἁμαρτίας ἡμῶν μᾶς ἐγκατέλιπες ; καὶ δὲν εὐγῆκες μαζὶ μὲ τὰς ἐδικάς μας δυνάμεις : ἤγουν μὲ τὰ ςρατεύματά μας εἰς τὸν πόλεμον τῶν ἐχθρῶν μας ; τὸ δὲ ἐξελεύσῃ ἐδῶ εἶναι ἀντιχρονισμὸς, ἀντὶ τοῦ οὐκ ἐξῆλθες · καθὼς εἶναι καὶ ἐκεῖνο , ὁποῦ εἶπεν ἀλλαχοῦ · „ Καὶ οὐκ ἐξελεύσῃ ὁ Θεὸς ἐν ταῖς δυνάμεσιν ἡμῶν · (Ψαλ. μγʹ. 9.) (1)

11: „ Δὸς ἡμῖν βοήθειαν ἐκ θλίψεως, καὶ
„ ματαία σωτηρία ἀνθρώπου.

Περιττὸς εἶναι ἐδῶ ὁ καὶ σύνδεσμος · ἐπειδὴ καὶ ὁ Σύμμαχος οὕτως ἐξέδωκε · „ Σὺ δὸς ἡμῖν βοήθειαν · ματαία γὰρ ἡ παρὰ ἀνθρώπου σωτηρία . ἢ ὁ καὶ , νοεῖται ἀντὶ τοῦ γὰρ , κατὰ τὸν Θεοδώριτον . (2)

12: „ Ἐν τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν, καὶ
„ αὐτὸς ἐξουδενώσει τοὺς θλίβοντας
„ ἡμᾶς.

Ἐπειδὴ , λέγει , ἡμεῖς ἀπὸ λόγου μας εἴμεθα ἀσθενεῖς καὶ ἀδύνατοι , διὰ τοῦτο μὲ τὴν βοήθειαν τοῦ Θεοῦ θέλομεν ποιήσομεν : ἤγουν θέλομεν ἀποκτήσομεν δύναμιν , καὶ ὁ Θεὸς θέλει ἀφανίσει τοὺς Βαβυλωνίους , ὁποῦ μᾶς θλίβουν . (3)

Αἱ.

Ἔθνη τὴν χάριν δέξεται ; ἵνα ἴδω τὴν πόλιν τῆς περιοχῆς : τουτέςι τὴν Ἐκκλησίαν , τὴν περιφρουρουμένην τῇ τοῦ Θεοῦ δυνάμει , πρὸς τὸ μή τινα ὑπομεῖναι πολιορκίαν ; κατὰ δὲ τὸν θεῖον Μάξιμον , πόλις περιοχῆς ἐςιν , ἡ ἐκ πολλῶν συνηθροισμένη θείων ϗ μυςικῶν θεωρημάτων σοφία , περιεχομένη : ἤγουν περιπεφραγμένη τοῖς τῶν ἀρετῶν ὀχυρώμασιν · εἰς ἣν ἀπάγεται πᾶς εὐσεβὴς ὑπ᾽ ἄλλου μὲν οὐδενὸς , ὑπὸ μόνου δὲ τοῦ Θεοῦ τοῦ πάντας πρὸς ἑαυτὸν ἕλκοντος διʼ ἄφατον ἀγαθότητος μέγεθος · Ἰδουμαία δὲ, ἡ πάντων τῶν ὑπὸ αἴσθησιν κτισμάτων σύςασις, περὶ ἣν ἡ ἐν Πνεύματι φυσικὴ θεωρία συνίςασθαι πέφυκεν· ὑφʼ ἧς ἐκ καλλονῆς ϗ μεγέθους κτισμάτων ἀναλόγως ὁ γενεσιουργὸς τῷ εὐσεβῶς ἀναλεγομένῳ τὴν τῶν ὄντων γνῶσιν θεωρεῖται · ἢ τυχὸν ἡ κατ᾽ ἀρετὴν πρακτικὴν διὰ σαρκὸς φιλοσοφία , εἰς ἣν πάλιν αὐτὸς ὁδηγεῖ ὁ Κύριος χαριζόμενος τοῖς ἀγαπῶσιν αὐτόν · ϗ συντόμως εἰπεῖν, πόλις περιοχῆς ἡ τῶν ὄντων ἐςὶ γνωςικὴ θεωρία · Ἰδουμαία δὲ ἡ τῶν αἰσθητῶν ἐπιςήμη · εἰς ἃς ἀπάγει ϗ ὁδηγεῖ ἡ μόνη τοῦ Θεοῦ ϗ Πατρὸς σοφία ὁ μονογενὴς Υἱός .

(1) Ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Μόνου τοῦ Χριςοῦ τὸν Ἰσραὴλ πρὸς τὴν Ἐκκλησίαν ὁδηγῆσαι καθέςηκεν , ὃς ἀπώσατο τοὺς Ἰουδαίους , ὡς εἰς αὐτὸν μὴ πιςεύσαντας , ἀλλ᾽ οὐ πάντας .

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Οὐκ ἐν περιβολῇ χρημάτων · οὐκ ἐν δυνάμεως ὄγκῳ , οὐκ ἐν ὑψώματι δόξης τὸ κρατεῖν περιγίνεται · ἀλλ᾽ ἐκ τῆς καθ᾽ ὑπερβολὴν θλίψεως χαρίζεται Κύριος τοῖς ἐκζητοῦσιν αὐτοῦ τὴν βοήθειαν · τοιοῦτος ἦν ϗ ὁ Παῦλος καυχήματα ἑαυτῷ τὰς θλίψεις ποιούμενος · ϗ διὰ τοῦτο ἠδύνατο λέγειν , ὅταν ἀσθενῶ τότε δυνατός εἰμι · ἄλλος δέ φησι (ἴσως ὁ θεῖος Μάξιμος ·) θλῖψις κατ᾽ ἐμὲ φάναι , ἡ τοῦ θανάτου ϗ τῆς φθορᾶς ἐςὶ τυραννὶς ϗ ἐπικράτεια · βοήθεια δὲ , ἡ διὰ τῆς χάριτος βεβαία τῆς ἀναςάσεως ἐλπὶς , πρὸς ἣν ἀφορῶντες οἱ εὐσεβεῖς τὴν τοῦ θανάτου κατήφειαν ἀλύπως διαφέρουσιν · ἢ πάλιν θλῖψις ἐςὶν , ὁ ὑπὲρ ἀρετῆς πόνος · βοήθεια δὲ , ἡ τοῦτον διαδεχομένη κατὰ Χριςοῦ χάριν ἀπάθεια , πρὸς ἣν πᾶσα συγκρινομένη ἀνθρώπων σωτηρία, ματαιότης ἐςὶ ϗ παντελὴς ἀνυπαρξία · τοῦτο γὰρ δίκαιον ἡγεῖσθαι τὴν ματαιότητα .

(3) Λέγει δὲ ϗ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Ἀσθενὴς ἡ τοῦ ἀνθρώπου φύσις πρὸς τοὺς ἀοράτους ἐχθροὺς , ϗ ἁμαρτίᾳ εὐάλωτος · ἐν δὲ τῷ Θεῷ ποιήσομεν δύναμιν , ὃς γέγονεν ἡμῖν ὅπλον εὐδοκίας · κατὰ δὲ ἄλλον ἑρμηνευτὴν (ἤτοι τὸν θεῖον Μάξιμον ·) ἐν τῷ Θεῷ ποιοῦσι δύναμιν : τουτέςι κτῶνται · οἱ μὴ ἐπιγράφοντες ἑαυτοῖς τῶν ἀρετῶν τὰ κατορθώματα , μηδὲ τῇ ἑαυτῶν σοφίᾳ τὴν τῶν θείων μυςηρίων κατάληψιν , ἐν οἷς αὐτὸς ὁ Θεὸς μονώτατος . ϗ ὅλος χωρῶν , πᾶσαν ἀρετὴν ἐργάζεται, ϗ χαρίζεται γνῶσιν, ἐξουδενῶν πάντας τοὺς ἀντικειμένους τῇ τε ἀρετῇ ϗ τῇ γνώσει πονηροὺς Δαίμονας , ἢ διὰ κακίας ϗ ἀγνωσίας θλίβειν ἐπιχειροῦντας τοὺς φοβουμένους αὐτόν · ἔφη δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος „ Ὅταν ἐπὶ τῷ Θεῷ δυναμοῦσθαι ἐλπίσωμεν , τότε ϗ οὐδὲν ὄντας τοὺς ἐχθροὺς ἡμῶν εὑρήσομεν .

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ κατὰ τὴν ἱςορίαν ἑρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· πρέπει δὲ νὰ προσαρμόσωμεν αὐτὸν καὶ εἰς τοὺς Χριςιανοὺς, τοὺς πρῴην ὄντας σκλάβους εἰς τοὺς Δαίμονας· ὁ Θεὸς, λέγει, ἀπώσω ἡμᾶς πρὸ τοῦ νὰ πιςεύσωμεν· καὶ καθεῖλες ἡμᾶς· ἐπειδὴ καὶ παρεχώρησας νὰ φθειρώμεθα ἀπὸ ἀλληλομαχίας καὶ πολέμους, καὶ τὰ ὅμοια κακά· καὶ ὠργίσθης μὲν ἐναντίον μας, διὰ τὶ δὲν ἐγνωρίσαμεν ἐσένα τὸν πλάςην μας· ἠλέησας δὲ ἡμᾶς, διὰ τὶ ἀπατήθημεν ἀπὸ τὸν Διάβολον· συνέσεισας δὲ τὴν γῆν καὶ συνετάραξας, ὅταν ἐπὶ γῆς ὡς ἄνθρωπος πολιτευόμενος, ἐδίδασκες τοὺς λαοὺς τὸ Εὐαγγέλιον τῆς βασιλείας· τότε γὰρ ἡ φήμη τῶν ἔργων καὶ λόγων σου ἐτάραξε καὶ ἐφοβησεν ὅλους τοὺς ἐπὶ γῆς ἀνθρώπους· διὰ τοῦτο λοιπὸν ἰάτρευσον τὰς κακώσεις καὶ πληγὰς τῆς ψυχῆς των, διὰ τὶ εὐγῆκαν ἔξω ἀπὸ τὸ πρέπον· ἔδειξας εἰς ἡμᾶς διὰ τοῦ Εὐαγγελίου σκληρὰς ςράτας: ἤτοι τὴν ςενὴν καὶ τεθλιμμένην ὁδόν· ἐπότισας ἡμᾶς οἶνον κατανύξεως: ἤτοι τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου, τὸ ὁποῖον λέγεται μὲν κρασὶ, διὰ τὶ εὐφραίνει τὴν καρδίαν· λέγεται δὲ καὶ κατανύξεως, διὰ τὶ φέρει εἰς μετάνοιαν τοὺς πίνοντας· ἔδωκας τοῖς φοβουμένοις σε σημείωσιν, τὴν σφραγίδα τοῦ Βαπτίσματος καὶ τὸν τύπον τοῦ ζωηφόρου ςαυροῦ, δια νὰ γλυτώσουν μὲ αὐτὸ ἀπὸ τὰ διάφορα τόξα τῶν Δαιμόνων· καὶ τὰ ἑξῆς δὲ ὡσαύτως νοήσεις.

Τὸ δὲ, ὁ Θεὸς ἐλάλησεν ἐν τῷ ἁγίῳ αὐτοῦ, νοήσεις περὶ τοῦ Χριςοῦ, ὡς προείπομεν, πλὴν τὸν Χριςὸν ὡς Θεὸν θέλεις νοήσεις· ἀγαλλιάσομαι δὲ καὶ διαμεριῶ Σίκιμα: ἤτοι τὰ τῶν Ἑβραίων θέλω δώσω εἰς τὸν λαὸν τῶν Χριςιανῶν, καὶ τὴν κοιλάδα τῶν Σκηνῶν θέλω διαμοιράσω εἰς αὐτούς· ὅλους γὰρ τοὺς τόπους τῶν Ἑβραίων ἐκληρονόμησαν οἱ Χριςιανοὶ ὕςερον μετὰ τὴν ἀπιςίαν τῶν Ἰουδαίων, καὶ Ἐκκλησίας ἔκτισαν εἰς τοὺς τόπους ἐκείνων· τὸ δὲ, ἐμός ἐςι Γαλαὰδ, καὶ ἐμός ἐςι Μανασσῆς, καὶ τὰ ἀκόλουθα, ὁ Χριςὸς τὰ λέγει ἐκ μέρους του, διδάσκων μὲ αὐτὰ ὅτι εἶναι συγγενὴς κατὰ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν μὲ αὐτοὺς, καὶ διὰ τοῦτο οἰκειοποιεῖται αὐτούς· ἢ νοεῖται καὶ ἄλλως· ὅτι ὁ Χριςὸς οἰκειοποιεῖται τοὺς Ἰσραηλίτας, διὰ ἐκείνους ὁποῦ ἔμελλον ἐξ αὐτῶν νὰ πιςεύσουν εἰς τὸν Χριςόν· ὑπόδημα δὲ τῆς αὐτοῦ θεότητος εἶναι ἡ θεοφόρος (ἤτοι ἡ Θεοϋπόςατος) σὰρξ, κατὰ τὸν θεῖον Βασίλειον, διὰ μέσου τῆς ὁποίας ἐπήγαινεν ὁ Κύριος εἰς τοὺς κατὰ τόπον ἀνθρώπους, καὶ ὑποτάσσων αὐτοὺς ἔφερεν εἰς θεογνωσίαν καὶ πίστιν· ἔπειτα ὁ Προφήτης Δαβὶδ ἐπιθυμήσας νὰ ἰδῇ καὶ αἰσθητῶς, ἐκεῖνα ὁποῦ εἶδεν ἐν τῷ Πνεύματι νοητῶς, λέγει· τίς θέλει μὲ φέρει εἰς τὴν πόλιν τῶν Χριςιανῶν: ἤτοι τὴν Ἐκκλησίαν, τὴν πολιτευομένην μὲν μὲ τοὺς νόμους τοῦ Εὐαγγελίου, τειχογυρισμένην δὲ μὲ τὸ αἷμα τοῦ Χριςοῦ, καὶ μὲ τὸ Βάπτισμα καὶ μὲ τὸν ςαυρὸν καὶ μὲ τὴν παρεμβολὴν τῶν Ἀγγέλων, καὶ μὲ τοὺς διδασκάλους; ἢ καὶ τὴν περιέχουσαν κάθε ἀρετήν; ἢ ποῖος θέλει με ὁδηγήσει εἰς τὴν γῆν τῶν ἀπίςων Ἐθνῶν, διὰ νὰ ἰδῶ αὐτὰ πῶς ἐπίςευσαν; ποῖος δὲ ἄλλος, εἰμὴ σὺ ὁ Θεὸς ὁποῦ ἔσπρωξες ἡμᾶς; ἤγουν σὺ ὁ τοὺς ἐξ ἐμοῦ καταγομένους Χριςοκτόνους Ἰουδαίους ἀποβαλών; τὰ δὲ ἀκόλουθα λόγια λέγονται ἐκ προσώπου τῶν πιςῶν, πλὴν καθὼς ἡμεῖς ἀνωτέρω τὰ ἑρμηνεύσαμεν.

Ψαλ-

Ψαλμὸς Ξ'.

„ Εἰς τὸ τέλος ἐν ὕμνοις, Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος καὶ ὁ παρὼν Ψαλμὸς ἐπιγράφεται· διὰ τὶ διδάσκει νὰ βλέπωμεν εἰς τὸ τέλος τῆς ἐν αὐτῷ περιεχομένης προφητείας· καὶ οὗτος γὰρ ὁ Ψαλμὸς ἐρρέθη ἐκ προσώπου τοῦ ἐν Βαβυλῶνι αἰχμαλωτισθέντος λαοῦ τῶν Ἰουδαίων· προφητεύει δὲ τὴν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερίαν αὐτῶν· παροικήσω δὲ λέγει ἐν τῷ σκηνώματί σου εἰς τοὺς αἰῶνας· διὰ τοῦτο καὶ ἀκολούθως ἐτάχθη οὗτος μετὰ τὸν προλαβόντα Ψαλμόν· ἁρμόζει δὲ καὶ εἰς τὸν λαὸν τῶν Χριστιανῶν· ἐν ὕμνοις δὲ ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς, διὰ τὶ ὁ Δαβὶδ ὑμνεῖ μὲ αὐτὸν τὸν εὐεργέτην Θεὸν, διηγούμενος τὰς εὐεργεσίας αὐτοῦ (1) πρέπει δὲ νὰ ἠξεύρωμεν, ὅτι εἰς ὅποιον Ψαλμὸν ἐπιγράφεται τὸ, ἐν ὕμνοις μόνον, ἐκεῖνος ὁ Ψαλμὸς ᾔδετο μὲ μόνον τὸ στόμα, χωρὶς Ψαλτηρίου καὶ ὀργάνου μουσικοῦ· εἰς ὅποιον δὲ Ψαλμὸν ἐπιγράφεται· ἐν ὕμνοις Ψαλμὸς, ὁ Ψαλμὸς ἐκεῖνος ἐψάλλετο καὶ μὲ ὄργανον μουσικὸν κατὰ τὸν Ἀνώνυμον ἑρμηνευτὴν τῶν Ψαλμῶν.

1: „ Εἰσάκουσον ὁ Θεὸς τῆς δεήσεώς μου, πρόσχες τῇ προσευχῇ μου.

Περὶ τοῦ εἰσάκουσον, καὶ τοῦ πρόσχες, εἴπομεν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ ις'. Ψαλμοῦ· καὶ ὅρα περὶ τούτου ἐκεῖ. (2)

2: „ Ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς πρὸς σὲ „ ἐκέκραξα.

Πέρατα τῆς γῆς ἱστορικῶς ὀνομάζει τὴν Βαβυλῶνα· ἐπειδὴ καὶ αὐτὴ εὑρίσκεται εἰς τὰ ἄκρα τῆς ἡμετέρας οἰκουμένης· (3) ἀναγωγικῶς δὲ ἠμποροῦν νὰ νοηθοῦν πέρατα γῆς, αἱ γήϊναι φροντί-

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „ Εὐχαριστίαν ἀναφέρει τῷ Θεῷ ὁ Δαβὶδ ὑπέρ τε ἑαυτοῦ ϗ τοῦ σωθέντος διὰ τῆς πίστεως λαοῦ. ἐπαγγέλλεταί τε ἐν ταῖς αἰωνίοις γεγονὼς μοναῖς· ἀκαταλήκτως ἀναπέμπειν τὴν αἴνεσιν. (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος λέγει διὰ Ἰάμβων τὶ διαφορὰν ἔχει ἡ δέησις ἀπὸ τὴν προσευχὴν „ Δέησιν οἶδα τὴν αἴτησιν ἐνδεῶν „ Τὴν δὲ προσευχὴν ἴσθι τῶν ἀμεινόνων· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐπειδὴ εἰς τὴν καταδυναστείαν ϗ τυραννίδα τῶν Δαιμόνων ἀφορῶν ἀκηδίας πεπλήρωμαι, τούτου χάριν ἱκετεύω, ὅπως ἐπιφανεὶς τὴν τῶν βιαζομένων ἡμᾶς ἐξέλῃς χειρός.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώρητος λέγει „ Ἐπειδὴ πολλοῖς σταθμοῖς ἡ Βαβυλὼν τῆς Παλαιστίνης ἀπῴκισο, τὰς ἐσχατιὰς τῆς γῆς

τίδες, αἱ ὁποῖαι μακρύνουσι τὸν ἄνθρωπον ἀπὸ τὸν Θεόν.

„ Ἐν τῷ ἀκηδιάσαι τὴν καρδίαν μου,
„ ἐν πέτρᾳ ὕψωσάς με.

Πέτραν ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν πρὸς Θεὸν ἐλπίδα, τόσον διὰ τὸ στερρὸν καὶ ἀσφαλὲς, ὅσον καὶ διὰ τὸ ὑψηλὸν καὶ μετεωρίζον αὐτῆς· ὅσαις φοραῖς, λέγει, ἐγὼ ἀκηδίασα, ἀποκαμὼν ἀπὸ τὰς θλίψεις, τόσαις φοραῖς ἐσὺ Κύριε, μὲ ἀνεβίβασας εἰς τὴν ἐδικήν σου ἐλπίδα, ὡσὰν εἰς κάμμίαν ὑψηλὴν καὶ στερεὰν πέτραν. (1)

„ Ὡδήγησάς με.
3: „ Ὅτι ἐγενήθης ἐλπίς μου· πύργος ἰσχύος ἀπὸ προσώπου ἐχθροῦ.

Σὺ, λέγει, Κύριε, μὲ ὡδήγησας εἰς τὰ καλὰ καὶ τὴν ἀρετὴν, ἐπειδὴ καὶ σὺ ἐγενήθης ἐλπὶς σωτηρίας μου· καὶ πρὸς τούτοις σὺ ἐγενήθης εἰς ἐμὲ πύργος ἰσχύος· ἤγουν ἰσχυρὸς ἔμπροσθεν τοῦ ἐχθροῦ μου, διὰ νὰ ἐμποδίζῃς αὐτὸν καὶ νὰ μὴν τὸν ἀφίνῃς νὰ μὲ πολεμῇ.

4: „ Παροικήσω ἐν τῷ σκηνώματί σου εἰς
„ τοὺς αἰῶνας.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία· προφητεύει γὰρ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· διὰ τὴν ἐλευθερίαν τοῦ ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωθέντος λαοῦ, καὶ διὰ τὴν ἀποκατάστασιν αὐτοῦ εἰς Ἱερουσαλήμ· σκήνωμα δὲ τοῦ Θεοῦ λέγει τὸν ἐν Ἱερουσαλὴμ ναὸν, καθὼς πολλαῖς φοραῖς εἴπομεν· εἰς τοὺς αἰῶνας δὲ εἶπεν, ἀντὶ τοῦ πάντοτε· εἰς ἡμᾶς δὲ τοὺς Χριστιανοὺς ἐπληρώθη ὕστερον ἡ προφητεία αὕτη, διὰ τὴν δυστροπίαν καὶ θεοκτονίαν, ὁποῦ ἐποίησαν οἱ Ἰουδαῖοι· διότι αὐτοὶ, ἐπειδὴ ἀφανίσθησαν ἀπὸ τοὺς Ῥωμαίους, διὰ τοῦτο δὲν ἐπαροίκησαν πλέον εἰς τὸν ἐν Ἱεροσολύμοις ναὸν, ὡσὰν ὁποῦ καὶ αὐτὸς ἐκρημνίσθη ἀπὸ τὰ θεμέλια· ὁ δὲ λαὸς τῶν Χριστιανῶν πάντοτε παροικεῖ εἰς κάθε ναὸν τοῦ Θεοῦ τὸν κατὰ τόπους εὑρισκόμενον· ἐπειδὴ εἰς κάθε τόπον, ναοὶ θεῖοι καὶ Ἐκκλησίαι εὑρίσκονται οἰκοδομημένοι. (2)

„ Σκεπασθήσομαι ἐν τῇ σκέπῃ τῶν
„ πτερύγων σου.

Ἐγὼ, λέγει, θέλω σκεπασθῶ ὡσὰν εὐτελὲς πουλίον, ὑποκάτω εἰς τὴν σκέπην τῶν πτερύγων σου Κύριε· τοῦτο δὲ εἶναι ὅμοιον μὲ τό „ Ἐν σκέ-

γῆς οἰκεῖν οἱ ταύτην οἰκοῦντες αἰχμάλωτοι ὑπελάμβανον· διὸ ϗ ἀπὸ τῶν ἄκρων τερμάτων τῆς οἰκουμένης φασὶ κράζειν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Τὸ δὲ ἀπὸ τῶν περάτων τῆς γῆς σημαίνει ὑπὲρ πάσης αὐτὸν τῆς οἰκουμένης ποιούμενον τὰς λιτάς· Ὁ δὲ Ἀνώνυμος Ἑρμηνευτὴς λέγει· γέγραπται ἐν τῷ Ἐκκλησιαστῇ· „ Μὴ σπεῦδε ἐπὶ στόματί σου, ϗ καρδία σου μὴ ταχυνάτω τοῦ ἐξενέγκαι λόγον πρὸ προσώπου τοῦ Θεοῦ· ὅτι ὁ Θεὸς ἐν τῷ οὐρανῷ ἄνω, ϗ σὺ ἐπὶ τῆς γῆς· διὰ τοῦτο ἔστωσαν οἱ λόγοι σου ὀλίγοι (Ἐκκλ. ε΄. 1.) σημαίνεται δὲ διὰ τούτων οὐ διάστασις τοπικὴ· ἀλλ' οὐσίας ἀκτίστου ϗ κτισμάτων διαφορὰ, τῆς τοῦ Θεοῦ ὑπάρξεως δι' ὑπεροχὴν τιμῆς ἄνω ἐν οὐρανῷ λεγομένης, τῆς δὲ τοῦ ἀνθρώπου κάτω εἰς γῆν τυγχανούσης, τῷ ἐκ τοῦ μὴ ὄντος εἰς τὸ εἶναι ἐληλυθέναι (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „ Ἀκηδιᾷ δὲ ἀληθῶς ϗ ἀδημονεῖ πᾶς θεοφιλὴς τῷ θνητῷ ἐνδιατρίβων βίῳ· ἀδημονεῖ δὲ ϗ διὰ φιλανθρωπίαν τὸ πλῆθος τῶν ἀπολλυμένων θεωρῶν· ἐπειδὴ οὖν ϗ Δαβὶδ εἰς τὴν καταδυναστείαν ϗ τυραννίδα τῶν Δαιμόνων ἀφορῶν ἀκηδίας πεπλήρωτο, τούτου χάριν ἱκετεύει, ὅπως ἐπιφανεὶς ὁ Κύριος τῆς τῶν βιαζομένων ἡμᾶς ἐξέληται χειρὸς· κρείττους δὲ γεγόναμεν τῶν Δαιμόνων διὰ Χριστοῦ, ὃς πέτρα τῷ μακαρίῳ κατωνόμασται Παύλῳ.

(2) Ὅθεν ϗ ἄλλος λέγει „ Ἁρμόττει δὲ ϗ τῷ ἐξ Ἐθνῶν πεπιστευκότι λαῷ· ϗ γὰρ οὗτοι τὴν Ἐκκλησίαν ὀνομάζουσι σκήνωμα ἐν ᾗ κατασκηνοῖ ὁ ἐκ Θεοῦ Θεὸς λόγος ἀθύτως καθ' ἑκάστην θυόμενος· πτέρυγας δὲ κἀνταῦθα Παλαιάν τε ϗ νέαν Διαθήκην ὀνομάζει· ὁ δὲ Θεοδώριτος πτέρυγας ὀνομάζει τὴν τοῦ Θεοῦ κηδεμονίαν.

σκέπη τῶν πτερύγων σου σκεπάσεις με. (Ψαλ. ις'. 8.) ὃ καὶ ἀνάγνωθι.

5: „ Ὅτι σὺ ὁ Θεὸς εἰσήκουσας τῶν εὐ-
„ χῶν μου· ἔδωκας κληρονομίαν τοῖς
„ φοβουμένοις τὸ ὄνομά σου.

Σὺ, λέγει, Κύριε, ἤκουσας τὰς προσευχάς μου, ὅταν σὲ ἐπικαλέσθηκα· καὶ σὺ ἔδωκας εἰς ἐκείνους, ὁποῦ φοβοῦνται τὸ ὄνομά σου κληρονομίαν· ἡ ὁποία ἱστορικῶς μὲν, εἶναι ἡ κάτω Ἱερουσαλὴμ καὶ ἡ γῆ τῆς ἐπαγγελίας· ἀναγωγικῶς δὲ, εἶναι ἡ ἄνω Ἱερουσαλὴμ, καὶ ἡ τῶν οὐρανῶν βασιλεία κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· „ Δεῦτε γὰρ, θέλει εἰπῇ ὁ Κύριος, οἱ εὐλογημένοι τοῦ Πατρός μου κληρονομήσατε τὴν ἡτοιμασμένην ὑμῖν βασιλείαν ἀπὸ καταβολῆς Κόσμου. (Ματθ. κε'. 34.) (1)

6: „ Ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλέως
„ προσθήσεις.

Σὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις προσθέσεις ἡμέρας πολλὰς ἐπάνω εἰς ἡμέρας τοῦ βασιλέως Ζοροβάβελ, διὰ τὴν θεοφιλίαν καὶ τὴν φρόνησιν αὐτοῦ· τὰ δὲ ἀκόλουθα λόγια πλέον δὲν ἁρμόζουν εἰς τὸν παλαιὸν Ζοροβάβελ, ἀλλὰ εἰς τὸν νέον κατὰ σάρκα Ζοροβάβελ: ἤγουν εἰς τὸν Χριστὸν, ὡς ἑρμηνεύει ὁ Θεοδώριτος· ἐπειδὴ καὶ ὁ Ζοροβάβελ τύπος ἦτον τοῦ Χριστοῦ· διὰ τὶ καθὼς ὁ Ζοροβάβελ ἐπανεγύρισε τοὺς αἰχμαλώτους Ἑβραίους ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν κάτω Ἱερουσαλὴμ· ἔτζι καὶ ὁ Χριστὸς ἐπανεγύρισε τοὺς αἰχμαλώτους ἀνθρώπους ἀπὸ τὴν πλάνην τῶν εἰδώλων εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ καὶ εἰς τὸν οὐρανὸν, ὁποῦ ἦτον ἡ ἀληθινὴ πατρὶς τῶν ἀνθρώπων· ἄνωθεν γὰρ καὶ ἐκ Θεοῦ ἐδόθη ἐν τῇ ἀρχῇ τοῦ Κόσμου ἡ ψυχὴ εἰς τοὺς ἀνθρώπους· (2)

„ Τὰ ἔτη αὐτοῦ ἕως ἡμέρας γενεᾶς καὶ
„ γενεᾶς.

Τὰ ἔτη, λέγει, τῆς βασιλείας τοῦ Χριστοῦ θέλουν εἶναι ἕως τὴν τελευταίαν ἡμέραν τῶν δύω γενεῶν: δηλαδὴ τοῦ παλαιοῦ λαοῦ Ἰσραὴλ, καὶ τοῦ νέου τοῦ ἐξ ἐθνῶν ἤτοι ἕως τῆς συντελείας τοῦ Κόσμου· ἕως τότε γὰρ ἔχουν νὰ ἐκτανθοῦν ἡ δύω γενεαῖς αὐταῖς· ἀγκαλὰ καὶ μετὰ τὴν συντέλειαν, πάλιν ἔχει νὰ διαμένῃ αἰώνιος ἡ τοῦ Χριστοῦ βασιλεία.

7: „ Διαμενεῖ εἰς τὸν αἰῶνα ἐνώπιον τοῦ
„ Θεοῦ.

Τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι ἐξήγησις τοῦ ἀνωτέρω· ἀπὸ

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἡ κληρονομία τῆς βασιλείας τῶν οὐρανῶν, δοθήσεται ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· πῶς οὖν λέγει ἔδωκας; ὅτι, εἰ καὶ προσδοκᾶται μετὰ τὴν Ἀνάστασιν, ἀλλά γε τῷ ἤδη ηὐτρεπίσθαι, δέδοται τοῖς αὐτὴν κατὰ καιρὸν τὸν δέοντα ληψομένοις· ὅρα δὲ, ὅτι τοῖς φοβουμένοις τὸν Θεὸν δέδοται ἡ κληρονομία· εἰ οὖν αὐτοῖς ὑποδεεστέροις οὖσι (δέδοται·) πολλῷ μᾶλλον τοῖς ὑπεραναβεβηκόσι, εἴτουν ἀγαπῶσι τὸν Θεόν;

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Μὴ ὑπολάβῃς δὲ ὅτι περὶ ἑνός τινος βασιλέως τὰ τοιάδε φησίν· ἴσθι δὲ μᾶλλον ὅτι περὶ παντὸς τοῦ ἐκλελεγμένου εἰς βασιλείαν οὐρανῶν· ὃν καὶ διαμένειν εἰς τὸν αἰῶνά φησιν ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· οἱ γὰρ σύμμορφοι γεγονότες Χριστῷ διὰ τὸ τῶν αὐτῶν κοινωνῆσαι παθημάτων, καὶ συμβασιλεύσουσιν αὐτῷ διηνεκῶς, καὶ συνέσονται διὰ παντὸς, βασιλείαν παραλαμβάνοντες, ὅ φησι Παῦλος, ἀσάλευτον· προειπὼν μέντοι ὁ Προφήτης ὅτι σὺ ὁ Θεὸς εἰσήκουσας τῶν εὐχῶν μου, καθ' ὑπερβατὸν συνῆψε τὸ, ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας τοῦ βασιλέως προσθήσεις· ἀκούσας γάρ φησι τῶν εὐχῶν μου ἡμέρας ἐφ' ἡμέρας προσέθηκας· διὰ μέσου δὲ ἐνεβλήθη ἡ περὶ τῶν φοβουμένων τὸ ὄνομα Κυρίου μνήμη, ἐπειδὴ καὶ αὐτοῖς ἐπήγγελται τὴν κληρονομίαν ἡ προφητεία· ἦν δὲ ἡ κληρονομία ἡ αἰώνιος ζωή· ἕτερος δ' ἂν φαίη τὸν Δαβὶδ περὶ ἑαυτοῦ ταῦτα λέγειν· ὡς ἄρα ἔσται μνημονευόμενος, οὐ καθ' ὃν μόνον ἐβίου χρόνον, ἀλλὰ καὶ καθ' ἑκάστην γενεάν· ἢ κατὰ δύω τινὰς γενεὰς αἰνιττομένου τοῦ λόγου τόντε ἐκ περιτομῆς λαὸν καὶ τὸν ἐξ Ἐθνῶν· καὶ ἐν μὲν ἀνθρώποις ταύτης τεύξεται τῆς μακαριότητος· παρὰ δὲ Θεῷ οὔποτε ἀπολεῖται, ἐν ταῖς ὄψεσι ταῖς ἀχράντοις διηνεκῶς εὑρισκόμενος.

ἀπὸ ὅλους δὲ τοὺς ἀπ' αἰῶνος βασιλεῖς, μόνος ὁ Χριστὸς ζῇ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· διά τι ἀγκαλὰ καὶ αὐτὸς ἀπέθανεν, ἀλλὰ πάλιν ἀνέστη μετὰ τρεῖς ἡμέρας, καὶ ἐκάθισεν ἐν δεξιᾷ τοῦ Θεοῦ καὶ Πατρός.

„ Ἔλεος καὶ ἀλήθειαν αὐτοῦ τίς ἐκ-
„ ζητήσει;

Ποῖος, λέγει, θέλει κατανοήσει τὸ ἔλεος καὶ τὴν ἀλήθειαν τοῦ Θεοῦ; ἤτοι οὐδείς· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶναι πέλαγος ἐλέους· εἶναι δὲ καὶ ἀληθείας ἄβυσσος (1) περὶ τοῦ ἐλέους καὶ τῆς ἀληθείας εἴπομεν καὶ εἰς τὸν νς΄· Ψαλμὸν ἐν τῷ „ Ἐξαπέστειλεν ὁ Θεὸς τὸ ἔλεος αὐτοῦ, καὶ τὴν ἀλήθειαν αὐτοῦ· καὶ ὅρα ἐκεῖ.

8 : „ Οὕτω ψαλῶ τῷ ὀνόματί σου εἰς τοὺς
„ αἰῶνας, τοῦ ἀποδοῦναί με τὰς εὐ-
„ χάς μου ἡμέραν ἐξ ἡμέρας.

Καθὼς, λέγει, τώρα ψάλλω καὶ ὑμνολογῶ εἰς τὸ ὄνομά σου Κύριε, ἔτζι καὶ πάντοτε ἔχω νὰ σὲ ὑμνολογήσω· ἵνα μὲ τοῦτον τὸν τρόπον ἀποδώσω εἰς ἐσένα τὰς ὑποσχέσεις μου, ἀπὸ μίαν ἡμέραν εἰς ἄλλην ἡμέραν: ἤτοι μὲ τὴν διαδοχὴν τῶν ἡμερῶν· διότι ὑπέσχετο πολλαῖς φοραῖς ὁ Δαβὶδ εἰς τοὺς προλαβόντας Ψαλμοὺς, ὅτι θέλει ὑμνῇ πάντοτε τὸν Θεόν. (2)

Ψαλμὸς ΞΑ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος ὑπὲρ Ἰδιθοὺμ, Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διά τι ἀποβλέπει εἰς τέλος ἡ ἐν αὐτῷ προφητεία· προφητεύει γὰρ τὴν μέχρις αἵματος ἔνστασιν, ὁποῦ ἔδειξαν οἱ Μακκαβαῖοι ὑπὲρ τῆς εὐσεβείας κατὰ τὸν Θεοδώριτον, εἰς τὸν καιρὸν Ἀντιόχου βασιλέως τοῦ Ἐπιφανοῦς· τὸ δὲ ὑπὲρ Ἰδιθοὺμ, εἶναι ἀντὶ τοῦ, παρὰ Ἰδιθούμ· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὸν Ἰδιθοὺμ ἐμελῳδήθη· ἀρχηγὸς δὲ τοῦ χοροῦ τῶν Ψαλτῶν ἦτον ὁ Ἰδιθοὺμ, καθὼς εἴπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς βίβλου ταύτης ἐν κεφαλαίῳ ε΄. ὁ Ψαλμὸς δὲ οὗτος εἶναι μία παρακίνησις εἰς τὸ νὰ ὑπομένῃ τινὰς τοὺς πειρασμοὺς, καὶ εἰς τὸ νὰ ἐλπίζῃ πρὸς τὸν Θεόν. (3)

1 : „ Οὐ-

---

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος ἐξ ἀναστροφῆς ἀναγινώσκει τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων „ Εἴ τις ἐκζητήσει τὸ ἔλεος αὐτοῦ καὶ τὴν ἀλήθειαν, οὗτος ἐν τοῖς ἀτελευτήτοις αἰῶσι διαμενεῖ ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ· τοῦτο δὲ σαφέστερον ὁ Σύμμαχος ἡρμήνευσεν „ Ἔλεος καὶ ἀλήθεια διατηρήσουσιν αὐτόν· ταῦτα γὰρ τῆς ἀθανασίας αὐτῷ ἔσται αἴτια, τὸ τοῦ Θεοῦ ἔλεος καὶ ἡ ἀλήθεια· κατὰ δὲ τὸν Θεοδώριτον, τίς φησιν ἱκανὸς τὸν κεκρυμμένον καὶ δίκαιον τοῦ Θεοῦ ἔλεον καταμαθεῖν ἀκριβῶς; τὰ γὰρ κρίματα αὐτοῦ ἄβυσσος.

(2) Λέγει δὲ καὶ ὁ Ἀθανάσιος „ Οὕτω ψαλῶ· πῶς; ἢ διαμείνας ἐνώπιόν σου ἐν τῷ μέλλοντι αἰῶνι· τότε γὰρ τῆς μακαρίας ἐκείνης στάσεως ἀξιωθεὶς ἀδιαλείπτως ἀναπέμψω τοὺς ὕμνους. (ἐν τῇ ἐκδοθ. Σειρᾷ.)

(3) Ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Δύω Ψαλμοὺς (τρεῖς δὲ ὅμως εἰσίν· ἔστι γὰρ καὶ ὁ οϛ΄. Ψαλμὸς ἐπιγεγραμ-

1: „ Οὐχὶ τῷ Θεῷ ὑποταγήσεται ἡ ψυ-
„ χή μου; παρ' αὐτῷ γὰρ τὸ σω-
„ τήριον μου.

Ἐκ προσώπου τοῦ συστήματος τῶν εὐσεβῶν Μακκαβαίων, ταῦτα τὰ λόγια λέγονται πρὸς τοὺς πολεμοῦντας τὸ γένος τῶν Ἑβραίων τυράννους καὶ βασιλεῖς Μακεδόνας· οἵτινες ἐσπούδαζον νὰ χωρίσουν αὐτοὺς ἀπὸ τοὺς νόμους τοῦ Θεοῦ, καὶ ἀπὸ τὰς πατρίους συνηθείας· ἁρμόζουσι δὲ ταῦτα καὶ εἰς ὅλους ἐκείνους τοὺς Χριστιανοὺς, ὁποῦ μιμοῦνται τὴν ὑπὲρ ἀρετῆς ἔνστασιν καὶ ζῆλον τῶν Μακκαβαίων· κατ' ἐρώτησιν δὲ πρέπει νὰ ἀναγινώσκωνται τὰ λόγια ταῦτα· δηλαδὴ, ὅτι δὲν θέλει ὑποταχθῆ ἡ ψυχή μου (ἤτοι ἐγώ·) περισσότερον εἰς τὸν Θεὸν, ὁποῦ προστάζει νὰ μὴ χωρισθῇ τινας ἀπὸ τοὺς νόμους του, παρὰ εἰς ἄνθρωπον; ναὶ θέλω ὑποταχθῶ· ἐπειδὴ καὶ κοντὰ εἰς τὸν Θεὸν εὑρίσκεται ἡ σωτηρία μου. (1)

2: „ Καὶ γὰρ αὐτὸς Θεός μου καὶ Σω-
„ τήρ μου, ἀντιλήπτωρ μου· οὐ μὴ σα-
„ λευθῶ ἐπιπλεῖον.

Ἐγὼ, λέγει, δὲν θέλω φοβηθῶ πλέον πειρασμοὺς, ἀγκαλὰ καὶ πρὸ τοῦ νὰ πέσω εἰς τοὺς πειρασμοὺς, ἐφοβήθην ὡς ἄνθρωπος· σάλον γὰρ ἐδῶ τώρα τὴν δειλίαν καὶ τὸν φόβον ὠνόμασεν (2)

3: „ Ἕως πότε ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἄνθρωπον;
„ φονεύετε πάντες ὑμεῖς ὡς τοίχῳ κε-
„ κλιμένῳ καὶ φραγμῷ ὠσμένῳ;

Ἕως

γραμμένος τῷ Ἰδιθούμ·) ἔγνωμεν ὑπὲρ Ἰδιθοὺμ ἔχοντας τὴν ἐπιγραφὴν τόντε τριακοστὸν ὄγδοον ϗ τὸν ἐν χερσὶ, ϗ λογιζόμεθα μὲν Δαβὶδ εἶναι τὴν σύνταξιν τῆς πραγματείας, τῷ δὲ Ἰδιθοὺμ δεδόσθαι εἰς ὠφέλειαν αὐτοῦ ἐπὶ διορθώσει τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθημάτων, ϗ εἰς μελῳδίαν τὴν ἐπὶ τοῦ λαοῦ· δι' ἧς ϗ ὁ Θεὸς ἐδοξάζετο, ϗ οἱ ἀκούοντες τῆς ἁρμονίας ἐπηνωρθοῦντο τὰ ἤθη· προστέθεικε δὲ ὁ Εὐσέβιος, ὅτι διὰ τοῦτο ἔδωκεν εἰς τὸν Ἰδιθοὺμ ὁ Δαβὶδ τὸν Ψαλμὸν τοῦτον, διὰ τὶ ὁ Ἰδιθοὺμ ἔπεσεν εἰς ἁμαρτίαν, ϗ ἐχρειάζετο τῆς παρὰ τοῦ Ψαλμοῦ ὠφελείας· ὅτι δὲ ὁ Ἰδιθοὺμ ἦτον Ἱεροψάλτης τοῦ ναοῦ τοῦ Κυρίου, μαρτυροῦσι τὰ Παραλειπόμενα λέγοντα. „ Καὶ μετ' αὐτοῦ Αἱμὰν ϗ Ἰδιθοὺμ, ϗ οἱ λοιποὶ ἐκλεγέντες ἐπ' ὀνόματος τοῦ αἰνεῖν τὸν Κύριον. (Α'. Παρ. ιϛ'. 41.) Περὶ ὑπομονῆς δὲ (λέγει ὁ αὐτὸς Βασίλειος.) ἑκάτερος ὁ Ψαλμὸς τὴν πλείστην ποιεῖται πραγματείαν, δι' ἧς καταστέλλεται μὲν τῆς ψυχῆς τὸ θυμούμενον, ὑπερηφανίας δὲ πάσης ἐξορισθείσης, κατορθοῦται ταπείνωσις· ἀμήχανον γὰρ τὸν μὴ καταδεξάμενον τὸ πρὸς πάντας ὑποδεὲς ϗ ἔσχατον, δυνηθῆναί ποτε ἢ λοιδορούμενον θυμοῦ κρατῆσαι, ἢ θλιβόμενον διὰ μακροθυμίας περιγενέσθαι τῶν πειρασμῶν· ὁ γὰρ τὴν ἄκραν ταπείνωσιν κατορθώσας, ἐν ταῖς λοιδορίαις πλείονα ἑαυτοῦ προκαταγνοὺς τὴν εὐτέλειαν, οὐ κινηθήσεται τὴν ψυχὴν ὑπὸ τῶν ῥημάτων τῆς ἀτιμίας.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Δεῖ τὴν ψυχὴν ἄρχειν μὲν τῶν παθῶν, δουλεύειν δὲ τῷ Θεῷ· ἀμήχανον γὰρ αὐτὴν ϗ ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας βασιλεύεσθαι, ϗ ὑπὸ τοῦ Θεοῦ· ἀλλὰ δεῖ κακίας μὲν ἐπικρατεῖν, τῷ Δεσπότῃ δὲ τῶν ὅλων ὑποτετάχθαι· διὰ τοῦτο ἀποτεινόμενος ὁ Προφήτης τῷ ἐπάγοντι τοὺς πειρασμοὺς (ἤτοι τῷ Διαβόλῳ) τί με βιάζῃ φησὶ δουλεύειν οἷς μὴ θέμις; ἔχω Δεσπότην· γνωρίζω τὸν βασιλέα· ὁ δὲ Νύσσης φησὶ „ Τὸ ὑποταγῆναι τῷ Θεῷ τὴν ψυχὴν, σωτηρίαν εἶναι ὁ Δαβὶδ ἀπεφήνατο· ὁ δὲ Κύριλλος „ Ἄριστον ϗ ἐπωφελὲς, ϗ ἁπάσης ἡμῖν ἐλπίδος πρόξενον ἀγαθῆς τὸ ὑποτάσσεσθαι Κυρίῳ, ϗ ὑποφέρειν αὐτῷ τῆς διανοίας τὸν αὐχένα, ϗ προσοικειοῦσθαι αὐτῷ διὰ πάσης ἐπιεικείας, τὸ προφητικὸν ἐκεῖνο λέγοντας· ἰδοὺ ἴδε ἡμεῖς ἐσόμεθά σοι, ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς ἡμῶν εἶ· ἔφη δὲ ϗ ὁ Θεοδώρητος „ Αὕτη σοι ὦ ψυχὴ ἡ δουλεία παρέχει τὴν σωτηρίαν· αὐτὸς γάρ ἐστι Θεὸς, ϗ τῶν ἀγαθῶν χορηγὸς, ϗ τοὺς κλονουμένους ἐρεῖσαι δυνάμενος. ϗ ὁ Ἀθανάσιος „ Εἰ ϗ σεσάλευσαί φησιν ὦ ψυχὴ, ϗ τῆς κατ' ἀρετὴν ἐξέπεσας στάσεως, ἀλλ' ὑποτάγηθι τῷ Κυρίῳ, ὅτι αὐτός σου ϗ ἀντιλήψεται, ϗ σώσει τοῦ μὴ ἐπιπλεῖον σαλεύεσθαι.

(2) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Τὶ δέ ἐστι τὸ σωτήριον ἑρμηνεύει· οὐκ ἐνέργειά τις ψιλὴ χάριν τινὰ παρεχομένη εἰς ἀπαλλαγὴν ἀσθενείας, ϗ σώματος εὐεξίαν· ἀλλὰ τί ἐστι τὸ σωτήριον; Θεὸς ἡμῶν ἐστιν ὁ ἐκ τοῦ Θεοῦ Υἱὸς, ὁ αὐτὸς ϗ Σωτὴρ τοῦ γένους τῶν ἀνθρώπων· ὁ τὸ ἀσθενὲς ἡμῶν ὑπερείδων· ὁ τὸν ἐκ τῶν πειρασμῶν ἐγγινόμενον ταῖς ψυχαῖς ἡμῶν σάλον ἐπανορθούμενος· ἀνθρωπίνως δὲ ὁμολογεῖ τὸν σάλον· ἀμήχανον γὰρ ἐν ἀνθρώπου ψυ-

Ἕως πότε, λέγει, ἐσεῖς οἱ ἐχθροί μου καὶ τύραννοι, ὁρμᾶτε καὶ ἐπαναβαίνετε εἰς ἐμένα, ὁποῦ εἶμαι ἄνθρωπος ἀσθενὴς: καθὼς τινας ἐπαναβαίνει ἐπάνω εἰς ἕνα τοῖχον, ὁποῦ κλίνει διὰ νὰ πέσῃ; καὶ ἐπάνω εἰς ἕνα φραγμὸν, ὁποῦ ἐτινάχθη ἔξω, καὶ εἶναι ἕτοιμος νὰ κρημνισθῇ μὲ τελειότητα; τὸ δὲ ἕως πότε δηλοῖ, ὅτι καὶ ἄλλαις πολλαῖς φοραῖς ὥρμησαν οἱ ἐχθροὶ κατ' ἐπάνω του· τὸ δὲ, φονεύετε πάντες ὑμεῖς, διὰ μέσου εὑρίσκεται καθ' ὑπερβατὸν ὡς λέγει ὁ Θεοδώριτος· ἤτοι „ Ἕως πότε ἐπιτίθεσθε ἐπ' ἄνθρωπον, ὡς ἐπὶ τοίχῳ κεκλιμένῳ καὶ φραγμῷ ὠσμένῳ; ἕως πότε φονεύετε πάντες ὑμεῖς; μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα ὁμολογοῦσιν οἱ Μακκαβαῖοι τὴν ἀσθένειαν καὶ ἀδυναμίαν τους· ἐπειδὴ καὶ ἥμαρτον εἰς τὸν Θεὸν, καὶ διὰ τοῦτο εἶχον πρὸ τοῦ πολλοὺς πειρασμοὺς καὶ συμφορὰς, καθὼς ἀναφέρει ἡ ἱστορία τῶν Μακκαβαίων. (1)

4: „ Πλὴν τὴν τιμήν μου ἐβουλεύσαντο „ ἀπώσασθαι.

Οἱ ἐχθροὶ, λέγει, καὶ τύραννοι οὗτοι, ἐμελέτησαν νὰ διώξουν ἀπὸ λόγου μου τὴν εἰς τὸν Θεὸν ὑποταγὴν καὶ δουλείαν, καὶ νά με ξεγυμνώσουν ἀπὸ αὐτὴν, ἥτις εἶναι τιμὴ ἐδική μου κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἐπειδὴ μὲ αὐτὴν δοξάζομαι καὶ τιμῶμαι· διὰ τὶ, ἀνίσως εἰς τὸν δοῦλον εἶναι τιμὴ τὸ νὰ δουλεύῃ τὸν ἐπίγειον βασιλέα καὶ θνητὸν αὐθέντην του· πόσῳ μᾶλλον εἶναι τιμὴ εἰς τὸν θνητὸν ἄνθρωπον, νὰ δουλεύῃ τὸν ἀθάνατον καὶ ἐπουράνιον βασιλέα Θεόν; (2)

„ Ἔδραμεν ἐν δίψῃ.

Δὲν ἦλθον, λέγει, κατ' ἐμοῦ ἁπλῶς οἱ ἐχθροὶ, ἀλλὰ ἐσπούδασαν μὲ πολλὴν ἐπιθυμίαν νὰ μὲ πολεμήσουν· τὴν ἄκραν γὰρ ἐπιθυμίαν ἡ δίψα δηλοῖ· ἐπειδὴ, καθὼς ὁ Ἰώσηπος ἱστορεῖ εἰς τοὺς περὶ Μακκαβαίων λόγους, κάθε τρόπον ἐκίνησεν ὁ βασιλεὺς Ἀντίοχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, διὰ νὰ πείσουν τοὺς Ἰουδαίους νὰ ἀθετήσουν τὸν νόμον καὶ τὰ πάτρια ἔθη των.

„ Τῷ

ψυχῇ μὴ γενέσθαι τινὰ σάλον ἀπὸ τῶν πειρασμῶν· ἕως μὲν οὖν μικρὰ ἁμαρτάνωμεν ϗ ὀλίγα, ὥσπερ τὰ φυτὰ ἀπὸ πραείας αὔρας περιδονούμενα, ἠρέμα πως σαλευόμεθα.. ἐπειδὰν δὲ πλείω ϗ μείζονα ᾖ τὰ κακὰ, κατὰ τὴν ἀναλογίαν τῆς τῶν ἁμαρτημάτων αὐξήσεως, ϗ ὁ σάλος ἐπιτείνεσθαι πέφυκεν· ἐγὼ τοίνυν, ἐσαλεύθην μὲ ὡς ἄνθρωπος, ἐπιπλεῖον δὲ οὐ μὴ σαλευθῶ διὰ τὸ ἀντιστηρίζεσθαι τῇ χειρὶ τοῦ Σωτῆρος· ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς λέγει „ Σαλεύεται πᾶς ὁ ἐξ ἀρετῆς εἰς κακίαν μεταπίπτων· ἀλλ' οὐκ ἀθρόως συμβαίνει τοῦτο, προτέρας γινομένης ταραχῆς ἐν λογισμοῖς διὰ παθῶν· μεθ' ἣν εἰ προσληφθείη κατάλληλος πρᾶξις τοῖς τεταραγμένοις λογισμοῖς, κλόνος ϗ πτῶμα γίνεται· ἀρχομένης τοιγαροῦν αἰσχρᾶς ἐπιθυμίας, ἢ ἑτέρου τινὸς κινήματος, ἐπισχεῖν δεῖ τῷ εὐσεβεῖ λογισμῷ, συλλαμβανομένου Θεοῦ, τὴν ἐπὶ τὴν πρᾶξιν ὁρμὴν, ἵνα μὴ ἐπιπλεῖον κλόνος γένηται.

(1) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Ἐνδείκνυται τοίνυν ὁ λόγος, ὅτι ἡ φύσις τοῦ ἀνθρώπου σύνθετος οὖσα, ἐκλίθη μὲν ὑπὸ τῆς ἁμαρτίας, λυθῆναι δὲ πάντως αὐτὴν χρὴ, ὥστε ὑπὸ τοῦ ἐξ ἀρχῆς οἰκοδομήσαντος αὐτὴν τεχνίτου πάλιν ἀνασκευασθεῖσαν, τὸ ἀσφαλὲς ϗ ἀκατάλυτον. ϗ πρὸς δευτέραν πτῶσιν ἀνεπιβούλευτον ἀπολαβεῖν... τοῖς πονηροῖς τοίνυν ὑπηρέταις τοῦ Διαβόλου μάχεται τὴν ἀμετρίαν αἰτιώμενος ὁ λόγος, τῆς παρ' αὐτῶν ἐπαγομένης ἐπιβουλῆς· ὅτι οἱ μὲν ἄνθρωποι εἰσὶ ζῶα ἀσθενῆ, ὑμεῖς δὲ ἐπιτίθεσθε, οὐκ ἀρκούμενοι τῇ πρώτῃ προσβολῇ, ἀλλὰ ϗ δευτέραν ϗ τρίτην ἐπάγετε· ὁ δὲ Θεοδώριτος οὕτως ἑρμηνεύει „ Μὴ σφόδρα ἡμῶν, ὡς ἀσθενῶν κατεπαίρεσθαι· ἔχομεν γὰρ ἐπίκουρον τὸν τῶν ὅλων Θεόν· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος „ Μέχρις οὖν πότε τοσοῦτον ἐπιτίθεσθαι, μάτην ἡμᾶς ἀδικεῖν προῃρημένοι;

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Βασίλειος „ Τιμὴ ἀνθρώπου τὸ αἷμα τοῦ Χριστοῦ· τιμῆς γάρ φησιν ἠγοράσθητε· μὴ γίνεσθε δοῦλοι ἀνθρώπων· ταύτην οὖν τὴν τιμὴν ἐβουλεύσαντο ἄχρηστοι ἡμῖν καταστῆσαι, τοὺς ἅπαξ ἐλευθερωθέντας πάλιν εἰς δουλείαν ἐνάγοντες οἱ στρατιῶται τοῦ πονηροῦ· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Μόνον γὰρ οὐχὶ ϗ αὐτοῦ τοῦ λογικοῦ (ὅπερ τιμὴ ἀνθρώπου ἐστὶν) οἱ Δαίμονες ἡμᾶς ἀπεστέρησαν, ξύλα ϗ λίθους ἀναγκάσαντες προσκυνεῖν· ὡς ϗ λέγεσθαι περὶ ἡμῶν· ἄνθρωπος ἐν τιμῇ ὢν οὐ συνῆκε· ϗ ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Τιμὴ εὐσεβῶν τὸ δουλεύειν Θεῷ· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς „ Ἀρετὴ ϗ εὐσέβεια τιμὴ τοῦ σοφοῦ, κατὰ τὸ „ Δόξα ϗ τιμὴ καὶ εἰ-

„ Τῷ στόματι αὐτῶν εὐλόγουν, καὶ „ τῇ καρδίᾳ αὐτῶν κατηρῶντο.

Μὲ τὸ σόμα, λέγει, ἐπαίνουν τοὺς Ἰουδαίους ὁ Ἀντίοχος καὶ οἱ μετ' αὐτοῦ, κολακεύοντες αὐτοὺς διὰ νὰ ἀθετήσουν τὸν νόμον, μὲ τὴν καρδίαν τους δὲ ὕβριζον αὐτοὺς ὡς ἐχθροὺς, διὰ τὴν διαφορὰν τῆς εὐσεβοῦς πίσεως, ὁποῦ εἶχον· καὶ κατὰ μὲν τὸ φαινόμενον, ἐσυμβούλευον αὐτοὺς ὡς φίλοι, κατὰ δὲ τὸ κεκρυμμένον, ἀπατοῦσαν αὐτοὺς ὡς ἐχθροί. (1)

5: „ Πλὴν τῷ Θεῷ ὑποτάγηθι ἡ ψυχή „ μου, ὅτι παρ' αὐτῷ ἡ ὑπομονή μου.

Πάλιν ἐδῶ ἐπαναλαμβάνει τὸν λόγον, ὁποῦ εἶπεν ἀνωτέρω· καὶ λέγει νὰ ὑποτάσσεται εἰς τὸν Θεὸν ἡ ψυχή του, ἤτοι αὐτός· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς εἶναι, ὁποῦ δίδει εἰς αὐτὸν τὴν ὑπομονὴν εἰς τὰς θλίψεις· ταῦτα δὲ οἱ Μακκαβαῖοι ἔλεγον εἰς τὸν ἑαυτόν τους, παρακινοῦντες τὰς ψυχάς των εἰς ἀνδρίαν καὶ γενναιοκαρδίαν· τὸ δὲ πλὴν, εἶναι περιττόν. (2)

6: „ Ὅτι αὐτὸς Θεός μου καὶ Σωτήρ μου „ ἀντιλήπτωρ μου, οὐμὴ μεταναστεύ- „ σω.

Δὲν θέλω, λέγει, μετακινηθῶ ἐγὼ ἀπὸ τὴν δουλίαν καὶ ὑποταγὴν τοῦ Θεοῦ μου καὶ Σωτῆρος καὶ βοηθοῦ μου, εἰς τὴν δουλίαν καὶ ὑποταγὴν τοῦ θνητοῦ βασιλέως Ἀντιόχου. (3)

7: „ Ἐπὶ τῷ Θεῷ τὸ σωτήριόν μου καὶ „ ἡ δόξα μου· ὁ Θεὸς τῆς βοηθείας „ μου, καὶ ἡ ἐλπίς μου ἐπὶ τῷ Θεῷ.

Εἰς τὸν Θεὸν, λέγει, εὑρίσκεται ἡ σωτηρία μου καὶ ἡ δόξα μου, καὶ ὄχι εἰς ἄνθρωπον· ἢ λέγει ὅτι εἰς τὸν Θεὸν ἔχω τὴν σωτηρίαν καὶ τὴν δόξαν μου, καὶ ὄχι εἰς κανένα ἄλλο πρᾶγμα τοῦ κόσμου τούτου· ὁ Θεὸς εἶναι βοηθός μου, καὶ ἐλπίς μου· ὀνομάζουσι δὲ τὸν Θεὸν μὲ τοιαῦτα ὀνόματα οἱ Μακκαβαῖοι, ἀπὸ τὴν πολλὴν ἡδονὴν τῆς καρδίας των, χαίροντες καὶ παῤῥησιαζόμενοι καὶ τοὺς ἄλλους παρακινοῦντες νὰ λέγουσι τὰ ὅμοια λόγια. (4)

8: „ Ἐλπίσατε ἐπ' αὐτὸν πᾶσα συναγωγὴ λα-

εἰρήνη παντὶ τῷ ἐργαζομένῳ τὸ ἀγαθόν· ἀτιμία τοίνυν ἐςὶν ἡ κακία, εἰς ἣν οἱ ἐκπεσόντες, ὃ πεπόνθασιν αἰσθανόμενοι λέγουσιν „ Ἐπεκάλυψεν ἡμᾶς ἡ ἀτιμία ἡμῶν, διότι ἔναντι τοῦ Θεοῦ ἡμῶν ἡμάρτομεν ἡμεῖς (Ἱερ. γ'. 25.) οὐκ ἔφη δὲ, ἀπώσαντο τὴν τιμήν μου, ἀλλ' ἐβουλεύσαντο ἀπώσασθαι· βίαν γὰρ οὐκ ἐπάγουσιν, ἀλλ' ἀπάτην οἱ Δαίμονες· ὧν συγγενεῖς, οἱ περὶ ὧν ἔγραφε Παῦλος „ Δι' εὐλογίας καὶ χρηστολογίας ἐξαπατῶντες τὰς καρδίας τῶν ἀκάκων· τοιοῦτον καὶ τό „ Ἐάν σου δέηται ὁ ἐχθρὸς μεγάλῃ τῇ φωνῇ, μὴ πεισθῇς· ἑπτὰ γάρ εἰσι πονηρίαι ἐν τῇ ψυχῇ αὐτοῦ (Παρ. κς'. 25.)

(1) Ἄλλος δὲ λέγει· „ Ἐπειδὴ οἱ Δαίμονες τὰ ἡδέα ἡμῖν ὑποβάλλοντες, δι' αὐτῶν κατάρας ἡμᾶς ἀποφαίνουσι τέκνα· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος φάσκει· „ Πολλοί εἰσιν οἱ τὰς πονηρὰς πράξεις ἀποδεχόμενοι, καὶ χαρίεντα μὲν τὸν εὐτράπελον λέγοντες, τὸν δὲ αἰσχρολόγον πολιτικόν· τὸν πικρὸν καὶ ὀργίλον, ἀκαταφρόνητον ὀνομάζουσι· τὸν φειδωλὸν καὶ ἀκοινώνητον, ὡς οἰκονομικὸν ἐπαινοῦσι.. καὶ ἁπαξαπλῶς πᾶσαν κακίαν ἐκ τῆς παρακειμένης ἀρετῆς ὑποκορίζονται· οἱ τοιοῦτοι, τῷ στόματι μὲν εὐλογοῦσι, τῇ δὲ καρδίᾳ καταρῶνται· ἐν γὰρ τῇ τῶν ῥημάτων εὐφημίᾳ πᾶσαν κατάραν ἐπάγουσιν αὐτῶν (τῶν εὐφημουμένων δηλαδὴ) τῇ ζωῇ.

(2) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Μὴ καταλίπῃς ὦ ψυχή μου τοῦ Θεοῦ τὴν δουλείαν· ἀλλὰ τῇ παρ' αὐτοῦ χορηγουμένῃ ῥωσθεῖσα ῥοπῇ, φέρε τὰς τῶν δεινῶν προσβολάς.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τὸν Ἐμμανουὴλ εἰδὼς Θεὸν ἀληθινὸν καὶ σωτηρίας πηγὴν, οὐκ ἀνέξομαι τὴν δουλείαν ἀμεῖψαι, καὶ πρὸς ἑτέραν δεσποτείαν ἀναδραμεῖν· τὸ γὰρ οὐμὴ μεταναςεύσω, ἀντὶ τοῦ, οὐ μεταθήσομαι τέθεικεν· οὐ γενήσομαί φησι μετανάςης ἀπὸ τῆς ἀληθείας εἰς πλάνην, καὶ δοῦλος τῆς ἁμαρτίας

(4) Λέγει δὲ ὁ μέγας Βασίλειος „ Μακάριος ὁ ἐπὶ μηδενὶ τῶν κατὰ τὸν βίον ὑψηλῶν ἐπαγαλλόμενος· ἀλλὰ Θεὸν

„ λαῶν · ἐκχέατε ἐνώπιον αὐτοῦ τὰς „ καρδίας ὑμῶν, ὅτι ὁ Θεὸς βοηθὸς „ ἡμῶν.

Καρδίας ἐδῶ ὀνομάζει, τὰς δεήσεις καὶ προσευχάς, ὡς λέγει ἀλλαχοῦ ὁ Δαβὶδ „ Ἐκχεῶ ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν δέησίν μου · (Ψαλ. ρμα'. 2.) ἐπειδὴ ἡ εἰλικρινὴς καὶ καθαρὰ δέησις, ἐκ μέσης τῆς καρδίας πρέπει νὰ ἀναπέμπεται εἰς τὸν Θεόν · ἐκχέατε δὲ εἶπε, διὰ τὶ ὁ λόγος ῥέει καὶ χύνεται ἀπὸ τὸ σῶμα· καὶ ἄλλως δὲ νοεῖται τὸ ῥητὸν τοῦτο: ἤγουν κενώσατε ἔμπροσθεν τοῦ Θεοῦ τὰ κρυπτὰ πάθη τῆς καρδίας σας, διὰ μέσου τῆς ἐξομολογήσεως. (1)

9: „ Πλὴν μάταιοι οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώ- „ πων.

Τὸ πλὴν νοεῖται, ἀντὶ τοῦ ἀληθῶς · διότι ἀφ' οὗ ὁ Δαβὶδ ἐσυμβούλευσε τοὺς ἀνθρώπους τὰ δέοντα, ἔπειτα ἐσοχάσθη ὅτι οἱ πονηροὶ ἄνθρωποι δὲν θέλουν πεισθοῦν εἰς τὰς συμβουλάς του, λέγει, ὅτι ὄντως μάταιοι εἶναι οἱ ἄνθρωποι· διὰ τὶ πονοῦσι καὶ κοπιάζουσιν εἰς τὰ μάταια · μάταιον δὲ εἶναι κάθε πρᾶγμα ἀνόητον καὶ ἄκαρπον.

„ Ψευδεῖς οἱ υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων ἐν ζυ- „ γοῖς τοῦ ἀδικῆσαι.

Οἱ ἄνθρωποι, λέγει, εἶναι ψευδεῖς καὶ ἐσφαλμένοι εἰς τὰς διακρίσεις ὁποῦ κάμνουσι · ταύτας γὰρ ὀνομάζει ζυγούς · καὶ τὸ κριτήριον τοῦ λογισμοῦ τῶν ἀνθρώπων εἶναι διεφθαρμένον · διὰ τὶ αὐτοὶ προτιμοῦν ἀντὶ τῶν στερεῶν καὶ αἰωνίων, τὰ ἄστατα καὶ πρόσκαιρα πράγματα · καὶ ἀντὶ τοῦ καλοῦ, τὸ κακόν · ὡς λέγει ὁ μέγας Βασίλειος · ψευδεῖς δὲ εἶναι οἱ ἄνθρωποι εἰς τὸ νὰ ἀδικοῦν τοὺς ἄλλους · ἤτοι δὲν ἀδικοῦν αὐτούς · διὰ τὶ ζητοῦντες νὰ ἀδικήσουν ἄλλους, ἀδικοῦσιν οἱ τοιοῦτοι προτίτερα ἀπὸ τοὺς ἄλλους τὸν ἑαυτόν τους · ἐπειδὴ καὶ ὑστεροῦσι τὸν ἑαυτόν τους ἀπὸ τὴν δικαιοσύνην καὶ ἀρετήν · ἀποβλέπει δὲ ὁ λόγος οὗτος καὶ εἰς ὅλους μὲν τοὺς κακοὺς ἀνθρώπους, μάλιστα δὲ εἰς τὸν τύραννον Ἀντίοχον καὶ τοὺς μετ' αὐτοῦ, οἵτινες ἀδικοῦν διὰ πλεονεξίαν τοὺς Ἰουδαίους. (2)

Αὐ-

Θεὸν ἔχων ἑαυτοῦ δόξαν, καὶ καύχημα τὸν Χριστόν · ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἰδοὺ πάλιν ὁ προφητικὸς νοῦς τῆς ἀδιαιρέτου καὶ φωτοφόρου καὶ ἀεὶ οὔσης Τριάδος σαφέστερον ἡμῖν ὑπέδειξε τὰς ὑποστάσεις, οὐ τρεῖς θεοὺς λέγων· ἄπαγε! τὸ γὰρ Θεὸς, ὡς πολλάκις ἡμῖν εἴρηται, καὶ τὰ Κύριος καὶ Βασιλεὺς καὶ Δημιουργὸς καὶ Παντοκράτωρ ἐπὶ τῶν ὑποστάσεων κεῖται.

(1) Διὰ τοῦτο λέγει ὁ θεῖος Βασίλειος „ Ἀμήχανον ἡμᾶς χωρητικοὺς γενέσθαι τῆς θείας χάριτος, μὴ τὰ ἀπὸ κακίας πάθη προκατασχόντα τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἐξελάσαντας· εἶδον ἰατροὺς ἐγὼ μὴ πρότερον διδόντας τὰ σωτήρια φάρμακα, πρὶν ἐμέτοις ἀποκενῶσαι τὴν νοσοποιὸν ὕλην, ἣν ἐκ πονηρᾶς διαίτης ἑαυτοῖς οἱ ἀκόλαστοι ἐναπέθεντο· δεῖ τοίνυν ἐκχυθῆναι τὰ προϋπάρχοντα, ἵνα δυνηθῇ χωρηθῆναι τὰ ἐπαγόμενα · ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Τὸ ἐκχέατε τὰς καρδίας ὑμῶν τοῦτο δηλοῖ, ἀντὶ τοῦ, πάντας αὐτῷ τοὺς λογισμοὺς ἀφιερώσατε, καὶ μηδεμίαν διχόνοιαν εἰσδέξασθε, εὖ μάλα ἐπιστάμενοι, ὡς ἄνθρωπος δίψυχος, ἀκατάστατος ἐν πάσαις ταῖς ὁδοῖς αὐτοῦ · καὶ τὸ, δυσὶ κυρίοις οὐδεὶς δύναται δουλεύειν· εἶπε δὲ καὶ ὁ Ὠριγένης „ Ὁ πάντα τὸν φαῦλον ἀποθέμενος διαλογισμὸν, καὶ ἄκρως μετανοήσας, ὡς μηδὲ μεμνῆσθαι τῶν χειρόνων, ἐξέχεεν ἐνώπιον Θεοῦ τὴν καρδίαν ἑαυτοῦ · ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει ὅτι διὰ τῶν λόγων τούτων ὁ Δαβὶδ προφητικώτερον τὴν τῶν Ἐθνῶν πάντων προαναφωνεῖ κλῆσιν · καὶ ὁ Ἀνώνυμος δέ φησι „ Ταυτὸν τὸ ἐκχεῖν ἐνώπιον αὐτοῦ τὴν καρδίαν, τῷ ἐξ ὅλης ψυχῆς καὶ ἐξ ὅλης καρδίας ἀγαπᾷν αὐτόν · ὅμοιον οὖν ὡς εἴρηται „ Μὴ προσέλθῃς αὐτῷ ἐν καρδίᾳ δισσῇ (Σειρ. α'. 27.)

(2) Ὁ δὲ Θεοδοτίων εἶπε „ Πλὴν ἀτμὶς υἱοὶ τῶν ἀνθρώπων, ψευδεῖς υἱοὶ ἀνδρὸς ὡς ῥοπὴ ζυγοῦ· οὐδέν φησι μόνιμον τῶν ἀνθρωπίνων, κατὰ τὸν Θεοδώριτον, ἀλλ' ἀτμῷ ἔοικεν ἀναπεμπομένῳ καὶ παρευθὺ σκεδαννυμένῳ, καὶ ῥοπῇ ζυγοῦ, ποτὲ μὲν καθιεμένῃ, ποτὲ δὲ ἀνανευούσῃ καὶ σταθηρὸν οὐδὲν ἐχούσῃ καὶ μόνιμον· λέγει δὲ καὶ ὁ μέγας Βασίλειος „ Ἑκάστου ἡμῶν ἐν τῷ κρυπτῷ ζυγός τίς ἐστι παρὰ τοῦ κτίσαντος ἡμᾶς ἐγκατασκευασθεὶς, ἐφ' οὗ τὴν φύσιν τῶν πραγμάτων δυνατόν ἐστι διακρίνεσθαι. . . ζυγοστάτησον ἀκριβῶς τί σοι λυσιτελέστερον, τὴν πρόσκαιρον ἑ-

λέ-

„ Αὐτοὶ ἐκ ματαιότητος ἐπιτοαυτό:

Ἀπὸ τὴν ματαιότητα, λέγει, ὁποῦ ἔχουσιν οἱ ἄνθρωποι, συμφωνοῦσιν εἰς τὸ νὰ ἀδικήσουν· ὅθεν ὁ Σύμμαχος εἶπεν „ Αὐτοὶ γὰρ ματαιοῦνται ὁμοῦ.

10: „ Μὴ ἐλπίζετε ἐπ' ἀδικίαν, καὶ ἐπὶ
„ ἅρπαγμα μὴ ἐπιποθεῖτε.

Εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους κάμνει τὴν διδασκαλίαν ταύτην ὁ θεῖος Δαβὶδ, μὴ ἐλπίζετε, λέγει, ὦ ἄνθρωποι εἰς τὴν ἀδικίαν: ἤγουν εἰς τὸν ἐξ ἀδικίας συναγόμενον πλοῦτον· μηδὲ ἐπιποθεῖτε τὰς ἁρπαγὰς καὶ τὰ ξένα πράγματα· περιττὴ δὲ εἶναι ἡ ἐπὶ πρόθεσις ἐδῶ· καὶ ἔςιν αὕτη ἡ σύνταξις· καὶ ἅρπαγμα μὴ ἐπιποθεῖτε. (1)

„ Πλοῦτος ἐὰν ῥέῃ, μὴ προστίθεσθε
„ καρδίαν.

Ἀνίσως, λέγει, ὁ πλοῦτος (ἐπειδὴ καὶ ἔχει φύσιν ῥοώδη καὶ ἀκατάςατον) μεταφέρεται ἀπὸ τὸν ἕνα ἄνθρωπον εἰς τὸν ἄλλον, ἢ ἀπὸ τὸν ἄλλον μεταφέρεται εἰς ἐσᾶς, πάλιν μὴ προσηλόνετε εἰς τὸν πλοῦτον αὐτὸν τὴν καρδίαν σας, ὥςε ὁποῦ νὰ προσπάσχετε καὶ νὰ ἐπιθυμῆτε αὐτόν· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα, καρδίας γράφουσι· τὸ ὁποῖον, εἰμὲν εἶναι γενικὴ, δηλοῖ, ὅτι μὴ προσπάσχετε μηδὲ ἐπιθυμεῖτε τὸν πλοῦτον ἐξ ὅλης τῆς καρδίας σας· εἰδὲ αἰτιατικὴ, δηλοῖ, ὅτι μὴ προσηλόνετε εἰς τὸν πλοῦτον τὰς καρδίας σας. (2)

11: „ Ἅπαξ ἐλάλησεν ὁ Θεός· δύω ταῦτα
„ ἤκουσα· ὅτι τὸ κράτος τοῦ Θεοῦ,
„ καὶ σοῦ Κύριε τὸ ἔλεος. (2)

Τοῦτο τὸ ῥητὸν μερικοὶ ἐνόησαν διὰ τὴν ἀ-

λέσθαι ἡδονὴν, ϗ δι' αὐτῆς τὸν αἰώνιον λαβεῖν θάνατον, ἢ τὴν ἐν τῇ ἀσκήσει τῆς ἀρετῆς ἑλόμενον κακοπάθειαν, ταύτῃ προξένῳ χρήσασθαι τῆς αἰωνίου ζωῆς; ψευδεῖς οὖν οἱ ἄνθρωποι, διεφθαρμένα ἔχοντες τῆς ψυχῆς τὰ κριτήρια, οὓς ϗ ταλανίζει ὁ Προφήτης λέγων „ Οὐαὶ οἱ λέγοντες τὸ σκότος φῶς, ϗ τὸ φῶς σκότος, οἱ λέγοντες τὸ πικρὸν γλυκὺ, ϗ τὸ γλυκὺ πικρόν.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „ Ἐλέγχει τοιγαροῦν τοὺς ἀεὶ κεχηνότας ἀκορέςως ἐπὶ τὸ χρῆναι πλουτεῖν, λέγων μὴ ἐλπίζετε ἐπ' ἀδικίαν· διὰ τί; ἐπειδὴ πλοῦτος ἀδίκως συναγόμενος ἐξεμεθήσεται (Ἰὼβ κ'. 15.) ἐὰν δὲ ϗ μείνῃ, τὸ πῦρ τῆς γεέννης θησαυρίζει τοῖς ἔχουσι· εἶπε δὲ ϗ ὁ θεῖος Βασίλειος „ Ὁ τὸν ἐξ ἀδικίας συνηθροισμένον πλοῦτον ἱκανὴν ἑαυτῷ πρὸς τὸ ἰσχύειν ϗ κρατεῖν ἀφορμὴν εἶναι κρίνων, ὅμοιός ἐςιν ἀῤῥώςῳ, ἐν τῇ περιουσίᾳ τῆς νόσου τὴν εὐεξίαν τιθεμένῳ· ἀλλὰ ϗ ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ Προφήτου Σοφονίου ὁ ἄνωθεν Κύριλλος εἶπε „ Δραπέτης ὁ πλοῦτος ἀεί.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ μέγας Βασίλειος „ Ἐὰν ἴδῃς τινὰ τῶν ὑπερπλουτούντων, μὴ μακαρίσῃς αὐτοῦ τὴν ζωήν· ἐὰν πολλαχόθεν ϗ ἐξ ἀφθόνων πηγῶν περιῤῥέῃ τὰ χρήματα, μὴ προσδέξῃ αὐτοῦ τὴν περιουσίαν· πλοῦτος ἐὰν ῥέῃ θαύμασον τὴν φωνήν· ῥευςὴ ἡ φύσις τοῦ πλούτου, χειμάῤῥου ὀξύτερον τοὺς ἔχοντας παρατρέχει· ἄλλοτε ἄλλον πέφυκε παραμείβεσθαι· ὥσπερ ποταμὸς ἀφ' ὑψηλοῦ φερόμενος, ἐγγίζει μὲν τοῖς παρεςῶσι τῇ ὄχθῃ, ὁμοῦ δὲ ἥψατο ϗ εὐθὺς ἀπεχώρησεν· οὕτω ϗ ἡ τοῦ πλούτου εὐκολία ὀξυτάτην ἔχει ϗ ὀλισθηρὰν τὴν παρουσίαν, ϗ ἄλλους ἐξ ἄλλων παραμείβεσθαι πεφυκεῖαν· μᾶλλον δύνασαι ὕδωρ τῇ χειρὶ περιλαβὼν κατασχεῖν, ἢ πλοῦτον σεαυτῷ διαρκῶς συντηρῆσαι· καλῶς οὖν εἴρηται „ Πλοῦτος ἐὰν ῥέῃ μὴ προσίθεσθε καρδίαν· μὴ τῇ ψυχῇ σου προσπάθῃς· ἀλλὰ τὸ ἀπ' αὐτοῦ χρήσιμον καταδέχου· μὴ ὡς ἕν τι τῶν ἀγαθῶν ὑπεραγαπῶν ϗ θαυμάζων, ἀλλ' ὡς ὀργανικὴν αὐτοῦ τὴν ὑπηρεσίαν αἱρούμενος· λέγει δὲ ϗ ὁ Νύσσης „ Μὴ οὖν κάτεχε τὸν παραῤῥέοντα, μηδὲ περίφραξε τὰς διεξόδους· μηδὲ προσίθεσο καρδίᾳ, πλέον ἢ καλῶς ἔχει τῇ ῥοπῇ προσκείμενος, μηδὲ μέγα τὸ πρᾶγμα εἶναι νομίσῃς· παρατρέχει γὰρ ὁ πλοῦτος, ϗ μόνον ὀφθεὶς ἐν ἴσῳ σκιᾶς φεύγει.

(3) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Κἂν ἅπαξ φησὶν ἐλάλησεν ὁ Θεὸς, ἀλλ' ἔχων εὐθὺς τὴν τοῦ συμφέροντος γνῶσιν, οὐ μακρῶν εἰς τοῦτο δεηθήσομαι λόγων· ἅπαξ λαλείτω ϗ πείθομαι· ἄλλος δὲ λέγει „ Τὸ ἅπαξ ἐλάλησεν, ἀντὶ τοῦ ἔςηκε βεβαίως ὁ τοῦ Θεοῦ λόγος Μωϋσῇ ῥηθεὶς ἅπαξ, ϗ μηκέτι μετακινούμενος „ Ὅτι Κύριος ὁ Θεὸς ϗ εἷ-

ἀπόφασιν, ὁποῦ ἤθελε κάμῃ ὁ Θεός, λέγοντες, ὅτι εἰς τὴν φοβερισικὴν ἀπόφασιν τοῦ Θεοῦ εὑρίσκονται δύω τινα, φοβέρα καὶ λύσις τῆς φοβέρας· καὶ εὑρίσκεται μὲν φοβέρα, ὅτι θετέον οἱ ἁμαρτωλοὶ, ἐὰν δὲν ἐπισραφοῦν, ὁ Θεὸς ἔχει να σιλβώσῃ τὴν μάχαιραν τῆς ὀργῆς του κατ' αὐτῶν, ὡς εἶπεν ἀλλαχοῦ· „ Ἐὰν μὴ ἐπισραφῆτε, τὴν ῥομφαίαν αὐτοῦ σιλβώσει· (Ψαλμ. ζ'. 2.) εὑρίσκεται δὲ εἰς τὴν ἀπόφασιν ταύτην ὁμοῦ καὶ λύσις τῆς φοβέρας· ἐὰν γὰρ οἱ ἁμαρτωλοὶ ἐπισραφοῦν, λύεται ἡ φοβέρα αὐτὴ τοῦ Θεοῦ· ἐπειδὴ ὁ Θεὸς διὰ τοῦτο φοβερίζει, ἵνα διορθωθοῦν οἱ ἁμαρτάνοντες· καὶ ἵνα ἡ ἀπόφασις καὶ φοβέρα του μὴ ἔλθῃ εἰς ἔργον· κατὰ δὲ τὸν μέγαν Βασίλειον, εἶναι δυνατὸν νὰ λαλήσῃ τινας μίαν φορὰν, καὶ εἰς τὴν μίαν ἐκείνην φορὰν νὰ λαλήσῃ πολλὰ λόγια· τὸ μὲν γὰρ ἅπαξ νοεῖται διὰ μίαν ὁμιλίαν ὅλην· ἡ δὲ ὁμιλία ἐκείνη, ἠμπορεῖ νὰ ἦναι περιεκτικὴ δύω ἢ καὶ πολλῶν πραγμάτων. Πλὴν ὀρθότερον εἶναι νὰ νοήσωμεν ἐδῶ τὸ ἅπαξ, ἀντὶ τοῦ βεβαίως (1) βεβαίως, λέγει, ἐλάλησεν εἰς ἐμένα ὁ Θεὸς διὰ τοῦ ἁγίου Πνεύματος· ποῖα δὲ εἶναι τὰ δύω λόγια ὁποῦ μοι ἐλαλησε, καὶ ἐγὼ τὰ ἤκουσα; πρῶτον, ὅτι μόνος ὁ Θεὸς εἶναι δυνατὸς, καὶ δεύτερον, ὅτι μόνος ὁ Θεὸς εἶναι ἐλεήμων· τί δὲ δηλοῦσι τὰ δύω αὐτά; ἄκουσον· ὁ Θεὸς εἶναι μὲν δυνατὸς διὰ νὰ διώξῃ τοὺς ἐχθρούς μας· εἶναι δὲ καὶ ἐλεήμων, διὰ νὰ ἐλεήσῃ ἡμᾶς· καὶ πάλιν εἶναι μὲν δυνατὸς, διὰ νὰ φοβηθῶμεν αὐτὸν καὶ νὰ ἀπέχωμεν ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν· εἶναι δὲ καὶ ἐλεήμων, διὰ νὰ προσδράμωμεν εἰς αὐτὸν καὶ νὰ μὴν ἀπελπισθῶμεν κατὰ τὸν Βασίλειον· νοεῖται δὲ καὶ ἁπλῶς τὸ, ἐλάλησεν· ἐπειδὴ πολλαῖς φοραῖς ἐλάλησε τοιαῦτα παραγγέλματα εἰς τὸν Μωϋσῆν, διὰ νὰ φανερώσῃ ταῦτα τὰ δύω εἰς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραήλ· „ Ἐγὼ γάρ, φησίν, εἰμὶ Κύριος ὁ Θεός σου· Θεὸς ζηλωτὴς ἀποδιδοὺς ἁμαρτίας πατέρων ἐπὶ τέκνα, ἐπὶ τρίτην καὶ τετάρτην γενεὰν τοῖς μισοῦσί με· καὶ ποιῶν ἔλεος εἰς χιλιάδας τοῖς ἀγαπῶσί με, καὶ φυλάσσουσι τὰ προστάγματά μου. (Ἔξ. κ'. 5.)

„ Ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἑκάστῳ κατὰ τὰ „ ἔργα αὐτοῦ.

Σὺ, λέγει, ἐν τῷ μέλλοντι κριτηρίῳ θέλεις ἀποδώσεις εἰς τὸν καθ' ἕνα τὰ κατ' ἀξίαν ὧν ἔπραξε, καλῶν ἢ κακῶν· καὶ εἰς μὲν τοὺς τα καλὰ πράξαντας καὶ τὰς ἀρετὰς, θέλεις ἀποδώσεις ζωὴν αἰώνιον· εἰς δὲ τοὺς τὰ κακὰ πράξαντας, θελεῖς ἀποδωσεις κόλασιν αἰώνιον. (2)

Ψαλ.

οἰκτίρμων ϗ ἐλεήμων . . . . ϗ δικαιοσύνην διατηρῶν· (Ἔξ. λδ'. 6.) τὸ μὲν οὖν κράτος κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, τὴν ὀργὴν σημαίνει ϗ τὴν ἀποτομίαν τὴν κατὰ τῶν ἀξίων αὐτῆς γινομένην· τὸ δὲ ἔλεος, τὴν χρηςότητα· ἰσχυρᾷ μὲν γὰρ χειρὶ κατασρέφει τὸν ἀλαζόνα ϗ κολάζει τὸν ἀποςάτην, ἐλεεῖ δὲ τοὺς ἀγαπῶντας αὐτόν.

(1) Ὅθεν ϗ ὁ Θεοδώριτος εἶπε „ Τὸ ἅπαξ οὐκ ἐπ' ἀριθμοῦ τέθεικε, ἀλλ' ἐπὶ τοῦ πάντως ἐσομένου· ἀπεφήνατό φησιν ἅπαξ ὁ Θεὸς, ϗ τοῦτο μὴ γενέσθαι τῶν ἀδυνάτων· δύω δὲ λέγει, τὴν κατὰ τῶν παρανόμων τιμωρίαν, ϗ τὴν τοῖς εὐσεβέσι χορηγουμένην φιλανθρωπίαν· οὕτω ϗ ὁ Κύριος ἐν τῇ δευτέρᾳ αὐτοῦ παρουσίᾳ ςήσει τὰ μὲν πρόβατα ἐκ δεξιῶν, τὰ δὲ ἐρίφια ἐξ εὐωνύμων· εἶπε δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος „ Ἀπεφήνατο, φησι, λόγον περὶ τῆς κρίσεως ὁ Θεός· δι' οὗ ταῦτα τὰ δύω ἀκήκοα· ἓν μὲν, ὅτι τοῖς μὲν δεχθεῖσιν ὀργῆς διὰ τὴν τῶν ἁμαρτημάτων ὑπερβολὴν, ὀργὴν ἀποδίδωσι· τοῖς δὲ ἄξια πεποιηκόσιν ἐλέου, ἀπονέμει ἔλεον.

(2) Ὅθεν λέγει ὁ μέγας Βασίλειος „ Ἐν ᾧ μέτρῳ μετρεῖτε, ἀντιμετρηθήσεται ὑμῖν· ἔθλιψας τὸν ἀδελφόν; ἐκδέχου τὸ ἴσον· ἥρπασας τὰ τῶν ὑποδεεςέρων; κατεκονδύλισας πένητας; κατήσχυνας ἐν λοιδορίαις; ἐσυκοφάντησας; κατεψεύσω; ἀλλοτρίοις ἐπεβούλευσας γάμοις; ἐπιώρκησας; ὅρια πατέρων μετέθηκας; κτήμασιν ὀρφανῶν ἐπήλθες; χήρας ἐξέθλιψας; τὴν παροῦσαν ἡδονὴν τῶν ἐν ἐπαγγελίαις ἀγαθῶν προετίμησας; ἐκδέχου τοιγαροῦν τὴν ἀντιμέτρησιν· οἷα γὰρ σπείρει ἕκαςος, τοιαῦτα ϗ θερίσει· ϗ μέν τοι ϗ εἴ τι τῶν ἀγαθῶν πέπρακταί σοι, κἀκείνων ἐκδέχου πολλαπλασίους τὰς ἀντιδόσεις . . . ὁ δὲ θεῖος Μάξιμος προσθέττει „ Ὅταν δὲ ἀκούσῃς, ὅτι σὺ ἀποδώσεις ἑκάςῳ κατὰ τὰ ἔργα, ἴσθι ὅτι καλὰ ἀποδίδωσιν, οὐκ ἐὰν ἁπλῶς καλὰ ὦσι τὰ πραττόμενα. ἀλλ' ἐὰν ϗ κατὰ τὸν ὀρθὸν σκοπὸν πράττηται· οὐ γὰρ εἰς τὰ γινόμενα, ἀλλ' εἰς τὸν σκοπὸν τῶν γινομένων ἡ κρίσις τοῦ Θεοῦ ἀφορᾷ· ἄλλος δὲ ἑρμηνευτὴς λέγει „ Γι δὲ ᾧ μὴ προεχώρησεν εἰς ἔργον ἡ ἁμαρτία, ἀλλ' ἐν

τῷ

Ψαλμὸς ΞΒ΄.

„Ψαλμὸς τῷ Δαβὶδ ἐν τῷ εἶναι αὐτὸν ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰουδαίας.

Ὅταν ὁ Δαβὶδ ἔφευγεν ἀπὸ τὸν Σαοὺλ, ἐπῆγε καὶ ἐκάθιτεν εἰς τὴν ἔρημον τὴν λεγομένην Αἰχμάδη· εἰς ταύτην λοιπὸν εὑρισκόμενος ἐσύνθεσε τὸν παρόντα Ψαλμόν· διδάσκει δὲ μὲ αὐτὸν τὸν ὑπερβολικὸν ἔρωτα, ὁποῦ εἶχεν εἰς τὸν Θεόν· προφητεύει δὲ καὶ τὸν ἀφανισμὸν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ λάβουν οἱ διώκοντες αὐτόν· ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ εἰς ἡμᾶς τοὺς Χριστιανούς· διὰ τί, ἐὰν καὶ ἡμεῖς εὑρισκώμεθα εἰς τὴν ἐρημίαν τῶν ἡδονικῶν τοῦ Κόσμου πραγμάτων, καὶ ἔχωμεν διάπυρον ἔρωτα πρὸς τὸν Θεὸν, βέβαια ἐξολοθρεύονται οἱ ὁρατοὶ καὶ ἀόρατοι ἐχθροί μας, καὶ τίποτε νὰ μᾶς βλάψουν δὲν ἠμποροῦν· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουν, ἐν τῇ ἐρήμῳ τῆς Ἰδουμαίας· ἀκόλουθον δὲ εἶναι, ὅτι ἡ ἔρημος ἐκείνη, εἰς τὴν ὁποίαν εὑρίσκετο ὁ Δαβὶδ, νὰ ἦτον μὲν πρότερον μέρος τῆς Ἰδουμαίας γῆς, (ἤτοι τῆς γῆς τοῦ Ἠσαῦ.) ὕστερον δὲ νὰ ἔγινε μέρος τῆς Ἰουδαίας· ὅρα δὲ εἰς τὸ κβ΄. καὶ εἰς τὰ κγ΄. Κεφάλαιον τῆς πρώτης τῶν Βασιλειῶν, ὅτι ἐν γῇ Ἰούδα ἐκατοίκει ὁ Δαβὶδ, καὶ οὐχὶ ἐν γῇ τῆς Ἰδουμαίας, φεύγων τὸν Σαούλ. (1)

1: „Ὁ Θεὸς ὁ Θεός μου πρὸς σὲ ὀρθρί-
„ζω.

Πρὸς ἐσένα, λέγει, Θεέ μου, προσευχόμενος διαπερνῶ τὸν καιρὸν τοῦ ὄρθρου· διά τί, ἀφ' οὗ ἐξυπνήσω, εἰς ἐσένα τρέχω μὲ τοὺς λογισμοὺς, καὶ προτήτερα ἀπὸ κάθε λόγον καὶ ἔργον μου, κάμνω τὴν πρὸς ἐσένα ὁμιλίαν καὶ προσευχήν μου· καὶ μὲ τὴν τοιαύτην προσευχήν μου ἀφιε-

---

τῷ κρυπτῷ τῆς καρδίας συντελέσθη; ἆρα οὐκ ἐπαχθήσεται κόλασις; ἢ τὸ τέλειον εἰπὼν ἐν κακίᾳ (ἤτοι τὸ ἔργον.) σοὶ νοεῖν τὸ λοιπὸν ἐξ ἀναλογίας κατέλιπε· τελεία μὲν γὰρ κακία, τὸ καὶ γνώμῃ καὶ πράξεσιν ἁμαρτάνειν· ἥμισυ δὲ τοῦ κακοῦ, ἐπὶ τῆς κατὰ διάνοιαν ὁρμῆς στῆναι τὴν ἁμαρτίαν· οὐ πάντη οὖν ἀτιμώρητος, ὁ κατὰ διάνοιαν ἁμαρτωλός· ἀλλ' ὅσον ἐλλείπει τοῦ κακοῦ, τοσοῦτον αὐτοῦ τῶν πόνων ὑφαιρεθήσεται· μᾶλλον δὲ τῷ ὀνόματι τῶν ἔργων καὶ τὰ ἐνθυμήματα περιλαμβάνονται καὶ τὰ ῥήματα.

(1) Λέγει δὲ ὁ Ἀθανάσιος „ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἀναφέρεται καὶ εἰς τὴν ψυχὴν, τὴν πάλαι ἐν ἐρημίᾳ γεγονυῖαν παντὸς ἀγαθοῦ, εἶτα ἐπιστραφεῖσαν τῇ διὰ Χριστὸν χάριτι.

φιερόνω εἰς ἐσένα τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμέρας.

„ Ἐδίψησέ σε ἡ ψυχή μου.

Μὲ τὸ ὄνομα τῆς δίψης, αἰνιγματωδῶς φανερόνει ὁ Δαβὶδ τὴν ὑπερβολὴν τῆς ἀγάπης, ὁποῦ εἶχε πρὸς τὸν Θεόν· καθὼς εἶπε παρομοίως καὶ ἀλλαχοῦ· „ Ἐδίψησεν ἡ ψυχή μου πρὸς τὸν Θεὸν τὸν ἰσχυρὸν τὸν ζῶντα. (Ψαλμ. μα'. 2.) (1)

„ Ποσαπλῶς σοι ἡ σάρξ μου.

Τὸ ποσαπλῶς, ποσαχῶς ἡρμήνευσεν ὁ Θεοδοτίων, λέγει λοιπὸν, ὅτι ποσαπλῶς σοι εἰς ἀγάπην ἡ σάρξ μου; ἤτοι ἐγώ; ἄνω γὰρ εἰπὼν τὴν ψυχὴν, ἐδῶ προσθέττει καὶ τὸ σῶμα, διὰ νὰ δείξῃ ὅτι ὅλον τὸν ἑαυτόν του ὀνομάζει κατὰ περίφρασιν· θέλει δὲ νὰ εἰπῇ μὲ τὸν λόγον τοῦτον, ὅτι πολλαπλῶς καὶ ὑπερβαλλόντως σὲ διψῶ καὶ ἀγαπῶ Κύριε. (2)

„ Ἐν γῇ ἐρήμῳ καὶ ἀβάτῳ καὶ ἀνύ-
„ δρῳ.

Τόσον πολλὰ, λέγει, σὲ ἀγαπῶ Κύριε, ἐν ταύτῃ τῇ ἐρήμῳ τῇ ἀβάτῳ καὶ ἀνύδρῳ εὑρισκόμενος, ὥστε ὁποῦ τὸ ἀπαρηγόρητον τῆς ἐρημίας, δὲν ἐμετάβαλε τελείως τὸν πρὸς ἐσένα πόθον μου.

2: „ Οὕτως ἐν τῷ ἁγίῳ ὤφθην σοι.

Τοιοῦτον πόθον, λέγει, καὶ ἀγάπην ἔχοντας, ἐφαινόμην καὶ εἰς τὴν ἁγίαν Σκηνήν σου τὴν οὖσαν ἐν Ἱερουσαλὴμ, ὅταν σε ἐλάτρευον, καθὼς ὁ νόμος ἐπρόσταζε (τὴν Σκηνὴν γὰρ ἅγιον ὀνομάζει ἐδῶ κατὰ τὸν Ἀθανάσιον καὶ κατὰ τὸν Θεοδώρητον·) ὁποῖον δηλαδὴ πόθον ἔχω καὶ τώρα πρὸς σέ· δείχνει δὲ μὲ τοῦτον τὸν λόγον ὁ Δαβὶδ, ὅτι καὶ ἐκεῖ ἐν τῇ Σκηνῇ προσευχόμενος, καὶ ἐδῶ ἐν τῇ ἐρήμῳ, τὴν αὐτὴν φυλάττω πρὸς ἐσένα Κύριε, διάθεσιν καὶ ἀγάπην.

„ Τοῦ ἰδεῖν τὴν δύναμίν σου καὶ τὴν
„ δόξαν σου,

Τοῦτο, λέγει, κάμνω καὶ προσεύχομαι ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ Κύριε, διὰ νὰ ἰδῶ τὴν δύναμίν σου, ἥτις ἔχει νὰ κατατροπώσῃ τοὺς ἐχθρούς μου· καὶ διὰ νὰ ἰδῶ τὴν δόξαν σου· ἐπειδὴ ὅλοι ἔχουν νὰ σε δοξάσουν· διὰ τί βοηθεῖς ἐκείνους, ὁποῦ ἐλπίζουν εἰς ἐσένα. (3)

3: „ Ὁ-

(1) Ὅθεν ὁ Χρυσόστομος λέγει „ Ἐπειδὴ λόγῳ παραστῆσαι τὸν πρὸς Θεὸν ἔρωτα ὁ Δαβὶδ οὐκ ἰσχύει, περιεργάζεται ζητῶν ὑποδείγματα, ἵνα κᾂν οὕτω τὸ φίλτρον ἡμῖν ἐνδείξηται, ϗ κοινωνοὺς ποιήσῃ τοῦ ἔρωτος . . . τὸ γὰρ ὑπερβάλλον τῆς ἐπιθυμίας δεῖξαι βουλόμενος, ϗ τὴν σφοδρότητα τῆς ἀγάπης αἰνίξασθαι, φησὶν· ἐδίψησεν ἡ ψυχή μου : τουτέστιν ἐπόθησεν.

(2) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Κύριλλος „ Οὐ μόνον δὲ ἐμπέπλησαι τοῦ θείου ἔρωτος ἡ ψυχὴ, ἀλλὰ πλέον τι ϗ ἡ σὰρξ τὰ τοῦ Θεοῦ διψῶσα φαίνεται, ὅταν πατῇ μὲν τῶν ἐμφύτων κινημάτων τὸ κέντρον, ὑποτάττῃ δὲ τὸ ἴδιον θέλημα τῷ Θεῷ· ὅταν οὖν ϗ ἡμεῖς κατανεκρώσωμεν τὰ μέλη τὰ ἐπὶ τῆς γῆς, ϗ αὐτὸ δὴ τὸ τῆς σαρκὸς φρόνημα τοῖς θείοις ὑποτάξωμεν νόμοις, τότε ἐροῦμεν ἐκ παῤῥησίας τὰ τοῦ Δαβὶδ, ἐδίψησέ σε ἡ ψυχή μου, ποσαπλῶς σοι ἡ σάρξ μου· ὁ δὲ Παχυμέρης Γεώργιος λέγει „ Διψᾷ ἡ ψυχὴ ϗ ἐμπιπλᾶται ὡς ἔχουσα ἐπιτήδεια δοχεῖα τῶν θείων ἐννοιῶν· διψᾷ ἡ σὰρξ, ἀλλὰ ποσαπλῶς πρὸς τὴν ψυχήν· οὐδὲ γὰρ ἔχει ὑποδοχῆς ἐπιτηδειότητα ξένη παντάπασιν οὖσα πρὸς τὰς θείας ϗ νοητὰς ἐμφάσεις· ὅθεν ϗ ὑστεροῦσα, ἀεὶ ἐπιτεταμένην τὴν ἔφεσιν ἔχει· ὁ δὲ νοῦς πλήρης γίνεται, οὕτινος ἂν ϗ ἅψηται (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ·)

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώρητος „ Παρίσαμαι δέσοι τὴν ἄῤῥητον φανταζόμενος δύναμιν· ἐπειδὴ γὰρ ἡ σὴ φύσις ἀνέφικτος, ἀπὸ τῶν ὑπὸ σοῦ γινομένων λαμβάνω τῆς δοξολογίας τὰς ἀφορμάς· ὁ δὲ ἐξ Ἐθνῶν πεπιστευκὼς λαὸς διηνεκῶς ἂν εἴποι· οὕτως ἐν τῷ ἁγίῳ ὤφθην σοι : τουτέστιν ἐν τῷ ναῷ, ἐν ᾧ θύῃ ἀθύτως, ϗ μερίζῃ ἀμερίστως, καὶ ἐκδαπανᾶ μένων ἀδαπάνητος· εἶπε δὲ ϗ ὁ μέγας Ἀθανάσιος „ Οὐδὲ μίαν ἀπὸ τῆς ἐρημίας βλάβην εἰσεδεξάμην φησίν· ἀλλ' ὡς παρ' αὐτὴν ἐστηκὼς τὴν ἱεράν σου Σκηνὴν, ὑμνῳδίαν προσφέρω.

3: „Ὅτι κρεῖσσον τὸ ἔλεός σου ὑπὲρ ζω-
„ὰς· τὰ χείλη μου ἐπαινέσουσί σε.

Ζωὰς, λέγει, κατὰ τὸν Θεοδώριτον τοὺς τρυφηλοὺς βίους, καὶ τὰς ἀπολαυστικὰς διαίτας τῶν φιλοσάρκων ἀνθρώπων· κάλλιον, λέγει, εἶναι εἰς ἐμένα νὰ ἐλεοῦμαι ἀπὸ ἐσένα Κύριε, εἰς τὴν ἔρημον ταύτην, παρὰ νὰ διαπερνῶ τὴν ζωήν μου μὲ τρυφὴν καὶ ἀπόλαυσιν τῶν σωματικῶν ἡδονῶν· (1) διὰ τοῦτο, λέγει, καὶ θέλουν σὲ ὑμνοῦσι τὰ χείλη μου: ἤτοι ἐγώ.

4: „Οὕτως εὐλογήσω σε ἐν τῇ ζωῇ μου,
„καὶ ἐν τῷ ὀνόματί σου ἀρῶ τὰς χεῖ-
„ρας μου.

Καθὼς τώρα, λέγει, εἰλικρινῶς καὶ ἐξ ὅλης μου τῆς ψυχῆς σὲ δοξολογῶ ἐν τῇ ἐρήμῳ ταύτῃ εὑρισκόμενος: ἔτζι παρομοίως θέλω σε δοξολογῶ καὶ εἰς ὅλην μου τὴν ζωήν· καὶ εἰς μόνον τὸ ὄνομά σου θέλω σηκόνω τὰς χεῖράς μου προσευχόμενος· (2) ἢ καὶ μόνον τὸ ἐδικόν σου ὄνομα ἐπικαλούμενος καὶ ὄχι ἄλλόν τινα, θέλω ἐξαπλόνω εἰς τὴν προσευχὴν τὰ χέριά μου.

5: „Ὡς ἐκ στέατος καὶ πιότητος ἐμ-
„πλησθείη ἡ ψυχή μου, καὶ χείλη
„ἀγαλλιάσεως αἰνέσει τὸ στόμα μου.

Καθὼς, λέγει, χορταίνει τὸ σῶμα ἀπὸ τὸ ἀξίγγι καὶ τὰ λιπαρὰ φαγητά, (διατὶ μὲ τὸ νὰ ἦναι ταῦτα παχέα, εὔκολα χορταίνουσι) ἔτζι θέλει χορτάσει καὶ ἡ ψυχή μου ἀπὸ τὸ ἔλεός σου Κύριε· περὶ τοῦ ἐλέους γὰρ ἦτον ὁ λόγος, καὶ διὰ τὸ ἔλεος τοῦ Θεοῦ φέρει τὴν ὁμοίωσιν ταύτην καὶ τὸ παράδειγμα ὁ θεῖος Δαβίδ· καὶ λοιπὸν ἐκ τούτου παρακινούμενος, θέλω σὲ αἰνέσω μὲ χείλη χαρούμενα.

6: „Εἰ ἐμνημόνευόν σου ἐπὶ τῆς στρω-
„μνῆς μου, ἐν τοῖς ὄρθροις ἐμελέτων
„εἰς σέ.

Ἐπειδὴ, λέγει, σὲ ἐνθυμοῦμαι Κύριε, ἐν τῇ κλίνῃ μου εὑρισκόμενος, διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸν ὄρθρον ἐσένα πάλιν ἐνθυμοῦμαι πρῶτον, καὶ ἐς ἐσένα μελετῶ· ἤγουν διὰ λόγου σου συλλογίζομαι (3) καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ μὲ τὰ λόγια ταῦτα· ἐγὼ μὲ τὴν ἐδικήν σου ἐνθύμησιν Κύριε, κοιμῶμαι καὶ σφαλίζω τὰ ὀμμάτιά μου εἰς ὕπνον· καὶ πάλιν μὲ τὴν ἐδικήν σου ἐνθύμησιν ἐξυπνῶ καὶ ἀνοίγω τὰ ὀμμάτιά μου· καὶ οὐδὲ αὐτὸς ὁ γλυκὺς καὶ βαθὺς ὕπνος, διακόπτει καὶ ἐμποδίζει ἀπὸ ἐμένα τὴν ἐδικήν σου ἐνθύμησιν. (4) μέγα λοιπὸν καλὸν εἶναι, ἀ-

(1) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Ἔλεος ὀνομάζει τὴν ἐν Χριστῷ σωτηρίαν, ζωὰς δὲ τὸν νόμον: ἤτοι τῆς κατὰ νόμον πολιτείας τὴν ὁδόν· μεῖζον τοίνυν ὑπὲρ ζωὰς τὸ ἔλεος· καὶ ὁ Ἀθανάσιος εἶπεν „Οἱ τῷ ἐλέει προσελθόντες τοῦ Θεοῦ: τουτέστι Χριστῷ, οὐδὲν ἡγοῦνται τοῦ παρόντος βίου τὴν ζωήν.

(2) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „Οὐ μόνον στόματι εὐλογεῖν τὸν Θεὸν συντίθεται· ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς ζωῆς τοῦτο ποιεῖν: τουτέστι δι' ἐναρέτου βίου δοξάζειν αὐτόν.

(3) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „Τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ ὁ ἐξ Ἐθνῶν λαὸς πεπιστευκὼς, μνημονεύει πάντως ἐπὶ τῆς στρωμνῆς, ἐν τῷ ὄρθρῳ ἀνυμνῶν τὸν τῶν ὅλων Σωτῆρα· πτέρυγας δὲ δικαίως ἂν εἴποι ὁ αὐτὸς παλαιάν τε καὶ νέαν Διαθήκην· δι' ἧς σκεπόμενος καὶ τρεφόμενος καὶ ἀγαλλιώμενος, διὰ τῆς τοῦ λουτροῦ παλιγγενεσίας προήχθη εἰς ἄνδρα τέλειον, εἰς μέτρον ἡλικίας τοῦ πληρώματος τοῦ Χριστοῦ· ἐν ἄλλοις δὲ γράφεται ἀντὶ τοῦ ἐν ὄρθροις, ἐν ἀωρίᾳ· καθὼς καὶ ὁ Ἀλεξανδρείας Κύριλλος οὕτως ἀναγινώσκει τὸ ῥητὸν ἐν τῇ ἑρμηνείᾳ τοῦ Ἡσαΐου· καὶ ὁ Δαβὶδ δὲ αὐτὸς οὕτω λέγει ἀλλαχοῦ· „Προέφθασα ἐν ἀωρίᾳ καὶ ἐκέκραξα (Ψαλ. ριη'.) ἡ δὲ ἀωρία, βαθὺς ὄρθρος ἐστὶ, καὶ σχεδὸν αὐτὸ τὸ μεσονύκτιον· περὶ οὗ πάλιν ἔλεγε „Μεσονύκτιον ἐξηγειρόμην ἐπὶ τὰ κρίματα τῆς δικαιοσύνης σου.

(4) Ὅθεν ἄλλος ἑρμηνευτὴς εἶπε „Τοῦτό ἐστιν ὃ λέγει· οὐκ ἐᾷ με καθεύδειν ἡ μνήμη σου Δέσποτα· ἀλλὰ καὶ ἐ-

ἀδελφοί, τὸ νὰ κοιμᾶταί τινας μὲ τὴν ἐνθύμησιν τοῦ Θεοῦ· διὰ τί ἡ ἐνθύμησις αὐτὴ διώκει ἀπὸ τὴν ψυχὴν τὰς αἰσχρὰς φαντασίας τῶν Δαιμόνων, καὶ τὸν ζοφερὸν ὕπνον τῆς ἁμαρτίας· ἀντὶ δὲ νὰ εἰπῇ εἰς χρόνον ἐνεστῶτα, εἰ μνημονεύω σου ἐπὶ τῆς στρωμνῆς μου, ἐν τοῖς ὄρθροις μελετῶ εἰς σέ, εἶπεν εἰς χρόνον περασμένον, ἐμνημόνευον καὶ ἐμελέτων.

7 :,, Ὅτι ἐγενήθης βοηθός μου· καὶ ἐν τῇ ,, σκέπῃ τῶν πτερύγων σου ἀγαλλιάσομαι.

Σὲ ἐνθυμοῦμαι, λέγει, Κύριε, καὶ κοιμώμενος καὶ ἔξυπνος. διὰ τί ἐσένα μόνον ἔχω βοηθόν μου· διὰ τοῦτο δὲν ἔχω χρείαν νὰ ἐνθυμοῦμαι ἄλλον τινὰ ἔξω ἀπὸ ἐσένα· ὅλοι γὰρ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι εἶναι εἰς ἐμὲ ἀνωφελεῖς καὶ ἄχρηστοι· ὅθεν καὶ θέλω χαρῶ νὰ εὑρίσκωμαι ὑποκάτω εἰς τὴν σκέπην τῶν ἐδικῶν σου πτερύγων: ἤτοι τῶν προνοητικῶν σου δυνάμεων· καθὼς καὶ ἀλλαχοῦ εἶπεν ὁ αὐτὸς Δαβίδ· ,, Ἐν σκέπῃ τῶν πτερύγων σου σκεπάσεις με. (Ψαλ. ιϛ'. 8.)

8 :,, Ἐκολλήθη ἡ ψυχή μου ὀπίσω σου, ,, ἐμοῦ δὲ ἀντελάβετο ἡ δεξιά σου.

Ἡ ψυχή μου, λέγει, καὶ ἡ καρδία μου τόσον πολλὰ ἐδέθη ὀπίσω σου Κύριε, ἀπὸ τὸν πόθον καὶ τὴν ἀγάπην, ὁποῦ ἔχει πρὸς ἐσένα, ὥστε ὁποῦ δὲν ἠμπορεῖ πλέον οὐδὲ εἰς ὀλίγην ὥραν νὰ χωρισθῇ ἀπὸ τὴν ἐνθύμησίν σου· ὅθεν διὰ τὸν πολὺν τοῦτον πόθον, καὶ τὸν σφικτὸν δεσμὸν ὁποῦ ἔχω πρὸς ἐσένα, ἐβοήθησέ μου ἡ δεξιὰ δύναμίς σου· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβίδ, τὴν βοήθειαν μέν, ὁποῦ ἔμελλε νὰ κάμῃ ὁ Θεὸς εἰς αὐτόν· τὴν παιδείαν δὲ καὶ ἀπώλειαν, ὁποῦ ἔμελλε νὰ κάμῃ εἰς τὸν Σαούλ. (1)

9 :,, Αὐτοὶ δὲ εἰς μάτην ἐζήτησαν τὴν ,, ψυχήν μου· εἰσελεύσονται εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς.

Ὁ μὲν Θεός, λέγει, βοηθεῖ εἰς ἐμένα· αὐτοὶ δὲ οἱ ἐχθροί μου, ματαίως καὶ χωρὶς καμμίαν αἰτίαν ἐζήτησαν τὴν ψυχήν μου: ἤτοι ἐζήτησαν νὰ με θανατώσουν· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ θέλουν ἀποθα-

ἐπὶ τῆς στρωμνῆς μου ταύτῃ ἐντρυφῶ, καὶ ἐν ἑκάστῃ φυλακῇ τῆς νυκτὸς ταύτην μελέτην ποιῶ, καὶ μέχρις ὄρθρου μνημονεύων σου διατελῶ. τουτέστιν ἀεί· λέγει δὲ καὶ ὁ ἅγιος Ἰσαάκ· ,, Ὁ φθάσας εἰς τὴν τελείαν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ, καὶ ἐν τῷ ὕπνῳ αὐτοῦ συνομιλεῖ τῷ Θεῷ· ἔθος γὰρ τῇ ἀγάπῃ πρᾶξαι τὰ τοιαῦτα· καὶ αὕτη ἐστὶν ἡ τελειότης τῶν ἀνθρώπων ἐν τῇ ζωῇ αὐτῶν ταύτῃ. (Λόγ. πε'. σελ. 513.) ὅθεν καὶ ἡ ἀσματίζουσα νύμφη τετρωμένη ὑπὸ τῆς τοῦ Θεοῦ ἀγάπης, καὶ ἐν τῷ ὕπνῳ αὐτῆς ἐμνημόνευε τοῦ Θεοῦ· διὸ καὶ ἔλεγεν ,, Ἐγὼ καθεύδω, καὶ ἡ καρδία μου ἀγρυπνεῖ. (Ἆσ. ε'. 3.) ὁ δὲ Σύμμαχος εἶπεν ,, Ἀναμιμνήσκομαί σου ἐπὶ τῆς στρωμνῆς μου· καθ' ἑκάστην φυλακὴν ἐμελέτων σε· ἤτοι κατὰ τὸν Θεοδώρητον ,, Ἐπὶ στρωμνῆς κατακείμενος τὸν ἥδιστον ὕπνιον ἀνεβαλόμην, καθ' ἑκάστην φυλακὴν (τῆς νυκτὸς) τὴν σὴν ἔχων μελέτην, καὶ ὕμνοις τὰς εἰς ἐμὲ γεγενημένας ἠμειβόμην εὐεργεσίας· καὶ ὁ Ἀθανάσιος λέγει ,, Τὸ εἰ ἐμνημόνευόν σου ἀντὶ τοῦ μνημονεύων τέθειται, ἵνα ᾖ, μνημονεύων σου, φησίν, ἄϋπνος ἐγενόμην περὶ τὰς σὰς αἰνέσεις καὶ τὰς φωτεινάς σου χορηγίας, ἃς τοῖς ἐπικαλουμένοις σε δίδως.

(1) Λέγει δὲ ὁ Κύριλλος ,, Κόλλησιν ὀνομάζει τὸ οἱονεί πως πεπηγὸς φρόνημα, καὶ τὸ ἐκτενὲς εἰς ἀρετήν, καὶ τὸ ἀδιάσπαστον εἰς ἀγάπην· τοιοῦτος ἦν Παῦλος λέγων ,, Τίς ἡμᾶς χωρίσει ἀπὸ τῆς ἀγάπης τοῦ Χριστοῦ; ἀποδιΐστησι γὰρ οὐδὲν τὸν ἐξ ὁλοκλήρου διανοίας προσκείμενον τῷ Θεῷ· ὅταν δέ τις τῷ καθαρῷ συναφθείη διὰ καθάρσεως, ὑπὸ τῆς ἐκείνου λοιπὸν ἄγεται δεξιᾶς: τουτέστι τοῦ Χριστοῦ· αὐτὸς γὰρ ἡ δεξιὰ τοῦ Θεοῦ, δι' ἧς τὰ πάντα κατορθοῖ, καὶ πάντα ἐργάζεται· φησὶν οὖν ,, Ἐγὼ τῇ χειρί μου ἐστερέωσα τὸν οὐρανόν (Ἡσ. με'. 12.) ἐκεῖνος δὲ δύναται κολληθῆναι τῷ Κυρίῳ, ὁ τὴν ὀπίσω τοῦ Θεοῦ πορείαν τελέσας, ὡς δύνασθαι μετὰ Παύλου λέγειν ,, Τὸν δρόμον τετέλεκα· ὁ ἐπ' αὐτὸ φθάσας τὸ τῆς μακαριότητος τέλος· ὃς καὶ ἀκούει παρὰ Θεοῦ· σὺ δὲ αὐτοῦ στῆθι μετ' ἐμοῦ· (Δευτ. ε'. 31.) ὁ γὰρ πᾶσαν τὴν κατ' ἀρετὴν ὁδεύσας ὁδὸν καὶ ἐγγίσας Θεῷ, ὅς ἐστι τὸ ἄκρον τῶν ἐφετῶν, εἰς ὃ πᾶσα ἔφεσις ἵσταται· ὁ τοιοῦτος οὐκέτι πορεύεται, ἀλλὰ ἑνοῦται τῷ Θεῷ, καὶ κολλᾶται αὐτῷ, καὶ ἐν Πνεύματι γίνεται, συναντιλαμβανομένης αὐτῷ τῆς τοῦ Θεοῦ δεξιᾶς· ἤγουν τοῦ μονογενοῦς, δι' οὗ τὴν προσαγωγὴν καὶ τὴν ἕνωσιν ἔχομεν· ὁ δὲ Νύσσης φησὶ ,, Συμβαίνει τῇ κατὰ Μωσέα ἱστορίᾳ ἡ Ψαλμῳδία· ὡς γὰρ

θάνουν· καὶ ἀποθανόντες θέλουν καταβοῦν εἰς τὸν Ἅδην. (1)

10: „ Παραδοθήσονται εἰς χεῖρας ῥομ- „ φαίας.

Ἐπειδὴ ἀνωτέρω εἶπεν ὁ Δαβίδ, ὅτι θέλουν ἀποθάνουν οἱ ἐχθροί του· διὰ τοῦτο τώρα λέγει ἐδῶ καὶ μὲ ποῖον τρόπον ἔχουν νὰ ἀποθάνουν· ἤγουν ὅτι θέλουν παραδοθοῦν εἰς χεῖρας ῥομφαίας: ἤτοι θέλουν ἀποθάνουν ἐν τῷ πολέμῳ· χεῖρας δὲ ῥομφαίας εἶπε μεταφορικῶς, διὰ νὰ φανερώσῃ τὸ ἄφευκτον τῆς μαχαίρας καὶ τοῦ θανάτου.

„ Μερίδες Ἀλωπέκων ἔσονται.

Ἀφ' οὗ λέγει, ὁ Σαοὺλ καὶ οἱ λοιποὶ ἐχθροί μου σφαγοῦν εἰς τὸν πόλεμον, τότε αἱ ἀλώπεκες καὶ τὰ ἄλλα θηρία, θέλουν διαμοιράσουν αὐτοὺς διὰ νὰ τοὺς καταφάγουν, μὲ τὸ να ἔμειναν ἄταφοι· ἢ μὲ τὸ ἀλώπεκες δηλοῖ, ὅτι δὲν θέλουν θανατώσουν αὐτοὺς δυνατοὶ καὶ γενναῖοι ςρατιῶται, ἀλλ' εὐτελεῖς, καὶ δολεροί, καὶ ἀσθενεῖς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· τοιοῦτον γὰρ ζῶον εὐτελὲς καὶ δολερὸν καὶ ἀσθενὲς εἶναι ἡ ἀλωποῦ· τῶν τοιούτων λοιπὸν δολερῶν καὶ εὐτελῶν ἀνθρώπων, θέλουν γένουν διασπαράγματα οἱ ἐχθροί μου· μὲ τὰς ἀλωποῦδας δὲ φανερόνει τοὺς ἀλλοφύλους, ὁποῦ ἐκατοίκουν τριγύρου, οἵτινες ἐπολεμοῦσαν τὸν Σαούλ· (2)

11: „ Ὁ δὲ βασιλεὺς εὐφρανθήσεται ἐπὶ „ τῷ Θεῷ.

Βασιλέα ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὸν ἑαυτόν του· ἐπειδὴ καὶ ἐχρίσθη μὲ τὴν ψῆφον τοῦ Θεοῦ· αὐτὸς λοιπόν, λέγει, ὅτι θέλει εὐφρανθῇ, ὄχι διὰ τὸν θάνατον τῶν ἐχθρῶν του· (ἐπειδὴ ὁ Δαβὶδ ἐθρήνει μάλιςα καὶ ὠδύρετο ὕςερον, ὅταν ἔμαθε τον θάνατον τοῦ Σαοὺλ καὶ τοῦ υἱοῦ του Ἰωνάθαν, ὡς φαίνεται εἰς τὴν β΄: τῶν Βασιλειῶν κεφ: α:) ἀλλὰ θέλει χαρῇ διὰ τὸν Θεόν, ὅς τις λυτρόνει ἐκείνους ὁποῦ τὸν ἀγαποῦν· ἢ βασιλέα μὲν θέλεις νοήσεις ἐκεῖνον, ὁποῦ βασιλεύει καὶ κυριεύει τὰ πάθη· ἐπαινούμενον δὲ ἐκεῖνον, ὁποῦ ὑπόσχεται εἰς τὸν Θεὸν νὰ ζήσῃ ζωὴν ἐνάρετον, καὶ τὴν ὑπόσχεσίν του ταύτην βεβαιόνει διὰ τῶν ἔργων, ὡς λέγει ὁ Θεοφόρος Μάξιμος (3)

„ Ἐπαινεθήσεται πᾶς ὁ ὀμνύων ἐν „ αὐτῷ.

Συ-

γὰρ ἐκεῖ ἡ χεὶρ ἅπτεται τοῦ ἐν τῇ πέτρᾳ τὴν θείαν φωνὴν ἀναμένοντος, ϗ κατόπιν ἀκολουθεῖν εὐχομένου: οὕτω ϗ ὁ Δαβίδ φησι, τῷ ὀπίσω τοῦ Θεοῦ κεκολλημένῳ τὴν τῆς δεξιᾶς εἶναι ἀντίληψιν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος „ Καθάπερ κολλη, φησί, τῷ σῷ συνδέδεμαι πόθῳ, μηδὲ πρὸς βραχὺ σοῦ λήθην λαμβάνων· διό με σῴζεις ἐκ τῶν ἀδίκως ἐπιβουλευόντων ἐμοί.

(1) Ἔφη δὲ ὁ Κύριλλος „ Τὸ εἰς μάτην νοεῖται, ἀντὶ τοῦ, ἀνηνύτοις ἐπιχειροῦσιν, οὐ δυνάμενοι ἁρπάσαι τὸν ὑπὸ τὴν κραταιὰν χεῖρα τοῦ Θεοῦ φρουρούμενον.

(2) Ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „ Μερίζονται τὰς τῶν ἀσθενεστέρων ψυχὰς αἱ ἀλώπεκες αἱ νοηταί, αἱ νεκροῖς ϗ ὀδωδόσι τρεφόμεναι σώμασι: τουτέςι τὰ πονηρὰ ϗ δυςροπώτατα πνεύματα· πανοῦργον γὰρ ϗ ἀκάθαρτον οὖσα θηρίον ἡ ἀλώπηξ, εἰς εἰκόνα τῶν ἀκαθάρτων τῆς πονηρίας πνευμάτων λαμβάνεται, ὑφ' ὧν τῇ δὲ κἀκεῖσε περιέλκονται οἱ πρὸς τὸ ῥᾴθυμον νενευκότες· ὁ δὲ Ὠριγένης λέγει „ Φασὶ τοὺς λέοντας ἐπειδὰν τινος ἐπιλάβωνται ζῴου, ῥοφεῖν τε τὸ αἷμα, ϗ ἁρπακτικῶς ἐσθίειν τὸ προσπεσόν, ϗ μάλιςα τὰ κυριώτερα τῶν μελῶν, τὰ δὲ περιττὰ καταλιμπάνειν· ταῦτα δὲ τὰς ἀλώπεκας εὑρούσας ἐσθίειν· ἐπεὶ οὖν ἐσθίουσιν χῦλαι τὰ παρ' ἐκείνων ἤδη ἀναιρεθέντα, τοῦτό φησιν, ὅτι τιμωρίαι αὐτοὺς διάφοροι διαδέξονται· ϗ ἀπὸ τούτων εἰς ἑτέρους ἐμπεσόντες διαφόροις τιμωρίαις περιβληθήσονται.

(3) Τὰ λόγια τοῦ θείου Μαξίμου, εἰσὶ ταῦτα „ Πᾶς ὁ τῷ Θεῷ τὸν ἔνθεον ἐπαγγειλάμενος βίον, ϗ διὰ τῆς ἀληθείας τῶν ἔργων τῆς δικαιοσύνης τοὺς ὅρκους πληρῶν τῆς καλῆς ὑποσχέσεως, ἐπαινετός ἐςιν.

Συνήθεια ἦτον νὰ ὀμνύουν οἱ ὑποτασσόμενοι λαοὶ εἰς τὸν βασιλέα των καὶ νὰ λέγουν· μὰ τὴν σωτηρίαν τοῦ βασιλέως, (τοῦτο δὲν ἔκαμα! καὶ ἄλλα ὅμοια· ἐν ὅσῳ δὲ ὁ Σαοὺλ ἦτον ζωντανὸς, ὅποιος ἤθελε τολμήσῃ νὰ ὀμόσῃ εἰς τὴν ζωὴν καὶ σωτηρίαν τοῦ Δαβὶδ, ἐκατηγορεῖτο καὶ ἐκινδύνευεν ἡ ζωή του· ἀφ' οὗ δὲ ὁ Σαοὺλ ἀπέθανεν, ὅποιος ἤθελεν ὀμόσῃ εἰς τὴν ζωὴν καὶ σωτηρίαν τοῦ βασιλέως Δαβὶδ, περισσότερον ἐπαινεῖτο· ἐπειδὴ μὲ τοῦτο ἔδειχνεν, ὅτι εἶναι φίλος αὐτοῦ.

„Ὅτι ἐνεφράγη στόμα λαλούντων ἄ-
„δικα.

Τὸ σόμα, λέγει, τῶν ἐχθρῶν, ὁποῦ ἐλάλει κατ' ἐμοῦ ἄδικα, διὰ τὰς συκοφαντίας καὶ κατηγορίας, ὁποῦ ἐποίει κατ' ἐμοῦ· καὶ τὸ σόμα ὁποῦ ἐμελέτα τὸν ἀφανισμόν μου, αὐτὸ, λέγω, ἐφράγηκε μὲ τὸν θάνατον, καὶ πλέον κατ' ἐμοῦ νὰ λαλήσῃ δὲν ἠμπορεῖ.

Ἔτζι ἑρμηνεύεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος νοούμενος κατὰ τῶν ὁρατῶν ἐχθρῶν· κατὰ δὲ τῶν ἀοράτων ἐχθρῶν νοούμενος, ἑρμηνεύεται, ὅτι οἱ νοητοὶ Δαίμονες θέλουν καταβοῦν εἰς τὰ κατώτατα τῆς γῆς: ἤτοι εἰς τὸν τάρταρον· λέγει γὰρ ὁ Κορυφαῖος Πέτρος „ Ὁ Θεὸς Ἀγγέλων ἁμαρτησάντων οὐκ ἐφείσατο, ἀλλὰ σειραῖς ζόφου ταρταρώσας, παρέδωκεν εἰς κρίσιν τετηρημένους (Β'. Πέτρ. β'. 4.) ὁ γὰρ τάρταρος λέγουσιν, ὅτι εὑρίσκεται ὑποκάτω εἰς τὴν γῆν· ῥομφαίαν δὲ εἰς τὴν ὁποίαν οἱ Δαίμονες παρεδόθησαν, θέλεις νοήσεις τὴν τοῦ Θεοῦ τιμωρίαν.

Ψαλμὸς ΞΓ'.

„Εἰς τὸ τέλος, Ψαλμὸς τῷ Δαβίδ.

Καὶ οὗτος ὁ Ψαλμὸς ἔχει τὴν αὐτὴν ὑπόθεσιν μὲ τὸν προλαβόντα· ἐπειδὴ καὶ διηγεῖται τὰς ἐπιβουλὰς τῶν ἐχθρῶν τοῦ Δαβὶδ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ προφητεύει, ὅτι ἔχει νὰ λυτρωθῇ ἀπὸ αὐτάς· διὰ τοῦτο καὶ εἰς τὸ τέλος ἐπιγράφεται. (1)

1: „Εἰσάκουσον ὁ Θεὸς τῆς προσευχῆς
„μου ἐν τῷ δέεσθαί με πρός σε· ἀπὸ
„φόβου ἐχθροῦ ἐξελοῦ τὴν ψυχήν
„μου. (2)
2: „Σκέπασόν με ἀπὸ συστροφῆς πονη-
„ρευομένων, ἀπὸ πλήθους ἐργαζο-
„μένων ἀδικίαν.

Τὰ λόγια ταῦτα εἶναι φανερὰ, καὶ διὰ τοῦτο ἐξήγησιν δὲν χρειάζονται· συστροφὴν δὲ ὀνομάζει τὸ σύστημα, καὶ τὴν ἐπὶ κακῷ ὁμόνοιαν καὶ συμ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται ἐκ προσώπου τῶν Ἀποσόλων, οἵτινες εὔχονται νὰ ἐλευθερωθοῦν ἀπὸ τοὺς ἐναντίους ἐχθροὺς τοῦ κηρύγματός των.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι εἶναι ὅμοιον τοῦτο μὲ τὸ ὑπὸ τῶν Ἀποσόλων ῥηθέν· „ Καὶ νῦν Κύριε, ἔπιδε ἐπὶ τὰς ἀπειλὰς αὐτῶν καὶ δὸς τοῖς δούλοις σου μετὰ παῤῥησίας πάσης λαλεῖν τὸν λόγον σου· ὁ δὲ μέγας Βασίλειος λέγει „ Ἐχθρὸς δὲ φόβος, ὁ παρὰ τοῦ ἐχθροῦ ἐγγινόμενος, καὶ ὁ ἐναντίος τῷ τοῦ Χριστοῦ θάρσει, ὃν ἀπεύχε-

συμφωνίαν τῶν πονηρῶν ἀνθρώπων κατὰ τὸν Θεοδώρητον.

3: „Οἵτινες ἠκόνησαν ὡς ῥομφαίαν τὰς
„γλώσσας αὐτῶν.

Αὐτοί, λέγει, οἱ ἐχθροί μου ἀκόνησαν τὰς γλώσσας των ὡσὰν μάχαιραν, εἰς τὸ νὰ συχορχυτοῦν εὐκόλως, καὶ νὰ κατασκευάζουν ἐπιβουλὰς κατ' ἐμοῦ· ὁμοιάζει δὲ ὁ λόγος οὗτος μὲ τό „Καὶ ἡ γλῶσσα αὐτῶν μάχαιρα ὀξεῖα· περὶ τοῦ ὁποίου εἶπεν εἰς τὸν νς'. Ψαλμὸν στίχ. 4.

„Ἐνέτειναν τόξον αὐτῶν, πρᾶγμα
„πικρόν.
4: „Τοῦ κατατοξεῦσαι ἐν ἀποκρύφοις
„ἄμωμον.

Ἄμωμον λέγει τὸν ἀθῶον καὶ ἀναίτιον ὁ Δαβίδ: ἤτοι τὸν ἑαυτόν του· ὑπερβατὸν δὲ σχῆμα εὑρίσκεται ἐδῶ, τὸ ὁποῖον οὕτως ὁμαλύνεται· ἐνέτειναν τόξον αὐτῶν, ὥστε κατατοξεῦσαι ἐν ἀποκρύφοις ἄμωμον· ὅπερ ἐστὶ πρᾶγμα πικρόν· ἤτοι κακὸν καὶ δολερὸν καὶ ἐπίβουλον πρᾶγμα εἶναι, τὸ νὰ σαϊτεύῃ τινας κρυφίως, τὸν ἄπταιστον ἄνθρωπον· ἐπειδὴ μὲ τὸν τρόπον τοῦτον, δὲν δύναται νὰ προφυλαχθῇ ὁ κρυφίως σαϊτευόμενος, μὲ τὸ νὰ μὴν ἠξεύρῃ· τοξάρι δὲ ὠνόμασε τὴν γλῶσσαν τῶν ἐχθρῶν, ὁμοίως καὶ ῥομφαίαν· ῥομφαίαν μὲν, διὰ τὶ θανατόνει ἐκείνους, ὁποῦ πλησιάσουν κοντά· τοξάρι δὲ, διὰ τὶ καὶ ἀπὸ μακρὰν σαϊτεύει τοὺς ἀνθρώπους· (1) οἱ γὰρ ἐχθροί μου, λέγει, φανερῶς μὲν, μὲ ἐπαινοῦν, κρυφίως δὲ, κατασκευάζουσιν ἐπιβουλὰς ἐναντίον μου.

„Ἐξάπινα κατατοξεύσουσιν αὐτὸν,
„καὶ οὐ φοβηθήσονται.

Αἰφνιδίως, λέγει, θέλουν σαϊτεύσουν τὸν ἀθῶον οἱ ἐχθροί του, χωρὶς νὰ ἔχῃ καμμίαν προϋπάρχουσαν εἴδησιν· δὲν θέλουν δὲ φοβηθοῦν οὔτε τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ τὴν κατὰ τῶν ἐπιβούλων κινουμένην, οὔτε τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων κατηγορίαν.

5: „Ἐκραταίωσαν ἑαυτοῖς λόγον πονη-
„ρόν.

Ἐκύρωσαν, λέγει, οἱ ἐπίβουλοι ἄνθρωποι κοντὰ εἰς τὸν ἑαυτόν τους πονηρὸν λόγον· ἤγουν ἐμελέτησαν πονηρὰν συμβουλὴν κατὰ τῶν ἀναιτίων, καὶ ἀπεφάσισαν βεβαίως νὰ τὴν φέρουν καὶ εἰς πρᾶξιν. (2)

„Δι-

χεται ἡ Ψαλμῳδία· ὁ δὲ Κύριλλος λέγει „Τὸ δὲ εἰσάκουσόν μου ἐν τῷ δέεσθαί με, ἀντὶ τοῦ, οὐ σιωπῶντος, ἀλλ' εὐχομένου· χρῆμα γὰρ ἐπιζήμιον ἐν τοῖς τοιούτοις ἡ σιωπή· ἢ ὅτι ταχύ μου εἰσάκουσον καὶ ἐν αὐτῷ τῷ δέεσθαι, κατὰ τὸ, ἔτι λαλοῦντός σου ἐρεῖ ἰδοὺ πάρειμι· ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησιν „Ἀπάλλαξόν με τοῦ φόβου τῶν ἐναντίων· ἵνα εἴπῃ τῆς ἐπιβουλῆς αὐτῶν καὶ τοῦ θανάτου· ταῦτα γὰρ ἐδεδίει μὴ πάθῃ παρ' αὐτῶν· καὶ ὁ Ὠριγένης „Ἐξελοῦ φησὶ τὴν ψυχήν μου ἀπὸ φόβου, ὃς φόβος, οὐ φίλος ἀλλ' ἐχθρός ἐστι· φίλος μὲν, ὁ τοῦ Θεοῦ ἐπιστημονικὸς φόβος· ἐχθρὸς δὲ, ὁ μὴ τοιοῦτος φόβος. ὁποῖος ὁ τῶν ἑτεροδόξων, ἢ ὁ τῶν ὁποιωνδηποτοῦν ἄλλων τῶν μὴ τὸν Θεὸν φοβουμένων· περὶ ὧν δύναται τὸ ἐν Ἡσαΐᾳ Πνεῦμα παραστατικῶς εἰρηκέναι· τὸν δὲ φόβον αὐτῶν οὐ μὴ φοβηθῶμεν οὐδ' οὐ μὴ ταραχθῶμεν.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος λέγει „Πρᾶγμα πικρὸν τὴν κατὰ τοῦ ἀμώμου εἴτουν ἀθώου συκοφαντίαν ἐκάλεσεν· ἐπειδὴ ἄτοπον καὶ τὸν τυχόντα συκοφαντεῖν· τὸ δὲ, τὸν δίκαιον, δεινότερον· ὃν ἐν ἀποκρύφῳ τοξεύουσι: τουτέστι κατὰ τὸ λεληθός· οὐδὲ γὰρ τολμῶσιν εἰς τὸ ἐμφανὲς αὐτὸν διαβάλλειν· τὸ δὲ ἐνέτειναν τόξον, ἀντὶ ὡς τόξον νενευκαι· παρὰ δὲ τῷ Θεοδωρήτῳ λέγεται „Τὸ δὲ πρᾶγμα πικρὸν, ἀντὶ τοῦ ῥῆμα πικρὸν ἢ λόγον πικρόν· τούτῳ ἐπλήρωσαν τὴν ἑαυτῶν γλῶσσαν, χείρονα ὀξύνοντες τοῦ τόξου τὸν πικρὸν λόγον.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Κραταίωσις λόγου πονηροῦ ἐστι, τὸ διαβεβαιοῦσθαι τοὺς Ἰουδαίους ὡς οὐκ ἀνέστη

ὁ

„ Διηγήσαντο τοῦ κρύψαι παγίδα· εἶ-
„ πον· τίς ὄψεται αὐτούς;

Ἀντὶ τοῦ διηγήσαντο, εἰσηγήσαντο ἐξέδωκεν ὁ Σύμμαχος· ἐσυμβουλεύθησαν, λέγει, ἀναμεταξύ των οἱ ἐχθροὶ τῶν ἀναιτίων ἀνθρώπων· καὶ εἶπον νὰ κρύψουν παγίδας, καὶ νὰ βάλλουν εἰς τὸν δρόμον φύλαξιν διὰ νά με πιάσουν καὶ νὰ μὲ θανατώσουν· ὡσὰν δὲ νὰ μὴν ἦναι Θεός, ἔτζι ὄντες διατεθειμένοι, εἶπον εἰς τὸν ἑαυτόν τους· ποῖος θέλει μᾶς ἰδῇ; ἢ ποῖος θέλει φανῇ ἔκδικος καὶ βοηθὸς τοῦ παρ' ἡμῶν ἐπιβουλευομένου; ἤτοι οὐδείς. (1)

9: „ Ἐξηρεύνησαν ἀνομίαν, ἐξέλιπον ἐ-
„ ξερευνῶντες ἐξερευνήσεις.

Ἐζήτησαν, λέγει, οἱ ἐχθροί μου νὰ μεταχειρισθοῦν τὴν ἀνομίαν, ἀπέκαμον ὅμως, ζητοῦντες ζητήσεις δολεράς, καὶ μηχανὰς διαφόρους κατασκευάζοντες. (2)

„ Προσελεύσεται ἄνθρωπος, καὶ καρ-
„ δία βαθεῖα.
7: „ Καὶ ὑψωθήσεται ὁ Θεός.

Κοντά, λέγει, εἰς τοὺς ἐχθροὺς ὁποῦ με ἐπιβουλεύονται, τυχὸν θέλει πλησιάσει καὶ ἄλλος τινὰς ἄνθρωπος διὰ νὰ τοὺς συμβοηθήσῃ εἰς τὴν κατ' ἐμοῦ γνώμην καὶ πονηρίαν, χαριζόμενος αὐτοῖς καὶ ὑποσχόμενος, ὅτι καὶ αὐτὸς ἔχει νὰ κινηθῇ κατ' ἐμοῦ· οὗτος δὲ ὁ ἄθρωπος θέλει εἶναι καρδία βαθεῖα· ἤγουν βαθύφρων καὶ σοφὸς· εἰς τὸ κακὸν ὅμως· διὰ τὶ εἶναι καὶ βαθύφρων εἰς τὸ καλόν· πλήν, ἐπειδὴ καὶ αὐτὸς τίποτε δὲν ἠμπορεῖ νὰ ἐνεργήσῃ κατ' ἐμοῦ, διὰ τοῦτο ὁ Θεὸς θέλει ὑψωθῇ καὶ μεγαλυνθῇ περισσότερον· διὰ τὶ πιάνει τοὺς σοφοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν· ἤτοι τιμωρεῖ αὐτοὺς καὶ δείχνει ἀπράκτους καὶ ματαίας ὅλων τῶν ἀνωτέρω τὰς ἐπιβουλὰς, κατὰ τὴν ἑρμηνείαν τοῦ Θεοδωρίτου. (3)

„ Βέλος νηπίων ἐγενήθησαν αἱ πλη-
„ γαὶ αὐτῶν.

Αἱ πληγαὶ, λέγει, ἤγουν αἱ κακώσεις καὶ βλάβαι τῶν ἐχθρῶν μου, ἔγιναν βέλος νηπίων: ἤγουν ἄπρακτοι καὶ ἀνενέργητοι· διὰ τὶ τοιαῦται ἀνενέργητοι εἶναι καὶ αἱ σαῖται, ὁποῦ ῥίπτονται ἀπὸ τὰ νήπια παιδία, διὰ τὴν φυσικὴν ἀσθένειαν ὁποῦ ἔχουν.

8: „ Καὶ ἐξησθένησαν ἐπ' αὐτοὺς αἱ γλῶσ-
„ σαι αὐτῶν.

Γλῶσ-

ὁ Κύριος ἐκ νεκρῶν· λέγει δὲ ϗ ὁ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτής· πῶς δὲ ἐκραταίωσαν; ἀπατῶντες, ὀμνύοντες, μάρτυρας ϗ κατηγόρους μισθούμενοι, μηχανὰς εὑρίσκοντες, αἰτίας ἐπιφέροντες· ἵνα τὸν πονηρὸν λόγον: δηλαδὴ τὴν τοῦ ψεύδους πιστευθῆναι ποιήσωσιν (ἐν τῇ ἐκδεδ· Σειρᾷ.)

(1) Κατὰ δὲ τὸν μέγαν Ἀθανάσιον, ταῦτα λέγονται διὰ τοὺς βλασφημοῦντας τοὺς Ἀποστόλους ϗ λέγοντας „ Οὐ παραγγελίᾳ παρηγγείλαμεν ὑμῖν μὴ λαλεῖν ἐπὶ τῷ ὀνόματι τούτῳ; ϗ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει „ Τοῦτο μὲν οἱ περὶ τὸν Ἀβεσσαλὼμ ϗ τὸν Σαοὺλ ϗ τοὺς λοιποὺς· τοῦτο δὲ ϗ οἱ παράνομοι, οἱ κατὰ καιρὸν μηχανὰς ϗ πάγας κατὰ τῶν Ἐκκλησιῶν τοῦ Θεοῦ συστησάμενοι.

(2) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Πάντα φησὶν ἐκίνησαν λογισμόν· πᾶσαν ἐπενόησαν κατ' ἐμοῦ μηχανήν· οὐδὲν ἐπιβουλῆς καταλελοίπασιν εἶδος, προφανῶς ἐπιόντες, κρύβδην λοχῶντες, κατασκόποις χρώμενοι, τὰς ἐρήμους περινοσοῦντες, τὰ πετρώδη χωρία διερευνώμενοι, ἐν ὄρεσι ϗ σπηλαίοις ϗ ταῖς ὀπαῖς τῆς γῆς ἀναζητοῦντες τοὺς ἀθλητὰς τῆς εὐσεβείας, περὶ ὧν φάσκει ὁ θεῖος Παῦλος· ὧν οὐκ ἦν ἄξιος ὁ Κόσμος· ὁ δὲ Ἀνώνυμός φησι διὰ τοῦτο ἐξέλιπον, ἐπειδὴ ἀνομίας ἠρεύνων: τουτέστιν οὐ κατὰ τὸν τοῦ Θεοῦ νόμον ἐζήτουν, ἥνπερ ἐζήτουν δικαιοσύνην· διὸ οὐχ εὑρίσκουσιν, οἱ δὲ τὴν θεογνωσίαν χωρὶς περισπασμοῦ τινος ἐρευνῶντες, οὐκ ἀποτυγχάνουσι.

(3) Ὅθεν ὁ Θεοδοτίων τοῦτο οὕτως ἡρμήνευσε „ Καὶ διάνοιαν ἀνδρὸς ϗ καρδίαν βαθεῖαν κατατοξεύσει ὁ Θεός· ὁ δὲ Εὐσέβιος οὕτως ἑρμηνεύει τὸ ῥητόν „ Οἱ μὲν παράνομοί φησιν, οὐδιέλιπον πονηρὰ βουλευόμενοι, προσελεύσεται δὲ ἄνθρωπος ἀληθινὸς τὸ κατ' εἰκόνα διασώζων, ϗ διαρθρώσει τῷ λόγιος εἶναι ϗ συνετός· (τοῦτο γὰρ ἡ βαθεῖα καρδία δηλοῖ) τὴν βαθεῖαν νόησιν εἰς ἔλεγχον· δι' οὗ ὑψωθήσεται ὁ Θεὸς ὁ δρασσόμενος τοὺς σοφοὺς

Γλώσσας ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὰς συκοφαντίας καὶ ἐπιβουλὰς, αἱ ὁποῖαι διὰ μέσου τῆς γλώσσης κατασκευάζονται, καὶ τῆς γλώσσης εἶναι ἀποτελέσματα· ἀσθενεῖς λοιπὸν, λέγει, ἔγιναν αἱ γλῶσσαι καὶ συκοφαντίαι τῶν ἐχθρῶν μου, καὶ τίποτε περισσότερον νὰ κατορθώσουν δὲν ἐδυνήθησαν.

„ Ἐταράχθησαν πάντες οἱ θεωροῦντες
„ αὐτούς. "

9: „ Καὶ ἐφοβήθη πᾶς ἄνθρωπος.

Ἐταράχθησαν, λέγει, ὅλοι ἐκεῖνοι, ὁποῦ εἶδον τοὺς ἀνωτέρω ἐχθρούς μου, πῶς ἀπέτυχον ἀπὸ ὅλα τὰ ἐπιχειρήματα καὶ τὰς μηχανὰς, ὁποῦ ἐναντίον μου κατεσκεύασαν· καὶ κάθε ἄνθρωπος βλέπωντας αὐτοὺς, ἐφοβήθη εἰς τὸν ἑαυτόντου, μὲ τὸ νὰ ἐγνώρισεν, ὅτι ὁ Θεὸς εἶναι ἐκδικητὴς καὶ βοηθὸς ἐκείνων ὁποῦ ἀδικοῦνται. (1)

„ Καὶ ἀνήγγειλαν τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ·
„ καὶ τὰ ποιήματα αὐτοῦ συνῆκαν.

Ὅλοι, λέγει, ὅσοι εἶδον τοὺς ἐχθρούς μου ἀποτυχόντας, θέλουν διηγοῦνται εἰς τοὺς ἄλλους τὰ θαυμάσια, ὁποῦ ἔκαμεν ὁ Θεὸς διὰ λόγου μου· καὶ θέλουν καταλάβουν ἐκείνας τὰς κρίσεις, ὁποῦ ἐνεργεῖ ὁ Θεὸς διὰ νὰ βοηθήσῃ τοὺς δούλους του· ὡς ἀπερασμένα δὲ εἶπεν ὁ Δαβὶδ ἐκεῖνα, ὁποῦ ἔμελλον νὰ γένουν, κατὰ τὸ ἰδίωμα τῆς προφητείας, ὡς πολλάκις εἴποτεν. (2)

ια: „ Εὐφρανθήσεται δίκαιος ἐν τῷ Κυ-
„ ρίῳ, καὶ ἐλπιεῖ ἐπ' αὐτόν· καὶ ἐ-
„ παινεθήσονται πάντες οἱ εὐθεῖς τῇ
„ καρδίᾳ.

Κάθε δίκαιος, λέγει, ἄνθρωπος, βλέπωντας τὴν πρόνοιαν καὶ βοήθειαν, ὁποῦ ἔδειξεν ὁ Θεὸς εἰς ἐμὲ, θέλει χαρῇ, καὶ θέλει ἐλπίσει εἰς τὸν Κύριον, ἵνα καὶ αὐτὸς ἀξιωθῇ τῆς αὐτῆς βοηθείας· ἀλλὰ καὶ ὅλοι οἱ ἄνθρωποι ὁποῦ δὲν ἔχουν εἰς τὴν καρδίαν τους κανένα σκολιὸν καὶ πονηρὸν λογισμὸν, ὁποῖος ἦτον ὁ Δαβὶδ, ὅλοι, λέγω, αὐτοὶ θέλουν ἐπαινεθοῦν· ἐπειδὴ καὶ ὁ Θεὸς εἰς τοὺς τοιούτους ἀπονηρεύτους βοηθεῖ „ Ὡς ἀγαθὸς γάρ φησιν, ὁ Θεὸς τῷ Ἰσραὴλ, τοῖς εὐθέσι τῇ καρδίᾳ (Ψαλ. οϛ. 1.) μερικοὶ δὲ τὸ, προσελεύσεται ἄνθρωπος καὶ καρδία βαθεῖα περὶ τοῦ Ἰούδα ἐνόησαν· ὁ ὁποῖος βαθὺς καὶ παμπόνηρος ὤντας, ἐπῆγεν εἰς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Χριστοῦ Ἰουδαίους, καὶ ὑπεσχέθη νὰ προδώσῃ αὐτὸν εἰς αὐτούς. δὲ ὁ Χριστὸς ὑψώθη μᾶλλον καὶ ἐμεγαλύνθη, ἐπειδὴ ἐτέλεσε μὲν φοβερὰ θαύματα, ὅταν ἐσταυρώθη, ἀ-

φοὺς ἐν τῇ πανουργίᾳ αὐτῶν· ὑψοῦται γὰρ ὁ Θεὸς δι' ἀνδρῶν ἁγίων τῆς ἀπάτης ἐλεγχομένης· ἄλλοι δὲ νοοῦσι τὸ ῥητὸν τοῦτο περὶ τοῦ Ἰούδα, ϗ ὅρα ἐν τῷ τέλει τοῦ Ψαλμοῦ· ἄλλος δέ φησι „ Προσελεύσεται ἄνθρωπος, ὅσον ἂν, φησι, βαθύνῃ ὁ ἀνθρώπινος λογισμὸς τὰ ὑπὲρ δύναμιν περιεργαζόμενος. ὑπὲρ αὐτὸν ἐστὶν ὁ Θεὸς μὴ καταλαμβανόμενος· οὐ συνορῶσι φησὶν, ὅτι ὅσον ἂν κρύψωσι τοὺς δόλους ϗ βαθύνωσιν, ὡς μὴ δήλους γενέσθαι, ἀνώτερος εὑρίσκεται ὁ Θεὸς, ἑτοιμοτέραν παρέχων βοήθειαν, ἢ ἐκεῖνοι τοὺς δόλους· ὁ δὲ Θεοδώριτός φασι „ Καὶ τὰ λανθάνοντα γὰρ ὁ Θεὸς ἐφορᾷ, ϗ τὸ οἰκεῖον δείκνυσιν ὕψος δίκας τούτους εἰσπραττόμενος.

(1) Λέγει δὲ ὁ θεῖος Ἀθανάσιος „ Εἰπὼν ἀνωτέρω τὸ κατὰ τῶν ἁγίων κηρύκων (ἤτοι Ἀποστόλων) ἔπαρμα τῶν ἐχθρῶν, διεξέρχεται ϗ τὴν ἔκπτωσιν· οὕτω γάρ φησι, τὰς μηχανὰς αὐτῶν τὰς καθ' ἡμῶν ἀσθενεῖς ἐργάζεται ϗ ἐξουδαμινὰς, ὡς τὰ τῶν νηπίων ἀσθενῆ ϗ πλήττειν οὐ δυνάμενα βέλη· ὅθεν πάντες οἱ βλέποντες αὐτοὺς τοσαῦτα μὲν μηχανωμένους, ὠφελοῦντας δὲ οὐδὲν, ταραχῇ τὴν διάνοιαν κατεσχέθησαν· ἐφ' οἷς γὰρ διήμαρτον, τὴν θείαν ἐθαύμασαν Πρόνοιαν γεγονότες περιδεεῖς.

(2) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει „ Πᾶς ἄνθρωπος τῆς παλαιᾶς Ἱερουσαλὴμ ἰσορῶν τὴν πόρθησιν εἰς φόβον ποιὸν τοῦ σταυρωθέντος ἔρχεται ϗ τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ· δηλαδὴ τοῦ Χριστοῦ ἀναγγέλλει, ϗ τὰ ποιήματα αὐτοῦ συνίησι· ποῖα ταῦτα; ἃ τοῖς Ἀποστόλοις μὲν προεῖπε, νῦν δὲ εἰς τέλος ἐξήγαγε· δεικνύντων γὰρ αὐτῶν τὴν οἰκοδομὴν τοῦ ἱεροῦ, ἀπεκρίνατο „ Ἀμὴν λέγω ὑμῖν, οὐ μὴ μείνῃ ὧδε λίθος ἐπὶ λίθον, ὃς οὐ μὴ καταλυθήσεται.

ἀνέςη δὲ ἐκ τῶν νεκρῶν· καὶ αἱ τιμωρίαι καὶ τὰ πάθη, ὁποῦ ἐπροξένησαν εἰς αὐτὸν οἱ Ἰουδαῖοι, εἰς οὐδὲν ἐλογίσθησαν· ἕνα μὲν, διὰ τί αὐτὸς ἦτον ἀπαθὴς κατὰ τὴν Θεότητα· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ δὲν ἐδυνήθησαν νὰ ἀφανίσουν αὐτὸν, καθὼς οἱ Ἰουδαῖοι ἐνόμιζον· ὅλοι δὲ οἱ Ἐθνικοὶ, βλέποντες τοὺς Ἰουδαίους νὰ παραδοθοῦν εἰς τοὺς Ῥωμαίους πρὸς ὄλεθρον καὶ ἀφανισμὸν, ἐταράχθησαν καὶ ἐφοβήθησαν τὸν Χριςόν· διὰ τὸν ὁποῖον Χριςὸν οἱ Ἐθνικοὶ αὐτοὶ, ἔπαθον πολλὰ ὑπὸ τῶν διωκτῶν καὶ τυράννων (1) δικαίους δὲ θέλεις νοήσεις τοὺς αὐτοὺς Ἐθνικοὺς, ἐπειδὴ καὶ ἐδικαιώθησαν διὰ τῆς πίςεως· οἱ ὁποῖοι καὶ θέλουν εὐφρανθοῦν διὰ τὸν Χριςόν· οἱ ἴδιοι δὲ Ἐθνικοὶ εἶναι καὶ εὐθεῖς τῇ καρδίᾳ κατὰ τὸν Ὠριγένη· ἐπειδὴ καὶ αὐτοὶ κατὰ τὴν καρδίαν, δὲν ἐςραβῶσαν εἰς κἀνένα πρᾶγμα ἀπὸ τὴν ὀρθὴν πίςιν, ὁποῦ παρέλαβον, καθὼς ἐςράβωσαν πάλαι οἱ Ἰουδαῖοι.

Ψαλμὸς ΞΔ΄.

Κάθισμα Θ΄.

„ Εἰς τὸ τέλος Ψαλμὸς ᾠδῆς τῷ Δαβίδ.
„ Ὠδὴ Ἱερεμίου, καὶ Ἰεζεκιὴλ, καὶ τοῦ λαοῦ τῆς παροικίας,
„ ὅτε ἔμελλον ἐκπορεύεσθαι·

Ὁ μὲν Εὐθύμιος ὁ ἐμὸς συγγραφεὺς, τὴν ἀνωτέρω μόνον ἐπιγραφὴν ἔχει λέγων· εἰς τὸ τέλος καὶ οὗτος ἐπιγράφεται, διὰ τὶ προφητεύει διὰ τὴν ἐλευθερίαν τῶν ἐν Βαβυλῶνι σκλαβωμένων Ἑβραίων, ἐκ προσώπου τῶν ὁποίων συνεγράφη ὁ παρὼν Ψαλμὸς κατὰ τὸν Θεοδώριτον· καὶ περὶ τῆς μεταβολῆς καὶ Θεοσεβείας τῶν Ἐθνικῶν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον· τί δὲ δηλοῖ Ψαλμὸς ᾠδῆς, εἴπομεν ἐν τῷ Προοιμίῳ ἐν κεφαλαίῳ θ΄· καὶ ἴδε ἐκεῖ. Ἐγὼ δὲ ἐνταῦθα καὶ τοῦτο προςίθημι εἰς ἀναπλήρωσιν τῆς ἐπιγραφῆς, ὅτι ὁ ἱερὸς Θεοδώριτος βλέπωντας νὰ ἔχῃ ὁ Ψαλμὸς οὗτος καὶ τὴν ἐπιγραφὴν ταύτην „ Ὠδὴ Ἱερεμίου καὶ Ἰεζεκιὴλ καὶ τοῦ λαοῦ τῆς παροικίας ὅτε ἔμελλον ἐκπορεύεσθαι, λέγει, ὅτι αὐτὴ ἡ ἐπιγραφὴ, οὔτε εἰς τὸ Ἑβραϊκὸν εὑρίσκεται, οὔτε ἄλλοι ἑρμηνευταὶ αὐτὴν, ἔχουσιν, ἀλλὰ κάποιος, ὡς φαίνεται, ἀμαθὴς, ἐπρόσθεσεν αὐτὴν, χωρὶς νὰ προσέξῃ, οὔτε εἰς τὴν ἱςορίαν, οὔτε εἰς τὸ νόημα τοῦ Ψαλμοῦ· ἐπειδὴ ὁ Ἱερεμίας δὲν ἐπῆγεν εἰς τὴν Βαβυλῶνα· ἀλλ' ἔλαβεν ἄδειαν ἀπὸ τὸν Θεὸν, νὰ διατρίβῃ ὅπου βούλεται, ἐδιάλεξε δὲ νὰ κατοικῇ εἰς τὴν πατρίδα του· γράφει δὲ ὁ ἴδιος Ἱερεμίας, ὅτι ἐκατέβη εἰς Τάφνας τῆς Αἰγύπτου, ὁμοῦ μὲ ἄλλους πολλοὺς Ἰουδαίους, ὅσους ἀφῆκεν ὁ Ναβουζαρδάν· „ Καὶ εἰσῆλθον εἰς Αἴγυπτον, ὅτι οὐκ ἤκουσαν τῆς φωνῆς Κυρίου, καὶ εἰσῆλθον εἰς Τάφνας· καὶ ἐγένετο λόγος Κυρίου πρὸς Ἱερεμίαν ἐν Τάφναις, λέγων „ Λάβε σεαυτῷ λίθους μεγάλους (Ἱερεμ. μγ. 7) καὶ ἐκεῖ ἐπροφήτευσεν, ὡς φαίνεται ἐν τῷ αὐτῷ κεφαλαίῳ. (2) λοιπὸν δὲν ἁρμόζουν ταῦτα, λέγει, εἰς τοὺς ἐκπορευομένους ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, ἀλλὰ εἰς τοὺς εὑρισκομένους

(1) Ὅθεν ꝁ εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „ Τοῦτο δὲ εὕροι ἄν τις κατωρθωκότας τὸν Δαβὶδ ꝁ τοὺς κατ' αὐτὸν, ꝁ τοὺς μετ' ἐκείνους· λέγω δὴ τοὺς ἀθλοφόρους Μάρτυρας ꝁ τοὺς ἀθλητὰς τῆς εὐσεβείας.

(2) Ὅθεν ἐκ τῶν λόγων τούτων συμπεραίνεται, ὅτι ꝁ τὰ ἐν τῷ Συναξαριςῇ γραφόμενα περὶ τοῦ Ἱερεμίου, ὅτι ἐπῆγεν εἰς Βαβυλῶνα, δὲν ἔχουσιν ἀκριβείας· παρὰ δὲ τῷ αὐτῷ Θεοδωρίτῳ γράφεται ꝁ τοῦτο, ὅτι ὁ Ἱερεμίας πύρ-

νους ἐν τῇ σκλαβίᾳ· Ἰωάννης δὲ ὁ Λίτινος ἐν τῷ νεοτυπώτῳ αὐτοῦ Ψαλτηρίῳ λέγει, ὅτι οἱ τελευταῖοι πέντε ςίχοι τοῦ Ψαλμοῦ τούτου, οἱ ἀρχόμενοι ἀπὸ τοῦ „ Ἐπεσκέψω τὴν γῆν, καὶ ἐμέθυσας αὐτήν· μέχρι τέλους· αὐτοὶ λέγω δίδουσι νὰ πιςεύσῃ τινὰς, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἐξεδόθη παρὰ τοῦ Δαβὶδ, ἀφ' οὗ ἔλαβε βροχὴν πλουσίαν ἐν καιρῷ ἀνυδρίας· ὅθεν καὶ ἐν καιρῷ ἀνυδρίας καὶ βροχῆς, ὁ Ψαλμὸς οὗτος ἁρμόζει νὰ λέγεται.

1: „ Σοὶ πρέπει ὕμνος ὁ Θεὸς ἐν Σιὼν, „ καὶ σοὶ ἀποδοθήσεται εὐχὴ ἐν „ Ἱερουσαλὴμ.

Εἰς τὴν Σιὼν, λέγει, (ὄρος δὲ τοῦτο τῆς Ἱερουσαλὴμ) πρέπει νὰ ὑμνῆσαι Κύριε· ἐπειδὴ καὶ ἐκεῖ επρόςαξας νὰ σὲ λατρεύουν οἱ Ἰουδαῖοι· καὶ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ θέλει ἀποδοθῇ εἰς ἐσένα ἡ τοῦ καθ' ἑνὸς προσευχὴ καὶ ὑπόσχεσις· μὲ τὰ λόγια δὲ ταῦτα προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὴν ἐπιςροφὴν, ὁποῦ ἔμελλον νὰ κάμουν οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα· δύναται δὲ νὰ νοηθῇ ἀναγωγικῶς Σιὼν καὶ Ἱερουσαλὴμ, ἡ καθολικὴ Ἐκκλησία τῶν πιςῶν, καὶ αἱ κατὰ μέρος Ἐκκλησίαι αὐτῶν. (1)

2: „ Εἰσάκουσον προσευχῆς μου· πρὸς „ σὲ πᾶσα σὰρξ ἥξει.

Ἄκουσον, λέγει, Κύριε, τὴν προσευχήν μου καὶ δός μοι τὴν αἴτησιν, διὰ τὴν ὁποίαν σὲ παρακαλῶ· τὸ δὲ πρὸς σὲ πᾶσα σὰρξ ἥξει, εἶναι κατὰ τὸν Θεοδώριτον προφητεία διὰ τὰ ἔθνη, πῶς ἔχουν νὰ πιςεύσουν εἰς τὸν Χριςόν· σάρκα δὲ τὰ ἔθνη ὠνόμασεν, ἢ διὰ τί ἀπὸ τὸ μέρος τῆς σαρκὸς ὀνομάζει τὸν ὅλον ἄνθρωπον· ἢ διὰ τὶ οἱ ἐθνικοὶ ἔζουσαν σαρκικῶς· ἢ λέγει τοῦτο ὁ Δαβὶδ, διὰ τὴν καθολικὴν ἀνάστασιν ὅλων κοινῶς τῶν ἀνθρώπων, κατὰ τὴν ὁποίαν ὅλοι οἱ ἀναστηθέντες ἄνθρωποι, ἔχουν νὰ γνωρίσουν τὸν Θεόν. (2)

3: „ Λόγοι ἀνόμων ὑπερεδυνάμωσαν ἡ„ μᾶς.

Αἱ βλασφημίαι, λέγει, τῶν ἐχθρῶν μας Βαβυλωνίων, τὰς ὁποίας λέγουσιν ἐναντίον εἰς ἐσένα τὸν Θεὸν, καὶ ἐναντίον εἰς ἡμᾶς, αὐταὶ ἔγιναν ὑ-

πύργον οἰκοδομήσας ὑψηλὸν ϗ ἑαυτὸν ἐναποκλείσας, ἐν τούτῳ τοὺς θρήνους συνέγραψεν, ὀλοφυρόμενος τοῦτο μὲν τὴν Ἱερουσαλήμ· τοῦτο δὲ, τὸν ἐξανδραποδισμὸν τοῦ λαοῦ· φαίνεται δὲ, ὅτι ἀφ' οὗ συνέγραψε τοὺς θρήνους ἐν τῇ πατρίδι, κατέβη εἰς Αἴγυπτον· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ὅτι ἐν τῷ Ψαλμῷ τούτῳ εἰσάγει ὁ Δαβὶδ τὸ πρόσωπον τῶν Ἐθνῶν, τῶν πιςευσάντων εἰς Χριςόν· ἔτι τε εὐχὴν ἀναπέμπει ὑπὲρ αὐτῶν, ὄντων μὲν πάλαι ἀκάρπων, γενομένων δὲ εὐφόρων διὰ τῆς εἰς Χριςὸν πίςεως.

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος, Σιὼν λέγει τὴν ἄνω ϗ ἐπουράνιον, ϗ τὴν κάτω ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίαν· ὁ τοίνυν ὕμνος ὁ ἐν τῇ Σιὼν· ἤτοι τῇ ἐπουρανίῳ, ϗ τῇ ἐπὶ γῆς Ἐκκλησίᾳ, τῷ Θεῷ ἀποδιδόμενος, πρέπει ἂν μόνῳ τῷ ὑμνουμένῳ Θεῷ· ᾧ ϗ τὰς εὐχὰς ἀποδιδόναι προσήκει· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Πάντα τοῦ Ψαλμοῦ τὰ ῥητὰ τοῖς ἐν Βαβυλῶνι διάγουσι πρόσφορα· οὗτοι γὰρ τῆς ἐπανόδου γλιχόμενοι, ταύτην τῷ Θεῷ τὴν ὑμνῳδίαν προσέφερον. καί φασιν ἐπανάγαγε ἡμᾶς εἰς τὴν Σιὼν· ἔνθα ἔξεςιν ἡμῖν τοὺς ὕμνους σοι προσφέρειν ϗ τὰς συνήθεις εὐχάς· οὐ γὰρ ἐφεῖται τὴν ᾠδὴν ᾄδειν Κυρίου ἐπὶ τῆς ἀλλοτρίας, ἐν ξέναις ἀκοαῖς ϗ βεβήλοις· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Οὐκέτι, φησιν, οἷς ἐνομίζομεν θεοῖς τοὺς ὕμνους ἀναπέμψομεν, εἰδότες, ὡς ἐκείνοις μὲν οὐ πρέπει τὸ ὑμνεῖν, ξύλοις ϗ λίθοις ϗ δαίμοσιν οὖσι, σοὶ δὲ μόνῳ τὸ τοιοῦτον πρεπωδέςατον.

(2) Λέγει δὲ ϗ ὁ Ἀθανάσιος „ Διὰ τούτων εὐαγγελίζεται τὴν κλῆσιν ἁπάντων τῶν Ἐθνῶν, κατὰ τὸ εἰρημένον παρὰ τοῦ Ἰωὴλ „ Ἐκχεῶ ἀπὸ τοῦ Πνεύματός μου ἐπὶ πᾶσαν σάρκα· ϗ ὁ Ὠριγένης „ Πρὸς σὲ δὲ τὸν Θεὸν, ὃς πνεῦμα ποιεῖς τὴν σάρκα, πᾶσα σὰρξ ἥξει· μεταβαλεῖ γὰρ ἡ γενομένη σὰρξ δι' ἁμαρτίαν ψυχὴ, ϗ ἔςαι πνεῦμα.

ὑπὲρ τὴν δύναμίν μας· ἤτοι αὐταὶ κατεδυνάστευσαν ἡμᾶς, καὶ δὲν τολμῶμεν νὰ ἀντειποῦμεν εἰς αὐτάς, μὲ τὸ νὰ εἴμεθα σκλάβοι τῶν βλασφημούντων· ἢ νοεῖται τὸ ἐναντίον· ὅτι αἱ μεγάλαι βλασφημίαι τῶν Βαβυλωνίων μᾶς δίδουν μεγάλην καὶ ὑπερβολικὴν δύναμιν καὶ θάῤῥος, ὅτι ἐσὺ Κύριε, δὲν θέλεις παραβλέψεις αὐτὰς ἀνεκδικήτους· ἀλλὰ ἔχεις νὰ τὰς τιμωρήσῃς· μερικὰ δὲ ἀντίγραφα ἔχουσιν, ὑπερηδυνάμωσαν ἡμᾶς· ἤτοι ἐποίησαν ἡμᾶς ἀδυνάτους καὶ ἀσθενεῖς μὲ ὑπερβολήν. (1)

„Καὶ ταῖς ἀσεβείαις ἡμῶν σὺ ἱλάσῃ·

Σὺ Κύριε, λέγει, θέλεις συγχωρήσεις τὰς ἀσεβείας καὶ ἁμαρτίας ἡμῶν, διὰ τὰς ὁποίας ἐσκλαβώθημεν· καὶ σὺ θέλεις ἐλευθερώσεις ἡμᾶς. (2)

4 : „Μακάριος, ὃν ἐξελέξω καὶ προσε-
„λάβου· κατασκηνώσει ἐν ταῖς αὐ-
„λαῖς σου.

Κατὰ μὲν τὴν ἱστορίαν νοεῖται τὸ ῥητὸν οὕτως· ἤγουν ὅτι ζηλωτὸς εἶναι ὁ λαὸς τῶν Ἰουδαίων, ὁ ὁποῖος ἐδιαλέχθηκεν ἀπὸ ὅλα τὰ ἄλλα ἔθνη, καὶ ἔγινεν ἐδικός σου Κύριε· διὰ τὶ αὐτὸς, ἀφ' οὗ ἐλευθερωθῇ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν, θέλει ἐπιστρέψει ἐντίμως καὶ θέλει κατοικήσει πάλιν εἰς τὴν πόλιν Ἱερουσαλὴμ· ταύτην γὰρ ὠνόμασεν αὐλὰς τοῦ Θεοῦ· διὰ τὶ εἰς αὐτὴν εὑρίσκετο ὁ περίφημος ἐκεῖνος τοῦ Σολομῶντος Ναός· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν φανερόνει αἰνιγματωδῶς, ὡς λέγει ὁ Ἀθανάσιος, τὸν ἐξ ἐθνῶν νέον λαὸν, ὅς τις ἐδιαλέχθη εἰς κληρονομίαν ἀπὸ τὸν Χριστόν· αὐλὰς δὲ τοῦ ἐθνικοῦ λαοῦ πρέπει νὰ νοήσωμεν, τὰς κατὰ τόπους εὑρισκομένας Ἐκκλησίας· νοεῖται δὲ τὸ ῥητὸν τοῦτο καὶ διὰ κάθε δίκαιον Χριστιανὸν, ὁποῦ τελειόνει μὲ εὐσέβειαν (καὶ ἀρετὴν) τὴν ζωήν του· διὰ τὶ αὐτὸς διαλεχθεὶς ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, πέρνεται παρὰ τοῦ Χριστοῦ εἰς τὴν ἄνω Ἱερουσαλὴμ, ὅπου εἶναι αἱ αὐλαὶ καὶ αἱ μοναὶ τῶν δικαίων. (3)

„Πλησθησόμεθα ἐν τοῖς ἀγαθοῖς τοῦ
„οἴκου σου.

Οἶκος Θεοῦ εἶναι ἡ Ἱερουσαλὴμ, τόσον ἡ κάτω καὶ ἐπίγειος, ὅσον καὶ ἡ ἄνω καὶ ἐπουράνιος· ὁμοίως οἶκοι Θεοῦ, εἶναι καὶ οἱ κατὰ τόπους Ναοὶ καὶ Ἐκκλησίαι· ἀγαθὰ δὲ τῆς Ἐκκλησίας τοῦ Θεοῦ εἶναι, τὰ θεῖα δόγματα, καὶ ὅσα ἀποβλέπουν πρὸς ἀπόλαυσιν καὶ εὐφροσύνην ψυχῆς· (4) ἀπὸ τὰ ὁποῖα, λέγει, ἡμεῖς οἱ σκλαβωθέντες θέλομεν χορτάσομεν, ἀφ' οὗ ἐλευθερωθῶμεν ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῶν ἐχθρῶν.

Ἀ·

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιός φησι „Λόγους ἀνόμων φησὶ τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου· δι' ἧς ϗ ἐξησθένησαν τῆς ἀληθοῦς ἐκπεσόντες γνώσεως.

(2) Ἄλλος δὲ ἑρμηνευτής· „Οὐκ ἀδίκως τοῖς ἀνόμοις Βαβυλωνίοις δουλεύειν κατεκρίθημεν ἡμεῖς οἱ Ἰουδαῖοι· ἀλλὰ διὰ τὴν ὑφ' ὑμῶν πάλαι τολμηθεῖσαν ἀσέβειαν, ἧς τὸν ἱλασμὸν ϗ τὴν ἄφεσιν παρὰ σοῦ προσδοκῶμεν, παρ' οὗ ϗ τὸ αἰχμαλωτισθῆναι συνέβη ἡμῖν· κατὰ δὲ θεωρίαν, οἱ ἐξ Ἐθνῶν πιστεύσαντες λόγους ἀνόμους ὀνομάζουσι τὴν σοφίαν τῶν σοφῶν τοῦ αἰῶνος τούτου ὡς ὑπερισχύουσαν, ϗ ἐν τῇ τοῦ ἀντικειμένου συνεργείᾳ κατὰ τῆς ἀληθείας ἔχουσαν δύναμιν· δι' ἧς ϗ ἐξησθένησαν τῆς ἀληθοῦς ἐκπεσόντες γνώσεως· καί γε εὔχονται τῆς συμβάσης αὐτοῖς ἐν τῇ πλάνῃ ἀσεβείας ἀπαλλαγῆναι, ϗ ἵλεων εὑρεῖν τὸν Θεὸν ἐφ' οἷς πάλαι ἠσέβησαν· (ταῦτα εὕρηνται ϗ παρὰ Θεοδωρίτῳ.)

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „Τοὺς τελειωθέντας κατ' ἀρετὴν, ϗ εἰς τὸ βραβεῖον τῆς ἄνω φθάσαντας κλήσεως μακαρίους ἀποκαλεῖ· ἄλλος δέ φησι „Τὸν τελειωθέντα ἐν ἀρεταῖς τοῦτον ϗ ὁ Προφήτης μακαρίζει τὸν ἤδη δραμόντα ϗ στεφανωθέντα· ἐκλέγεται μὲν γὰρ ὁ Θεὸς τὸν ἀγωνίσασθαι ϗ δραμεῖν ἐπιτήδειον, τὸν δὲ ἤδη νενικηκότα, διὰ τῆς κλήσεως τῆς εἰς αὐτὸν εἰς οὐρανὸν προσλαμβάνεται· ἔνθα ϗ σκηνὴν αὐτῷ ἐν ταῖς ἰδίαις αὐλαῖς ἀποκληροῖ, περὶ ὧν τοῖς Ἀποστόλοις ἔλεγεν „Ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ Πατρός μου μοναὶ πολλαί εἰσιν (ἐν τῇ ἐκδεδ. Σειρᾷ.)

(4) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ἀγαθὰ τοῦ οἴκου Κυρίου, τὰ τοῦ Πνεύματος διάφορα χαρίσματά εἰσιν.

„Ἅγιος ὁ ναός σου.
5 : „Θαυμαστὸς ἐν δικαιοσύνῃ.

Ναὸς Θεοῦ πάλιν εἶναι, ὁ εὑρισκόμενος ἐν τῇ κάτω καὶ ἐν τῇ ἄνω Ἱερουσαλήμ· καὶ καθε Ἐκκλησία καὶ οἶκος Θεοῦ ὁ κατὰ τόπους εὑρισκόμενος, ναὸς Θεοῦ εἶναι· ἅγιος λοιπὸν εἶναι ὁ ναος αὐτός· ἐπειδὴ εἶναι ναὸς τοῦ ἁγίου τῶν ἁγίων Θεοῦ· καὶ ἐπειδὴ εἶναι γεμάτος ἀπὸ ἁγιασμόν· θαυμαστὸς δὲ εἶναι ὁ αὐτὸς μὲ τὴν δικαιοσύνην τῶν ἐν αὐτῷ πολιτευομένων δικαίων ἀνδρῶν· ἢ ναὸν Θεοῦ λέγει τὸν ἐνάρετον ἄνθρωπον, ὅς τις εἶναι οἰκητήριον Θεοῦ, κατὰ τὸ „ Ὑμεῖς ἐστε ναὸς Θεοῦ ζῶντος, καθὼς εἶπεν ὁ Θεός, ὅτι ἐνοικήσω ἐν αὐτοῖς καὶ ἐμπεριπατήσω. (β'. Κορ. ς'. 16.) καὶ πάλιν. „ Ὁ γὰρ ναὸς τοῦ Θεοῦ ἅγιός ἐστιν, οἵ τινές ἐστε ἡμεῖς (α'. Κορ. γ'. 17.) καὶ ἅγιος μὲν εἶναι ὁ ἐνάρετος, διὰ τὴν ἁγνείαν καὶ καθαρότητα τῶν παθῶν· θαυμαστὸς δὲ, διὰ τὴν δικαιοσύνην καὶ ὑπερφυσικὴν ἀρετήν του.

„ Ἐπάκουσον ἡμῶν ὁ Θεὸς ὁ Σωτὴρ ἡ-
„ μῶν, ἡ ἐλπὶς παντων τῶν περάτων τῆς
„ γης, καὶ τῶν ἐν θαλάσσῃ μακράν.

Καὶ τοῦτο τὸ ῥητὸν εἶναι προφητεία, πῶς ἔμελλον νὰ πιστεύσουν τὰ ἔθνη εἰς τὸν Χριστόν· ἐπάκουσον, λέγει, Κύριε ἡμῶν, σὺ ὁποῦ μέλλεις ὕστερον νὰ γένῃς ἐλπὶς ὅλων τῶν ἐθνικῶν· πέρατα δὲ γῆς εἶναι, οἱ τὰ ἄκρα κατοικοῦντες τῆς γῆς· ἐν θαλάσσῃ δὲ εἶναι, οἱ εἰς τὰ νησία κατοικοῦντες· τὸ δε μακρὰν δηλοῖ, ὅτι πολλὰ νησία εἶναι μακρὰν ἀπὸ τὴν στερεὰν κατοικημένα ἀπὸ ἀνθρώπους. (1)

6 : „ Ἑτοιμάζων ὄρη ἐν τῇ ἰσχύϊ αὐτοῦ.

Μὲ τὰ λόγια ταῦτα διηγεῖται ὁ Δαβὶδ τὴν τοῦ Θεοῦ δύναμιν, ἀνυμνῶν αὐτὴν καὶ δοξολογῶν· τὸ δὲ ἑτοιμάζων, ἑδράζων ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε· σὺ εἶσαι, λέγει, Κύριε, ὁποῦ στερεόνεις τόσον σίγουρα τὰ ὄρη καὶ τὰ βουνὰ, ὥστε ὁποῦ νὰ μὴ σαλεύωνται ἀπὸ τὰ δυνατὰ καὶ παντοτινὰ φυσήματα τῶν ἀγρίων ἀνέμων κατὰ τὸν Θεοδώριτον. (2)

„ Περιεζωσμένος ἐν δυναστείᾳ.

Σὺ Κύριε, λέγει, εἶσαι ὡσὰν μὲ ζωνάρι περικυκλωμένος μὲ τὴν δυναστείαν: ἤγουν μὲ τὴν δύναμιν τὴν συνεκτικὴν τόσων ἀπείρων κτισμάτων, καὶ μὲ κάθε λογῆς θεοπρεπῆ τελειότητα· ἀλλαχοῦ δὲ λέγει ὁ ἴδιος „ Ἐνεδύσατο ὁ Κύριος δύναμιν καὶ περιεζώσατο. (Ψαλμ. ϟβ'. 1.) (3)

7 : „ Ὁ Συνταράσσων τὸ κύτος τῆς θα-
„ λάσσης· ἤχους κυμάτων αὐτῆς τίς
„ ὑποστήσεται;

Σὺ λέγει, Κύριε, εἶσαι, ὁποῦ τόσον ταράσσεις τὸ βαθος ὅλον καὶ τὸ πλάτος καὶ μῆκος τῆς θαλάσσης, ὥστε ὁποῦ νὰ εὐγαίνῃ ἐπάνω ἡ ἄμμος κάτωθεν ἀπὸ τὸ βαθύτατον χάος· κύτος γὰρ

τὸ

(1) Ὁ δὲ ἀββᾶς Δωρόθεος λέγει „ Κατὰ δέ τινας, οἱ εἰς τὰ πέρατα τῆς γῆς εἰσιν οἱ ἐν τελείᾳ κακίᾳ· οἱ δὲ ἐν θαλάσσῃ μακρὰν, οἱ ἐν ἐσχάτῃ ἀγνωσίᾳ· καὶ ὅμως ὁ Χριστός ἐστιν ἡ ἐλπὶς τῶν τοιούτων· καὶ ὁ Θεοδώριτος δὲ λέγει· „ Παλιν ἐνταῦθα τὴν τῆς οἰκουμενης σωτηρίαν προλέγει, καὶ τῆς τοῦ Πατριάρχου Ἰακὼβ ἀναμιμνήσκει προῤῥήσεως· ἐκείνου γαρ ἐστι φωνή· οὐκ ἐκλείψει ἄρχων ἐξ Ἰούδα, καὶ ἡγούμενος ἐκ τῶν μηρῶν αὐτοῦ, ἕως ἂν ἔλθῃ, ᾧ ἀπόκειται, καὶ αὐτὸς προσδοκία ἐθνῶν· τοῦτον καὶ ἐνταῦθα ἐλπίδα ἐκάλεσε πάντων τῶν περάτων τῆς γῆς, καὶ τῶν ἐν θαλάσσῃ μακράν.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, ὄρη νοοῦνται αἱ ἀντικείμεναι δυνάμεις τῶν Δαιμόνων, τὰς ὁποίας ἑτοιμάζει ὁ Θεὸς εἰς τιμωρίαν· ἡτοίμασαι γὰρ αὐταῖς ἡ ἄβυσσος· τοῦτο δὲ ποιήσεις, φησὶ, δυνατὸς ὤν.

(3) Ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐπειδὴ ὁ ἐζωσμένος εὐσταλέστερός ἐστι περὶ τὸ πράττειν, ἃ βούλεται, ζώνην τοῦ Θεοῦ τροπικῶς τὴν δύναμιν προσηγόρευσεν· ἵνα εἴπῃ ἑτοιμοτάτην ἔχεις προσοῦσάν σοι τὴν δύναμιν, καὶ μετὰ πολλῆς δύνασαι τῆς εὐκολίας ποιεῖν, ὅσά περ ἂν θέλῃς, ὑπὸ μηδενὸς κωλυόμενος.

τὸ κοίλωμα, ἢ τὸ βάθος κατὰ τὸν Ὠριγένη ἐςίν· ἐπειδὴ καὶ ἀναμοχλεύεται ὅλον ἀπὸ τῶν ἀνέμων· βλέπε δὲ, ὦ ἀναγνῶςα, ὅτι μὲ τὴν προςαγὴν τοῦ Θεοῦ φυσοῦν οἱ ἄνεμοι, καὶ ταράσσουν τὴν θάλασσαν· τῆς ὁποίας, λέγει, τοὺς κρότους, οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποφέρῃ· μὲ τὸ νὰ ἦναι φοβεροὶ καὶ βαρεῖς καὶ ἀνυπόφοροι. (1)

8 : „ Ταραχθήσονται τὰ Ἔθνη, καὶ φοβηθήσονται οἱ κατοικοῦντες τὰ πέρατα ἀπὸ τῶν σημειων σου :

Θέλουν ταραχθοῦν, λέγει, τὰ ἔθνη, ἕνα μὲν, διὰ τὸ παράδοξον καὶ ἀσυνείθιστον εἰς αὐτὰ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· καὶ ἄλλο δὲ διὰ τὶ ἐκρημνίζετο τὸ πάτριον αὐτῶν σέβας τῆς εἰδωλολατρείας· καὶ ἐμεταβάλλοντο ἡ κακαῖς συνήθειαις τῆς ζωῆς των· θέλουν δὲ φοβηθοῦν, λέγει, ἕως καὶ ἐκεῖνοι ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὰ ἄκρα τῆς γῆς, ἀκούοντες καὶ βλέποντες τὰ καθ' ἑκάςην ἡμέραν γινόμενα θαύματα παρὰ σοῦ, καὶ παρὰ τῶν Ἀποςόλων καὶ μαθητῶν σου· ἀνίσως δὲ θέλουν φοβηθοῦν οἱ εἰς τὰ ἄκρα κατοικοῦντες τῆς γῆς, πόσῳ μᾶλλον θέλουν φοβηθοῦν οἱ κατοικοῦντες εἰς τὸ μέσον τῆς γῆς; ἡμεῖς λοιπὸν οἱ Χριστιανοὶ λέγομεν, ὅτι ταῦτα ἐπροφήτευσεν ὁ Δαβὶδ διὰ τὰ θαύματα τοῦ Χριςοῦ· οἱ δὲ Ἑβραῖοι λέγουν, ὅτι εἶπεν αὐτὰ διὰ τὰ θαύματα τοῦ Μωϋσέως· πλὴν ἐμποδίζονται νὰ λέγουν τοῦτο ἀπὸ τὰ ἀκόλουθα λόγια τοῦ Δαβίδ.

„ Ἐξόδους πρωΐας καὶ ἑσπέρας τέρψεις.

Σὺ, λέγει, Κύριε, θέλεις χαροποιήσεις τὸν λαόν σου καὶ κατὰ τὰς ἐξόδους τῆς πρωΐας· ἤγουν, ὅταν ἀρχίζῃ νὰ ἀνατέλλῃ ἡ ἡμέρα· καὶ κατὰ τὸ ἑσπέρας, ὅταν τελειώνῃ ἡ ἡμέρα: ἤτοι ἐν παντὶ καιρῷ κατὰ τὸν Ἡσύχιον· τῶν Ἀττικῶν δὲ εἶναι ἰδίωμα, τὸ νὰ λέγουν ἑσπέρας μὲ γενικήν, ἀντὶ νὰ εἰποῦν ἑσπέρᾳ μὲ δοτικήν· προφητεύει δὲ ὁ λόγος οὗτος, ὅτι καὶ εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἡμέρας, καὶ εἰς τὸ τέλος θέλουν χαροῦν οἱ Χριςιανοὶ, ψάλλοντες εἰς τὸν Θεὸν κατὰ τὸν ὄρθρον καὶ κατὰ τὸν ἑσπερινὸν, θείους ὕμνους καὶ ἱερὰ μελωδήματα· μερικοὶ δὲ ἐξόδους μὲν πρωΐας νοοῦσι τὰ ἀνατολικὰ μέρη τῆς γῆς· ἐπειδὴ καὶ ἀπὸ τὰ μέρη αὐτὰ φαίνεται πῶς γεννᾶται τὸ πρωῒ καὶ ἡ ἀνατολὴ τῆς ἡμέρας· ἐξόδους δὲ ἑσπέρας νοοῦσι τὰ δυτικὰ μέρη, εἰς τὰ ὁποῖα γίνεται ἡ ἑσπέρα καὶ ἀρχὴ τῆς νυκτός· θέλεις λοιπὸν, λέγει, Κύριε, χαροποιήσῃς καὶ ἐκείνους ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὴν ἀνατολὴν, καὶ ἐκείνους ὁποῦ κατοικοῦν εἰς τὴν δύσιν, γενόμενος ἄνθρωπος, καὶ πολιτευσάμενος ἐπὶ τῆς γῆς· τα δὲ ἀκόλουθα ῥητὰ, καὶ ἱςορικῶς ἑρμηνεύονται καὶ ἀναγωγικῶς· πλὴν ἁρμοδιωτέρα εἶναι εἰς αὐτὰ ἡ ἀναγωγικὴ ἑρμηνεία.

9 : „ Ἐπεσκέψω τὴν γῆν καὶ ἐμέθυσας αὐτήν· ἐπλήθυνας τοῦ πλουτίσαι αὐτήν.

Με-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον ϗ Κύριλλον, τροπικῶς θάλασσα ὀνομάζονται τὰ Ἔθνη, τὰ ὁποῖα ἐταράχθησαν ἀπὸ τὴν εἰδωλολατρείαν εἰς τὴν εὐσέβειαν· ἢ ϗ οἱ Δαίμονες οἱ ταραχθέντες ἀπὸ τὴν παρουσίαν τοῦ Κυρίου· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει. „ Τὰ μὲν ὄρη ἑδράζεις ϗ ποιεῖς ἀκίνητα· τὴν δὲ εὐρύχωρον θάλασσαν κινεῖς ὅτε βούλει; ϗ πάλιν κατευνάζεις· ἧς ταρασσομένης· οὐδὲ ὁ ἦχος οἰςὸς (ἤτοι ὑποφερτός) ἐςὶ τοῖς ἀκούουσι· τοσαύτην περίκεισαι δύναμιν· ὁ τὰ μεγάλα οὖν ταῦτα ἐργαζόμενος, δύνασαι ϗ ἡμᾶς τῆς αἰχμαλωσίας ἐλευθερῶσαι, ϗ τοὺς Βαβυλωνίους τιμωρήσασθαι.

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον ϗ Κύριλλον. ἀναγωγικῶς ἑρμηνεύεται τὸ ῥητόν· δύω γὰρ ἔξοδοι εἶναι τοῦ Χριςοῦ: ἤγουν πρόοδοι· ἡ μία μὲν πρωΐας: ἤγουν πρὸ πάντων τῶν αἰώνων ἡ ἐκ Πατρὸς· κατὰ τό· „ Καὶ αἱ ἔξοδοι αὐτοῦ ἀπ' ἀρχῆς ἐξ ἡμερῶν αἰῶνος· ἡ δὲ, ἑσπέρας, ἡ ἐκ Παρθένου· ἥτις ἐπὶ συντελείᾳ τῶν αἰώνων ἐγένετο· ἑκατέρα δὲ ἐςὶ τέρψις ϗ ἀγαλλίασις· Ἴσως δὲ τὸ, ἐξόδους πρωΐας ϗ ἑσπέρας, εἶναι ἐλλειπτικόν· ἤγουν κατὰ τὰς ἐξόδους τῆς πρωΐας ϗ τῆς ἑσπέρας.

Μετὰ τὴν ἐλευθερίαν, λέγει, τὴν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος, ἐπεσκέφθης καὶ ἐπρονόησας τὴν γῆν ὅλην τῆς Ἰουδαίας, ἥτις ἦτον τόσους χρόνους κεχερσωμένη· καὶ ἐμέθυσας μὲν αὐτὴν: ἤτοι ἐχόρτασας ἀπὸ βροχήν· ἐπλήθυνας δὲ πάλιν τὴν βροχὴν εἰς αὐτὴν, διὰ νὰ κάμῃς αὐτὴν πλουσίαν ἀπὸ εὐθηνίαν καὶ καρπούς.

„ Ὁ ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ἐπληρώθη ὑ-
„ δάτων.

Ὁ Ἰορδάνης ποταμὸς, λέγει, ἐπλημμύρησεν ἀπὸ πολλὰ νερά· οὗτος γὰρ εἶναι ὁ ποταμὸς τῆς Ἰουδαίας ὁ πλέον ὀνομαστός. (1)

„ Ἡτοίμασας τὴν τροφὴν αὐτῶν, ὅτι
„ οὕτως ἡ ἑτοιμασία.

Ἡτοίμασας, λέγει τὴν τροφὴν τῶν ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερωθέντων Ἰουδαίων· διὰ τί μὲ τοιοῦτον τρόπον γίνεται ἡ ἑτοιμασία· τῆς τροφῆς δηλαδή· τοῦτο γὰρ πρέπει να σκεύεται ἔξωθεν· ἤτοι ὅταν ἡ γῆ μεθύσῃ ἀπὸ βροχήν. (2)

10 :„ Τὰς αὔλακας αὐτῆς μέθυσον· πλή-
„ θυνον τὰ γεννήματα αὐτῆς· ἐν ταῖς
„ σταγόσιν αὐτῆς εὐφρανθήσεται ἀ-
„ νατέλλουσα.

Ἀφ᾽ οὗ ἐπροφήτευσεν ὁ Δαβὶδ διὰ τὴν καλοχρονίαν τῆς γῆς, καὶ διὰ τὴν εὐθηνίαν τῶν καρπῶν, παρακαλεῖ πρὸς τούτοις τὸν Θεὸν, διὰ νὰ ἔλθουν εἰς ἔργον ταῦτα, ὁποῦ ἐπροφήτευσεν: ἤγουν τὸ νὰ μεθύσουν ἀπὸ βροχὴν τα αὐλάκια τῆς γῆς, καὶ νὰ πληθύνουν οἱ καρποί της, καὶ τὸ νὰ χαρῇ ἡ γῆ μὲ τὰς ςαλαγματίας τῆς βροχῆς, καὶ μὲ τὴν δρόσον νὰ βλαςήσῃ χορτάρι· μεταφορικὰ δὲ εἶναι τὸ μέθυσον καὶ τὸ εὐφρανθήσεται καὶ τὸ ἀνατέλλουσα, ἐκ μεταφορᾶς λαμβανόμενα καὶ ὁμοιότητος τῶν ἀνθρώπων καὶ ἐμψύχων ζώων, τῶν μεθυόντων καὶ εὐφραινομένων. (3)

11 :„ Εὐλογήσεις τὸν στέφανον τοῦ ἐνι-
„ αυτοῦ τῆς χρηστότητός σου, καὶ
„ τὰ πεδία σου πλησθήσονται πιότη-
„ τος.

Σὺ Κύριε, λέγει, θέλεις εὐλογήσεις μὲ ὅλα τὰ καλὰ, ὅλον τὸν κύκλον τοῦ χρόνου ἐκείνου τῆς ἀγαθότητός σου· ἐπειδὴ αὐτὸς θέλει εἶναι δῶρον τῆς ἐδικῆς σου χρηστότητος· καὶ οἱ κάμποι θέλουν γεμώσουν ἀπὸ παχύτητα, ἵνα μὲ αὐτὴν καρποφορήσουν. (4)

12 :„ Πιανθήσονται τὰ ὡραῖα τῆς ἐρή-
„ μου.

Ἐ-

(1) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον, γῆ νοεῖται οἱ ἄνθρωποι: ἤγουν πεπληρωκὼς τῶν πνευματικῶν χαρισμάτων τοὺς κατὰ πᾶσαν ὄντας τὴν γῆν, ποταμὸς δὲ Θεοῦ, εἶναι ὁ μονογενής· ὡς γὰρ ἀπὸ πηγῆς ἄρχεται ὁ ποταμὸς, οὕτω ϗ αὐτὸς ἐκ τῆς τοῦ τεκόντος οὐσίας, ϗ ἔςιν ὁμοούσιος αὐτῷ· ὃς πλήρης ὑδάτων ἔςιν· ἐπεὶ τὸ πλήρωμα τῆς Θεότητος ἐν αὐτῷ κατοικεῖ· ϗ ἐθεασάμεθα γάρ φησιν τὴν δόξαν αὐτοῦ πλήρης χάριτος ϗ ἀληθείας· νοηθείη δ᾽ ἂν ποταμὸς ϗ τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πλήρης ὑδάτων διαφόρων χαρισμάτων· λέγει δὲ ϗ ὁ Θεοδώριτος „ Ποταμὸς τοῦ Θεοῦ ἡ χάρις τοῦ Πνεύματος, ἡ εἰς ὀχετοὺς διαιρουμένη, ϗ τούτῳ μὲν, τὸν λόγον τῆς σοφίας προχέουσα, ἑτέρῳ δὲ, χορηγοῦσα τὴν γνῶσιν, ϗ διὰ τούτων τὴν οἰκουμένην ἀρδεύουσα.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ἡτοιμάσθη ἡ πνευματικὴ αὕτη τροφή· διότι πρὸ καταβολῆς κόσμου ὥρισται τὸ κατὰ Χριςὸν μυςήριον.

(3) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Αὔλακας δέ φησι τὰ βάθη τῶν καρδιῶν.

(4) Ὁ δὲ Ἰσίδωρος ὁ Πηλουσιώτης λέγει· „ Ἐπειδὴ κυκλικόν ἐςι τοῦ χρόνου τὸ σχῆμα· διὰ τοῦτο, πῆ μὲν, ςέφανον ἐνιαυτοῦ, πῆ δὲ, τροχὸν γενέσεως ἐκάλεσεν αὐτὸ ἡ Γραφή· κύκλου γὰρ ϗ ςεφάνου ϗ τροχοῦ τὸ αὐτὸ σχῆμα, τῶν τεσσάρων ὡρῶν τρόπον τινα τὰς χεῖρας συναπτουσῶν, ϗ τὸν ἐνιαυτὸν ἑλιττουσῶν· οὕτω γὰρ σοφῶς ϗ ἁρμο-

Ἔρημον μὲν ὀνομάζει ἐδῶ ὁ Δαβὶδ τὴν Ἱερουσαλήμ· ἐπειδὴ καὶ ἐρημώθη ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· ὡραῖα δὲ τὰ εὔμορφα μέρη τῆς Ἱερουσαλὴμ τὰ ἐπιτήδεια ὄντα εἰς τὰς ὥρας: ἤγουν τὰ ὄντα καρποφόρα· ἢ ὡραῖα λέγει τοὺς καρποὺς τῆς Ἱερουσαλήμ, τοὺς γενομένους εἰς καθε ὥραν καὶ καιρὸν τοῦ χρόνου.

„ Καὶ ἀγαλλίασιν οἱ βουνοὶ περιζώ-„ σονται.

Μεταφορικὸν εἶναι ἐδῶ τὸ λόγιον τοῦτο· ἐμψύχων γὰρ καὶ λογικῶν εἶναι ἴδιον ἡ ἀγαλλίασις καὶ τὸ νὰ περιζώνωνται· λέγει δὲ μὲ ταῦτα ὁ Δαβίδ, ὅτι τὰ βουνὰ θέλουν χαροῦν τριγύρω καὶ ἀπὸ κάθε μέρος·

13 : „ Ἐνεδύσαντο οἱ κριοὶ τῶν προβάτων.

Τὰ κριάρια, λέγει, καὶ πρόβατα ἐνδύθηκαν ἀπὸ πολλὰ μαλλία· ἐνδύονται δὲ ταῦτα, ὅταν γένη πολλὴ παχύτης τοῦ χορταρίου καὶ τῆς νομῆς, ὁποῦ βόσκουσι· μὲ τοὺς κριοὺς δὲ φανερόνει, ὅλα τὰ ποίμνια καὶ τῶν προβάτων καὶ αἰγῶν καὶ βοῶν. (1)

„ Καὶ αἱ κοιλάδες πληθυνοῦσι σῖτον.

Ὅλα σχεδὸν τὰ μέρη τῆς Ἱερουσαλὴμ ἀρίθμησεν ὁ Δαβίδ, καὶ τοὺς κάμπους, καὶ τὰ ὡραῖα, καὶ τοὺς βουνούς, καὶ τὰ λακκώματα· καὶ αὐτὰ γὰρ λέγει, ὅτι θέλουν γεμώσουν ἀπὸ σιτάρι. (2)

„ Κεκράξονται καὶ γὰρ ὑμνήσουσι.

Ὅλοι λοιπόν, λέγει, οἱ ἐν τῇ Ἱερουσαλὴμ κατοικοῦντες θέλουν φωνάξουν ἀπὸ τὴν χαράν τους, εὐχαριστοῦντες ἀπὸ καρδίας· ἐπειδὴ κοντὰ εἰς τὴν ἐλευθερίαν ὁποῦ ἔλαβον, ἠξιώθησαν καὶ τόσην εὐθηνίαν καὶ καλλιχρονίαν· καὶ ἀκολούθως θέλουν ὑμνήσουν ἐσένα τὸν ἐλευθερωτήν, καὶ πλουσιόδωρον εὐεργέτην τους· περιττὸς δὲ εἶναι ἐδῶ ὁ γὰρ σύνδεσμος· ἤτοι κεκράξονται καὶ ὑμνήσουσι.

Αὕτη μὲν εἶναι ἡ καθ' ἱςορίαν ἑρμηνεία τοῦ Ψαλμοῦ τούτου· κατὰ δὲ ἀναγωγὴν καὶ ὑψηλοτέραν θεωρίαν ὁ παρὼν Ψαλμὸς προφητεύει διὰ τὸ κήρυγμα τοῦ Εὐαγγελίου· ἠμπορεῖ δὲ νὰ λέγεται οὗτος, καὶ πρὸς τὸν μονογενῆ Υἱόν· ἐπεσκέψω, λέγει, ὦ Κύριε, τὴν γῆν: ὅλην δηλαδή, μὲ τὴν παρουσίαν σου· ἀπὸ τὸ ὄνομα δὲ τῆς γῆς, νοοῦνται τὰ Ἔθνη τὰ κατοικοῦντα τὴν γῆν· " Ἐπεσκέψατο γὰρ ἡμᾶς, ὥς φησι Ζαχαρίας, ἀνατολὴ ἐξ ὕψους (Λουκ. ά. 78.) καὶ ἐμέθυσας αὐτὴν ἀπὸ τὸν οἶνον τῆς κατανύξεως, καθὼς εἴπομεν ἐν τῷ νθ' Ψαλμῷ σίχ. 3· ἐπλήθυνας τὸ Εὐαγγελικὸν πότισμα καὶ τὴν βροχήν, διὰ νὰ πλουτίσῃς τὴν εἰρημένην γῆν τῶν ἀνθρώπων μὲ τὰς ἀρετάς· ποταμὸς δὲ τοῦ Θεοῦ, εἶναι αὐτὸς ὁ Σωτὴρ ἡμῶν· ὕδατα δὲ εἶναι αἱ διδασκαλίαι αὐτοῦ· " Τοῦ ποταμοῦ γάρ φησι τὰ ὁρμήματα εὐφραίνουσι τὴν πό-

μονίως ὑπὸ τοῦ ἀριςοτέχνου Θεοῦ ἐδημιουργήθησαν, ὡς ἠρέμα ἑκάςης τὸ τέλος τῇ ἀρχῇ τῆς ἄλλης κιρνώμενον, λανθανόντως καὶ ἀνεπαισθήτως καὶ ἀβλαβῶς τὴν ἀρίςην χορείαν ἐν τοῖς σώμασι χορεύειν· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐνιαυτόν φησι τὸν τοῦ μέλλοντος αἰῶνος καιρόν, καὶ ςέφανον χρηςότητος ἀποκαλεῖ, διὰ τὸ ἐν πολλῇ χρηςότητι τοὺς ἁγίους ἐν αὐτῷ ςεφανοῦσθαι· ὁ δὲ Ἀνώνυμος λέγει „ Πλὴν ἔτος χρηςότητος κυρίως λέγεται, ἐν ᾧ Χριςὸς ἐκήρυξε τὸ Εὐαγγέλιον· καθὼς αὐτὸς εἶπε „ Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ, οὗ εἵνεκεν ἔχρισέ με· εὐαγγελίσασθαι πτωχοῖς ἀπέςαλκέ με . . . καλέσαι ἐνιαυτὸν Κυρίου δεκτόν. (Ἡσ. ξα'. 1.)

(1) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος, πεδία μὲν λέγει τὰς τῶν εἰς Χριςὸν πεπιςευκότων ψυχάς· βουνοὺς τοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν προέδρους· κριοὺς δὲ τῶν προβάτων, τοὺς ἄρχοντας τῶν λαῶν φησιν.

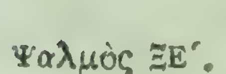
(2) Ὁ δὲ Θεολόγος Γρηγόριος σὺν τῷ Ἀθανασίῳ εἶπον „ Αἱ μὲν τῆς γῆς κοιλάδες, τὸν αἰσθητὸν καὶ ἐφήμερον πληθυνοῦσι σῖτον· αἱ δὲ τῶν ψυχῶν τῶν καλῶς τῷ λόγῳ γεωργουμένων, τὸν πνευματικὸν καὶ αἰώνιον· αἱ γὰρ πάλαι φησιν ἀπαρώταται καὶ ἄγονοι τῶν Ἐθνῶν ψυχαί, πνευματικῶν καρπῶν ἔσονται πλήρεις.

πόλιν τοῦ Θεοῦ (Ψαλμ. μέ. 4.) ἀπὸ τοῦτον δὲ τὸν ποταμὸν ἔτρεξαν ὡσὰν αὐλάκια οἱ θεῖοι Ἀπόςολοι, καὶ ἐπότισαν ὅλην τὴν οἰκουμένην· ἡτοίμασας δὲ τὴν λογικὴν ταύτην τροφὴν τῶν Ἐθνῶν· διὰ τὶ ἐσὺ, λέγει, Κύριε, ἑτοιμάσας αὐτὴν διὰ τῶν θεοπρεπῶν δογμάτων, παρέδωκας εἰς τοὺς Ἀποςόλους σου, καὶ παρήγγειλας εἰς αὐτοὺς, πῶς πρέπει νὰ τρέφουν μὲ αὐτὴν τὰς πεινασμένας ψυχάς· ὅτι ἔτζι γίνεται ἡ ἀληθὴς ἑτοιμασία τῆς ἀληθινῆς τροφῆς, καθὼς ἐσὺ τὴν ἡτοίμασας, καὶ ὄχι κατὰ ἄλλον τρόπον·

Αὐλάκια δὲ τῆς νοητῆς ταύτης γῆς, εἶναι τὰ βάθη τῶν καρδιῶν τῶν ἀνθρώπων· τὰ ὁποῖα, παρακαλεῖ πολλὰ ὁ Δαβίδ, διὰ νὰ ποτισθοῦν τόσον, ὥςε ὁποῦ νὰ ἀνάψουν εἰς τὸν θεῖον ἔρωτα, καὶ νὰ ἀφήσουν μὲν κάθε σκληρότητα, νὰ ἁπαλυνθοῦν δὲ καὶ νὰ γένουν ἥμεροι· γεννήματα δὲ τῆς γῆς ταύτης εἶναι αἱ ἀρεταὶ, τῶν ὁποίων καρπὸς εἶναι ἡ πίςις· ςαλαγματίαι δὲ αὐτῆς, εἶναι αἱ ςαλάζουσαι διδασκαλίαι τῶ θείων λόγων· ἢ καὶ τα νοήματα ὁποῦ ςάζουσιν ἀπὸ τὰς θείας Γραφὰς· τὰ ὁποῖα παχύνουν ὡσὰν δρόσος τὰς ψυχὰς, καὶ ἀπὸ αὐτὰ ἡ ψυχὴ εὐφραίνεται θάλλουσα καὶ αὐξανομένη· καὶ ἐνιαυτὸς μὲν καὶ χρόνος χρηστότητος, εἶναι ὁ χρηςότατος καιρὸς τοῦ κηρύγματος· ςέφανος δὲ τούτου εἶναι ὁ Χριςός· ἐπειδὴ ὁ Χριςὸς ἐςόλισε καὶ ἐκαλλώπισεν αὐτὸν μὲ τὰ ἔργα του καὶ λόγιά του· τὸ δὲ εὐλογήσεις· ἤγουν ἐπαινέσεις καὶ εὐφημήσεις, θέλεις ἀναφέρεις, ὦ ἀναγνῶςα, πρὸς τὸν Πατέρα· οὕτω γὰρ ὁ Πατὴρ εὐφήμησε τὸν Υἱὸν εἰπὼν, " Οὗτός ἐστιν ὁ Υἱός μου ὁ ἀγαπητὸς (Ματθ. γ'. 17·) περὶ δὲ τῶν κάμπων καὶ τῶν βουνῶν, καὶ τῶν λακκωμάτων, μὲ ἁπλοῦν λόγον λέγουσιν, ὅτι μὲ αὐτὰ φανερόνει τὸ Πνεῦμα τὸ ἅγιον, πῶς κάθε τόπος θέλει δεχθῆ τοὺς Χριςιανούς· καὶ ἡ μὲν πεδιάδες θέλουν δεχθοῦν τοὺς ἱερωμένους καὶ κληρικοὺς τῶν Ἐκκλησιῶν· τὰ δὲ βουνὰ θέλουν δεχθοῦν τοὺς ἐρημίτας καὶ ἀσκητάς· τὰ λακκώματα θέλουν δεχθοῦν τοὺς ἐν σπηλαίοις καὶ ὑπογείοις τόποις κατοικοῦντας· οἵτινες ὅλοι θέλουν γένουν πιότης καὶ ἀγαλλίασις εἰς τοὺς τόπους ἐκείνους, ὅπου κατοικοῦν.

Ἠμποροῦν δὲ νὰ νοηθοῦν καὶ ἄλλως· πεδιάδες μὲν εἶναι αἱ ταπειναὶ ψυχαὶ ἐκείνων, ὁποῦ δὲν φρονοῦν κἀνένα ὑπερήφανον καὶ ὑψηλόν· ὄρη δὲ εἶναι αἱ ψυχαὶ, ὁποῦ ὑψόνονται μὲν διὰ τὴν ματαίαν σοφίαν, ταπεινοῦνται δὲ τὴν θείαν σοφίαν δεξάμεναι· λακκώματα δὲ εἶναι αἱ ψυχαὶ ἐκεῖναι, ὁποῦ ἔπεσαν εἰς βάθος ἁμαρτιῶν· ὡραῖα δὲ τῆς ἐρήμου γῆς ἀπὸ ἀρετάς· ἤτοι τῶν Ἐθνῶν, εἶναι αἱ ἐπιτήδειαι ψυχαὶ πρὸς καρποφορίαν· Κριοὶ δὲ τῶν προβάτων εἶναι οἱ Ἀπόςολοι, ὡς ἡγεμόνες καὶ ἔξαρχοι τῶν τοῦ Χριςοῦ λογικῶν θρεμμάτων, οἱ ὁποῖοι ἐνεδύθησαν τὴν χάριν τοῦ ἁγίου Πνεύματος εἰς τὸν καιρὸν τῆς Πεντηκοςῆς κατὰ τὸ " Ὑμεῖς δὲ καθίσετε ἐν τῇ πόλει Ἱερουσαλὴμ, ἕως οὗ ἐνδύσησθε δύναμιν ἐξ ὕψους (Λουκ. κδ'. 49·) ἢ κριοὶ τῶν προβάτων εἶναι οἱ κατὰ τόπους Ἐπίσκοποι, καὶ Ἀρχιερεῖς, καὶ Ἱερεῖς, οἱ ὁποῖοι ἐνεδύθηκαν τὸν Χριςὸν διὰ τοῦ ἁγίου Βαπτίσματος " Ὅσοι γὰρ φησιν εἰς Χριςὸν ἐβαπτίσθητε, Χριστὸν ἐνεδύσασθε· καὶ διὰ τῆς χάριτος τῆς Ἱερωσύνης· (Γαλ. γ'. 27·) πρέπει δὲ νὰ εἰποῦμεν καὶ τοῦτο, ὅτι καθὼς ἀναφέρει ὁ Ψαλμὸς οὗτος, δὲν εὑρίσκομεν νὰ ἔλαβον καθ' ἱςορίαν οἱ ἐκ τῆς Βαβυλῶνος ἐλευθερωθέντες Ἰουδαῖοι, τοιαύτην μεγάλην καλλιχρονίαν καὶ εὐθηνίαν· Διὰ τοῦτο λοιπὸν ἁρμόζει εἰς τὸν Ψαλμὸν τοῦτον προσφυέστερον ἡ κατὰ ἀναγωγὴν ἑρμηνεία.

Ψαλ.

Ψαλμὸς ΞΕ΄.

Εἰς τὸ τέλος, ᾠδὴ Ψαλμοῦ, Ἀναστάσεως.

Εἰς τὸ τέλος μὲν ἐπιγράφεται ὁ Ψαλμὸς οὗτος, διὰ τὴν προφητείαν ὁποῦ περιέχει, καθὼς εἴπομεν καὶ εἰς ἄλλους πολλοὺς Ψαλμοὺς, τοὺς ἔχοντας τὴν ἰδίαν ταύτην ἐπιγραφήν· προφητεύει γὰρ ὁ Ψαλμὸς οὗτος διὰ τὴν πίστιν τῶν ἐθνικῶν, καὶ πρὸς τούτοις διὰ τοὺς Μάρτυρας τοῦ Χριστοῦ· τὶ δὲ θέλει νὰ εἰπῇ ᾠδὴ Ψαλμοῦ, εἴπομεν ἐν τῷ προοιμίῳ ἐν κεφαλ. θ΄. καὶ ὅρα ἐκεῖ· ἀναστάσεως δὲ ἐπιγράφεται, ἀντὶ τοῦ περὶ τῆς μεταστάσεως τῶν σκλάβων Ἑβραίων, ἀπὸ τὴν Βαβυλῶνα εἰς τὴν Ἱερουσαλήμ· διὰ τὴν μετάστασιν γὰρ ἐκείνην ἔγινεν ὁ Ψαλμὸς οὗτος· διηγούμενος, ποῖα τάχα λόγια ἠμπόρει νὰ εἰπῇ κάθε ἕνας ἀπὸ τοὺς Ἑβραίους, ἀρχίζοντας τὴν στράταν τὴν εἰς τὴν Ἱερουσαλὴμ φέρουσαν· (1) ἁρμόζει δὲ ὁ Ψαλμὸς καὶ εἰς κάθε Χριστιανὸν, ὁποῦ μεθίσταται καὶ μεταβαίνει ἀπὸ τὴν ἁμαρτίαν (εἰς τὴν ὁποίαν ἔπεσε, κτυπηθεὶς ἀπὸ τὰς σαΐτας τῶν παθῶν, καὶ σκλαβωθεὶς ὑπὸ τῶν δαιμόνων.) καὶ ἔρχεται εἰς τὴν μετάνοιαν καὶ ἀρετήν.

1: „ Ἀλαλάξατε τῷ Κυρίῳ πᾶσα ἡ „ γῆ.

Ἀλαλαγμὸς κυρίως εἶναι μία φωνὴ ἐπινίκιος ἐκείνων, ὁποῦ νικοῦν εἰς τὸν πόλεμον· ἡ ὁποία φωνὴ καταφοβίζει τοὺς ἐχθροὺς, ὁποῦ ἀρχίζουν νὰ νικῶνται, ὡς εἴπομεν ἐν τῷ μς΄. Ψαλμῷ. παρακινεῖ λοιπὸν μὲ τὰ λόγια ταῦτα ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους, νὰ φωνάζουν εἰς τὸν Θεὸν ἕνα νικητικὸν ὕμνον· διὰ τὶ αὐτὸς ἐφόβησε μὲν τοὺς σκλαβώσαντας αὐτοὺς Βαβυλωνίους, ἐλύτρωσε δὲ τοὺς σκλαβωθέντας Ἰουδαίους ἀπὸ τὴν σκλαβίαν ἐκείνων· πᾶσα δὲ ἡ γῆ λέγει: ἤτοι ὅλοι οἱ ἐν τῇ γῇ ἄνθρωποι· ἔτζι γὰρ ὁ Σύμμαχος ἐξέδωκε· βλέπε δὲ ὦ ἀναγνῶστα, πῶς μὲ τὸν λόγον τοῦτον προφητεύει ὁ Δαβὶδ τὸ κάλεσμα ὅλων τῶν ἐθνῶν. (2)

2: „ Ψά-

(1) Ὁ δὲ θεῖος Κύριλλος καὶ ὁ Ἀθανάσιος λέγει, ὅτι ὁ Ψαλμὸς οὗτος λέγεται καὶ ἐκ προσώπου τῶν Ἀποστόλων, διδασκόντων ὅσα πεπόνθασιν ὑπὲρ τοῦ εὐαγγελικοῦ κηρύγματος· καὶ ὡς αἱ θλίψεις εἰς αἰωνίας εὐφροσύνας ἐξήγαγον αὐτούς· λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Οὐδὲ ταύτην τὴν προσθήκην (τῆς Ἀναστάσεως δηλαδή) τὸ Ἑβραϊκὸν ἔχει, οὐδὲ οἱ ἄλλοι ἑρμηνευταὶ, οὐδὲ οἱ Ἑβδομήκοντα ἐν τῷ Ἑξαπλῷ, ἀλλὰ καὶ ταύτην τινὲς, ὡς ἔοικε, προστεθήκασιν· τὶ δὲ ἦτον τὸ Ἑξαπλὸν, ὅρα ἐν τῷ Προοιμίῳ ἐν ταῖς ὑποσημειώσεσι τοῦ ιγ΄. Κεφαλαίου.

(2) Ὅθεν εἶπεν ὁ Θεοδώριτος „ Καθάπερ γὰρ οἱ Ἰουδαῖοι τῆς τῶν Βαβυλωνίων ἀπηλλάγησαν δουλείας· οὕτως ἅπαντες ἄνθρωποι μετὰ τὴν ἐνανθρώπησιν τοῦ Θεοῦ καὶ Σωτῆρος, τῆς πικρᾶς τοῦ διαβόλου τυραννίδος ἠλευθερώθησαν.

2 : „ Ψάλατε δὴ τῷ ὀνόματι αὐτοῦ· δό-
„ τε δόξαν ἐν αἰνέσει αὐτοῦ.

Εἴπομεν εἰς τὴν ἑρμηνείαν τοῦ θ. Ψαλμοῦ, ὅτι συνήθεια εἶναι εἰς ἐκείνους, ὁποῦ ἔχουν ἔρωτα εἰς κανένα πρόσωπον, νὰ κάμνουσι κάποια ᾄσματα εἰς αὐτὸ, καὶ μὲ αὐτὰ νὰ παρηγοροῦσι τὸν πόθον καὶ ἔρωτά των· ἀπὸ τὴν ὁμοιότητα λοιπὸν ταύτην παρακινεῖ καὶ ὁ Δαβὶδ τοὺς Ἰουδαίους νὰ ψάλλουν εἰς τὸ ὄνομα τοῦ ἠγαπημένου παρ' αὐτῶν Θεοῦ; καὶ νὰ δώσουν δόξαν εἰς τὴν αἴνεσίν του· ἤγουν τιμὴν καὶ μεγαλοπρέπειαν· καὶ ὡσὰν νὰ λέγῃ· ἐνδόξως αἰνεσατε αὐτὸν ὡς Θεὸν κατὰ τὸν Ἀθανάσιον, καὶ ὄχι καθὼς αἰνεῖτε τοὺς γηΐνους ἀνθρώπους.

3 : „ Εἴπατε τῷ Θεῷ· ὡς φοβερὰ τὰ ἔρ-
„ γα σου! ἐν τῷ πλήθει τῆς δυνά-
„ μεώς σου ψεύσονταί σε οἱ ἐχθροί
„ σου.

Φωνάξατε, λέγει, εἰς τὸν Θεὸν ταῦτα· Κύριε, φοβερὰ εἶναι τὰ θαυμάσια, ὁποῦ ἔκαμες εἰς τὴν Αἴγυπτον, καὶ ὅσα πρὸ τούτων, καὶ ὅσα μετὰ ταῦτα ἐποίησας· καὶ ἐπειδὴ ἐξαπλώθη ἡ θεογνωσία καὶ πίστις σου εἰς ὅλα τὰ μέρη: διὰ τοῦτο πολλοὶ ἐχθροὶ τῆς ἀληθείας, φοβηθέντες τὴν πολλήν σου δύναμιν, τὴν ἐν τῇ βασιλείᾳ τῶν Ὀρθοδόξων βασιλέων εὑρισκομένην, θέλουν σὲ ὑποκριθοῦν: ἤγουν θέλουν δεχθοῦν καθ' ὑπόκρισιν τὴν εἰς σὲ πίστιν· ψεῦδος γὰρ ἐδῶ τὴν ὑπόκρισιν ὀνομάζει κατὰ τὸν Θεοδώριτον καὶ τὸν Ἡσύχιον· καὶ τῇ ἀληθείᾳ πολλοὺς εὑρίσκομεν Ἕλληνας καὶ Αἱρετικοὺς, οἵτινες ἐδέχθησαν τὴν Ὀρθόδοξον πίστιν τοῦ Χριστοῦ, διὰ τὸν φόβον καὶ τὴν δύναμιν τῶν Ὀρθοδόξων Χριστιανῶν βασιλέων· καὶ πολλοὺς δεχθέντας τὸν Ἰουδαϊσμὸν, διὰ τὸν φόβον καὶ δύναμιν τῶν βασιλέων τῶν Ἰουδαίων. (1)

4 : „ Πᾶσα ἡ γῆ προσκυνησάτωσάν σοι
„ καὶ ψαλάτωσάν σοι, ψαλάτωσαν δὴ
„ τῷ ὀνόματί σου Ὕψιστε.

Ἐδῶ φανερώνεται καλλίτερα τὸ κάλεσμα ὅλων τῶν ἐθνῶν· ἂς προσκυνήσουν, λέγει, πρῶτον ὑποταγέντες ὅλοι οἱ ἐν τῇ γῇ κατοικοῦντες ἐθνικοί· καὶ ἔπειτα ἂς ψάλλουν· προστάζει δὲ τοῦτο μὲ θάῤῥος ὁ Προφήτης· ἐπειδὴ καὶ ἦτον πεπληροφορημένος, ὅτι ἔμελλον νὰ ὑπακούσουν εἰς τὴν προσταγήν του τὰ ἔθνη· ἂς ψάλλουν δὲ οἱ αὐτοὶ, λέγει, εἰς τὸ ὄνομά σου Κύριε· καθὼς εἶπε καὶ ἀνωτέρω· ἀπὸ τὴν πολλήν του δὲ χαρὰν ὁ Δαβὶδ ἐνθυμίζει τοὺς ἐθνικοὺς τὰ θαυμάσια τοῦ Θεοῦ, καὶ τοὺς προστάζει νὰ ψάλλουν καὶ νὰ ὑμνοῦν τὸν λυτρωτήν τους Θεόν. (2)

5 : „ Δεῦτε καὶ ἴδετε τὰ ἔργα τοῦ Θεοῦ·
„ ὡς φοβερὸς ἐν βουλαῖς ὑπὲρ τοὺς
„ υἱοὺς τῶν ἀνθρώπων.

Ἐλᾶτε, λέγει, ὅλα τὰ ἔθνη καὶ ἰδῆτε μοναχοί σας τὰ παράδοξα ἔργα, ὁποῦ κάμνει καθ ἑ-

(1) Ὅθεν λέγει ὁ Ἰώσηπος ἐν τῷ ἑνδεκάτῳ βιβλίῳ τῆς ἀρχαιολογίας, ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν ἐναντίων Ἑλλήνων περιτμηθῆναι ἠνέσχοντο, ὑποκρινόμενοι τὸν Ἰουδαϊσμόν· καὶ τὰ κατὰ τὴν Ἐσθὴρ διηγούμενος λέγει, ὅτι πολλὰ τῶν ἄλλων Ἐθνῶν διὰ τὸν τῶν Ἰουδαίων φόβον, τὴν αἰδῶ (ἤτοι τὸ κρύφιον μέλος) περιετέμνοντο, τὸ ἀκίνδυνοι ἑαυτοῖς ἐκ τούτου πραγματευόμενοι· ὁ δὲ Ἀθανάσιος λέγει „ Ἐπειδὴ οἱ Ἰουδαῖοι καίτοι ὑπερβολὰς ὁρῶντες πραττομένας σημείων ἐψεύσθησάν σοι· ἀλλ' οὖν ἀντ' ἐκείνων προσκυνήσει σοι πᾶσα τῶν Ἐθνῶν ἡ πληθύς·

(2) Ὁ δὲ Ἀνώνυμος ἑρμηνευτὴς λέγει „ Τίνος χάριν, εἰπὼν ψαλάτωσάν σοι, ἐπήγαγε· ψαλάτωσαν τῷ ὀνόματί σου; ἢ πάντως ἄνω μὲν, τῷ Πατρὶ, ἐνταῦθα δὲ, τῷ Υἱῷ, ἢ τῷ μὲν Υἱῷ διὰ τοῦ προτέρου στίχου, διὰ δὲ τούτου τῷ Πατρὶ ψάλλειν παρακελεύεται· ὄνομα γὰρ καὶ δόξα τοῦ Πατρὸς ὁ Υἱός· ὡσαύτως καὶ τοῦ Υἱοῦ ὁ Πατήρ. ἐπειδὴ καθάπερ ἡμῶν ἕκαστος διὰ τοῦ ὀνόματος ὅστις εἴη γνωρίζεται: οὕτως ὁ Υἱὸς διὰ τοῦ Πατρός· ἀλλὰ μὴν καὶ ὁ Πατὴρ διὰ τοῦ Υἱοῦ· ὡσαύτως δὲ καὶ διὰ τοῦ Πνεύματος τοῦ ἁγίου· ὅθεν καὶ ὁ Χριστὸς ἔλεγεν „ Ἐγὼ ἦλθον ἐν τῷ ὀνόματι τοῦ Πατρός μου.

ἐχάςην ὁ Κύριος· ἴδῆτε πόσον μέγας καὶ φοβερὸς εἶναι ὁ Κύριος εἰς τὰς βουλάς του· ὅπερ ἐν μηχαναῖς ἐξέδωκεν ὁ Σύμμαχος· διὰ τὶ αὐτὸς φοβερὰ ἀληθῶς πράγματα μηχανᾶται καὶ τεχνεύεται, ὅταν θέλῃ νὰ σώσῃ τὸν λαόν του· καθὼς ἦτον καὶ ἐκεῖνα τὰ θαυμάσια, ὁποῦ ἐμηχανεύθη κατὰ τῶν Αἰγυπτίων, νικῶντας πάντοτε τὰ σοφίσματα, καὶ τὰς ἐναντιώσεις τῶν ἀνθρώπων· ἀκολούθως δὲ ἀριθμεῖ ὁ Δαβὶδ τὰ παλαιὰ θαύματα.

6: „ Ὁ μεταστρέφων τὴν θάλασσαν εἰς „ ξηράν.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἔγινεν εἰς τὴν Ἐρυθρὰν θάλασσαν, ὅταν εἰς δύω μέρη ἐδιαιρέθη καὶ ἐξηράνθη ὁ πάτος αὐτῆς· καὶ οὕτω διεπέρασεν ἀβρόχως ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ· καθὼς διηγεῖται τὸ βιβλίον τῆς Ἐξόδου· ἀντὶ δὲ νὰ εἴπῃ εἰς χρόνον ἀπερασμένον ὁ μεταςρέψας, εἶπεν εἰς χρόνον ἐνεςῶτα ὁ μεταςρέφων. (1)

„ Ἐν ποταμῷ διελεύσονται ποδί.

Τοῦτο τὸ θαῦμα ἔγινεν εἰς τὸν Ἰορδάνην ποταμὸν, ὅταν διεπέρασε πρῶτον ἡ Κιβωτὸς τοῦ Θεοῦ, καὶ ἔπειτα ὅλος ὁ λαὸς τοῦ Ἰσραὴλ διὰ ξηρᾶς· ἀντιχρονισμὸς δὲ ἔγινε καὶ ἐδῶ· διὰ τὶ, ἀντὶ νὰ εἴπῃ, διῆλθον οἱ πρόγονοι ἡμῶν, εἶπε διελεύσονται· ποδὶ δὲ θέλει νὰ εἴπῃ, ὅτι πεζῶς καὶ μὲ τοὺς ἰδίους των πόδας ἐπεριπάτησαν τὸν Ἰορδάνην ὡσὰν ξηρὰν γῆν· ἐνθυμίζει δὲ ὁ Δαβὶδ ἐδῶ τὸν Θεὸν, τὰ θαύματα ὁποῦ ἔκαμεν, ὅταν ἐγύριζον οἱ Ἑβραῖοι εἰς τὴν γῆν τῆς ἐπαγγελίας ἐκ τῆς σκλαβίας τῆς Αἰγύπτου· διὰ τὶ καὶ τώρα ἐγύριζον οἱ αὐτοὶ ἀπὸ τὴν σκλαβίαν τῆς Βαβυλῶνος, εἰς τὴν αὐτὴν γῆν τῆς Ἐπαγγελίας· ἵνα, καθὼς τότε εὐκόλυνεν εἰς τοὺς προγόνους των τὴν ςράταν, ἔτζι καὶ τώρα εὐκολύνῃ εἰς τοὺς ἀπογόνους ἐκείνων τὴν ςράταν καὶ γύρισμα· ὁ δὲ Σύμμαχος ἐφύλαξε τὸν χρόνον, εἰπὼν „ Ὁ μεταβαλὼν τὴν θάλασσαν εἰς ξηράν· καὶ πάλιν „ Ποταμὸν διέβησαν ποδί.

„ Ἐκεῖ εὐφρανθησόμεθα ἐπ' αὐτῷ.
7: „ Τῷ δεσπόζοντι ἐν τῇ δυναστείᾳ αὐ„ τοῦ του αἰωνος.

Ἐκεῖ, λέγει: ἤγουν εἰς τὸν τόπον τῆς Ἱερουσαλὴμ, εἰς τὸν ὁποῖον πηγαίνομεν· ἐκεῖ θέλομεν χαροῦμεν πνευματικῶς εἰς τὸν Θεόν· δυναςείαν δὲ Θεοῦ νοοῦμεν, τὴν ἄπειρον καὶ ἀνυπόςατον δύναμιν αὐτοῦ· δεσπόζει δὲ ὁ Θεὸς καὶ τὸν παρόντα αἰῶνα καὶ τὸν μέλλοντα, μὲ τὸ νὰ ἔχῃ ἀτελεύτητον τὴν βασιλείαν καὶ ὑπὲρ τοὺς αἰῶνας ἐκτεινομένην. (2)

„ Οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἐπὶ τὰ ἔθνη ἐ„ πιβλέπουσι.

Οἱ ὀφθαλμοὶ, λέγει, τοῦ Θεοῦ ἐπιβλέπουσιν εἰς τὰ ἔθνη· διὰ τὶ μέλλει νὰ τὰ λάβῃ κληρονομίαν, καὶ νὰ τὰ οἰκειοποιηθῇ διὰ τῆς πίςεως· νόησον λοιπὸν, ὦ Ἰουδαῖε, ὅτι ὁ Θεὸς ἐμετάθεσεν

(1) Ὁ δὲ Εὐσέβιος λέγει, ὅτι κατὰ μὲν τὴν ἱςορίαν ἅπαξ γέγονε τοῦτο, κατὰ δὲ διάνοιαν ἀεὶ συμβαίνει, ψυχὰς τεταραγμένας ὑπὸ τῶν ἁλμυρῶν τοῦ βίου τούτου κυμάτων, ἢ παντὶ ἀνέμῳ διδασκαλίας, ἐπ' ἀρετὴν ἢ γνῶσιν μεταςρέφοντος τοῦ Θεοῦ· κυματούμενα γὰρ ἡμῶν τὰ πάθη μετέβαλε βαλὼν πῦρ ἐπὶ γῆς, λόγον ξηραίνοντα πᾶσαν ὑγρότητα, ὡς βαδίζειν εὐχερῶς τὴν ὁδόν.

(2) Ὁ δὲ Ἀθανάσιος ἢ Κύριλλος, ἐκεῖ φασι σὺν Χριςῷ βασιλεύσομεν, ἡνίκα τοῦ νέου αἰῶνος βασιλεύσει, ἢ εὐφρανθησόμεθα ἐπ' αὐτῷ· ἐκεῖ γὰρ ἡμῶν ἀπομάττει τὸ δάκρυον· ἐκεῖ πάσης ἡμᾶς ἐξίςησι λύπης· ὁ δὲ Θεοδώριτος λέγει „ Ἐκεῖ εὐφρανθησόμεθα: τουτέςι παρὰ τὸν Ἰορδάνην· ὡς ἢ οἱ ἐξ Ἐθνῶν παρὰ τὴν θείαν κολυμβήθραν· ἢ γὰρ τότε ὁ Ἰορδάνης διέςη τῷ λαῷ, ἢ νῦν ὁ Ἰορδάνης ὑποδεξάμενος τὸν τοῦ παντὸς ποιητὴν ἢ δημιουργὸν, τὴν τῶν ἀνθρώπων σωτηρίαν περιποιεῖται.

σεν ἀπὸ ἐσένα τὴν ἐπισκοπήν του, καὶ τὴν ἐγύρισεν εἰς τὰ ἔθνη. (1)

„ Οἱ παραπικραίνοντες, μὴ ὑψούσθωσαν ἐν εαυτοῖς.

Παραπικραίνοντας ἐδῶ λέγει τοὺς Ἰουδαίους, ὡς πάντοτε γογγύζοντας καὶ ἀντιλέγοντας εἰς τὸν Θεόν· ἂς μὴν ἐπαίρωνται, λέγει, οἱ Ἰουδαῖοι κοντὰ εἰς τὸν ἑαυτόν τους, λέγοντες· πῶς τάχα αὐτοὶ μοναχοὶ γινώσκονται καὶ ἀγαπῶνται ἀπὸ τὸν Θεόν· διὰ τί αὐτοὶ παρεπίκρανον τὸν Θεόν· καὶ ὁ Προφήτης δὲ Ἰεζεκιὴλ οἶκον παραπικραίνοντα τοὺς Ἑβραίους ὠνόμασε· „ Μὴ πτοηθῇς ἀπὸ προσώπου αὐτῶν· διότι οἶκος παραπικραίνων ἐσίν· (Ἰεζ. γ'. 9.) λέγονται δὲ καὶ κατὰ ἄλλον τρόπον παραπικραίνοντες οἱ Ἑβραῖοι· ἐπειδὴ καὶ ἔδωκαν εἰς τὸ βρῶμα τοῦ Δεσπότου Χρισοῦ πικρὰν χολήν· καὶ εἰς τὴν δίψαν αὐτοῦ ἐπότισαν αὐτὸν ὄξος, μὲ σμύρναν πικρὰν μεμιγμένον· αἰνιγματώδη δὲ καὶ σκοτεινὰ εἶναι τὰ λόγια τῶν Προφητῶν διὰ τὰς αἰτίας, τὰς ὁποίας εἴπομεν εἰς τὸ προοίμιον τῆς βίβλου ἐν κεφ. ιβ'. σὺ δὲ, ὦ ἀναγνῶστα, παραπικραίνοντας λέγε ἀκόμη καὶ τὰ βάρβαρα ἔθνη, καὶ τοὺς δαίμονας, ἔχων ἔφορον καὶ προνοητήν σου τὸν Θεόν. (2)

8: „ Εὐλογεῖτε ἔθνη τὸν Θεὸν ἡμῶν· „ καὶ ἀκουτίσατε τὴν φωνὴν τῆς αἰνέσεως αὐτοῦ.

Ἐσεῖς, λέγει, τὰ ἔθνη, εἰς τὰ ὁποῖα ἐπέβλεψεν ὁ Κύριος, δοξολογεῖτε τὸν Θεὸν καὶ ἀκουσὴν ποιήσατε· ἤτοι ὑψώσατε τὴν φωνὴν τῆς δοξολογίας τοῦ Θεοῦ μὲ δύναμιν μεγάλην, διὰ νὰ ἀκούσουν αὐτὴν καὶ οἱ μεταγενέσεροι ἀπὸ ἐσᾶς.

9: „ Τοῦ θεμένου τὴν ψυχήν μου εἰς „ ζωὴν, καὶ μὴ δόντος εἰς σάλον τοὺς „ πόδας μου.

Ἐπειδὴ ἡ σκλαβία ὁμοιάζει μὲ τὸν θάνατον, καθὼς λέγουσιν οἱ σοφοί· διὰ τοῦτο ζωὴν ἐδῶ ὀνομάζει ὁ Δαβὶδ τὴν ἐλευθερίαν· ὁ Θεὸς, λέγει ἐποίησε τὴν ψυχήν μου εἰς ἐλευθερίαν, καὶ δὲν ἐπαραχώρησε νὰ δώσω τὴν πολιτείαν μου, εἰς σάλον καὶ παρατροπὴν τῆς εὐσεβείας. (3)

10: „ Ὅτι ἐδοκίμασας ἡμᾶς ὁ Θεός.

Ὁ λόγος οὗτος λέγεται ἀπὸ μέρους τῶν φιλαρέτων καὶ δικαίων Ἑβραίων· οἷον τοῦ Δανιὴλ, τῶν τριῶν Παίδων, καὶ ἄλλων ὁμοίων· ἀριθμεῖ δὲ τὰ εἴδη τῆς παιδείας, μὲ τὰ ὁποῖα ἐδοκιμάσθησαν ἐν τῇ ἐξορίᾳ· ἐδοκίμασας ἡμᾶς, λέγει, Κύ-

---

(1) Ὁ δὲ μέγας Ἀθανάσιος λέγει „ Ὀφθαλμοὺς Θεοῦ τοὺς Ἀποσόλους νοήσομεν, παραπικραίνοντας δὲ τοὺς Ἰουδαίους.

(2) Ὅθεν ὁ Θεοδώριτος λέγει „ Οἱ τῇ ἀσεβείᾳ προσμείναντες Ἕλληνες, μέγα παρ' ἑαυτοῖς φρονοῦσιν ὡς μὴ συναπαχθέντες τῷ πλήθει· τούτοις ὁ προφητικὸς παρακελεύεται λόγος, οἱ παραπικραίνοντες μὴ ὑψούσθωσαν ἐν ἑαυτοῖς· παραπικραίνουσι γὰρ καθ' ἑαυτῶν τὸν δίκαιον Κριτὴν, καὶ τὴν δικαίαν κόλασιν ἐπισπῶνται.

(3) Ὁ δὲ Νύσσης Γρηγόριος ὑψηλότερον ἑρμηνεύει τὸ ῥητὸν τοῦτο λέγων „ Εἰς ζωὴν Θεὸς τὴν ἡμετέραν ψυχὴν ἔθετο, οὐ μόνον Πνεῦμα ζωῆς ἡμῖν ἐμφυσήσας, ἀλλὰ καὶ νόμον ζωῆς ἡμῖν δεδωκώς· ὃν εἴπερ ὁ Ἀδὰμ ἐφύλαξεν, ἔμεινεν ἂν ἐν ζωῇ, καὶ οὐκ ἂν οἱ πόδες αὐτοῦ εἰς σάλον ἐδόθησαν· οὕς περ ὁ ἐχθρὸς ἀπατήσας ἐσάλευσεν· ἀλλὰ πάλιν τίθησι τὴν ψυχὴν ἡμῶν ὁ Θεὸς εἰς ζωὴν διὰ πίσεως, καὶ οὐ δίδωσιν εἰς σάλον τοὺς πόδας τοῦ ἔσω ἀνθρώπου, ἐπὶ πέτραν αὐτοὺς σήσας καὶ ἐνιδρύσας· ἡ δὲ πέτρα ἦν ὁ Χρισὸς, ὁ ἄῤῥαγὴς τοῦ Θεοῦ λόγος· ἄλλος δέ φησι „ Τίθεται δὲ εἰς ζωὴν ἡ ψυχὴ τὸ τέλος κομιζομένη τῆς πίσεως εἰς σωτηρίαν, ὡς εἰπεῖν πισῇ προθέσει „ Καὶ ἡ ψυχή μου αὐτῷ ζῇ· ζῇ δὲ ψυχὴ ἀρετὴν ἔχουσα καὶ σοφίαν· ὡς ψυχὴ ἁμαρτάνουσα ἀποθανεῖται, ὡς εἰπεῖν τῷ Θεῷ· ἐν τῇ δικαιοσύνῃ σου ζῆσόν με· οὐ σαλεύεται δὲ τοὺς πόδας ἐν τῷ ἰσχυροτάτῳ τοῦ Θεοῦ λόγῳ ἐνιδρυνθεὶς, ὡς χαρισηρίως εἰπεῖν „ Ἔσησας ἐπὶ πέτραν τοὺς πόδας μου.

Κύριε, μὲ τοὺς πειρασμοὺς, διὰ νὰ γνωρίσῃς ἐὰν ἔχωμεν πρὸς ἐσένα πίςιν καὶ ὑπομονήν·

„ Ἐπύρωσας ἡμᾶς ὡς πυροῦται τὸ ἀρ-
„ γύριον.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται διὰ τὴν ἑπταπλάσιον κάμινον, εἰς τὴν ὁποίαν ἐβάλθησαν οἱ τρεῖς Παῖδες· ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ πῦρ καὶ ἡ φλόγα τῶν θλίψεων, ἥτις καθαρίζει τοὺς θλιβομένους, ὡσὰν τὸ ἀργύριον. (1)

11: „ Εἰσήγαγες ἡμᾶς εἰς τὴν παγίδα·
„ ἔθου θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν.

Οὗτος ὁ λόγος λέγεται διὰ τὸν λάκκον τῶν λεόντων, εἰς τὸν ὁποῖον ἔρριψαν τὸν Δανιὴλ κατὰ τὸν Θεοδώριτον· ἠμπορεῖ δὲ νὰ νοηθῇ παγίδα, καὶ κάθε ςενοχωρία καὶ κακοπάθεια· (2) θλίψεις δὲ ἐπὶ τὸν νῶτον, ὀνομάζει τὰς μάςιγας καὶ τοὺς δαρμούς· ἀκόλουθον γὰρ εἶναι, νὰ ἐδέρνοντο οἱ Ἑβραῖοι εἰς ταῖς πλάταις καθὸ σκλάβοι, ἀπὸ τοὺς Βαβυλωνίους· ἢ θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ὀνομάζει, τὰ βάρη τῶν πειρασμῶν· νῶτον δὲ λέγει ὅλον τὸ σώματων, ἀπὸ μέρους τὸ ὅλον κατὰ συνεκδοχήν. (3)

12: „ Ἐπεβίβασας ἀνθρώπους ἐπὶ τὰς κε-
„ φαλὰς ἡμῶν.

Ὑπέταξας, λέγει, ἡμᾶς Κύριε, ὑποκάτω εἰς τοὺς ἐχθρούς μας, καὶ μᾶς ἔδωκας νὰ πατούμεθα ἀπὸ αὐτούς· μεταφορικὸς δὲ καὶ ἐξ ὁμοιότητος εἶναι ὁ λόγος οὗτος· καθότι οἱ παλαιοὶ Βασιλεῖς εἶχον συνήθειαν, καὶ ὅταν ἐνικοῦσαν, ἐπάτουν ἐπάνω εἰς τὰς κεφαλὰς τῶν νικηθέντων ἐχθρῶν τους, θριαμβεύοντες μὲ τοῦτο καὶ παῤῥησιάζοντες τὴν νίκην ὁποῦ ἔκαμαν. (4)

„ Διήλθομεν διὰ πυρὸς καὶ ὕδα-
„ τος.

Πῦρ καὶ νερὸν νόησον τὰς θλίψεις καὶ συμφορὰς, ἕνα μὲν, διὰ τὶ αἱ θλίψεις καίουσιν, ὡσὰν φωτία, τὴν ψυχήν· καὶ ἄλλο δὲ, διὰ τὶ αἱ θλίψεις πνίγουν καὶ καταποντίζουν τὴν ψυχὴν, ὡσὰν τὸ νερόν· ἄξιον δὲ εἶναι νὰ ἀπορήσῃ τινὰς, πῶς οἱ Ἑβραῖοι λέγουν τὸν Θεὸν αἴτιον τῶν συμφορῶν τους, εἰς καιρὸν ὁποῦ οἱ Βαβυλώνιοι ἐπροξένησαν τὰς συμφορὰς εἰς αὐτούς; ἐπύρωσας γὰρ ἡμᾶς λέγουσι,

(1) Λέγει δὲ ὁ Θεοδώριτος „ Τὰ δ᾽ αὐτὰ εἴρηται καὶ ἐκ προσώπου τῶν Ἀθλοφόρων τῶν κατὰ καιροὺς ὑπὲρ Χριςοῦ πεποιθότων καὶ πασχόντων· ὁ δὲ Ἡσύχιος λέγει „ Βουληθεὶς πᾶσι δεῖξαι τὸ τῆς ἡμῶν εὐσεβείας ὀκίβδηλον, ταῦτα παθεῖν συνεχώρησας „ Μακάριος γάρ φησιν ἀνὴρ, ὃς ὑπομένει πειρασμὸν, ὅτι δόκιμος γενόμενος λήψεται τὸν ςέφανον τῆς ζωῆς· ὅθεν εἶπε καὶ ὁ Ἰεζεκιὴλ ἐκ προσώπου τοῦ Θεοῦ „ Υἱὲ ἀνθρώπου, ἰδοὺ γεγόνασί μοι ὁ οἶκος Ἰσραὴλ ἀναμεμιγμένοι πάντες χαλκῷ καὶ σιδήρῳ, καὶ κασσιτέρῳ καὶ μολίβῳ, διὰ τοῦτο τάδε λέγει Κύριος, συνάξω καὶ χωνεύσω ὑμᾶς· καὶ χωνευθήσεσθε ἐν μέσῳ αὐτῆς, ὃν τρόπον χωνεύεται ἀργύριον ἐν μέσῳ καμίνου (Ἰεζ. κβʹ. 18.)

(2) Κατὰ δὲ τὸν Ἀθανάσιον καὶ Κύριλλον, ταῦτα λέγονται καὶ ἐκ προσώπου τῶν Ἀποςόλων, διὰ τὰς διαφόρους θλίψεις, ὁποῦ ἔλαβον ἐκ τοῦ κηρύγματος τοῦ Εὐαγγελίου.

(3) Ἄλλος δὲ λέγει περιεργότερον ἑρμηνεύων τὸ, ἔθου θλίψεις ἐπὶ τὸν νῶτον ἡμῶν· „ Θλίβειν δέ με τῶν ἐχθρῶν βουλομένων, ὀπίσω μου αὐτὰς ἔῤῥιψας, παρασκευάσας με συντόμως τρέχειν, διὸ καὶ οἱ ἐχθροὶ σπεύδοντές με καταλαμβάνειν, ὀπίσω μένουσιν· ὅθεν ἐπὶ νώτου ἔχω τὰς θλίψεις, οὐδόλως αὐτὰς ἰδεῖν βουλόμενος· οὐ γὰρ ςρέφομαι πρὸς αὐτάς.

(4) Ἔτζι ἀναγινώσκομεν εἰς τὸ δέκατον κεφάλαιον Ἰησοῦ τοῦ Ναυῆ· ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἐπρόςαξεν ὅλους τοὺς Ἰσραηλίτας καὶ ἐπάτησαν μὲ τοὺς πόδας των ἐπάνω εἰς τοὺς τραχήλους τῶν πέντε βασιλέων τῶν Ἰεβουσαίων, ἀφ᾽ οὗ ἐνίκησαν καὶ ὑπέταξαν αὐτούς· „ Καὶ συνεκάλεσεν Ἰησοῦς πάντα Ἰσραὴλ, καὶ τοὺς ἐναρχομένους τοῦ πολέμου, λέγων αὐτοῖς· προπορεύεσθε καὶ ἐπίθετε τοὺς πόδας ὑμῶν ἐπὶ τοὺς τραχήλους αὐτῶν. (Ἰησ. ι. 24.)